

BULETINUL UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

2/2014

APRILIE - IUNIE

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI - 2014

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

2 / 2014

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZA DE DATE INTERNAȚIONALĂ CEEOL

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2014

Coperta: *Elena PLEȘANU*

(Gravură aquaforte 40 x30 Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
Eugen ILINA, Uniunea Artiștilor Plastici, România)

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea
taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor
revine în totalitate autorilor.

CUPRINS

- 7** Editorial - *Despre conflictualitate*
Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA
-
- 9** Federația Rusă – agresivitate în relațiile internaționale și fundament al centrului de putere eurasiatic într-o lume multipolară
Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA
-
- 22** Succesul global al Europei 2020 – remodelarea sistemelor de educație, chiar și a celor militare?
Col.drd. Olivian STĂNICĂ
-
- 33** Securitate versus instabilitate în Regiunea Extinsă a Mării Negre
Col.dr. Laurențiu-Cristian DUMITRU
-
- 40** Dezvoltarea prin modernizare și optimizarea managementului resurselor de apărare
Gl.mr.dr. Gabriel GABOR
Mr.dr. Elena-Laura UNGUREANU
-
- 45** Opinii privind conceptul forței de răspuns NATO
Lt.col.drd. Jan-Florin GANEA
-
- 49** Elemente de bază ale planificării și organizării operațiilor de stabilitate
Col.dr. Cristian Leonard DORCA
-
- 57** Securitatea energetică în era globalizării
Col. Marin DĂNCĂU
-
- 64** Considerații privind implementarea programelor de dezarmare, demobilizare și reintegrare – DDR a foștilor combatanți
Col.dr. Valerică CRUCERU
-
- 70** Capabilitățile operațiilor informaționale în desfășurarea operațiilor militare
Lt.col.drd. Daniel POP
-
- 77** Operații de stabilitate în istoria artei militare americane
Col.dr. Cristian Leonard DORCA
Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA

- 84** A fost, este și va fi necesară participarea României la operațiile multinaționale?
Cpt. (r) dr.ing. Mircea-Bogdan ULEIA
-
- 93** Abordări logistice manageriale în domeniile economic și militar
Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE
-
- 99** Noua identitate a Rusiei în „Era Putin” și securitatea energetică în contextul realităților contemporane
Lt.col. masterand Ion-Marius NICOLAE
-
- 108** Interferențe și corelații semnificative între bugetul Ministerului Apărării Naționale și bugetul Statului Major al Forțelor Navale
Col.drd. Fănel MITEA
-
- 118** Gândirea creativă și gândirea critică – competențe esențiale pentru menținerea inițiativei decizionale în conflictul de tip hibrid
Mr.drd. Alexandru HERCIU
-
- 124** Politica Uniunii Europene de dezvoltare regională și de coeziune – pilon esențial al creșterii nivelului de securitate economică și socială
Ella ȘTEFAN
-
- 129** Analiza aspectelor culturale și a impactului lor asupra desfășurării conflictului din Irak
Conf.univ.dr. Margareta BOACĂ
-
- 133** Scurte considerații despre etica afacerilor militare actuale
Avocat Cosmin-Marius IORDACHE
Avocat lect.univ.dr. Valentin-Stelian BĂDESCU
-
- 140** Scurte considerații ale doctrinei juridice despre rolul regulator al dreptului în raportul dintre interesul individual și interesul general
Col.(r) just.mil. avocat conf.univ.dr. George N. COCA
-
- 146** Scurte considerații despre fundamentul creștin al dreptului internațional umanitar
Avocat lect.univ.dr. Valentin-Stelian BĂDESCU
-
- 154** Pachetele mobile cu piese de schimb pregătite pentru luptă, factor critic în menținerea disponibilității aeronavelor pe timpul operațiilor expediționare
Col.drd. Marian-Daniel FĂȘIE
-
- 158** Agenția Europeană de Apărare – rol și realizări
Lect.univ.dr. Mihaela BUȘE

164 Rolul activ al României în conturarea Regiunii Extinse a Mării Negre ca areal geopolitic distinct

Ing.drd. Marius ROȘU

169 Incidentele de tip „Green on Blue” în timpul ocupației sovietice din Afganistan (1979-1989)

Plt.adj.pr. Demostene-Dorinel GHEORGHE

176 Combaterea amenințărilor balistice

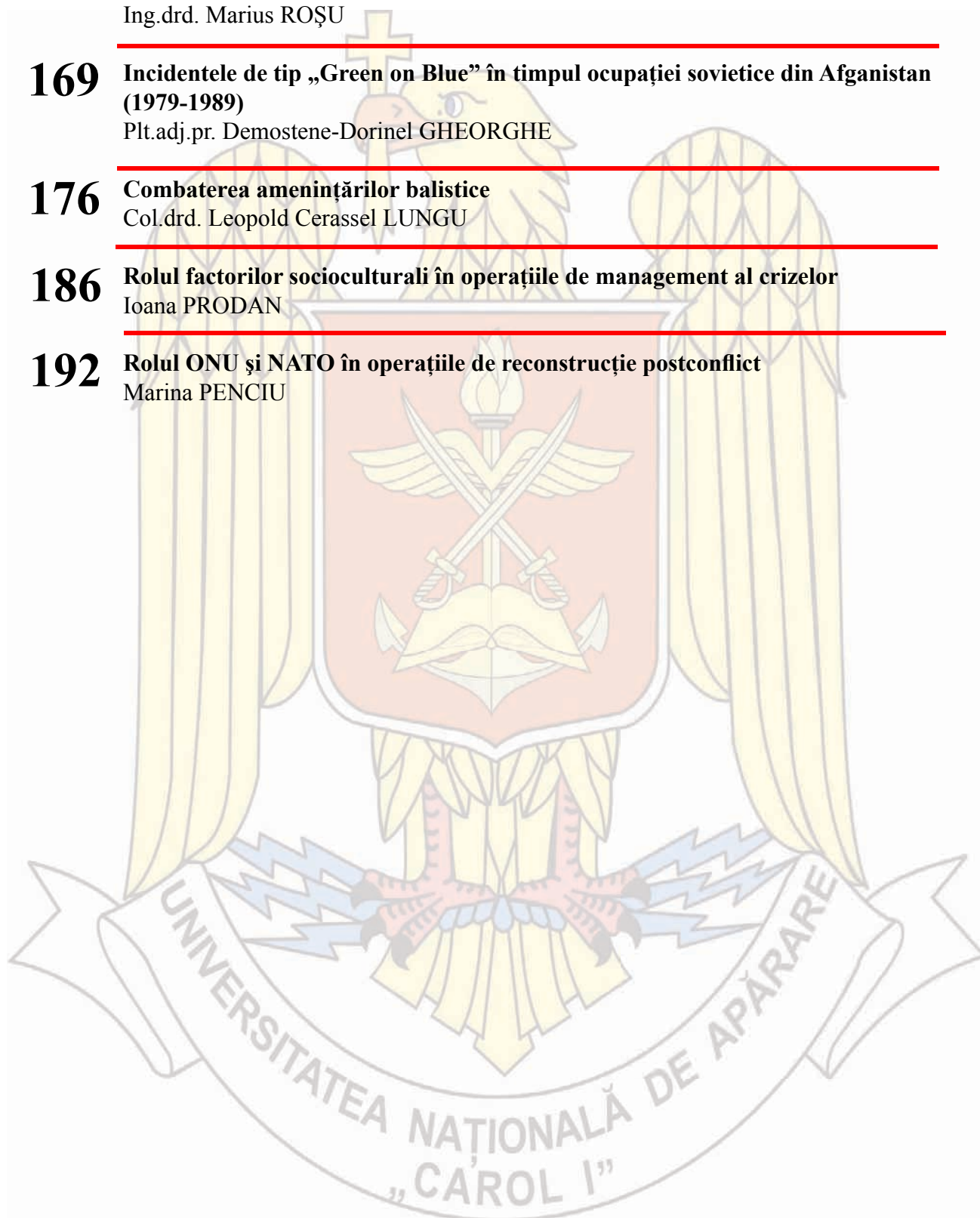
Col.drd. Leopold Cerassel LUNGU

186 Rolul factorilor socioculturali în operațiile de management al crizelor

Ioana PRODAN

192 Rolul ONU și NATO în operațiile de reconstrucție postconflict

Marina PENCIU

EDITORIAL

Despre conflictualitate

Dintotdeauna, noi, oamenii, am trăit, trăim și vom trăi complicat într-o lume simplă, dar și complexă, cu evoluții sinuoase, cu așteptări și surprize de tot felul, cu paradoxuri, certitudini și incertitudini, cu împliniri și neîmpliniri, cu idealuri și himere, cu speranțe și dezamăgiri.

Totul este simplu și, în același timp, complicat, chiar încurcat, uneori brutal, alteori elegant, complex și esențializat, singular și multiplu, unic și irepetabil. Aici, în acest joc de umbre și frânturi de adevăr, de cuvinte și tăceri, de convingeri și îndoieli, ne ducem întreaga noastră viață, mai mult sub semnul conflictualității decât sub cel al armoniei.

Nimeni, nici oamenii, nici statele nu pot face abstracție de la aceste reflecții, pentru că firea omului este conflictuală, pentru că mediul lui de viață este conflictual, pentru că tot ce ne înconjoară este conflictual, pentru că întregul Univers este conflictual.

Conflictualitatea este o caracteristică a societății omenești. Conflictele sunt vechi de când lumea și pot fi întâlnite la toate nivelurile conviețuirii umane. Atunci când decurg în mod violent și își desfășoară potențialul distructiv, ele pot să destabilizeze ordinea unei societăți sau chiar să o pună cu totul sub semnul întrebării.

În ciuda tuturor eforturilor și a progreselor imense realizate de omenire de-a lungul istoriei, conflictualitatea n-a scăzut, ci, dimpotrivă, a crescut și s-a diversificat.

Ideea de conflictualitate nu poate exista decât în strânsă legătură cu un alt concept extrem de puternic, cel al libertății. Fundamentul conflictualității se regăsește prin prisma încălcării unor drepturi sau libertăți ale individului sau ale unor grupuri de indivizi, colectivități mai mari, chiar state suverane.

Astăzi, la nivel global, ne găsim într-o perioadă plină de dinamism, incertitudini și controverse, în care conflictualitatea umană poate genera chiar o criză sistemică, potențată și de lipsa de voință a marilor puteri de a găsi o soluție de funcționare a sistemului relațiilor internaționale după sfârșitul bipolarității și eșecul Statelor Unite ale Americii în a regla mecanismele de funcționare a lumii în calitate de unic hegemon.

Așadar, marii actori statali și organizațiile internaționale caută un nou echilibru, o nouă stabilitate, dar cu toate acestea acționează doar pentru a nu lăsa lumea să se prăbușească.

În ansamblul ei, lumea în care trăim se află într-un proces de absență a gândirii novatoare, de absență a soluțiilor salvatoare, toți încercând să-i învețe pe toți. În această vâltoare, politicienii, diplomații și militarii, în cele din urmă, încearcă să schimbe modul de a gândi al oamenilor. Doar că ei se confruntă cu aceleași probleme: nu știu nici ce se află în mintea oamenilor, nici cum vor reacționa atunci când încerci să le schimbi punctul de vedere, concepțiile, tradițiile, obiceiurile și când încerci să-i aduci într-o matrice identitară străină de cultura lor. Cred că acest lucru reprezintă marea provocare a lumii.

În acest sens, marii generatori de conflicte trebuie să facă saltul de la influența puterii, bazată, în mare măsură, pe mijloace de forță, la puterea influenței, bazată, în cea mai mare măsură, pe mijloace nonmilitare. Poate că este doar o utopie în plus, poate că nu, cert este un lucru: pentru a da o șansă generațiilor viitoare omenirea trebuie să renunțe la tiparul de conflictualitate pe care cu asiduitate îl construiește.

Colonel lect.univ.dr. Alexandru STOICA

FEDERAȚIA RUSĂ – AGRESIVITATE ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ȘI FUNDAMENT AL CENTRULUI DE PUTERE EURASIATIC ÎNTR-O LUME MULTIPOLARĂ

THE RUSSIAN FEDERATION – AGGRESSIVENESS IN INTERNATIONAL RELATIONS AND KEY PLAYER IN THE EURASIAN CENTER OF POWER

Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA*

Acest articol se constituie într-o analiză asupra resorturilor politicii externe ruse de astăzi, care sunt complet diferite de cele ale recentului trecut sovietic sau de cele ale îndepărtatului trecut țarist. Pe când imperiul era dominat de geopolitica eurasiatică, iar Uniunea Sovietică promova un proiect global atât ideologic, cât și politic, susținut de puterea militară, astăzi, Rusia își promovează propriul proiect. În rândul liderilor de la Kremlin a apărut ideea unui nou obiectiv: Rusia propriului ei interes. În acest sens, Putin a definit două obiective: creșterea economică și afirmarea ca forță globală. Practic, analiza mea se va concentra pe mecanismele de putere pe care le are la dispoziție Kremlinul pentru a-și desăvârși obiectivele.

This article represents an analysis of the current Russian external policy, which is different from the one of the former Soviet Era or the Tsarist period. If in the past the Empire was dominated by Eurasian geopolitics, and the Soviet Union used to promote, both ideologically and politically, a global project supported by the military, today, Russia is promoting its own agenda. The leaders from the Kremlin harbour the idea of a new objective: pursuing Russia's own interest. In this respect, Putin has defined two objectives: economic growth and establishment as global power. Practically, this analysis will concentrate on power mechanisms used by the Kremlin to accomplish its goals.

Cuvinte-cheie: Eurasia; multipolaritate; putere, potențial de putere; interese; conflict; geopolitică; geostrategie; resurse energetice; securitate; insecuritate.

Keywords: Eurasia; multipolarity; power; power potential; interests; conflict; geopolitical; geostrategic; energy; security; insecurity.

Prezentare generală. Rol și perspective în arhitectura globală de securitate

Federația Rusă, țara care se întinde pe un teritoriu vast în Europa și în Asia, cu o suprafață de 17.098.242 km², este cea mai întinsă din lume, aproape de două ori mai mare decât teritoriul Canadei, cea de-a doua ca întindere.

Pe această suprafață uriașă de pământ trăiesc aproximativ 142,47 de milioane de oameni, a zecea populație ca mărime la nivel global (Statele Unite au o populație de peste două ori mai mare).

În ceea ce privește populația, se manifestă un fenomen îngrijorător, și anume acela de scădere (rata de creștere a populației în anul 2011: -0,47%, iar în anul 2014 o rată de creștere de -0,03%¹), fiind

marcată de factori ce agravează consecințele: o populație îmbătrânită, o forță de muncă diminuată.

Datele geopolitice agravează considerabil problema demografică, deoarece repartizarea populației este inegală, concentrare în partea occidentală, depopulare în Siberia și în Extremul Orient, adică acolo unde sunt localizate resursele și unde pândește vecinătatea Chinei suprapopulate².

Oricare ar fi viitorul, Rusia trebuie să găsească soluții la problema mâinii de lucru insuficiente, chiar dacă Vladimir Putin avansează un obiectiv inedit asupra acestui punct: orientarea țării spre inovația tehnologică.

Cert este că drama demografică rusă apasă atât asupra conștiinței colective, dezvoltând un sentiment de insecuritate, cât și asupra politicii externe: consecințele acestei situații, evidente mai ales în partea asiatică a Rusiei, influențează strategia asiatică a Moscovei³.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: samisl3@yahoo.com

Până în 1991, țara s-a numit în mod oficial Republica Socialistă Federală Sovietică Rusă, iar după prăbușirea URSS este considerată succesoarea de drept în problemele internaționale ale acesteia, preluându-i inclusiv locul de membru permanent în Consiliul de Securitate al ONU.

La început de secol XXI, Rusia traversează una dintre cele mai delicate etape ale istoriei sale. După destrămarea URSS, acest stat s-a trezit practic izolat în arena internațională, cu un sfert din fostul teritoriu și cu aproape jumătate din populație pierdute în favoarea republicilor centrifuge, vlăguit din punct de vedere economic și cu reale probleme în domeniul securității, sistemul bipolar al Războiului Rece fiind înlocuit subit de o realitate geopolitică complet nouă și volatilă, marcată de hegemonia americană.

Rusia are frontiere terestre cu următorii vecini: Norvegia, Finlanda, un litoral scurt la Marea Baltică cu portul Sankt Petersburg, din Finlanda până în Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Belarus, Ucraina, litoralul Mării Negre, din Ucraina până în Georgia, în continuare Georgia, Azerbaidjan, litoralul Mării Caspice din Azerbaidjan până în Kazahstan, în continuare Kazahstan, China, Mongolia și Coreea de Nord. De asemenea, se află foarte aproape de Statele Unite ale Americii, Canada, Armenia, Iran, Turcia și Japonia. SUA se află la o depărtare de numai 3 km, în Insulele Diomede (una sub controlul Rusiei, cealaltă sub controlul SUA), iar Japonia (insula Hokkaido) se află la o depărtare de 20 km de Insulele Kurile⁴.

Litoralul foarte întins (37.653 km) permite accesul Rusiei la toate mările lumii, la toate strâmtorile și permite legături cu toate națiunile maritime. Această țară poate să abordeze direct, fără restricționări, orice domeniu al influențării, intenției și mai apoi a dominării unor zone, regiuni de interes și în mod intrinsec resursele energetice zonale și globale⁵.

Unitățile constituente ale Federației Ruse sunt denumite subiecte federale. Fiecare district include mai multe subiecte federale. Fiecare subiect al Federației Ruse aparține uneia dintre următoarele categorii: 21 de republici federale, care se bucură de un mare grad de autonomie în interiorul federației în cele mai multe probleme ale politicii interne și care corespund, în general, minorităților etnice ale Rusiei; 48 de oblasturi (regiuni); 9 kraine (ținuturi); 4 okruguri (raioane) autonome; un oblast (teritoriu)

autonom; două orașe federale – Moscova și Sankt Petersburg⁶.

Rusia este împărțită în douăsprezece regiuni economice care pot fi definite ca grupuri de unități administrative ce au în comun următoarele caracteristici: obiective economice și sociale comune și participare la aceleași programe de dezvoltare; potențial și condiții economice foarte asemănătoare; condiții climaterice, ecologice și geologice similare; aceleași metode de urmărire a taxelor vamale; condiții de viață ale populației foarte asemănătoare. Corelând aceste date, trebuie specificat faptul că subiectele federale nu pot face parte decât dintr-o singură regiune economică. Regiunile economice sunt la rândul lor grupate în macrozone economice. O regiune economică sau o parte a sa poate face parte numai dintr-o singură macrozonă economică. Înființarea sau abolirea unei regiuni economice/macrozone, sau orice altă schimbare, este decisă de guvernul federal rus.

Stat cu economie industrial-agrară în curs de transformare, Rusia dispune de uriașe resurse de materii prime minerale, forestiere, agricole. Valorificarea resurselor minerale este costisitoare din cauza situării lor în regiuni greu accesibile din Siberia, slab populate și departe de principalele zone economice. Rusia se înscrie între principalii producători mondiali de minereuri de fier, cărbune, petrol, aur, gaze naturale, nichel, crom, bauxită, azbest, diamante și săruri de potasiu⁷.

În anul 2013, PIB-ul Rusiei a fost de 2.553 miliarde \$ (locul 7 în lume), cu o rată de creștere de 1,3% (în 2012 PIB-ul Rusiei a avut o rată de creștere de 3,4%), având o balanță pozitivă a contului curent de aproximativ 74,8 de miliarde \$ și importante rezerve valutare, aproximativ 515,6 de miliarde \$.⁸ Fostul președinte Dimitri Medvedev nu s-a sfiit să denunțe, în timpul mandatului său, aspectele iluzorii ale acestei prosperități, subliniind *înapoierea seculară a economiei, obișnuința de a trăi exportând materii prime și importând produse manufacturate*⁹.

Într-o scurtă retrospectivă a evoluției politice în Federația Rusă, se observă că aceasta a fost agitată și plină de dificultăți, în care forțele liberale, dornice în depășirea rupturii cu vestul și care considerau că țările occidentale pot constitui chiar modele pentru rezolvarea problemelor economice și sociale, au avut de înfruntat pe cele naționaliste și comuniste, generatoare de puternice presiuni și critici, mai ales

în privința reformelor adoptate și în convingerea că acestea transformă Rusia într-o colonie economică ruinată.

Câteva mari curente politice au dominat dezbaterile pe această temă, în condițiile în care ele s-au desfășurat la un moment dat chiar la scară națională.

Primul dintre ele, cel al prooccidentalilor, a continuat să insiste pe ideea că Rusia ar trebui să-și concentreze toate eforturile spre revenirea în *familia națiunilor occidentale civilizate*.

Susținătorii celui de-al doilea curent, situați la polul opus primului, arătau că Occidentul a încercat de secole să submineze puterea și influența Rusiei, în ultimul deceniu al secolului XX acest deziderat fiind aproape atins. Mai mult decât atât, adepții acestei idei au sugerat și diverse modalități de contracarare a *ofensivei* Occidentului, prin căutarea de noi aliați în fostele republici sovietice, cu China, Iran sau cu regimurile arabe radicale.

Al treilea mare curent în dezbaterile privind politica națională externă a fost constituit din persoanele care considerau Rusia amenințată de pretutindeni, pe *lista* potențialilor adversari fiind incluse, alături de forțele sioniste și islamiste țări ca Turcia, China, Japonia, precum și *forțele naționalismului agresiv* din fosta URSS. În fața acestor pericole, soluția găsită de apărătorii acestui curent a fost una izolaționistă, Rusia urmând să se securizeze prin menținerea unui sistem strict defensiv¹⁰.

În sfârșit, susținătorii ultimului curent important chemau la o strategie echilibrată pe plan mondial. Esența acesteia se referea la faptul că Rusia nu are dușmani, că se poate și că ar trebui să coopereze cu majoritatea țărilor din lume și, în special, cu cele vecine, Rusia neînclinând balanța în nicio parte. Datorită poziției sale geografice, a mărimii, a puterii și a istoriei sale, trebuie să-și păstreze relațiile echilibrate cu Occidentul, Orientul și cu Sudul, fără a încerca să se alieze cu nimeni (singurele excepții posibile fiind statele membre CSI). În acest sens, fostul ministru de externe al Federației, Evgheni Primakov, arăta că: *Rusia trebuie să ducă o politică activă și diversificată în toate direcțiile, acolo unde interesele sale sunt prezente, [...] aceasta este o necesitate vitală pentru crearea condițiilor optime unei dezvoltări interne mai dinamice, mai eficiente într-o lume schimbătoare*¹¹.

Resorturile politicii externe ruse de astăzi sunt complet diferite de cele ale recentului trecut sovietic

și de cele ale îndepărtatului trecut țarist. Pe când imperiul era dominat de geopolitica eurasiatică, iar Uniunea Sovietică promova un proiect global atât ideologic, cât și politic, susținut de puterea militară, astăzi, Rusia își promovează propriul proiect. Rusia postimperială figurează printre țările cele mai puțin ideologizate ale lumii¹². Rusia a pierdut un imperiu. După 1992 a încercat să împrumute de la Occident democrația și economia de piață. După câțiva ani, modelul a pierdut din strălucire. A apărut ideea unui nou obiectiv: Rusia propriului ei interes.

Putin a definit două obiective: creșterea economică și afirmarea ca forță globală (ceea ce presupunea recunoașterea din partea *celuilalt*, adică SUA). O astfel de relație cu SUA a fost prima provocare a noului președinte rus. Un prim semnal a fost dat după 11 septembrie 1991: Rusia a eliminat bazele militare din Vietnam și Cuba; a acceptat amenajarea de baze (pentru zboruri spre Afganistan) americane în Uzbekistan și Kazahstan; la 24 mai 2002 s-a semnat acordul SORT pentru reducerea armamentelor nucleare strategice; la 28 mai, același an, crearea Consiliului NATO – Rusia; la 29 mai 2002, UE recunoaște statutul de economie de piață al Rusiei; la 26 iulie, la Summitul de la Alberta, Rusia este primită în grupul G7.

Însă evoluțiile ulterioare nu au mulțumit Rusia. A produs iritare lărgirea NATO, dar și intervenția americană în Irak (martie 2003) care a fost privită ca *persistența unei concepții unipolare asupra vieții internaționale din partea cercurilor neoconservatoare americane* (Evgheni Primakov)¹³.

Revoluțiile din fostele republici sovietice au produs neliniște la Moscova (*Revoluția trandafirilor* la Tbilisi – noiembrie 2003 și înlăturarea lui Șevarnadze; *revoluția portocalie* din Ucraina, în anul următor; *revoluția lalelelor* din Kirgîzstan).

Moscova a făcut eforturi să reactiveze CSI (conceptul de *străinătate apropiată*) prin: Tratatul de Securitate Colectivă (TSC) (Tașkent, mai 1992); propunerea Nazarbaiev pentru o Uniune Eurasiatică (1994); reluarea ideii Tratatului de Securitate Colectivă (Chișinău – 2001-2002). Dar, în sens invers, a apărut inițiativa GUAM (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan, Moldova).

A apărut o nouă problemă – statutul rusofonilor din țările CSI. După destrămarea URSS, au apărut 30 de milioane de rusofoni în afara granițelor Rusiei (în fostele republici sovietice). Una dintre măsurile luate de noile state independente a fost frânarea

învățării limbii ruse (care, înainte, era obligatorie – ca limbă de stat). În Ucraina, din 20.000 de școli cu învățare în limba rusă au rămas 1.345. În Asia Centrală, limba rusă este înlocuită cu limba turcă. Alfabetul chirilic a fost abandonat în Uzbekistan și Turkmenistan, la fel în Ucraina și Moldova¹⁴.

Ca o tendință generală, *străinătatea apropiată* riscă să devină un spațiu tot mai străin pentru Rusia, problemă pe care încearcă să o rezolve în prezent, inclusiv prin generarea de conflicte, precum cel din Ucraina.

De paisprezece ani, Vladimir Putin a condus singur, apoi împreună cu succesorul său Dimitri Medvedev (perioada 2009-2012), politica externă a Rusiei. Ani dominați de o criză căreia nimeni nu a putut să-i prevadă apariția, nici amploarea, nici durata; dominați, de asemenea, de războiul ruso-georgian.

Războiul ruso-georgian, din august 2008, a fost un eveniment deosebit în sine, dar și prin lumina pe care a aruncat-o asupra politicii interne și internaționale ruse. Eveniment deosebit, într-adevăr, întrucât este pentru prima dată, după 1979, adică după războiul cu Afganistanul, când Rusia invadează o țară independentă. Dar Afganistanul, în pofida evoluției sale interne din 1970, nu aparținea familiei popoarelor sovietice. Cu toate diferențele care o deosebeau de Rusia, Georgia era, în 2008, o țară din străinătatea apropiată, dacă nu un membru activ al CSI.

Ce voia Moscova lansându-se într-un asemenea război? Spre cine era îndreptat în realitate acest război? Ținta era, pur și simplu, Georgia sau ea servea mai degrabă ca mijloc într-un proiect mult mai vast? Dorința de a proteja entitățile separatiste? Acesta a fost, cu siguranță, pretextul acțiunii rusești, iar distribuirea pașapoartelor dovedește intenția de a avansa o asemenea justificare.

Dar, examinând anii scurși de când s-au declarat aceste iredentisme, se constată mai degrabă o anumită indiferență a Rusiei în privința lor, ca și o abilitate permanentă în a uza de ele pentru a tempera sentimentele antirusești ale conducătorilor georgieni. Dorința de a-l „pedepsi” pe Saakașvili, pe care atât Putin, cât și Medvedev îl consideră arogant, mereu ostil intereselor rusești, și pe care amândoi îl antipatizează, este confirmată. Ocazia era bine găsită: dacă, în primul moment, conducătorii ruși și-au exprimat dorința de a-l vedea pe Saakașvili înlăturat din funcție, ei au înțeles rapid

că discreditarea acestuia în propria țară, la care lumea din afară să fie martor, servea, mai degrabă, interesele rusești. Continuând să-și exprime dorința de a-l vedea cum dispăre de pe scena politică, ei s-au pretat de fapt la un joc subtil, din care nu lipsea căutarea mijloacelor de influență¹⁵.

Dincolo de Saakașvili, războiul a avut ca ținte reale Statele Unite și comunitatea țărilor occidentale. Lor le era adresat un dublu mesaj indirect al acestui conflict pe care nimeni nu îl poate ignora, atât mai mult cu cât efectul său asupra relațiilor internaționale – un război în centrul Europei, condus de o țară mare – era important, iar denaturarea regulilor care prezidaseră aceste relații după sfârșitul Războiului Rece trebuia luată în seamă. Preocuparea ca mesajul să fie auzit și înțeles de adevărații lui destinatari este cea care explică amploarea acțiunii rusești.

După 8 august, numeroși experți au dezbătut acest punct, întrebându-se dacă riposta rusă nu era disproporționată. Nu era, întrucât răspunsul Moscovei la inițiativele lui Saakașvili nu a fost decât partea vizibilă a aisbergului. De fapt, Rusia voia să demonstreze adevăraților săi interlocutori că nu va accepta extinderea NATO în Caucaz. Putin și Medvedev au spus-o de multe ori. Nefiind ascultați, au trecut de la discursuri la treburi practice. Adică la un război. De această dată, au fost înțeleși.

Dincolo de această declarație de ostilitate față de extinderea NATO, gestul rușilor semnala existența unei limite de netrecut: Rusia arăta că încălcarea constantă a teritoriului pe care ea îl consideră ca fiind zona sa de influență nu mai este acceptabilă¹⁶. Avertismentul era valabil și pentru proiectul de extindere al NATO în Ucraina, iar ucrainenii au înțeles acest lucru. În această privință sunt de remarcat rezultatele Summitului NATO de la București, summit în urma căruia liderii țărilor Alianței s-au repliat în ceea ce privește situația Ucrainei și a Georgiei.

În general, autoritățile ruse au urmărit, între 7 și 12 august 2008, să-i determine pe occidentali să înțeleagă faptul că ei nu acceptă ca regulile jocului internațional să fie fixate fără ei și împotriva lor. În acele zile dramatice, Rusia a reamintit lumii întregi că ea este încă o mare putere. Pentru această demonstrație trebuia neapărat să se lanseze într-un război? Riscurile nu erau prea mari în comparație cu rezultatele aparente: nașterea a două state mici, mai mult sau mai puțin dependente de Rusia? Dacă se ține seamă de condițiile în care s-a jucat această

dramă (Statele Unite încurcate în Orient și paralizate de campania electorală, o Europă divizată) nu se poate nega faptul că tandemul de la Kremlin evaluase cu atenție riscurile și inconvenientele unei asemenea acțiuni și că a ajuns, la urma urmelor, la rezultatul scontat. Dacă recunoașterea explicită a unei zone de influență rusă nu mai este de conceput în secolul al XXI-lea, recunoașterea implicită a unei moderații necesare acolo unde interesele rusești sunt prioritare a fost acceptată din toamna anului 2008. Și, odată trecut timpul unei dezaprobări decente, comunitatea internațională și Rusia s-au regăsit¹⁷.

Angajându-se în acest război, Rusia a stabilit clar că ea nu este un stat cu o democrație nesigură, căreia comunitatea internațională îi poate examina și denunța încălcarea normelor, negându-i totodată dreptul de a acționa în conformitate cu propriile interese, ci este o democrație cu drepturi depline¹⁸.

Relația ruso-americană s-a înscris într-un nou context internațional, născut în vara anului 2008, cel al unei lumi postoccidentale pe care Barack Obama a reușit să o descopere cu ușurință și în care Rusia își găsea locul. Dialogul dintre ruși și americani, față în față, pe două coaste ale Pacificului, este cu adevărat simbolic pentru lumea care se conturează. Cât despre politica apropierii de China și a pătrunderii în Asia Centrală, condusă cu fermitate de către Vladimir Putin, în ultimii ani, se poate afirma că este cea care oferă Rusiei toate șansele de a fi o putere recunoscută în acest nou echilibru al lumii, într-o lume dorită a fi una multipolară, în care rolul SUA să fie din ce în ce mai scăzut.

Apropierea ruso-chineză, în care Rusia s-a angajat în perioada declinului său pe scena internațională și pe care a consolidat-o apoi prin parteneriatul strategic și prin lichidarea litigiilor teritoriale, poartă marca primului mandat al președintelui Vladimir Puțin. Anul 2004 este unul de bilanț și de cotitură. Se schimbă inclusiv statutul celor doi parteneri. În câțiva ani, China a devenit o mare putere regională. Dezvoltarea economică rapidă, activitatea intensă în Asia Centrală, parteneriatul cu Rusia au transformat China într-o putere cu obiective globale. Evoluția Chinei a coincis cu renașterea Rusiei.

Parteneriatul strategic cu China a devenit o constantă în preocupările conducerii ruse. În anul 2000, Putin vorbea despre trioul Rusia/SUA/China. În iulie 2001, a încheiat la Beijing Tratatul

de prietenie, bună vecinătate și cooperare cu China. În anul 2004 a fost eliminată disputa teritorială, iar în iunie 2005 s-au încheiat acordurile privind delimitarea a 4.300 km de frontiere comune.

Au fost lansate două proiecte de oleoducte spre China și Japonia:

– în aprilie 2009 – s-a inaugurat traseul Skorovodino-Daqing (parte din conducta de 2.450 km – Angarsk-Daqing) spre China;

– în decembrie 2009 – traseul spre Japonia, Taișet-Skorovodino (parte din conducta de 4.000 km Angarsk-Nakhodka)¹⁹.

Pentru această Rusie redevenită putere, ascensiunea fulminantă a Chinei poate fi o surpriză, dar și o sursă de neliniște. Parteneriatul elaborat cu câțiva ani în urmă este periclitat oare de noul statut al Chinei? Numeroși experți ruși, mai ales liberali, îngrijorați la începutul deceniului de orientarea asiatică a țării, se alarmează brusc în fața acestei noi puteri și își pun întrebări în legătură cu viitorul cuplului Moscova-Beijing²⁰.

Un alt element important ar fi acela că influența Rusiei în Organizația de cooperare de la Shanghai (OCS) nu poate fi de lungă durată, odată ce China cheltuiește sume colosale în dezvoltarea infrastructurii sale, pe când Rusia își lărgeste geografia externă de conducte de gaze, neglijând-o pe cea internă, lucru ce ar putea duce la o intimidare economică de către China. În astfel de condiții ar fi greu de presupus ce ar urma să facă Rusia, însă un lucru este cert acum, că politica externă a Rusiei în frunte cu președintele Putin și apropiații săi fideli ar trebui să găsească o alternativă și să readucă politica energetică rusă în parametrii săi economici și nu politici. De fapt acesta este jocul pe care îl face astăzi Rusia: se folosește de imensele resurse energetice pe care le deține în competiția globală de interese.

Actualmente, există un sistem de conducte de gaze în spațiul OCS, care unește Rusia, Asia Mijlocie, Kazahstanul și China și care poate servi ca bază de consolidare a unei piețe energetice unice a OCS, iar președinția Rusiei în OCS, din perioada 2008-2009, a facilitat realizarea acestor obiective cu pași rapizi, deoarece țin de interesele prioritare economice externe ale țării, care măresc ponderea și influența ei în regiune. Ideea creării unei piețe energetice unice, unde lider este Rusia, este împărtășită de Iran, spre care Rusia deja a început să livreze combustibil nuclear pentru centrala de la Buchehr. Iranul ar putea juca rolul de aliat strategic

al Rusiei în viitoarele dispute energetice privind bazinul Mării Caspice, unde interesele ambelor state se ciocnesc, însă ar putea fi asociative și îndreptate împotriva celor americane. Parteneriatul dintre Rusia și Iran este astăzi practic cel mai ponderat subiect de discuții și nu este în zadar, deoarece cu cât se perfectează această relație cu atât mai aproape devine Rusia de cârma pentru stabilirea prețurilor la gaze naturale și petrol în lume.

Pentru contracararea acestor politici, Occidentul nu are prea multe pârghii, în condițiile în care interdependențele economice și financiare cu Rusia sunt din ce în ce mai accentuate.

Rusia continuă să-și maximizeze atenția și, în același timp, să restrângă spațiul de manevră al SUA în Orientul Mijlociu, continuând o politică a fostei URSS prin care a susținut Iranul, la cererea acestuia, ca SUA să-și retragă forțele armate din Golful Persic, unde acestea asigurau securitatea principalelor coridoare de livrare și transport de petrol din lume. Un Iran dotat cu armament nuclear, aliat fidel cu și înarmat de Rusia și China, ar putea reprezenta o provocare pentru SUA, interesele sale și aliații săi din regiune. Astăzi, Rusia este principalul furnizor în eforturile nucleare civile ale Iranului și nu ține seama de programul nuclear militar al acestei țări.

Rusia este stăpână absolută a noii arhitecturi geopolitice a conductelor. Amenajarea de infrastructuri ce permit exportul hidrocarburilor sale este deci, din punct de vedere economic, o prioritate, însă aceasta servește, de asemenea, la menținerea unei influențe în spațiul ex-sovietic.

Indiferent la criticile și la îngrijorările în creștere, Vladimir Puțin împinge înaintea asiaticizarea politicii sale externe și vrea să extindă cercul statelor cu care intenționează să trateze, căutând un element capabil să echilibreze tandemul format cu China, Japonia fiind un timp ținta acestei politici. Deschiderea în această direcție nu este inedită în politica externă rusă, dar problema insulelor Kurile este una de importanță strategică. Pierderea acestor insule ar condamna flota din Vladivostok, fiindcă de aici nu se poate ajunge la Pacific tranzitând numai apele teritoriale rusești. Prin urmare, deschiderea către Japonia a fost un semieșec al politicii externe promovate de către Putin.

Japonia este percepută de Rusia ca fiind un stat care a reușit să se modernizeze în toate domeniile, păstrându-și neștirbită identitatea, un stat care și-a câștigat locul între marile puteri întrucât are

o economie avansată, capabilă să exporte produse manufacturate de o calitate deosebită (în acest sens, rușii îi opun pe japonezi chinezilor), în sfârșit, un stat care contribuie la stabilitatea Asiei. Privită dintr-un unghi atât de îngăduitor, apropierea de Japonia nu poate fi decât dezirabilă. În ipoteza puțin probabilă a unui trio Moscova-Beijing-Tokio, ultimele două se neutralizează în relația cu Moscova. Această configurație ar da Rusiei un statut de arbitru capabil să manevreze cele două state și să-și extindă astfel influența regională.

Conflictul iscat de insulele Kurile a dus la eșecul acestui proiect. Singura posibilitate a Rusiei de a-și îmbunătăți relațiile cu Tokio este cea a cooperării în domeniul energetic, Japonia fiind un mare consumator de energie și, în consecință, un potențial client.

Interesul Rusiei este de a-și crește influența în lumea asiatică prin dezvoltarea unor legături strânse cu China (recentul contract semnat între cele două țări pentru livrarea de gaze naturale către China, pe o perioadă de 30 de ani și cu o valoare de aproximativ 400 de miliarde de dolari, ne întărește această ipoteză), cu care Rusia și-a rezolvat litigiile teritoriale la începutul deceniului, dar și pe apropierea de Japonia, chiar dacă aceasta din urmă refuză să treacă peste litigiul teritorial, iar Rusia nu are de gând să restituie ceea ce i se cere. Dar peripețiile prin care trece proiectul triunghiului Moscova-Beijing-Tokio nu domolesc dorința Rusiei de a-și lărgi parteneriatul cu China prin prezența unui terț menit să echilibreze forțele: India este invitată de câțiva ani să joace acest rol.

Oricât de bune ar fi relațiile ruso-indiene, ele nu reușesc să-i convingă pe indieni că merită să privilegieze o configurație condusă de Rusia. India continuă un dialog strategic cu diverși parteneri: în primul rând, cu Statele Unite, dar și cu Japonia și Australia. Fără îndoială, India și Rusia sunt preocupate, în egală măsură, de securitatea lor, având în vedere situația instabilă din țările vecine Afganistan și Pakistan. Moscova a și contribuit de altfel la echiparea armatei indiene, fără să se zgârcească la transferul armamentelor considerate printre cele mai sofisticate. Grijile comune și cooperarea militară au jucat un rol important în dezvoltarea relațiilor bilaterale dintre cele două țări. Dar trecerea de la relații bilaterale la constituirea unui triunghi cu China este mult mai problematică pentru India. Cele două țări au divergențe în privința frontierelor și, în plus, China respinge ideea

introducerii unui terț în dialogul său cu Moscova, îndeosebi în Asia Centrală, unde India i-ar putea stirbi poziția de forță²¹.

Statele Unite cântăresc și ele cu atenție sporită ipoteza unei asemenea configurații triunghiulare. Atât China, cât și India resping orice politică antiamericană, încercând să multiplice contactele și acordurile cu Washingtonul. Deși, urmând exemplul Rusiei, China este generoasă cu declarațiile ostile hegemoniei americane, în același timp mizează pe contribuția Statelor Unite pentru ca modernizarea la care aspiră să reușească în ritm rapid. În sfârșit, tânăra generație de politicieni chinezi este orientată mai degrabă spre Statele Unite. La rândul său, Rusia (care nu intenționează să lase China singură în Asia și care se teme de dinamismul politic al acestei țări, dinamism ce se va intensifica, probabil, după probabila reunificare cu Taiwanul) consideră că Statele Unite pot exercita o influență stabilizatoare pe termen lung. Astfel, în afară de triumfurile Moscova-Beijing-Tokio și Moscova-Beijing-New Delhi, al căror viitor este nesigur, se mai profilează un triunghi bizar, în care unul dintre parteneri este ascuns (Statele Unite), dar domină scena politică asiatică²².

În pofida tensiunilor și a prejudecăților, cum să nu constatăm, în definitiv, continuitatea și dezvoltarea relației ruso-chineze? Este adevărat că se pot pune întrebări atât despre stabilitatea parteneriatului pe termen lung, cât și despre posibile dezacorduri. Dar, la sfârșitul celui de-al doilea mandat, când i-a predat ștabela lui Dimitri Medvedev, Vladimir Putin a plasat succesul relației cu China în fruntea bilanțului său. Această relație, care continuă să se dezvolte în pofida accidentelor de pe parcurs, contribuie la clarificarea naturii eurasiene a Rusiei.

După destrămarea URSS, când Rusia a ales relația cu China ca modalitate de a demonstra că este încă o putere, această alunecare spre est a modificat datele momentului. Putin a repetat adesea: *Geografia deosebită a Rusiei, continent eurasiatic, cea care i-a frânat dezvoltarea, constituie de fapt o șansă într-o lume aflată în plin proces de transformare, cu condiția ca Rusia să știe să profite de consecințele care apar dincolo de alegerile pragmatice, dar care ating definiția identității ei*²³.

În această lume care se îndepărtează de Europa, China nu-i va mai fi suficientă Rusiei. Dar întrebarea rămâne: Până unde va putea pătrunde

în Asia? Este întrebarea care, de-acum înainte, va domina progresiv deciziile politice ale Rusiei.

În marele joc asiatic ce prinde contur, acest rol nou permite Rusiei să fie doar Eurasia, și nu vreun avatar al fostului imperiu. Transformarea Asiei Centrale, regiune de importanță secundară, în teatru principal al geopoliticii contemporane va contribui, cu siguranță, la o schimbare în destinul Rusiei. Pentru consolidarea relațiilor economice în această regiune, Rusia, Belarus și Kazahstan au semnat acordul pentru formarea Uniunii Economice Eurasiatice (la 29.05.2014, în Astana, Kazahstan), destinat să amplifice integrarea între cele trei foste republici sovietice deja legate în cadrul Uniunii vamale, structură strict vamală între foștii parteneri din URSS. Tratatul va intra în vigoare la 01 ianuarie 2015 și va avea ca rezultat formarea unei piețe comune majore în spațiul Comunității Statelor Independente, care va deveni un nou și puternic centru de dezvoltare economică.

În ceea ce privește relația cu Uniunea Europeană, aceasta reprezintă pentru ruși o șansă atractivă spre a revigora economia, rămasă mult în urma Occidentului.

Uniunea Europeană este, în același timp, primul partener comercial, primul investitor și primul furnizor real de produse și servicii pentru Rusia. În 2003, Bruxelles a preconizat punerea în practică a patru spații comune de cooperare: economic, al libertăților, al justiției și securității, al securității externe și al cercetării și educației, însă largirea Uniunii, în 2004, la porțile Rusiei a creat tensiuni între Rusia și Bruxelles. Pentru Rusia, sprijinul european acordat „revoluțiilor democratice” din Georgia (2003) și în Ucraina (2004) a fost perceput ca o ingerință în zona sa de influență tradițională.

Moscova se teme totuși ca extinderea Uniunii să nu contribuie la crearea unui *nou zid* în Europa, de natură să reducă cooperarea cu Bruxellesul în spațiul lor de vecinătate comună (Moldova, Belarus, Ucraina). Aceasta a condus la puternice tensiuni între Bruxelles și Moscova, de exemplu: în 2002 din cauza problemei Kaliningrad, în 2004 asupra subiectului Moldova și Ucraina, în 2005, 2009 și 2013 din cauza problemei gazului.

Paradoxal, Rusia a avut relații mai mult decât cordiale cu Europa Occidentală, decât cu foștii „frați din lagărul socialist” deveniți între timp membri cu drepturi depline în UE, însă anexarea ilegală a Crimeii, încălcarea dreptului la integritate

teritorială a Ucrainei și evenimentele de la granița dintre Rusia și Ucraina au făcut ca țările occidentale să impună sancțiuni drastice atât economice, cât și politice, Rusiei. Semnale la fel de îngrijorătoare vin și din partea Țărilor Baltice, aflate acum sub scutul de securitate al NATO. Rusia nu este de acord nici cu poziția Poloniei, stat pe care îl consideră drept un pion otrăvit al Statelor Unite în cadrul UE²⁴. Polonia a reușit să blocheze, prin exercitarea dreptului de veto, un acord de cooperare și parteneriat UE-Rusia. Polonia și România vor găzdui din 2015 scutul antirachetă dorit de către americani.

Anexarea Crimeii de către Federația Rusă va avea efecte și asupra resurselor de care dispune România. Este de așteptat ca Rusia, la un moment bine ales, să pună în discuție reîmpărțirea platoului continental și a zonei de exclusivitate economică, pe care România le clarificase cu Ucraina în urma procesului câștigat la Haga.

În țările central-est europene mai persistă încă amintirea faptului că au fost ținute sub scutul Moscovei aproape o jumătate de veac și, ca urmare, nu au avut nimic de câștigat de pe urma planului Marshall, realizat de către americani, în anii '50, în Europa Occidentală. Polonezii nu pot uita prea ușor că s-au luptat sute de ani cu Imperiul Rus²⁵.

Însă Europa este dependentă de gazele și de petrolul Rusiei, ceea ce este un mare atu pentru aceasta. Presată de necesitatea de a se adapta într-o competiție globală pentru resurse energetice din ce în ce mai acerbă, Uniunea Europeană se confruntă cu o superputere energetică ce eludează paradigma globalizării înțeleasă ca liberalizare crescândă a piețelor și care face din energie un instrument de politică externă. În condițiile eșecului formulării unei politici comune de energie, statele membre vor continua să fie actorii principali în relațiile bilaterale cu Rusia după modelul deschis de Germania.

În concluzie, se poate spune că spațiul euroatlantic devine foarte îngrijorat de potențialul militar rusesc, ceea ce-i pune în pericol securitatea, dar, în același timp, Europa depinde în continuare de resursele energetice ale Rusiei, iar politica energetică a celei din urmă se tot extinde geografic prin demararea unor noi proiecte energetice, South Stream, North Stream și Blue Stream.

Noile realități geopolitice impun Moscovei mai multe aspecte cu care guvernării de la Kremlin nu sunt de acord. Printre acestea se numără probleme legate de instalarea scutului antirachetă american pe teritoriul european (o parte dintre elementele

acestui vor fi instalate în România, la Deveselu), bazele militare americane de la Marea Neagră din Bulgaria și România, eventuala aderare la NATO a Georgiei și a Ucrainei și influența crescândă a SUA în zona Caucazului.

Derularea evenimentelor din ultima perioadă ne arată faptul că SUA și Federația Rusă sunt decise să găsească puncte de convergență conforme cu nevoile de securitate ale ambelor țări, în problema planului Washingtonului de a edifica scutul antirachetă în Europa Centrală și de Est.

SUA insistă pe faptul că sistemul antirachetă vizează contracararea intențiilor belicoase ale unor state, precum Iranul și Coreea comunistă, pe când Rusia îl consideră o amenințare și la adresa sa.

De asemenea, rușii consideră că menținerea unui echilibru strategic, între forțele armate ruse și cele americane, este necesar pentru continuarea relației bilaterale.

Având în vedere punctele de vedere divergente ale celor două mari puteri, această problemă nu se va rezolva în curând, iar apărarea antirachetă, așa cum este concepută de SUA, va constitui o permanentă sensibilitate pentru Moscova. O necooperare între cele două țări pentru găsirea unei soluții care să convină ambelor părți, în opinia multor specialiști, poate duce la o nouă cursă a înarmărilor, care pare din ce în ce mai probabilă, în condițiile în care Rusia dezvoltă programe pentru arme și tehnologii de generație a cincea și chiar a șasea.

În viitor, Rusia are potențialul de a deveni mai bogată, mai puternică și mai încrezătoare în sine, dacă va investi în capitalul uman, își va dezvolta și diversifica economia și se va integra pe piețele globale. Dacă Rusia își diversifică economia, ar putea să dezvolte un sistem politic ceva mai pluralist, chiar dacă nu democratic, ca rezultat al consolidării instituționale, al creșterii clasei mijlocii și emergenței acționarilor care vor să se facă auziți²⁶.

Rusia va avea, probabil, o politică externă proactivă și influentă, care va reflecta revenirea sa ca actor major pe scena globală, este un partener important pentru capitalul financiar străin și o forță conducătoare în opoziție cu dominanța globală a SUA²⁷.

Pentru a-și realiza obiectivele cuprinse într-un plan mai amplu, mai puțin vizibil, dar sesizabil, Federația Rusă a întreprins mai multe măsuri, încă de la începutul anilor '90, precum: reinstaurarea dominației sale economice (evident și politice) asupra unei zone ieșită din influența sa după

destrămarea URSS prin crearea unui sistem de contrabalansare a avantajelor integrării europene: Rusia, Belarus și Kazahstan au semnat Acordul de Înființare a Uniunii Economice Eurasiatice. Se preconizează că și alte state vor fi atrase în această construcție, state care nu sunt neapărat din rândul celor fost sovietice; penetrarea economiilor occidentale cu oligarhi creați prin „voință națională”, cărora li s-au stabilit misiuni clare; sporirea rapidă a volumului investițiilor în străinătate prin intermediul băncilor și a firmelor rusești; atragerea capitalului occidental pe piața rusă și transformarea reprezentanților acestuia în grupuri de presiune împotriva guvernelor occidentale pregătite să adopte măsuri diplomatice sau chiar sancțiuni împotriva Rusiei; crearea dependenței energetice a economiei Uniunii Europene de resursele provenite din Rusia; crearea unor tensiuni zonale și la nivelul Uniunii Europene; intrarea pe piața fondurilor suverane în vederea obținerii unei poziții investiționale competitive mai ales pe piețele africane și asiatice, în condițiile în care Rusia deține importante rezerve valutare; crearea de „mamuți economice” cu vocație globală, pregătiți să influențeze politicile economice la nivel internațional, cu capacități de a genera (la ordin) crize sectoriale cu implicații negative asupra economiilor occidentale: Rosneft, Gazprom, Lukoil; atragerea Chinei în „capcana energetică”, având posibilitatea consolidării parteneriatului politic cu aceasta în probleme importante de politică globală, dar și economice prin posibilitatea creării unei zone monetare independente de dolar, practic un atac asupra monedei americane. Economia chineză are un deficit cronic de energie și va depinde destul de mult de livrările rusești de gaze naturale; pe lângă Siria și Iran, includerea Coreei de Nord în sfera de influență a Moscovei și prin această mișcare reușind îndepărtarea Coreei de Sud din ecuație.

Interese de securitate. Strategia de securitate națională și Doctrina militară

Într-un interval istoric extrem de scurt, Rusia s-a văzut nevoită să-și rezume pretențiile de la statutul de superputere, deținut în cadrul statului sovietic, la cel de mare putere cu interese regionale și acesta destul de nesigur. Cu privire la acest aspect, fostul ministru rus de externe, Igor Ivanov arăta că *nici sistemul politic actual, nici frontierele și nici zona geopolitică înconjurătoare nu au un precedent în istoria Rusiei. Federația Rusă este un stat nou,*

*care funcționează într-un sistem radical schimbat al Relațiilor Internaționale.*²⁸ Principalul factor de putere, Armata, reprezenta la sfârșitul anilor '90 o forță uriașă, dar demodată, prost pregătită și echipată, în care singurul element de siguranță îl constituia potențialul nuclear considerabil, capabil totuși să inspire teamă și prudență în mediul internațional de securitate.

La nivelul anului 2010, lucrurile au început să se schimbe în mod semnificativ, Armata Rusiei trecând printr-un important proces de restructurare și de modernizare a forțelor și a mijloacelor.

Cu un buget al apărării de aproximativ 68,2 miliarde dolari (2013),²⁹ Rusia are următoarele forțe militare³⁰: forțe active – 1.200.000 de oameni (Forțele terestre: 420.000 de oameni; Forțele aerospurtate: 68.000 de oameni; Forțele navale: 152.000 de oameni; Forțele aeriene: 176.000 de oameni; Forța de apărare strategică: 90.000 de oameni; Comandă și sprijin: 294.000 de oameni), forțe paramilitare – 418.000 de oameni, forțe de rezervă – 20.000.000 de oameni (pentru toate armele), dintre care 2.000.000 dintre cei care au satisfăcut stagiul militar în ultimii 5 ani (rezerva este obligatorie până la vârsta de 50 de ani).

Forța de apărare strategică are în componere aproximativ 90.000 de oameni (inclusiv personalul desemnat din forțele navale și aeriene), iar ca principale structuri și mijloace de lovire³¹ dispune de:

- forțele navale: 14 submarine nucleare strategice (216 rachete nucleare); Mihail Budnichenko, directorul general al întreprinderii de armament Sevmaș, a anunțat, în cadrul unei expoziții de armament din Delhi, India, că Rusia va construi în 2014-2015 încă patru submarine nucleare³²;

- forțele trupelor de rachete strategice: 3 armate de rachete, organizate în 12 divizii, care operează în incinte protejate și cu lansatoare mobile de rachete, cu 430 de rachete strategice, având 1.605 de capete nucleare (focoase);

- Comandamentul aviației cu rază lungă de acțiune (a 37-a Armată Aeriană): 2 divizii grele cu 4 regimente, care operează de pe 3 baze aeriene cu 79 de bombardiere;

- forțele de avertizare: 5 sateliți operaționali și 9 sisteme radar terestre;

- rachete antibalistice defensive: 2.064 (32 SH-11, 68 SH-08, 1.900 S-300, 64 S-400).

De asemenea, în structura de forțe regăsim și *Forțele spațiale*³³ care au în componere aproximativ 40.000 de oameni.

Aceste forțe transpun în practică principiile și prevederile a două documente esențiale pentru securitatea și apărarea Rusiei, *Strategia de securitate națională a Federației Ruse până în 2020*³⁴ (document în 112 puncte, aprobat în data de 9 mai 2009) și *Doctrina militară a Federației Ruse* (document în 53 de puncte, aprobat în data de 5 februarie 2010).

În textul Strategiei de securitate, la punctele 21, 22, 23 și 24, identificăm *Interesele naționale și prioritățile strategice naționale ale Federației Ruse*, astfel³⁵:

– *interesele naționale*: dezvoltarea democrației și societății civile, creșterea capacității concurențiale a economiei naționale; asigurarea ordinii constituționale, integrității teritoriale și a suveranității Federației Ruse; *transformarea Federației Ruse într-o putere mondială* a cărei activitate este orientată spre menținerea stabilității strategice și a relațiilor de parteneriat reciproc avantajoase, în condițiile lumii multipolare;

– *prioritățile principale*: apărarea națională, securitatea de stat și socială;

– *priorități ale dezvoltării stabile*: ridicarea calității vieții cetățenilor ruși prin garantarea securității persoanei, precum și prin standarde înalte de asigurare a vieții; creșterea economică ce se realizează în primul rând prin dezvoltarea sistemului inovator național și prin investiții în capitalul uman; știința, tehnologia, educația, păstrarea sănătății și cultura, care se dezvoltă pe calea întăririi rolului statului și a perfecționării parteneriatului statului cu sectorul particular; ecologia sistemelor de viață și utilizarea rațională a naturii, al căror sprijin se realizează pe baza nevoilor echilibrate, a dezvoltării tehnologiilor progresiste și a producției utile a potențialului de resurse naturale al țării; stabilitatea strategică și parteneriatul strategic echilibrat, care se întăresc pe baza *participării active a Rusiei la dezvoltarea modelului multipolar al ordinii mondiale*.

În ceea ce privește descurajarea strategică, la punctul 26 se prevede că aceasta *presupune elaborarea și realizarea sistematică a măsurilor politice, diplomatice, militare, economice, informaționale și de altă natură, aflate în relaționare reciprocă, îndreptate spre prevenirea sau reducerea pericolului acțiunilor distructive din partea statului (coaliției de state) agresor*³⁶.

Politica de stat a Federației Ruse în domeniul apărării naționale și construcției militare, inclusiv

în cazul statului unional, pe termen lung, are drept scop perfecționarea Forțelor Armate ale Federației Ruse, a altor trupe, formațiuni și organe militare chemate, în orice condiții de evoluție a situației politico-militare, să asigure securitatea, suveranitatea și integritatea teritorială a statului (punctul 29)³⁷.

Amenințările la adresa securității militare, identificate în Strategie sunt: politica unor țări străine direcționată spre obținerea unei superiorități semnificative în sfera militară, în primul rând, în forțe strategice nucleare, prin dezvoltarea unor mijloace cu înaltă tehnologie, de mare precizie, informaționale și de altă natură, de ducere a luptei armate, în armamente strategice convenționale, în constituirea unilaterală a sistemelor globale de apărare antirachetă și în militarizarea spațiului cosmic, capabile să ducă la o nouă spirală a cursei înarmărilor, precum și proliferarea tehnologiilor nucleare, chimice și biologice, producerea armei de nimicire în masă și a componentelor acesteia și a mijloacelor de lansare (punctul 30)³⁸.

De asemenea, în Strategie se mai arată, tot la punctul 30, că *influența negativă asupra stării securității militare a Federației Ruse și a aliaților săi se amplifică prin retragerea din înțelegerile internaționale din domeniul limitării și reducerii armamentelor, precum și prin acțiunile orientate spre încălcarea stabilității sistemelor de conducere statală și militară, spre prevenirea asupra atacului cu rachete, controlului spațiului cosmic, funcționării forțelor nucleare strategice, obiectivelor de păstrare a munițiilor nucleare, a energiei atomice, a industriei atomice și chimice, a altor obiective potențial periculoase*³⁹.

Doctrină Militară⁴⁰ a Federației Ruse susține în întregime eforturile liderilor de la Kremlin pentru asigurarea intereselor naționale ale Rusiei și pune în aplicare prevederile Strategiei de securitate națională. Aplicarea complementară a acestora va susține acțiunile autorităților ruse pentru implementarea Concepției de Politică Externă a Federației Ruse, adoptată în anul 2008.

Deși Doctrina militară din 2010 nu se deosebește prea mult de precedentă, iar în textul acesteia sunt utilizate aceleași concepte, accentul principal nu mai cade pe confruntarea ideologică, ci mai mult pe capacitatea actorilor participanți la viața internațională de a-și asigura propria securitate prin utilizarea armelor nucleare. Inegalitatea rezultată din capabilitățile militare pe care le dețin diferiți

participanți la procesele și la fenomenele politice internaționale, le permite marilor puteri nu doar să adopte poziții de protectori, dar și să utilizeze în acest scop toate mijloacele și instrumentele care reies din acest statut. Mascate abil în noțiuni precum *pericol militar, amenințare militară, conflict militar, conflict armat, război local, război regional sau război pe scară largă* (punctul 6)⁴¹, acestea contribuie eficient la atingerea sau la menținerea unei anumite regiuni sub influența politică. Rusia încearcă să se adapteze din mers la noile condiții de securitate internațională, unde alți actori, nu cei din perioada Războiului Rece, luptă pentru supremație politică, economică și militară.

Documentul nu mai prevede un atac nuclear preventiv în cazul unei amenințări la adresa Rusiei, dar arată că aceasta va putea recurge la arsenalele sale de război, în special la cele nucleare, în cazul în care statul rus sau unul dintre aliații săi este atacat cu arme de distrugere în masă sau împotriva unui atac desfășurat cu arme convenționale, dacă acesta poate compromite existența Federației.

Federația Rusă recunoaște că numărul amenințărilor și pericolelor militare la adresa securității naționale a scăzut în ultima perioadă, iar probabilitatea ca un actor statal sau o coaliție formată din mai multe state și organizații internaționale să atace cu arme convenționale sau nucleare teritoriul rus este minimă. Cu toate acestea, la punctul 7 al Doctrinei militare se menționează că există anumite linii de posibil atac, cărora autoritățile abilitate în acest domeniu ar trebui să le acorde atenție sporită⁴².

Acestea sunt predictibile. Majoritatea au proveniență vestică și sunt rezultatele acțiunilor actorilor occidentali, în special cele ale NATO. În conformitate cu textul Doctrinei, Alianța Nord-Atlantică, prin activitățile pe care le derulează în diferite regiuni, încalcă anumite principii și norme de drept internațional. Tot aici se menționează că există tendințe de dislocare a unor forțe militare străine în apropierea frontierelor aliaților Kremlinului sau chiar a propriilor hotare. În aceste condiții, liderii de la Kremlin nu vor tolera nicio formă de amestec în treburile interne ale Federației Ruse, dar și în cele ale partenerilor săi. Așadar, cel mai mare pericol la adresa securității militare a Federației Ruse îl constituie extinderea NATO și apropierea infrastructurii militare a acestei organizații regionale de Rusia. Procesul de lărgire al Alianței Nord-Atlantice contravine intereselor

politice și de securitate ale Moscovei⁴³.

La punctul 8 sunt identificate principalele pericole militare externe⁴⁴:

- NATO, prin acțiunile pe care le desfășoară (și cu încălcarea normelor de drept internațional); prin mutarea infrastructurii în țări aflate aproape de granițele Federației; prin continuarea procesului de extindere;

- încercări de destabilizare la nivel strategic;

- desfășurarea de trupe străine pe teritoriile statelor învecinate cu Federația, inclusiv în apele adiacente mării teritoriale;

- crearea și utilizarea unor sisteme strategice de apărare antirachetă (crearea și implementarea unor sisteme strategice de apărare balistică care afectează stabilitatea globală și echilibrul de forțe în domeniul nuclear); militarizarea spațiului extraatmosferic, precum și implementarea sistemelor nenucleare de arme strategice de mare precizie;

- pretențiile teritoriale asupra Federației Ruse și a aliaților acesteia și amestecul în treburile lor interne;

- proliferarea armelor de distrugere în masă, a armelor de înaltă tehnologie, a rachetelor balistice, precum și creșterea numărului de state care posedă arme nucleare;

- încălcarea acordurilor internaționale, la nivel de state, cu privire la limitarea și la reducerea armamentelor;

- folosirea forței militare de pe teritoriile statelor învecinate cu Federația Rusă, în contradicție cu normele dreptului internațional și cu cele ale Cartei ONU;

- prezența, apariția și escaladarea conflictelor armate pe teritoriile statelor învecinate cu Federația Rusă și cu aliații săi;

- răspândirea terorismului internațional;

- apariția tensiunilor interetnice și acțiunile întreprinse de grupări radicale înarmate, în zonele adiacente frontierei de stat a Federației Ruse și a aliaților săi, precum și disputele teritoriale, separatismul, violențele datorate extremismului religios.

Nu a fost omisă din textul Doctrinei militare nici enumerarea pericolelor interne. Acestea țin, în special, de construcția instituțională a organelor statului, dar autorii documentului nu exclud posibilitatea unor tentative de încălcare a unității și integrității teritoriale a Federației Ruse. De aici rezultă că există riscul ca anumiți subiecți ai Federației Ruse să își dorească un statut superior

celui pe care îl oferă autonomia teritorială (lucru inacceptabil pentru conducerea de la Moscova, care își rezervă dreptul de a decide singură cum va acționa în asemenea situații).

În cea de-a doua parte a textului doctrinei sunt enumerate măsurile care vor fi luate pentru dezvoltarea potențialului militar rus, destul de învechit și incapabil să facă față noilor provocări de securitate. Deși este una dintre marile puteri militare, liderii de la Kremlin întreprind măsuri sporite pentru a reduce din handicapul dotărilor militare. În acest sens, aproape jumătate din conținutul documentului supus analizei a revenit măsurilor și mijloacelor cu ajutorul cărora prioritățile de securitate națională ar putea fi realizate.

Securitate prin dezvoltare. Aceasta își dorește autoritățile ruse să obțină cu ajutorul normelor stipulate în Doctrina militară. Principiul adoptat este unul bun, doar că vine în contradicție cu textul, în sensul că instrumentele și mijloacele care rezultă din conținutul său nu lasă loc interpretărilor, atenționând opinia publică internațională că demersul Federației Ruse în atingerea obiectivelor și scopurilor politice internaționale poate fi realizată prin orice metode, fapt demonstrat de felul cum au decurs evenimentele în Ucraina. De fapt, Rusia are la dispoziție mase importante de manevră formate din proruși, în fostele state sovietice care au luat sau doresc să o ia pe calea care duce către modelul de dezvoltare propus de lumea Occidentală. Oricând pot fi declanșate focare de conflict pe modelul celui din Ucraina atât în Georgia, cât și în Moldova.

De altfel, în sprijinul acestei opinii vine și declarația Secretarului Consiliului de Securitate al Federației Ruse, Iuri Baluevski, citat de „Vocea Rusiei”⁷⁴⁵, care a spus că *fundamentul acestei doctrine îl constituie evitarea oricărui conflict armat. Moscova va face demersuri pentru evitarea utilizării armelor convenționale sau nucleare. Cu toate acestea, Federația Rusă își rezervă dreptul de a utiliza instrumente politice, diplomatice, economice și militare pentru apărarea intereselor sale naționale, dar și pe cele ale aliaților săi. Tot Baluevski a menționat că: Rusia nu va ezita să utilizeze arma nucleară dacă își va simți amenințată integritatea teritorială și existența statală*⁴⁶. Punctul care prevede folosirea armelor nucleare ca instrumente de rezolvare a unor eventuale conflicte militare este răspunsul rușilor la *atacul fulger global* al americanilor.

De asemenea, Doctrina militară stipulează că Federația Rusă va păstra componenta aeriană, terestră și maritimă a triadei nucleare.

La nivel declarativ, armele nucleare nu sunt mijlocul de rezolvare a conflictelor, ci garanția că oponenții politici vor menține linia de reținere strategică față de zonele de interes ale Rusiei.

În textul Doctrinei militare se menționează de foarte multe ori termenul de *apărare preventivă*, ceea ce în limbaj militar înseamnă că întreprinderea unor acțiuni de prevenire a unor amenințări iminente obțin legitimitate. Pentru ca acest lucru să se întâmple, efectele amenințărilor trebuie să fie cu adevărat cauzatoare de prejudicii grave. Putin declară că va recurge la utilizarea armelor nucleare ca instrument militar dacă interesele de securitate națională ale Federației și ale aliaților săi vor avea de suferit. O asemenea acțiune preventivă a fost materializată în luna august 2008, când a avut loc războiul ruso-georgian.

De altfel, aliații și partenerii Moscovei sunt amintiți de mai multe ori în Doctrina militară. Cauza acestei repetiții textuale se datorează, în primul rând, instrumentelor pe care liderii de la Moscova le-au creat pentru a-și restabili influența politică în spațiul ex-sovietic. Utilizarea mijloacelor retorice sunt destinate convingerii partenerilor că intențiile de susținere și de dotare a acestor instituții regionale, precum sunt Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, Comunitatea Statelor Independente, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai sau Uniunea Economică Eurasia vor fi susținute prin acțiuni concrete.

În concluzie, Federația Rusă își construiește, explicitează și afirmă obiectivele securității naționale având în atenție tentativele unor actori ai mediului internațional de a-i zădărnici planurile de transformare într-o putere mondială ale cărei acțiuni să fie orientate spre menținerea stabilității strategice și a relațiilor de parteneriat reciproc avantajoase, în condițiile lumii multipolare, de a-i împiedica materializarea intereselor sale naționale, de a-i slăbi pozițiile în Europa, Orientul Apropiat, Transcaucazia, Asia Centrală, precum și în regiunea Asia-Pacific.

NOTE:

1 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>, accesat la 18.03.2014.

2 Hélène Carrère d'Encausse, *URSS a murit, trăiască Rusia*, Editura Artemis, București, 2010, p. 49.

- 3 *Ibidem*.
- 4 Teodor Frunzeti, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 227.
- 5 *Ibidem*, p. 228.
- 6 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>, accesat la 30.03.2014.
- 7 Teodor Frunzeti, *op. cit.*, p. 234.
- 8 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>, accesat la 18.03.2014.
- 9 Dmitri Medvedev, *Rossia Vpered*, Izvestia, 11 septembrie 2009, pp. 1-4.
- 10 V. Demetrievev, A. Suriicov, *Armya, reforma, bezopasnost*, Moskow, Institut Oboronnykh issledovaniz, Moscova, 1996, pp. 12-16.
- 11 Yevgheniy Primakov, *Rossiya ishchet novoe mesto v mire*, Izvestia, 6 martie 1996.
- 12 Dimitri Trenin, *The Washington Quarterly*, primăvara 2007, p. 95 *apud* Hélène Carrère d'Encausse, *op. cit.*, p. 61.
- 13 Hélène Carrère d'Encausse, *op. cit.*, p. 7.
- 14 *Ibidem*, p. 8.
- 15 Hélène Carrère d'Encausse, *op. cit.*, p. 214.
- 16 *Ibidem*.
- 17 *Ibidem*.
- 18 *Ibidem*, p. 222.
- 19 *Ibidem*, p. 8.
- 20 *Ibidem*, p. 136.
- 21 *Ibidem*, p. 143.
- 22 *Ibidem*.
- 23 *Ibidem*, p. 144.
- 24 Stan Petrescu, *Călătorii Geopolitice. Lumea văzută de la București*, Editura Militară, București, 2010, p. 110.
- 25 Hélène Carrère d'Encausse, *op. cit.*, p. 110.
- 26 Teodor Frunzeti, Vladimir Zodian (coord.), *Lumea 2009. Enciclopedie politică și militară. Studii strategice și de securitate*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 1070.
- 27 *Ibidem*, p. 1071.
- 28 Igor Ivanov, *Washington Quarterly*, vol. 24. nr. 3, p. 7, în Vladimir Alexe/ www.ziua.net/display.php?data=2006-12, accesat la 12.06.2014.
- 29 <http://www.iiss.org/en/about%20us/press%20room/press%20releases/press%20releases/archive/2014-dd03/february-0abc/military-balance-2014-press-statement-52d7>, accesat la 14.05.2014..
- 30 *Ibidem*.
- 31 *The Military Balance 2010*, The International Institute for Strategic Studies, Routledge Taylor & Francis Group, Londra, 2010, p. 222-234.
- 32 http://romanian.ruvr.ru/news/2014_02_07/Rusia-incepe-sa-construiasca-9-submarine-dintre-care-4-nucleare-5757/, accesat la 20.04.2014.
- 33 *Ibidem*.
- 34 *Стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*, <http://www.scrf.ru/documents/99html>, accesat la 10.05.2014.
- 35 *Ibidem*.
- 36 *Ibidem*.
- 37 *Ibidem*.
- 38 *Ibidem*.
- 39 *Ibidem*.
- 40 Военная доктрина Российской Федерации, http://news.kremlin.ru_notes/461, accesat la 20.03.2014.
- 41 *Ibidem*.
- 42 *Ibidem*.
- 43 *Ibidem*.
- 44 *Ibidem*.
- 45 <http://romanian.ruvr.ru>, accesat la 20.03.2014.
- 46 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

Военная доктрина Российской Федерации (Doctrina militară a Federației Ruse), Moscova, 2010.

Стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года (Strategia Națională de Securitate a Federației Ruse până în anul 2020), Moscova, 2009.

The Military Balance 2010, The International Institute for Strategic Studies, Routledge Taylor & Francis Group, Londra, 2010.

The Military Balance 2014, The International Institute for Strategic Studies, Routledge Taylor & Francis Group, Londra, 2014.

Carrère d'Encausse Hélène, *URSS a murit, trăiască Rusia*, Editura Artemis, București, 2010.

Demetrievev V., A. Suriicov, *Armya, reforma, bezopasnost*, Institut Oboronnykh issledovaniz, Moscova, 1996.

Frunzeti Teodor, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.

Frunzeti Teodor, Vladimir Zodian (coord.), *Lumea 2009. Enciclopedie politică și militară. Studii strategice și de securitate*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.

Medvedev Dimitri, *Rossia Vpered*, Izvestia, 11 septembrie 2009.

Petrescu Stan, *Călătorii Geopolitice. Lumea văzută de la București*, Editura Militară, București, 2010.

Primakov Yevgheniy, *Rossiya ishchet novoe mesto v mire*, Izvestia, 6 martie 1996.

<https://www.cia.gov>

<http://www.ziua.net>

<http://www.iiss.org>

<http://romanian.ruvr.ru>

<http://www.scrf.ru>

SUCESUL GLOBAL AL EUROPEI 2020 – REMODELAREA SISTEMELOR DE EDUCAȚIE, CHIAR ȘI A CELOR MILITARE?

GLOBAL SUCCESS OF EUROPE 2020 – REMODELLING TRADITIONAL AND MILITARY EDUCATION SYSTEMS?

Col.drd. Olivian STĂNICĂ*

În perspectiva anilor 2020-2025, conform prognozelor, sistemul de învățământ va fi diferit de cel din ziua de azi, deoarece va fi nevoie de formarea unui set noi de deprinderi și competențe la generația tânără, de noi arii curriculare sau tipuri de curriculumuri, noi căi și metode inovative de învățare și evaluare, diferite roluri pentru profesori/instructori și instituții de învățământ, ca urmare a diferitelor impacturi ale noilor tehnologii.

Promovarea prin educația militară a unei culturi europene de securitate, la toate nivelele carierei militare va necesita o abordare comună. În sistemele naționale de educație, ca de altfel, și în sistemele de educație din Uniunea Europeană, se remarcă o tendință clară în favoarea predării și a învățării bazate pe competențe, precum și o abordare orientată către rezultatele procesului de învățare, care să exprime, în mod explicit, nevoile reale ale beneficiarilor.

Toate Forțele Armate Europene sunt în proces de transformare de câțiva ani. Acestea și-au redus puterea militară ca urmare a schimbării amenințărilor și a apariției de noi misiuni. În cadrul planificării strategice, a convențiilor și proceselor, Forțele Armate au luat în calcul provocările la care cadrul militar (ofițer, subofițer, maistru militar, soldatul profesionist) individual trebuie să facă față. De aceea, sistemul modern militar de învățământ este inevitabil nevoit, ca și complexitate și incertitudini indubitabile, să conțină permanent caracteristicile războiului.

For the years 2020-2025, according to forecasts, the education system will be different from today, because it will be necessary for the formation of a new set of skills and competencies for the young, together with new curricula or types of curricula, new paths and innovative ways of learning and assessment, different roles for teachers / instructors and educational institutions as a result of the different impacts of new technologies.

Promoting military education of a European security culture at all levels of the military career will require a common approach. In National education systems, as well as in education of the European Union, there is a clear trend in favor of teaching and learning based on skills and a results-oriented approach to learning, expressing, explicitly the real needs of the beneficiaries.

All European Armed Forces have been involved in the process of transformation for several years. They have reduced their military power as a result of changing threats and the emergence of new missions. In strategic planning, conventions and processes, the Armed Forces have taken into account the challenges that the military (officer, warrant officer, warrant officer, professional soldier) must face individually. Therefore, modern military education system is inevitably forced because of its complexity and uncertainty, to contain permanently the features of war.

Cuvinte-cheie: educație; instruire; transformare; curriculum educațional; deprinderi; competențe.

Keywords: education; training; transformation; educational curriculum; skills; competences.

„The power of an army is measured
with the value of its commander and officers.”
ATAÜRK

*Statul Major General
e-mail: ostanica@mapn.ro

În contextul *Strategiei Europene „Orizont 2020”* se afirmă tot mai puternic necesitatea reformării sistemelor de educație și de formare profesională, fundamentată pe conceptele de calitate și excelență, ca instrument esențial, nu numai pentru ieșirea din criză, ci și pentru creșterea competitivității, pentru asigurarea succesului în economia globală a cunoașterii.

Cele trei ținte strategice pentru Europa „Orizont 2020”¹, care orientează dezvoltarea UE în următorul deceniu și au relevanță pentru sistemele de învățământ sunt:

- *creșterea inteligentă*: dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere și inovare (sprijinită în special de inițiativele strategice: *O uniune a inovării* pentru a îmbunătăți condițiile-cadru și accesul la finanțările pentru cercetare și inovare, astfel încât să se garanteze posibilitatea transformării ideilor inovatoare în produse și servicii care creează creștere economică și noi locuri de muncă, *Tineretul în mișcare* pentru a consolida performanța sistemelor de educație și pentru a facilita intrarea tinerilor pe piața muncii și *O agendă digitală pentru Europa* pentru a accelera dezvoltarea serviciilor de Internet de mare viteză și pentru a valorifica beneficiile pe care le oferă o piață digitală unică gospodăriilor și firmelor);

- *creșterea durabilă*: promovarea unei economii mai eficiente din punct de vedere al utilizării resurselor, mai ecologice și mai competitive (sprijinită de inițiativele strategice: *O Europă eficientă din punct de vedere al utilizării resurselor* pentru a permite decuplarea creșterii economice de utilizarea resurselor, pentru a sprijini trecerea la o economie cu emisii scăzute de carbon, pentru a crește utilizarea surselor regenerabile de energie, pentru a moderniza sectorul transporturilor și a promova eficiența energetică, și *O politică industrială adaptată erei globalizării* pentru a îmbunătăți mediul de afaceri, în special pentru IMM-uri, și a sprijini dezvoltarea unei baze industriale solide și durabile în măsură să facă față concurenței la nivel mondial);

- *creșterea favorabilă incluziunii*: promovarea unei economii cu o rată ridicată a ocupării forței de muncă, care să asigure coeziunea socială și teritorială (sprijinită de inițiativele strategice: *O agendă pentru noi competențe și locuri de muncă* pentru a moderniza piețele muncii și a oferi mai multă autonomie cetățenilor, prin dezvoltarea

competențelor acestora pe tot parcursul vieții în vederea creșterii ratei de participare pe piața muncii și a unei mai bune corelări a cererii și a ofertei în materie de forță de muncă, inclusiv prin mobilitatea profesională și *O platformă europeană de combatere a sărăciei* pentru a garanta coeziunea socială și teritorială, astfel încât beneficiile creșterii și locurile de muncă să fie distribuite echitabil, iar persoanelor care se confruntă cu sărăcia și exclusiunea socială să li se acorde posibilitatea de a duce o viață demnă și de a juca un rol activ în societate).

În Uniunea Europeană, educația și instruirea viitorilor ofițeri este tratată cu maximă responsabilitate de către toate statele membre în scopul formării la aceștia a unei culturi europene de securitate. Rolul și locul dimensiunii militare a abordării cuprinzătoare², în contextul acestei culturi de securitate, presupune că militarii trebuie să înțeleagă că un conflict nu va putea fi rezolvat doar prin utilizarea forței armate, iar cauzele acestuia solicită, în cele mai multe situații utilizarea și a altor instrumente.

Întrebarea care se pune: Este posibil să excludem sistemul militar de învățământ superior de la procesul schimbărilor petrecute în cadrul sistemului civil de învățământ superior?

Toate Forțele Armate Europene sunt în proces de transformare de câțiva ani. Acestea și-au redus puterea militară ca urmare a schimbării amenințărilor și a apariției de noi misiuni. În cadrul planificării strategice, a convențiilor și a proceselor, Forțele Armate au luat în calcul provocările la care cadrul militar (ofițer, subofițer, maistru militar, soldatul profesionist) individual trebuie să facă față. De aceea, sistemul modern militar de învățământ este inevitabil nevoit, ca și complexitate și incertitudini indubitabile, să conțină permanent caracteristicile războiului.

Țările care au luat în considerare conceptele *strategiei de la Lisabona* de a recunoaște drepturile militarilor pentru accesul la cea mai bună educație și cercetare, prin fuziunea completă a sistemului de învățământ militar cu cel național, au experiența obținerii unor rezultate pozitive în termeni profesioniști, ca și valoare în comparație cu sistemul civil.

Standardele de asigurare a calității (evaluare/acreditare) au devenit obligatorii pentru programele de formare a ofițerilor/maistrilor

militari/subofițerilor, cât și pentru organizarea/funcționarea instituțiilor de învățământ militar de nivel preuniversitar și universitar.

Educația de calitate asigurată de sistemele de învățământ militar se bazează pe inovație și pe diversificare, este promovată de către cadre didactice-lideri educaționali, respectă autonomia individuală și are la bază autonomia instituțională, fiind orientată spre dialog și parteneriate către obținerea de rezultate performante, implică participarea tuturor actorilor educaționali, interni și externi, asigură valorizarea resursei umane înalt profesionalizate și adaptată nevoilor de perspectivă ale structurilor de apărare, informații și securitate națională.

Profesionalizarea armatelor, aparținând țărilor membre NATO/UE, a presupus transformări profunde și de durată la nivelul organizării, dotării cu echipamente militare și tehnică de luptă moderne, al instruirii personalului militar, al reformării instituțiilor de învățământ militar conform legislației naționale și europene (vezi *procesul Bologna*), al schimbării raporturilor dintre armată și societatea civilă (în sensul implicării tuturor actorilor guvernamentali sau nonguvernamentali în problemele de securitate națională). Jeffrey D. McCousland și Gregg F. Martin³ au rezumat această evoluție (despre transformarea armatelor) declarând că „[...] suplimentar la ofițerul bine antrenat de care am avut nevoie pe timpul Războiului Rece, jurisdicția noastră în era globalizării necesită un

ofițer la fel de bine educat”. Drept consecință, multe state au ales, progresiv, profesionalizarea forțelor lor.

Reforma din armatele statelor membre NATO a determinat restructurări și redimensionări ale armatelor, reorganizări structurale, schimbarea cadrului legislativ și adaptarea acestuia conform noilor riscuri și amenințări, schimbarea doctrinelor militare în acord cu noile misiuni (ca armată națională sau ca parte a unei alianțe politico-militare), schimbarea sistemelor de instruire și a metodelor/procedurilor de instrucție pentru realizarea compatibilității și interoperabilității în cadrul noilor structuri de comandă și forțe ale alianței.

Tendințe privind evoluția sistemelor militare de educație și de instruire europene

În perspectiva anilor 2020-2025, conform prognozelor, învățământul va fi diferit de cel din ziua de azi, deoarece va fi nevoie un set noi de deprinderi și competențe, de noi arii curriculare sau tipuri de curriculumuri, noi căi și metode inovative de învățare și de evaluare, diferite roluri pentru profesori/instrucitori și instituții de învățământ, diferite impacturi ale noilor tehnologii. „[...] Întâlniri profesori – elevi – studenți vor avea loc tot mai mult în spațiul virtual pentru dezbateri de idei, aplicații practice, proiecte. Va exista tot mai multă comunicare pe orizontală și verticală, astfel încât studenții își vor alege cele mai bune universități și

Evoluția în carieră a ofițerilor

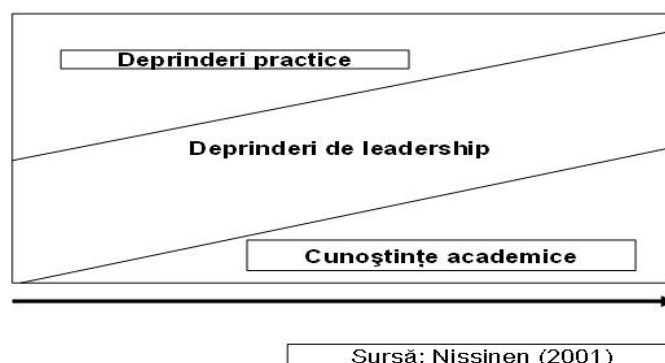

Fig. 1 Nevoile de instruire ale ofițerilor conform evoluției în carieră

la rândul lor universitățile își aleg cei mai motivați, interesați studenți. În anul 2025, rolul instituțiilor de învățământ superior va fi extins, organizațiile vor arăta altfel. Societatea va îndemna cetățenii să învețe mai mult, să fie mai bine pregătiți, mai adaptați unei lumi în permanentă schimbare. Persoanele vor învăța mai dinamic și mai mobil, dar într-un ritm propriu.”⁴

În sistemele naționale de educație, ca de altfel, și în sistemele de educație din Uniunea Europeană, se remarcă o tendință clară în favoarea formării de competențe cu sprijinul noilor metode de predare-învățare, precum și o abordare orientată către rezultatele procesului de învățare, care să exprime, în mod explicit, nevoile reale ale beneficiarilor.

În acest nou context al transformărilor, vom regăsi, în majoritatea țărilor membre ale UE, două trasee de carieră pentru formarea inițială a ofițerilor. Primul traseu o *carieră de scurtă durată* – prin recrutarea acelor tineri care au deja studii academice și vor parcurge numai module de instruire militară generală și de specialitate, iar la sfârșitul contractului se vor reconverti pe piața muncii din mediul civil. Al doilea traseu, o *carieră de lungă durată* – cu nevoi de instruire, conform evoluției în carieră.

Vesa Nissinen⁵ a stabilit ipotetic că, în primul stadiu al carierei ofițerului, deprinderile practice sunt mult mai importante decât cunoștințele academice, deoarece tinerii ofițeri nu sunt implicați în activități de analiză, sinteză, luarea de decizii sau elaborarea de strategii. Odată cu evoluția acestora în carieră raportul se inversează, în sensul că ofițerii au nevoie de mai multe cunoștințe academice și mai puține deprinderi practice, deoarece sunt mai puțin angajați în acțiuni militare în teren. Conform ipotezei lui Vesa Nissinen, numai leadership-ul trebuie să fie în mod egal răspândit de-a lungul carierei militare a ofițerilor. Figura nr. 1 prezintă această ipoteză astfel:

Diverși autori au avansat ideea că viitorul este plin de incertitudini și de elemente imprevizibile și greu de anticipat, printre care și Richard Riley⁶, care într-un interviu din 13.03.2013, aprecia că: „[...] Cele mai căutate 10 profesii din 2010 nu existau în 2004. Noi pregătim acum studenții pentru profesii care nu există încă..., care vor folosi tehnologii ce nu au fost, încă, inventate... pentru a rezolva probleme pe care nu le cunoaștem.”

Despre viitor se poate afirma că el apare plin de oportunități, de decizii și de riscuri. Nu le putem

anticipa în întregime, dar putem intui o serie de tendințe, iar deciziile trebuie luate la timp și oportun pentru a nu fi depășiți de evenimente.

*Aceste tendințe*⁷ pot avea o serie de consecințe, pentru sistemele educaționale, pe termen lung: învățarea nu va mai fi restricționată de către instituțiile de învățământ tradiționale; profesorii vor deveni mediatori între studenți, cunoaștere și tehnologie; învățarea-predarea va fi orientată/ desfășurată cu ajutorul rețelelor sociale din Internet; învățarea permanentă va deveni o normă; mărimea sălilor de clasă/curs nu mai contează; metodele de învățare-predare vor lua în considerare procese și structuri cognitive; conținutul învățământului modern va presupune o dispariție a granițelor dintre științe, asigurarea punților dintre diferite discipline și promovarea în special a interdisciplinarității și a transdisciplinarității.

Din această perspectivă, Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT) a elaborat, în septembrie 2013, un studiu denumit *Strategic Foresight Analysis – 2013 Report (SFA) Analiză privind viziunea strategică* – care identifică tendințele care vor modela viitorul context strategic și din care derivă implicațiile de apărare și securitate ale Alianței legate de orizontul 2030. SFA are la bază studii naționale și internaționale recente care vizează orizontul de timp 2030 și dincolo de el, analizele anterioare ale ACT legate de viitor și rezultatele a patru ateliere de lucru separate, conduse de ACT.

Raportul precizează că viitorul nu este nici complet previzibil și nici predeterminat și, mai ales, că există întotdeauna posibilitatea unui șoc strategic. Cu toate acestea, SFA deduce că actuala perioadă de tranziție va deveni chiar mai complexă și nesigură, prezentând amenințări și oportunități alimentate de un ritm accelerat de schimbări sociale și tehnologice, care se combină cu efectele extinse ale globalizării. Este important ca Alianța să continue să respecte mediul de securitate global, pentru a construi o înțelegere comună a tendințelor și a informa asupra eforturilor sale de continuă transformare.

SFA identifică tendințe în cinci mari domenii: *politică, umanitate, tehnologie, economie/ resurse și mediu*.

a. Din punct de vedere *politic*, schimbările energetice la nivel mondial vor continua să aibă efecte semnificative, astfel:

- puterile emergente vor exercita o influență tot

mai mare la nivel mondial, iar această schimbare de putere poate provoca instabilitate;

- creșterea relevanței anumitor regiuni ar putea sprijini desfășurarea unor noi tipuri de parteneriate și asociații pentru NATO;

- NATO ar putea fi afectat de crize viitoare de pe teritoriul Alianței, în care actori nonstatali pot juca un rol mai important, iar interesele statelor s-ar putea să nu se alinieze întotdeauna.

b. Probabil că viitorul va fi caracterizat de schimbări în demografie, urbanizare, rețele umane și identități fracturate⁸, astfel:

- cele mai multe dintre națiunile membre NATO vor cunoaște experiența îmbătrânirii, ceea ce duce la o scădere a populației apte pentru domeniul militar. În statele în curs de dezvoltare, va fi o creștere exagerată a natalității ceea ce ar putea duce la posibile noi provocări;

- urbanizarea va mări probabilitatea ca Alianța să ducă operații de securitate sau cu acțiuni de luptă într-un mediu urban aglomerat;

- rețelele umane și cererea de transparență vor aduce noi provocări și oportunități pentru NATO;

- schimbările survenite în relația dintre persoane și stat ar putea prezenta provocări pentru guvern și ar putea să creeze un potențial pentru perturbări sociale și politice.

c. Accelerarea schimbărilor *tehnologice* va contribui la modul în care este modelat viitorul, precum:

- inovațiile tehnologice au potențialul de a oferi beneficii semnificative la nivel mondial, dar de asemenea, creează și o probabilitate mai mare de urmări negative;

- potențialii adversari vor avea acces tot mai mult la rezultatele cercetării științifice și la noile tehnologii inovatoare și vor continua să încerce să obțină informații sau materiale despre armele de distrugere în masă (WMD);

- Alianța trebuie să continue să anticipeze progresele în domeniul tehnologiilor avansate, în scopul de a-și menține avantajul său tehnologic;

- va exista un potențial crescut pentru atacurile cibernetice împotriva rețelelor sau a sistemelor militare ale Alianței;

- omniprezența informațiilor și a mass-media sociale vor prezenta atât provocări, cât și oportunități pentru comunicații strategice ale NATO.

d. *Globalizarea* și creșterea deficitului de resurse pentru mediul economic vor influența, în mod direct, securitatea internațională, astfel că:

- piețele mondiale, instituțiile financiare și economiile naționale vor deveni și mai interdependente, determinând astfel creșterea riscului unei crize globale în cascadă;

- fluxurile internaționale de mărfuri, oameni, informații, servicii, idei și bani vor fi arterele cruciale ale unei lumi globalizate; perturbarea fluxului uneia dintre ele va avea consecințe pe termen lung asupra întregului organism;

- competiția pentru materii prime rare, produse alimentare, apă, energie și resurse, din interiorul sau în afara regiunilor tradiționale ale Alianței, va avea consecințe la nivel mondial;

- potențiala scădere a cheltuielilor de apărare și lenta creștere economică pot amenința întregul spectru de capacități militare ale Alianței.

e. *Schimbările de mediu* vor avea un impact în multe probleme la nivel mondial, astfel:

- schimbările climatice vor avea efecte pozitive în unele regiuni, în timp ce alte zone vor suferi de efectele sale negative;

- alte amenințări de mediu, precum poluarea aerului și a apei sau defrișarea pot contribui la starea de insecuritate și de instabilitate;

- dezastrele naturale și cele provocate de către om vor continua să determine necesitatea asistenței umanitare sau a operațiilor de asistență în caz de dezastre.

Cooperarea, la nivel European, în domeniul instruirii – mijloc eficient de realizare a interoperabilității

Există și o *tendință regională* de valorificare a capacităților de instruire, inclusiv pentru formarea ofițerilor sau a subofițerilor, în țările membre NATO/UE prin inițiativele lansate în 2000 și ulterior după 2010, cum ar fi: Smart Defence, Pooling and Sharing și Connected Forces Initiative.

Inițiative de cooperare la nivel european între instituții militare de învățământ

Germania a inițiat un proiect denumit *European NCO Academy*⁹ (*ENCOA*) – *Academia Europeană a subofițerilor*. Proiectul, lansat în anul 2003, a fost realizat numai pentru instruirea subofițerilor din Austria, Germania și Elveția. Proiectul a fost reluat în anul 2006, pentru realizarea unei cooperări multinaționale în domeniul instruirii pe baza unor cursuri, pe suport ADL, pentru subofițeri din cele trei țări, în limba germană deocamdată, dar poate fi extins și în alte țări dacă se vor dezvolta

cursuri și în limba engleză. În anul 2012 a avut loc un simpozion internațional organizat de către *Multinational ENCOA* și continuă dezbaterile pe pagina de web a academiei.

În afara proiectelor bilaterale de mobilitate, alte eforturi au constat în organizarea de rețele ale instituțiilor militare sau ale cadeților.

Există o inițiativă din partea Franței de a crea o rețea a cadeților în cadrul *Conferinței școlilor și academiilor militare europene* (CEEAM, conform acronimului francezesc)¹⁰. Această conferință experimentală a fost organizată în 2002, în Școala militară de la Saint-Cyr Coëtquidan, ulterior în Bruxelles, în 2003, și apoi în Italia, în 2004. S-a intenționat să se aducă la un loc cadeți și studenți din instituțiile militare de învățământ ale UE, Canada, SUA, Rusia și Norvegia pentru a se analiza posibilitatea punerii bazelor unei „academii europene” (ca forum de discuții și dezbateri). Din motive organizaționale și financiare, legate de cerințele de călătorie ale participanților, această experiență nu s-a mai repetat la o scară atât de mare.

La nivelul instituțiilor educaționale europene, de asemenea, de la sfârșitul anilor '90, s-a implementat integrarea prin rețele. Academii navale, acționând în domeniul instruirii inițiale a ofițerilor din forțele navale, au creat un forum denumit *Conferința superintendentilor*, care a adunat la un loc rectorii instituțiilor din 16 state membre, împreună cu Norvegia și SUA. Scopul său este îmbunătățirea cooperării dintre instituțiile participante, de exemplu, pentru a face instruirea disponibilă și pentru alții sau pentru a organiza evenimente sportive sau culturale (precum *Regatele maritime*).

În ceea ce privește educația ofițerilor din cadrul forțelor aeriene, a fost creat un forum denumit *Academiile Forțelor Aeriene Europene* (EUFA)¹¹. Acesta a adunat la un loc rectorii instituțiilor educaționale din 15 state-membre, precum și Elveția, Norvegia și Turcia. Scopul său este similar celui al omologilor săi navali, iar realizările au fost remarcabile, în special pentru că oferă cadeților oportunitatea să se întâlnească pentru scurte evenimente sportive (de exemplu, atletismul).

Se poate pune întrebarea la acest nivel, dacă a fost nevoie de o inițiativă europeană, dat fiind faptul că aceste instituții au găsit deja modalități de cooperare înainte de a merge la detaliile schimbului de cadeți, totuși se poate observa că nici unul dintre

aceste forumuri nu se întrunește într-o configurație la nivel „european”, respectiv în cadrul CSDP.¹²

O inițiativă asemănătoare există și pentru forțele terestre din cele 27 de state-membre ale UE care au stabilit să existe un forum de dezbateri și pentru instituțiile de învățământ superior, cunoscut drept *Seminarul Comandanților de Academii Militare Europene* – EMACS. De la crearea sa în 2008, discuțiile EMACS par să se centreze în special pe activitățile de schimburi de studenți/cadeți, la fel ca și omologii de la forțe aeriene și navale.

În opinia mea, evoluția sistemelor educaționale militare va fi determinată, conform amenințărilor menționate, de adaptare și de transformare conform următoarelor tendințe:

a) redimensionarea structurilor de forțe viitoare se va desfășura concomitent cu reducerile bugetelor destinate apărării ceea ce va determina o readaptare a sistemelor de instruire și inclusiv a cererii și a ofertei educaționale;

b) orientarea către o instruire centralizată, a militarilor, în state ale UE și/sau, pe domenii funcționale sau pe pachete de capacități oferite de către țări și instituții avansate tehnologic concomitent cu revizuirea poziției și prestigiului instituțiilor de profil naționale sau regionale¹³;

c) modernizarea sistemului de formare profesională inițială și continuă național trebuie să se finalizeze cu o compatibilizare totală a acestuia (atât din punct de vedere al conținuturilor curriculare, cât și punctul de vedere al calității produsului final/ a rezultatelor învățării) cu învățământul militar similar din țările membre NATO și UE;

d) profesionalizarea succesivă și graduală a *corpului didactic* din sistemul militar de învățământ, în sensul cooptării și valorificării resursei umane care a dobândit experiență în teatrele de operații, în misiuni internaționale, în activități de reprezentanță la post etc.;

e) regândirea, revizuirea și revigorarea imaginii de marketing atât instituțională, cât și la nivelul pachetelor de oferte educaționale ale viitoarelor instituții de învățământ în sensul creșterii performanțelor și a credibilității acestora;

f) nevoia crescândă de participare la misiuni internaționale, în cadrul comandamentelor și a structurilor de forțe multinaționale, din partea statelor membre NATO, a determinat o creștere accentuată a interoperabilității. Din acest punct de vedere, sistemele educaționale de bază de tip „joint” (întrunit) vor fi prima verigă a lanțului de

interoperabilitate a forțelor armate ale viitorului;
g) profesionalizarea integrală a armatei în majoritatea țărilor membre NATO/UE va determina ca rolul și locul ofițerului/subofițerului/soldatului profesionist să se modifice esențial. Profesionalizarea completă a armatei va impune și schimbări fundamentale în concepția de planificare și desfășurare a instrucției, a metodelor de predare-învățare, a tipologiei și a *mentalității* formării viitorului instructor/mentor/educator, a curriculei, a logisticii-didactice etc. Partea mentală a pregătirii

militarilor trebuie să includă trei elemente: dorința de a lupta, rezistență și lucrul în echipă (vezi figura nr. 2) Toate elementele pregătirii mentale au fost stabilite de către grupul de lucru Finabel¹⁴ în anul 2009.

Mai mult ca oricând, la stabilirea problematicii de instruire și educație, instituțiile de învățământ militar trebuie să aibă în vedere nivelul anterior de pregătire, gradul de motivație, aptitudinile, abilitățile, atitudinile viitorilor candidați la profesia de militar. Învățarea limbii engleze și a limbajului

Elementele principale ale pregătirii și instruirii mentale

Sursă: Analiza Finabel - publicată, iunie - 2009

Fig. 2 Elementele principale ale pregătirii mentale ale personalului militar

militar operațional de către întreg personalul militar – prin predarea anumitor module/cursuri în limba engleză, aproape că se va generaliza în toate țările membre NATO/ partenere;

h) tehnologizarea și informatizarea echipamentelor militare va determina și adaptarea sistemelor de instruire prin modernizarea sau achiziționarea de noi simulatoare, de reconfigurare a sălilor de curs, proiectarea unor noi tehnici și proceduri de utilizare a tehnicii noi, completarea metodelor active de instruire cu elemente de e-Learning etc. Pentru a face față acțiunilor în condițiile spațiului de luptă integrat, forțele sunt în proces de dotare cu armament și tehnică de luptă modernă, mai mobilă și polifuncțională, care le va asigura o înaltă flexibilitate și reversibilitate. Necesitatea cunoașterii și utilizării eficiente a acestora va determina un nou mod de abordare a instrucției, îndeosebi a celei de specialitate.

i) regândirea, revizuirea și revigorarea imaginii de marketing atât instituțională, cât și la nivelul pachetelor de oferte educaționale ale instituțiilor de învățământ în sensul creșterii performanțelor și a credibilității acestora, având la bază noi standarde de asigurare a calității actului educațional;

j) în majoritatea țărilor din UE vom regăsi ca *pilonii de bază* ai formării ofițerilor (vezi figura nr. 3): *educația academică*, *educația vocațională* (pregătirea militară generală și pregătirea militară de specialitate, inclusiv pregătirea fizică) și *leadership militar*. Ponderele acestora în cadrul curriculei universitare este specifică fiecărei țări în parte și diferă în funcție de o serie de factori, cum ar fi: tradițiile, durata școlarizării, domeniile și specializările stabilite conform cerințelor beneficiarilor (de exemplu: absolvenții academiilor/universităților, confirmați în armele infanterie, apărare CBRN, financiar sau logistică

obțin o licență în specializări ca: management organizațional, economie, drept administrativ, finanțe-contabilitate, iar cei confirmați în armele: tancuri, geniu, artilerie, rachete, aviație, radiolocație, marină obțin o licență în specializări tehnico-inginerești).

Concluzii

Promovarea prin educația militară a unei culturi europene de securitate, la toate nivelele carierei militare va necesita o abordare comună. În prezent, în Europa¹⁵, există o largă diversitate

de instituții responsabile de educația/instruirea inițială a ofițerilor: academii, colegii, școli sau universități militare. Caracteristica comună a tuturor acestor instituții de instruire inițială a ofițerilor este aceea că toate asigură calificări de nivel superior (competențe și calificări specifice armelor și specialităților militare, conform nivelului EQF 6¹⁶, la finalul studiilor universitare de licență și competențelor de nivel EQF 7 în domeniul conducerii acțiunilor și operațiilor militare, pentru perfecționarea instruirii ofițerilor în activitatea de planificare și stat major, pentru domeniile: operații,

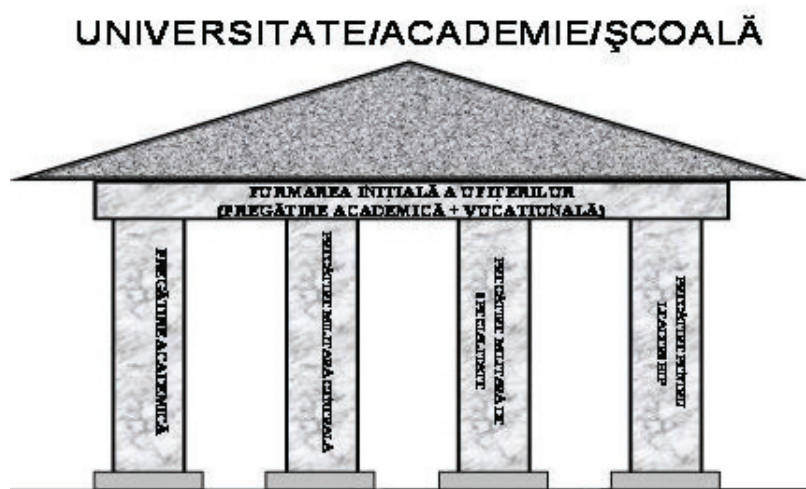

Fig. 3 Pilonii de bază ai instruirii ofițerilor în statele membre ale UE

instrucție și exerciții, logistică, resurse umane, la finalul studiilor universitare de master.

Spre exemplificare, noile tehnologii din domeniul aviației trebuie să se adapteze foarte rapid la cerințele impuse de noile riscuri și amenințări. În acest sens, experții militari au abordat și au dezbătut această problemă la *Conferința anuală a Centrului NATO de Excelență pentru Puterea Aeriană Întrunită, din Octombrie 2013*, unde s-a evidențiat faptul că: „[...] Direcția pentru noua generație de avioane se îndreaptă către platformele multirol și chiar omnirol cu un număr maxim de capabilități concentrate în cadrul aceleiași flote pentru a reduce cheltuielile legate de logistică și costuri suplimentare. Nu vom mai aborda avionul decât ca o platformă aeriană multirol care își va menține relevanța în viitor, iar instruirea piloților pentru conducerea platformelor aeriene viitoare trebuie să se axeze mai mult pe dezvoltarea calităților de manager de sisteme, decât pe cele de pilotaj.”¹⁷

Organizarea, modernizarea și evoluția Forțelor Armate (respectiv forțele terestre, aeriene și

navale), în general, vor fi determinate de un complex de factori, cum ar fi: regimul politic, nivelul economic de dezvoltare, potențialul tehnico-științific, calitatea și mărimea populației (natalitate, migrație, îmbătrânire, educație etc.), poziția geografică, dimensiunile și caracteristicile teritoriului național, apartenența țării la o alianță politico-militară, tradițiile și obiceiurile naționale ale fiecărui popor.¹⁸

În majoritatea statelor din statele membre NATO/UE, educația și formarea profesională, de specialitate și militară, a ofițerilor este integrată în sistemul național de învățământ superior. În conformitate cu prevederile legislației naționale în domeniul educației (inclusiv condiția absolvirii în limba națională), recomandările procesului Bologna și cerințele de mobilitate (vezi Sistemul European de Credite Transferabile – ECTS¹⁹) au determinat ca învățământul militar să rămână strâns legat de sistemul național de educație, deoarece educația militară este o componentă a educației generale specifice fiecărei națiuni.

În viitor nu va mai fi doar un interes național de comparare a sistemelor de învățământ militar, ci și unul internațional. Când există transparență și programe de studii recunoscute, precum și cadre comune ale calificărilor va fi mult mai ușor pentru efectuarea schimbului de ofițeri, subofițeri sau civili pentru studiu sau practicarea unei munci în diferite țări. Aceasta va determina costuri scăzute și o interoperabilitate ridicată. Acest sistem cere implementarea unor standarde de asigurare a calității, care eventual vor sprijini cooperarea în cadrul comunităților sau lucrul în mediu internațional. Datorită specificului misiunilor și operațiilor din ultimele conflicte armate unde întrebuintarea „forțelor” civile se desfășoară combinat, cu cele militare se impune tot mai mult ca amenințărilor moderne să li se răspundă cu instrumente moderne și acest lucru necesită ca fiecare stat-membru să-și instruiască/antreneze personalul militar (soldați/subofițeri/ofițeri) conform principiilor interoperabilității. De aceea, este fundamental ca viitoarele „elite de militari” să se familiarizeze, să fie educați și instruiți conform acestor realități a profesiei lor.

Mobilitatea, mai mult prin perspectiva viitorului, poate fi, de asemenea, baza unei potențiale forțe structurate europene (*O Armată Europeană*). Creșterea mobilității pentru studenții militari, a cadrelor didactice, a cercetătorilor a fost determinată de mai multe instrumente: Spațiul European al Învățământului Superior, creditele transferabile alocate disciplinelor la programele de studii universitare-licență, masterat sau cele postuniversitare, limba engleză și programul Erasmus-militar. Această mobilitate va putea fi menținută și ulterior dezvoltată prin însușirea limbii engleze și a limbajului militar operațional de către întreg personalul militar cu sprijinul noilor tehnologii și instrumente din sfera e-Learning.

În majoritatea sistemelor de învățământ militar, din statele membre NATO/UE, există necesitatea ca ofițerii să posede o pregătire academică și astfel, un titlu civil (de exemplu, inginer electronist, statistician, economist, fizician etc.)²⁰ Mai mult decât atât nevoia de studii academice este impusă tuturor tinerilor ofițeri și de exigențele participării acestora la misiuni internaționale, în cadrul operațiilor militare de nivel întrunit sau ca personal de comandă și stat major în comandamente multinaționale. Toate aceste activități necesită un grad ridicat de interoperabilitate în utilizarea

sistemelor de comandă-control comune, în aplicarea procedurilor, a conceptelor și a doctrinelor militare specifice, precum și folosirea unui limbaj operațional militar și cultural adaptat situațiilor specifice unei misiuni de luptă/criză/umanitare / reconstrucție postconflict.

Apartenența la NATO implică, în continuare, din partea țărilor membre/partenere participarea la o *apărare comună* (conform art. 5 al Tratatului de la Washington) și care va presupune ca sistemele de învățământ militar să fie pe deplin integrate (un scop nedeclarat oficial, dar este o țintă a educației militare la nivel european). Totuși, aspectele de ordin politic, diferențele de tehnologie, de cultură militară, de mentalitate, de obiceiuri și tradiții sau barierele lingvistice determină ca acest obiectiv major să fie foarte greu de realizat, în viitorul apropiat.

Standardizarea procedurilor de instruire va asigura succesul deplin al asigurării interoperabilității între Forțele Armate din cadrul alianței. Pentru tinerii ofițeri²¹, a fi *interoperabil*, înseamnă mai repede să fie capabili să acționeze împreună în orice context, adică să lucreze în diferite configurații lingvistice, de naționalitate, cultură, valori etc. Asta înseamnă că tinerii ofițeri ar renunța la apartenența lor la un grup – distincția de inginer, ofițer de marină sau ofițer italian – pentru un grup mai cuprinzător decât naționalitatea, limbă, cultură etc. Acesta va fi obiectivul repartizat sistemelor militare de învățământ pentru formarea inițială (de bază) și instruirea cadeților/studentilor-militari pentru a face față acestor provocări. În această privință, ambele componente – *academice și vocaționale* – ale educației ofițerilor joacă roluri echivalente.

Procesul *academic*²² de învățare va asigura instrumentele teoretice pentru a înțelege un mediu ostil de conflict-dat, iar procesul de învățare *vocațională* va asigura formarea deprinderilor și a competențelor necesare pentru a face față noilor provocări. În acest fel, schimbul de cunoștințe, deprinderi și competențe reprezintă cheia instruirii forțelor armate europene pentru războiul modern din era informațională.

NOTE:

1 <http://www.tiaspe.ro/home/strategia-europa-2020> accesată la 05.03.2014.

2 Alin Bodescu, *Educația militară – mijloc de promovare a culturii europene de securitate*, Revista „Impact Strategic”, nr. 2 [47]/2013, p. 22.

3 Jeffrey D. McCousland, Gregg F. Martin, *Transforming*

Strategic Leader Education for 21st Century Army, in Parameters, Fall 2001, pp. 17-33.

4 http://www.cartaverde.edu2025.ro/docs/viziunea_insuperior_din_Romania_2025

5 Vesa Nissinen, *Military Leadership Training, Development of Leadership Behaviour in the Finnish Defence Forces*, Publication Series I Research reports No 18/2001 (National Defence College, Helsinki 2001), *op.cit.*, p. 16.

6 Fost secretar de stat pentru educație în SUA, sub mandatul lui Bill Clinton (1993-2001).

7 Slavi Stoyanov, Bert Hogveldand and Paul Kirschner, *Mapping major Changes to Education and Training in 2025*, JRC-ITPS (Joint Research Centre-Institute for Prospective Technological Studies), 2010, p. 10.

8 Identități fracturate: reprezintă acei oameni care din motive politice, religioase, economice etc. aleg calea exilului pentru a-și apăra și a-și susține propria libertate în gândire, propriile valori și încearcă să-și construiască o nouă identitate în țara de adopție, fără a avea șansa de reîntoarcere în țara de origine. http://www.observercultural.ro/Identitate-fracturata-exil-si-anamnesis.-Norman-Manea-scriitor-almemoriei*articleID_29151-articles_details.html accesat pe 21.05.2014

9 <http://www.encoa.de/> accesat pe 02.03.2014.

10 CEEAM – *Conference of European Military Schools and Academies*.

11 EUAFA – *European Union Air Force Academies*.

12 CSDP – *Common Security and Defence Policy* (Politica de Securitate Comună și Apărare – PSCA).

13 La nivel regional există diverse forme de cooperare/colaborare: țările din Vestul Europei (Germania, Franța, Spania) sau țările din Benelux (Olanda, Belgia, Luxemburg) sau (Austria, Italia, Slovenia, Slovacia, Cehia) sau (Polonia, Ungaria) sau Țările Nordice (Danemarca, Norvegia, Finlanda, Suedia) sau Țările Baltice (Letonia, Estonia, Lituania) sau Țări Mediteraneene (Spania, Franța, Italia, Slovenia, Croația etc.) sau Țările Balcanice (Albania, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Macedonia, Serbia, România, Bulgaria, Grecia, Turcia) sau cele din Fosta Iugoslavie (Serbia, Croația, Macedonia, Muntenegru etc.).

14 *Finabel* reprezintă o organizație care menține legături strânse de cooperare și schimburi de informații cu Alianța Nord-Atlantică și cu structurile militare ale Uniunii Europene înființat în anul 1953 de către Franța, Italia, Olanda, Belgia și Luxemburg, Comitetul *Finabel* a avut ca prim obiectiv cooperarea în vederea dezvoltării unor programe comune de înzestrare, ulterior lărgindu-și sfera de interes către armonizarea doctrinelor și realizarea interoperabilității între Forțele Terestre din cadrul statelor europene membre. Comitetul *Finabel* este format, în prezent, din șefii Statelor Majore ale Forțelor Terestre din Franța, Italia, Olanda, Belgia, Luxemburg – 1953, Germania – 1956, Marea Britanie – 1973, Spania – 1990, Grecia, Portugalia – 1996, Polonia, Slovacia – 2006, Finlanda, România, Cipru – 2008, Malta – 2010 și Cehia – 2012. <http://www.financiarul.ro/2009/05/09/govt-approves-participation-of-romania-to-finabel/> accesat la 09.03.2014

15 În 2011, șapte instituții militare europene care funcționau în sistemul de instruire și învățământ de bază pentru ofițeri au luat numele de „universități”. Numele are o semnificație mai mult decât simbolică și, de fapt, nu numai

aceste șapte instituții asigură o instruire de nivel similar celor din sfera civilă, dar „școlile”, „academiile” și „colegiile” militare au urmat și ele această tendință, deși și-au păstrat scopurile și tradițiile militare.

16 *EQF-European Qualification Framework* – Cadru European al Calificărilor. EQF este un meta-cadru care facilitează relaționarea și comunicarea între cadre de calificări și sisteme naționale și sectoriale. EQF va facilita transferul, transparența și recunoașterea calificărilor – înțelese ca rezultate ale învățării evaluate și certificate de un organism abilitat la nivel național sau sectorial.

17 *Raportul final după Conferința anuală a Centrului NATO de Excelență pentru Puterea Aeriană Întrunită* din Tichelpark, Kleve – GERMANIA, October 2013.

18 Petre Duțu și colectiv de autori, *Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în NATO*, Centrul de studii strategice de Apărare și Securitate, București, 2003, p. 3 (Sursa: http://csas.unap.ro/ro/pdf_studii/profesionalizarea_armatei.pdf)

19 *ECTS – Sistemul European de Credite Transferabile*. Creditele sunt valori numerice alocate unor unități de cursuri și altor activități didactice. Prin creditele de studii transferabile se apreciază, în medie, cantitatea de muncă, sub toate aspectele ei, efectuată de student pentru însușirea cunoștințelor și a competențelor specifice unei discipline.

20 Alin Bodescu, *Educația militară – mijloc de promovare a culturii europene de securitate*, Revista „Impact Strategic” nr. 2[47]/2013, p. 25.

21 Sylvain Paile, *Europe for the Future Officer; Officers for the Future Europe*, Printed by Dep. of Science and Military education of MoD/Poland, September, 2011.

22 Sylvain Paile, *The European Military Higher Education*, Stocktaking Report, May, 2010.

BIBLIOGRAFIE

Strategic Foresight Analysis - 2013 Report (SFA) issued by ACT, September 2013.

Connections, The Quarterly Journal, vol. XI, number 4, PFP Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, Fall 2012.

Bodescu Alin, *Educația militară – mijloc de promovare a culturii europene de securitate*, Revista Impact Strategic nr. 2 [47]/2013.

Cummings K. William, *Instituții de învățământ* (traducere Claudia Poa, Cezar Bîrzea), Editura Comunicare.ro, București, 2007.

Duțu Petre și colectiv de autori, *Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în NATO*, Centrul de studii strategice de Apărare și Securitate, București, 2003.

Kirkels Harry, Klinkert Wim, Moelker Rene (eds.), *Officer Education: The Road to Athens ! (NL Arms, Revista anuală din Olanda pentru studii militare, 2003.*

- McCousland D. Jeffrey, Gregg F. Martin, Centre-Institute for Prospective Technological Studies), 2010.
Transforming Strategic Leader Education for 21st Century Army, in „Parameters”, Fall 2001. <http://www.tiaspe.ro/home/strategia-europa-2020>, accesat la 05.03.2014
- Nissinen Vesa, *Military Leadership Training, Development of Leadership Behaviour in the Finnish Defence Forces*, Publication Series I, Research reports No. 18/2001. http://www.carteaverde.edu2025.ro/docs/viziunea_inv_superior_din_Romania_2025
<http://www.encoa.de/>
- Paile Sylvain, *Europe for the Future Officer, Officers for the Future Europe*, Printed by Dep.of Science and Military education of MoD/Poland, September, 2011. http://csas.unap.ro/ro/pdf_studii/profesionalizarea_armatei.pdf
- Paile Sylvain, *The European Military Higher Education*, Stocktaking Report, May, 2010. <http://www.financiarul.ro/2009/05/09/govt-approves-participation-of-romania-to-finabel/>
- Slavi Stoyanov, Hogveldand Bert and Kirschner Paul, *Mapping major Changes to Education and Training in 2025*, JRC-ITPS (Joint Research http://www.observatorcultural.ro/Identitate-fracturata-exil-si-anamnesis.-Norman-Manea-scriitor-al-memoriei*articleID_29151-articles_details.html

SECURITATE *VERSUS* INSTABILITATE ÎN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

SECURITY VERSUS IMSTABILITY IN THE EXTENDED BLACK SEA REGION

Col.dr. Laurențiu-Cristian DUMITRU*

Perioada post-Război Rece a anulat vechea hartă geopolitică căreia îi aparținea Regiunea Extinsă a Mării Negre și a creat o nouă unitate geopolitică. Construcția unei identități regionale se întemeiază pe statutul acesteia, de „placă turnantă” a evoluțiilor istorice zonale. Date fiind resursele sale umane, naturale și comerciale, arealul se reliefează ca fiind concomitent un spațiu de confruntare, dar și de colaborare, contact și schimburi permanente între popoare și civilizații diferite.

The post-Cold War period canceled the old geopolitical map to which the Extended Black Sea Region belonged and created a new geopolitical unit. The creation of a regional identity is based on its status as a “turntable” of the historical regional developments. Given its human, natural and commercial potential, the region highlights both a space of confrontation and cooperation, but also of contacts and permanent exchanges between different people and civilizations.

Cuvinte-cheie: Regiunea Extinsă a Mării Negre; conflicte „înghețate/prelungite”; cooperare regională.

Keywords: Greater Black Sea Area; “frozen/prolonged” conflicts; regional cooperation.

Spațiu de contact, confruntare și colaborare între state și arii de civilizație, Regiunea Extinsă a Mării Negre (REMN) a ocupat în devenirea istorică a spațiului european un loc distinct cu o importanță particulară în asigurarea securității regionale. În pofida unor premise favorabile coagulării unei unități geopolitice distincte, fragmentarea și divizarea, liniile de demarcație între state și civilizații prezente în acest areal nu au permis o astfel de evoluție. Aceste circumstanțe sunt vizibile, în special, în anii epocii contemporane când, date fiind liniile de fractură care o traversează în această perioadă („cordonul sanitar” instituit la frontierele URSS în anii epocii interbelice, Cortina de Fier postbelică), regiunea nu beneficiază de o tratare unitară în studiile de sinteză dedicate continentului european, considerentele de ordin ideologic și politic impunându-și primatul în fața considerentelor geopolitice, geostrategice ori istorice care argumentau în favoarea unei viziuni globale și a unei tratări în interdependență

a evoluțiilor înregistrate la nivelul diferitelor componente subregionale ale arealului pontic.

Profilul geopolitic al REMN

Evoluțiile post-Război Rece înregistrate în acest areal, conflictualitatea, riscurile și amenințările la adresa mediului de securitate regional justifică importanța abordării din punct de vedere al devenirii spațiului, a statelor și a popoarelor care îl compun, multe dintre cauzele și originile acestor evoluții având o natură istorică.

Evoluțiile circumscrise spațiului Mării Negre sunt direct determinate de evoluția generală a sistemului relațiilor internaționale în ultimele două decenii, iar riscurile și amenințările de securitate prezente în regiune, clasice sau neconvenționale sunt în cea mai mare parte cele care se regăsesc și la nivelul mediului internațional de securitate. În același timp asistăm în acest areal la recrudescența unor factori de risc specifici. Dintre factorii de risc, cei mai virulenți sunt cei convenționali ai conflictualității intra și interstatale, ai crizei economice, scăderii nivelului de trai, dar și cei neconvenționali, precum criminalitatea

**Ministerul Apărării Naționale*
e-mail: laurcristidumitru@yahoo.com

transfrontalieră, corupția, contrabanda, migrația ilegală. Tabloul ce rezultă este cel al unui mediu de securitate instabil, fluid în evoluții, caracterizat de existența și de perpetuarea unor focare de conflict (în Ucraina, Transnistria, Caucazul de Sud) și a unor factori de risc asociați acestora, între care cei asociați fenomenului așa-numitelor „weak states” (state cu nivel redus de coeziune socio-politică) ocupă un loc de prim rang¹.

Resursele energetice care tranzitează acest areal, importanța strategică pe care acesta o ocupă în ecuația de securitate europeană, delimitarea spațiului ca nou teren de confruntare pentru interese geopolitice și geostrategice adverse în condițiile demersurilor Federației Ruse de reafirmare și de impunere ca putere regională și nu numai, toate acestea la un loc recompun, la modul general, tabloul mediului de securitate caracterizat de fluiditate al REMN². Fenomenul conflictelor „înghețate/prelungite” și evoluțiile recente ale situației din Georgia, Republica Moldova ori Ucraina justifică preocuparea existentă pentru posibilele evoluții viitoare ale mediului de securitate regional și ale riscurilor, și ale amenințărilor de securitate asociate acestuia.

La nivel regional se constată o clară diferențiere în mijloace, metode și căi de acțiune, în organizații și organisme implicate în gestionarea mediului de securitate regional, în funcție de criterii de departajare politice și istorice, cel mai important fiind al apartenenței ori nonapartenenței la spațiul ex-sovietic. Modul în care Federația Rusă înțelege să își reafirme rolul de lider în regiune și felul în care comunitatea internațională reacționează față de crizele din REMN subliniază această diferență netă de adresabilitate. În arealul ex-sovietic, preponderența a fost asumată unilateral de către Federația Rusă, fosta putere imperială și, prin consens internațional, de către OSCE³.

Prezența continuă a trupelor ruse pe teritoriul unor foste republici sovietice (Republica Moldova, Georgia, Ucraina), rolul asumat și impus autorităților din aceste state pentru aceste trupe, devenite în fapt forțe de ocupație, rolul pe care fosta putere imperială îl are în perpetuarea focarelor de criză și în susținerea mișcărilor separatiste și autonomist-federaliste, sunt tot atâtea argumente în favoarea departajării operate. În aceste condiții, eficacitatea organismelor și inițiativelor de securitate regionale, precum și aceea a acțiunii principalilor actori geopolitici ai scenei internaționale în sensul

gestionării mediului de securitate regional, a creării premizelor stabilizării sale este departe de a fi eficace. Alături de acestea se impune și necesitatea unei acțiuni comune europene și euroatlantice cu adresare la realitățile caracteristice acestui areal, principalul scop al dezvoltării acestor strategii comune fiind acela al transformării acțiunii principalelor instituții occidentale de securitate (NATO și UE) față de regiunea pontică din reactivă în activă și de evitare/eliminarea abordărilor fragmentare și pe termen scurt.

În ciuda percepției unitare bazate pe aspecte strategice și geopolitice de netăgăduit, nu există încă o reală identitate regională asociată arealului pontic, fiecare dintre statele acestei zone având mai degrabă o raportare la mari decupaje politice, economice și de civilizație vecine acestui areal – Occident, Caucaz, Asia Centrală. Moștenirea istorică a dominației străine, în special cea sovietică, și modificările etnice și social-politice impuse hărții acestui areal, prezența trupelor ruse și acțiunile Federației Ruse de impunere ca putere dominantă în regiune constituie factori importanți de risc. O altă dominantă caracterizând regiunea este aceea a slabei dezvoltări a cooperării regionale și a nevoii de consolidare a mediului de securitate regional⁴.

Perioada post-Război Rece a anulat vechea hartă geopolitică careia îi aparținea arealul Mării Negre și a creat noi unități geopolitice. Dacă până în 1990-1991, arealul pontic aparținea Estului Europei – un conglomerat geopolitic întins de la Berlin la Vladivostok –, odată cu sfârșitul erei bipolare, acesta dobândește contur. Treptat, zona se definește ca o nouă „unitate geopolitică” învecinată cu Orientul Mijlociu. REMN nu este pur și simplu o extensie spre nord a Orientului Mijlociu și nici spre est a ariei sud-estului Europei, deși există legături strânse și intercondiționări.

Construcția unei identități regionale se întemeiază pe statutul acesteia, de „placă turnantă” a evoluțiilor istorice zonale, și țintește edificarea unei arii de securitate cooperativă. Rețeaua securității cooperative în regiune trebuie să ia în considerare vectori diverși: „pluralismul geopolitic” regional, caracterizat de prezența marilor actori geopolitici globali (Federația Rusă, SUA, NATO, UE); competiția pentru resursele energetice ale regiunii; vecinătatea imediată a unor zone de risc (Asia Centrală, Orientul Mijlociu); amplificarea amenințărilor neconvenționale; rețeaua existentă de organizații/inițiative de cooperare. Unul

dintre obiectivele realizării securității regionale îl reprezintă minimizarea consecințelor ciocnirii intereselor divergente ale marilor actori geopolitici globali și regionali.

REMN nu este doar o zonă a amenințărilor de tip neconvențional – terorism, conflicte intrastatale, traficul de persoane și droguri, migrația ilegală –, ci și a unor acțiuni de tip convențional, precum războaie interstate, pe fondul conflictelor „înghețate/prelungite”. Există în regiune probleme care pot genera linii despărțitoare și de conflict în actuala situație de securitate. De pildă, disputa în jurul caracterului de „mare închisă” sau „mare deschisă” al Mării Negre, în absența unei gestiuni corecte, poate degenera în noi realinieri de putere, în care să fie implicați actorii geopolitici globali.

În acest context se impune o strategie coerentă comună a NATO și a UE. O astfel de strategie ar acționa ca integrator al acțiunilor variate, dar separate, existente azi în direcția asigurării securității în REMN și, probabil, ar face mai receptivi actorii geopolitici zonali semnificativi, ca Federația Rusă și Turcia⁵.

Importanța geopolitică, geostrategică și geoeconomică a REMN

Pe fondul crizei din Ucraina, REMN începe din ce în ce mai mult să fie în atenția eforturilor occidentale de a proiecta stabilitate, ca element esențial al hinterlandului strategic occidental, în loc să fie considerată o zonă la periferia masei continentale europene.

În prezent, se caută identificarea unor noi oportunități de dezvoltare a pieței regionale de energie, prin multiplicarea coridoarelor de transport al energiei, care să lege REMN cu consumatorii din UE. Marea Neagră și spațiul adiacent prezintă avantajul resurselor bogate de hidrocarburi. Împreună cu resursele din Marea Caspică, cele din Marea Neagră transformă regiunea într-o miză crucială pentru actorii geopolitici regionali și mondiali. Importanța economică a acestei regiuni produce apariția unor re poziționări strategice. În context, se impune elaborarea unor noi strategii privind această regiune. Însă, orice strategie menită să acorde atenție importanțelor transformări trebuie să țină seama nu doar de noile oportunități care se profilează în această regiune care se află la intersecția continentelor, ci mai ales de riscurile, vulnerabilitățile și amenințărilor de securitate din regiune.

Oportunitățile se referă în primul rând, la aspecte, de ordin economic. Asigurarea resurselor de hidrocarburi la prețuri viabile și eficientizarea transportului acestora prin noi coridoare de tranzit este foarte importantă în special pentru UE, ale cărei state industrializate depind în mare măsură de importurile de hidrocarburi. Făcând referire la aspectele de ordin geopolitic, putem afirma că una dintre oportunități este încercarea de creare a unei culturi a cooperării între statele din regiune, grav afectată de recenta anexare a Crimeii de către Federația Rusă.

Redimensionările NATO și UE au determinat schimbări în relațiile acestora cu Federația Rusă. Republica Moldova, Georgia și Ucraina și-au exprimat intenția de a se integra, în viitor, în structurile europene. Moscova, la rândul ei, a afișat atitudini contradictorii: pe de o parte, a renegociat „Actul Fundamental al Parteneriatului Strategic cu UE (2004-2005)”, pe de altă parte, și-a intensificat demersurile pentru integrarea fostelor republici sovietice în Comunitatea Statelor Independente (CSI) și Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC). În actualul context, Federația Rusă rămâne principalul factor de putere în spațiul pontic și, totodată, prin comportamentul său, vectorul generator de instabilitate regională.

Există însă o atracție puternică și sistematică exercitată de către UE și NATO. Niciuna dintre aceste organizații internaționale nu și-a precizat ferm traseul extinderii spre Est. Lansarea inițiativei regionale a „Sinergiei Mării Negre”, în aprilie 2007⁶, și a proiectului polono-suedez al „Parteneriatului Estic” (grupează pe lângă statele membre ale UE, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina) la Praga, în mai 2009, parte a Politicii Europene de Vecinătate, au oferit fostelor state sovietice perspectiva unor relații speciale cu UE, nu și orizontul tangibil al integrării europene⁷. În paralel, se constată din partea Federației Ruse afirmarea întâietății sale în „vecinătatea apropiată”. Autoritățile de la Washington și Bruxelles nu agreează însă discuțiile între „blocuri”, promovând dezvoltarea raporturilor bilaterale cu fiecare stat în parte.

Din punct de vedere geoeconomic, REMN poate juca un rol cheie pentru securitatea energetică a UE, care are acces la resursele din Marea Caspică prin Marea Neagră, reducând astfel dependența energetică față de Moscova. În acest context, Federația Rusă folosește energia ca armă, deținând

monopolul asupra tranzitului din zona Mării Caspice, unde se găsesc mari zăcăminte de petrol și gaz⁸. Totodată, Moscova se opune construcției de conducte transcaspice și supune companiile occidentale unor presiuni, impunând tarife de trafic pe teritoriul rus mult mai mari, solicitând posturile cheie de management etc. În actualul context, se poate anticipa o „bătălie” politico-diplomatică și economico-financiară pentru crearea unor noi rute de tranzit pentru resursele din Kazahstan, Uzbekistan și Turkmenistan⁹.

O problemă strâns legată de tranzitul de resurse energetice se referă la conflictele „înghețate/prelungite” din Ucraina, Georgia și Azerbaidjan, care sunt potențate de Federația Rusă și folosite ca o barieră împotriva construirii unui coridor energetic strategic Est-Vest destinat transportului resurselor energetice din bazinul caspic¹⁰. Generatoare de instabilitate regională și confruntare s-au dovedit a fi, după 1990, conflictele locale – etnice, politice, teritoriale – din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud, Nagorno-Karabah, la care se adaugă războiul ruso-georgian din 2008, recentul conflict din Crimeea și tensiunile din regiunile de est, sud-est și sud ale Ucrainei.

Un conflict „înghețat/prelungit”, cu posibilități de activare/extindere, persistă în Transnistria. Totuși, dat fiind faptul că Republica Moldova nu este o țară de tranzit, nici strategic, nici energetic, interesul pentru gestionarea acestui conflict riscă să fie marginalizat, fiind cantonat în formatul de negocieri „5+2”, fără a fi înregistrate progrese semnificative în soluționarea diferendului. Separatiștii de la Tiraspol aspiră la independență și/sau la unificare cu Federația Rusă, după modelul autorităților din Crimeea. Menținerea prezenței militare ruse în Transnistria – în pofida angajamentelor internaționale ale Moscovei, care prevăd retragerea acestor trupe – constituie principalul factor de risc la adresa securității Republicii Moldova. Este important ca această problemă să fie plasată într-un „coș de conflicte” și să fie relaționată de o strategie euroatlantică. Conflictul din Transnistria nu trebuie tratat doar ca o problemă a Chișinăului, iar semnarea Acordului de Asociere cu UE poate fi un pas important pe traseul Republicii Moldova spre Occident.

Formule de cooperare regională

Cel mai important forum multilateral de colaborare din regiune rămâne Organizația

Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN), înființată în 1992, la inițiativa Turciei. OCEMN își propune să adâncească cooperarea economică, în scopul întăririi stabilității și securității regionale. În cadrul său activează Bulgaria, Georgia, România, Turcia, Federația Rusă și Ucraina. Membrii săi au fondat Banca pentru Comerț și Dezvoltare și studiază eventuale posibilități de interconectare a rețelelor energetice. Dimensiunea economică a OCEMN este subliniată de terminalele în funcțiune de la Supsa, Novorossiisk, Odessa, de gazoductele „Blue Stream”, Baku-Tbilisi-Erzurum sau de oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan.

Scopul declarat al constituirii GUAM (GUUAM, până la retragerea Uzbekistanului, în 2005) a fost gestionarea și utilizarea coridorului de transport transcaucazian spre Europa. În viziunea fostului președinte georgian, Eduard Șevarnadze, expusă în 1994, se impunea integrarea statelor din Asia Centrală și Caucaz în sistemul economic mondial, prin promovarea colaborării acestor state în cadru regional, în OSCE și în raporturile cu structurile europene și euroatlantice. Constituirea organizației GUAM s-a realizat la 10 octombrie 1997, când a fost publicată Declarația de la Strasbourg a președinților din Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Republica Moldova, în care se prezenta importanța dezvoltării colaborării în combaterea intoleranței etnice, separatismului și extremismului religios. Cu ocazia Summitului de la Washington, din 1999, consacrat marcerii a 50 de ani de la crearea NATO, președinții din Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Republica Moldova au anunțat, printr-o declarație comună, lărgirea organizației, prin alăturarea Uzbekistanului. Încă de la început, statele GUAM – având Ucraina ca lider – au afirmat că pe termen scurt, nu au în vedere o ieșire formală din CSI. De asemenea, președinții statelor membre au reiterat că în cadrul organizației colaborarea nu este îndreptată împotriva unei țări sau a unui grup de țări.

Odată cu concentrarea interesului comunității internaționale asupra Caucazului și Asiei Centrale atât SUA, cât și UE s-au oferit să sprijine GUAM. În aprilie 2005, GUAM s-a relansat fiind asociat cu interesul sporit al Occidentului pentru regiunile pontică și caspică. Inițial, Federația Rusă a perceput GUAM ca o mișcare dizidentă în cadrul CSI, dar nu i-a acordat o atenție deosebită, considerându-l neviabilă. După ce statele membre ale GUAM au refuzat să semneze prelungirea valabilității Tratatului de Securitate Colectivă (Pactul de la

Taşkent din 1992), Kremlinul a început să manifeste preocupare pentru noua organizație. Evenimentele recente din Ucraina indică revenirea Moscovei la o ofensivă susținută în spațiul geopolitic de interes.

În domeniul demersurilor de securitate s-a constituit grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră – BLACKSEAFOR. Inițiativa a fost lansată în aprilie 1998 și cuprinde Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia și Ucraina. Acordul de constituire a fost semnat la Istanbul, la 2 aprilie 2001. Este prima formulă de cooperare navală la Marea Neagră și reprezintă o forță „la chemare” compusă din nave militare ale statelor participante. Grupul își propune să contribuie la întărirea păcii și stabilității în regiune, precum și la promovarea cooperării regionale dintre statele riverane Mării Negre. Misiunile principale constau în operații de protecție a mediului, vizite de curtoazie și orice alte operații mandatate de către părți.

Operația „Black Sea Harmony” a fost lansată de către Turcia, la 1 martie 2004, fiind afiliată NATO și se desfășoară în complementaritate cu Operația „Active Endeavour” din Marea Mediterană. Până în prezent au fost încheiate acorduri de participare la această operație cu Ucraina, Federația Rusă și România. Bulgaria și-a exprimat dorința de a participa în viitor la această inițiativă de cooperare regională. Centrul Permanent de Coordonare a Operației „Black Sea Harmony” a fost stabilit, la 10 octombrie 2005, la Eregli (Turcia), cu scopul de a realiza schimburi de informații, precum și coordonarea dintre componentele operaționale ale națiunilor participante. Prin dezvoltarea acestei inițiative a fost dat un impuls cooperării regionale în arealul Mării Negre, valorificându-se experiența dobândită în alte formate de cooperare care vizează sporirea încrederii. Operația „Black Sea Harmony” este singura inițiativă cu rol operațional în monitorizarea rutelor maritime, urmărirea și escortarea vaselor suspecte, combaterea terorismului și a altor riscuri maritime din Marea Neagră, contribuind la întărirea securității zonale¹¹.

Tendințe de evoluție a paradigmei de securitate regională

Pe lângă factorii geopolitici și geostrategici intervin și factorii de ordin geoeconomic în procesul de afirmare a importanței strategice a REMN. Această macroregiune conferă acces direct din Europa către coridoarele energetice din Marea Caspică și Asia Centrală. Bazinele Mării Negre și

Caspice facilitează legăturile Occidentului cu Asia Centrală, de Sud și China, pe un traseu care ocolește Federația Rusă.

Un alt motiv pentru care REMN a dobândit importanță geostrategică este faptul că arealul este puntea de legătură dintre Europa și o altă unitate geopolitică: Orientul Mijlociu. Acesta se caracterizează prin conflicte care au efecte negative în întregul sistem internațional. Orientul Mijlociu este o macroregiune instabilă, iar aceasta instabilitate, devenită cronică, poate afecta și mediul de securitate european. Toate acestea îndreptătesc afirmația conform căreia REMN este în plină transformare geopolitică. Importantele transformări trebuie să țină seama nu doar de noile oportunități care se profilează în această regiune care se află la intersecția continentelor, ci mai ales de riscurile, vulnerabilitățile și amenințările de securitate.

Riscurile și vulnerabilitățile de securitate sunt numeroase în statele din REMN și cuprind: conflicte/rivalități interetnice; terorism; procese legate de disoluția autorității statului și mișcări secesioniste, migrație necontrolată către UE, mediul politic intern caracterizat prin instabilitate și/sau corupție structurală; crima organizată și activități asociate acesteia (trafic de arme, droguri, ființe umane, spălare de bani); probleme legate de protecția mediului. În acest context, regiunea pontică dobândește o importanță geopolitică și geostrategică incontestabilă în ansamblul securității și stabilității continentului european. Date fiind resursele sale umane, naturale și comerciale, arealul se reliefează ca fiind concomitent un spațiu de confruntare și colaborare, de contact și schimburi între popoare și civilizații diferite.

La rândul său, Federația Rusă parcurge un proces de restructurare economică, consolidare a autorității statului și de modernizare instituțională. Anii 1990-1992 au fost marcați de impactul dezmembrării URSS, a disoluției CAER și a Pactului de la Varșovia. Republicile unionale s-au transformat în state independente, reunite formal în cadrul CSI. Liberalizarea economică haotică din „epoca Elțin” a creat o castă a oligarhilor și a pus sub semnul întrebării stabilitatea social-politică. La acestea s-au adăugat războiul din Cecenia, ascensiunea islamismului fundamentalist, proliferarea crimei organizate, pierderile de prestigiu internațional. După anul 2000, sub conducerea președintelui Vladimir Putin, Federația Rusă a avut posibilitatea să opteze între două atitudini: deschiderea politică și

economică spre Occident și promovarea colaborării în parteneriat cu SUA și cu UE sau reînnoirea unui „bloc” bazat pe proiecte integraționiste politice, economice și militare în spațiul ex-sovietic (CSI, Comunitatea Economică Eurasiatică, OTSC) și dezvoltarea puterii sale nucleare și a tehnologiilor militare de vârf. În prezent, Kremlinul depune eforturi susținute pentru a-și păstra statutul de mare putere politică și militară a lumii, de actor internațional activ. În acest context, Moscova a elaborat o strategie a întâietății în „vecinătatea apropiată” și chiar de acțiune preventivă împotriva amenințărilor majore, prin utilizarea unilaterală a armelor nucleare. Pe de altă parte, se constată o dependență energetică în creștere a unor state membre ale UE față de Federația Rusă, fapt care potențează poziția geopolitică a Kremlinului și îi favorizează nemijlocit interesele în „vecinătatea apropiată”¹². Federația Rusă nu a acceptat ușor rolul și locul ce îi reveneau în noua ecuație de securitate post-Război Rece a spațiului pontic, acționând pentru recăștigarea pozițiilor pierdute. Pe lângă demersurile sale de creare a CSI, ce grupa fostele republici sovietice, Moscova a generat și a întreținut în propriul interes conflictele „înghețate/prelungite” din Caucazul de Sud (Abhazia, Osetia de Sud, Nagorno-Karabah), Transnistria, Crimeea, precum și recentele tensiuni secesioniste din estul, sud-estul și sudul Ucrainei, proiectând un imens „arc de criză” în nordul arealului Mării Negre. În fond, este vizată perpetuarea prezenței militare ruse în fostul spațiu imperial, de unde nu se evidențiază perspectiva retragerii. Noua doctrină militară rusă fundamentează conceptul de „vecinătate apropiată” și reprezintă materializarea eforturilor de recăștigare și de consolidare a pozițiilor pierdute la încheierea perioadei bipolare.

O tendință vizibilă a situației de securitate în REMN înregistrează, ca o primă constatare, evoluția impredictibilă și fluiditatea care va caracteriza mediul de securitate regional. Creșterea exponențială a factorilor de risc la adresa securității regionale și naționale a statelor din zonă, instabilitatea și insecuritatea emanate de focarele de confruntare pe care le reprezintă conflictele „înghețate/prelungite”, precum și acțiunile cu caracter secesionist care le însoțesc sunt doar câteva dintre fenomenele asociate acestor evoluții, pe termen scurt și mediu, ale mediului de securitate regional.

NOTE:

1 Mihail E. Ionescu, *Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre în epoca post-Război Rece*, în Mihail E. Ionescu (coord.), *Marea Neagră de la „lacul bizantin” la provocările secolului XXI*, Editura Militară, București, 2006, p. 367.

2 Ognyan Minchev, „Interese și strategii fundamentale pentru regiunea Mării Negre”, în *Monitor Strategic*, nr. 3-4/2006, pp. 12-18.

3 Mihail E. Ionescu, *Regiunea Extinsă a Mării Negre: privire istorică și dinamici contemporane*, în *Greater Black Sea Area. Concept, Development, Perspectives I*, Institute for Political Studies of Defense and Military History, Occasional Paper, 6th Year, No. 10, 2007, pp. 38-42.

4 Șerban Pavelescu, *The Strategic Importance of the Greater Black Sea Area*, în *Black Sea Security Dynamics and Euro-Atlantic Alliance*, Institute for Political Studies of Defense and Military History, Occasional Paper, 6th Year, No. 12, 2007, pp. 93-96.

5 Mihail E. Ionescu, *Scenarii de securitate în Regiunea Extinsă a Mării Negre după războiul ruso-georgian*, în *Monitor Strategic*, nr. 3-4/2009, pp. 5-7.

6 Anneli Ute Gabanyi, *Inițiativa Sinergia Mării Negre – Uniunea Europeană planifică extinderea cooperării sale regionale*, în *Monitor Strategic*, nr. 3-4/2007, p. 27.

7 Iulian Chifu, *Rationalization of European Policies in the Greater Black Sea Area*, în *Security Risks and Threats in the Greater Black Sea Area*, Institute for Political Studies of Defense and Military History, Occasional Paper, 7th Year, No. 14, 2008, pp. 115-125.

8 Paula Daniela Gânga, *Relația Uniunea Europeană-Rusia. Problema energetică*, Institutul European, Iași, 2010, pp. 98-102.

9 Constantin Hlihor, *Politica de securitate în mediul internațional contemporan: domeniul energetic*, Institutul European, Iași, 2008, pp. 101-115.

10 Șerban F. Cioculescu, *Conflicte înghețate și crize politico-militare în Regiunea Extinsă a Mării Negre: o radiografie*, în *Riscuri și amenințări la adresa securității în Regiunea Extinsă a Mării Negre în perioada post-Război Rece. Conflicte „înghețate și conflicte „fierbinți”*, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, Occasional Paper, Anul VII, Nr. 13, 2008, pp. 9-34.

11 Mihail E. Ionescu (coord.), *Regiunea Extinsă a Mării Negre. Delimitări teoretice și practice ale unui areal geopolitic în plină redefinire*, Editura Militară, București, 2009, pp. 82, 386-387.

12 Gheorghe Calopăreanu, *The Russian Federation and Regional Security in the Wider Black Sea Area*, în Gavriil Preda, Gabriel Leahu (edit.), *Black Sea: History, Diplomacy, Policies and Strategies, vol. I*, Mineo Giovanni Editore, Bagheria (PA), 2012, pp. 156-164.

BIBLIOGRAFIE

Gânga Paula Daniela, *Relația Uniunea Europeană-Rusia. Problema energetică*, Institutul European, Iași, 2010.

- Hanganu Marius, Vâlsan Nicolae, *Puterea maritimă în Marea Neagră*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- Hlihor Constantin, *Politica de securitate în mediul internațional contemporan: domeniul energetic*, Institutul European, Iași, 2008.
- Ionescu E. Mihail (coord.), *Marea Neagră de la „lacul bizantin” la provocările secolului XXI*, Editura Militară, București, 2006.
- Ionescu E. Mihail (coord.), *Regiunea Extinsă a Mării Negre. Delimitări teoretice și practice ale unui areal geopolitic în plină redefinire*, Editura Militară, București, 2009.
- Preda Gavriil, Leahu Gabriel (edit.), *Black Sea: History, Diplomacy, Policies and Strategies, vol. I*, Mineo Giovanni Editore, Bagheria (PA), 2012.
- Greater Black Sea Area. Concept, Development, Perspectives I*, Institute for Political Studies of Defense and Military History, Occasional Paper, 6th Year, No. 10, 2007.
- Black Sea Security Dynamics and Euro-Atlantic Alliance*, Institute for Political Studies of Defense and Military History, Occasional Paper, 6th Year, No. 12, 2007.
- Riscuri și amenințări la adresa securității în Regiunea Extinsă a Mării Negre în perioada post-Război Rece. Conflicte „înghețate și conflicte „fierbinți”*, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, Occasional Paper, Anul VII, Nr. 13, 2008.
- Security Risks and Threats in the Greater Black Sea Area*, Institute for Political Studies of Defense and Military History, Occasional Paper, 7th Year, No. 14, 2008.

DEZVOLTAREA PRIN MODERNIZARE ȘI OPTIMIZAREA MANAGEMENTULUI RESURSELOR DE APĂRARE

DEVELOPMENT THROUGH MODERNIZATION AND THE OPTIMIZATION OF DEFENCE RESOURCES MANAGEMENT

Gl.mr.dr. Gabriel GABOR*
Mr.dr. Elena-Laura UNGUREANU**

Într-o largă și aplicată utilizare, accețiunea conferită sintagmei *resurse de apărare* ne permite să atribuim această calitate potențialului asigurat al apărării naționale fie el de considerație politică, diplomatică, umană, financiară, materială și informațională sau de natură socială, culturală și morală.

În demersul de față, aprecierile noastre se vor concentra asupra resurselor umane, materiale și financiare, situându-le în aria exigențelor manageriale ale planificării, *planificarea apărării* relevând procesul prin care obiectivele subsumate obiectivului strategic fundamental al acesteia sunt definitorii în construcția și în dezvoltarea sistemului ca atare.

The meaning of defence resources allows us to bestow this quality to the potential provided by national defence, being it either political, diplomatic, human, financial, material or information, or social, cultural or moral.

In the present paper, we will concentrate on human, material and financial resources, regarding them as part of management planning, the defence planning stressing the process through which the strategic objectives become of almost importance to the building and development of the system as such.

Cuvinte-cheie: managementul resurselor; modernizare; optimizare; resurse umane; apărare.

Keywords: resources management; modernization; optimization; human resources; defence.

General și particular în managementul resurselor de apărare

Ca problematică, oportunitate, conținut, calitate și eficiență, *managementul resurselor de apărare* dobândește semnificații cu atât mai deosebite, cu cât mediul social și politic căruia îi aparține se află în căutarea unei stabilități pozitive, cu determinare nemijlocită în sporirea resurselor generale bugetare ale statului. Chestiunea asumată incubă, firește, un răspuns dual.

În primul rând, avem în vedere premisele cu caracter general¹, acestea constând în faptul că: managementul, în general, indiferent de modul în care este proiectat, definit sau aplicat, se regăsește și în domeniul resurselor de apărare, în toate elementele, dimensiunile și funcțiile sale;

managementul general, în formula sa aplicată mediului social și politic, aflat într-o continuă și, uneori, imprevizibilă schimbare, poate intra în contradicție funcțională cu managementul resurselor de apărare, care trebuie să își păstreze stabilitatea programatică în contextul înfruntării incertitudinilor, contradicțiilor și indeciziilor proprii spațiului social-politic; managementul resurselor de apărare se desfășoară sub presiunea comună a revoluției informaționale, a revoluției în afacerile militare și a procesului de globalizare, în mod direct, dar și rezultatele interdependențelor dintre acestea influențând atât echilibrul întregului sistem, cât și al componentelor acestuia.

În al doilea rând, este notoriu faptul că o parte importantă a componentelor specifice managementului resurselor de apărare sunt fie induse, fie influențate nemijlocit atât de factori endogeni, cât și exogeni lui, dintre cei cu impact determinant amintim:

*Statul Major General

e-mail: gaborsmg@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: unguoreanulaura73@yahoo.com

- nesiguranța problematică a resurselor disponibile pentru finanțarea apărării, fapt care afectează proporțiile bugetarii și costurile procesului în sine;

- evoluția conceptului de apărare, cu finalitate în paradigma transatlantică a indivizibilității apărării colective, context care evidențiază presiunile formale externe asupra utilizării eficiente a resurselor;

- necesitatea acțiunii simultane a unei triple corelații:

- managementul resurselor de apărare cu un pachet coerent de acțiuni consacrate cunoașterii convingătoare a naturii intime a procesului, sistemul de lideranță organizațională cu filozofia detaliată a schimbării și structurile administrative cu politicile adoptate pe care să le implementeze.

Corelațiile specificate denotă importanța alegerii corecte, adecvate atât a modelului sau a modelelor manageriale pretabile contextului și problematicii funcționale a organizației, cât și a practicilor manageriale angajate; importanța rolurilor sistemului de lideranță și al celui de administrare a implementării filozofiei procesului, precum și a rolurilor și a funcțiilor manageriale pe care liderii trebuie să le promoveze pentru îndeplinirea obiectivelor sistemice.

De asemenea, dincolo de filozofia ca atare sau, poate, tocmai ca parte a acesteia, în managementul resurselor de apărare operează reguli al căror aparent nonconformism consolidează tocmai starea de sănătate sistemică a procesului.

În acest sens, am în vedere următoarele aserțiuni: *regula numărul „1”* a sistemului managerial al resurselor destinate apărării este cea potrivit căreia întreținerea tuturor resurselor necesare apărării naționale este influențată de bani și de politica de bugetare; nu se angajează nicio inițiativă și nicio acțiune dacă nu are drept finalitate misiuni operative și dacă nu este finanțată; nu se inițiază și nu se desfășoară activități, altele decât cele planificate; în raport cu suma de bani prefigurată și alocată apărării, stabilitatea sistemului de bugetare este decisivă.

Din altă perspectivă, complementar acestora, trebuie înțeles că gestionarea resurselor destinate apărării este benefic să se facă în funcție de cerințele militare naționale, pe măsură ce acestea apar și, bineînțeles, în raport cu misiunile ce pot decurge din împărțirea echitabilă a rolurilor, riscurilor și responsabilităților în cadrul Alianței, precum și a

avantajelor apărării comune, exigență care previne eventualele tendințe de renaționalizare a politicii de apărare.

De asemenea, când vorbim despre managementul resurselor de apărare, trebuie să avem în vedere politica generală, principială, a NATO în această privință, sens în care distingem, în principal, trei arii de resurse: resursele naționale, resursele bilaterale și multilaterale și resursele provenite din finanțarea comună.

Din și în perspectivă sistemică, sistemul de management al resurselor umane pentru apărare, cel al resurselor materiale și sistemul de management al resurselor financiare sunt părți integrante ale sistemului global de management al organismului militar.

Managementul resurselor umane

La modul principial, filozofia managementului resurselor umane pentru apărare este guvernată de următoarele *raționamente cu caracter axiomatice* orice proces de restructurare a resurselor umane este parte a unei reforme de sistem, bunăoară are un caracter subsistemic, și antrenează toate componentele acestuia – recrutare și selecție, pregătire inițială, utilizare și dezvoltare ulterioară, reconversie și dezafectare; resursa umană are același statut ca și celelalte resurse care conferă vitalitate managementului strategic al apărării; gestiunea explicită a carierelor și promovarea bazată pe competența aplicată și potențialul real de dezvoltare; implicarea elaborată a individului în dezvoltarea propriei sale cariere; aplicarea unui sistem de gestiune deschis, transparent, întemeiat pe reguli simple, neechivoce; aplicarea unei gândiri pe termen mediu și lung politicilor de valorificare și de optimizare a resurselor umane destinate apărării naționale.

În orizontul de așteptare al acestui segment al managementului strategic al apărării, provocările devenirii instituționale configurează *obiective*, precum: constituirea unei armate modeme, redusă numeric, dar sensibil mai eficientă în îndeplinirea misiunilor sale; creșterea rolului componentei umane în realizarea interoperabilității cu armatele aliate, resursei umane revenindu-i imperativ obligația primordialității, ea generând, în fapt, interoperabilitatea în celelalte subsisteme; ridicarea constantă, în consens cu provocările modernizării, a gradului de profesionalism al resursei umane aferente apărării naționale; realizarea unor raporturi operaționale între categoriile de personal specifice categoriilor de forțe ale Armatei, pe de

o parte, și între genurile de arme sau specialitățile militare, pe de altă parte; asigurarea unei protecții decente și a unei reconversii utile personalului disponibilizat.

Pe fondul obiectivelor menționate și în determinarea acestora, domeniile de referință, de atenție, ale optimizării managementului resurselor umane sunt generate de: optimizarea modelului piramidal de structurare și de construcție a sistemului defuncții, pe categorii de personal, și a gestionării carierei individuale a personalului militar; definirea neechivocă a carierei militare, ca succesiune a funcțiilor ce pot fi ocupate în evoluția fiecărui militar, pe toată verticala ierarhiei militare; implementarea armonioasă a strategiilor de personal destinate educației, pregătirii și perfecționării profesionale, promovării în carieră și afirmării interaliate; continuarea procesului de restructurare pozitivă a Armatei, simultan cu sporirea capacității de apărare a țării; conferirea unei flexibilități oportun-creative, a unui caracter unitar, dar deschis cadrului normativ în temeiul căruia este asigurat managementul resurselor umane; valorificarea constant superioară a raportului organizațional ofițeri/subofițeri și operaționalizarea funcțională a acestuia; perfecționarea sistemului de recrutare, selecționare și de formare a personalului militar; sporirea justificată, necesară a numărului de civili la toate nivelurile organizării militare; desăvârșirea proiectului de asigurare informatizată a sistemului de gestiune a resurselor umane din spectrul activ al apărării naționale. Limitându-ne demersul la a releva posibilele direcții și modalități de optimizare, trebuie larg conștientizat faptul că managementul resurselor umane exercită o puternică funcție integratoare în sistemul managementului strategic al apărării, întreținând și vitalizând permanent relațiile funcționale cu toate celelalte subsisteme.

Managementul resurselor financiare

Abandonarea planificării liniare a bugetului apărării, centrată pe răspunsul la întrebarea „Ce anume trebuie plătit?”, a impus, practic, o altă abordare, esențializată, la rândul-i, în întrebarea „Ce ne putem permite?”. În acest context, managementul resurselor financiare devine „cheia” eficienței operaționale, calitative, disciplinate pentru managementul tuturor celorlalte domenii din sistemul apărării naționale.

Documentul care fundamentează sistemul național de planificare integrată a apărării –

Directiva de Planificare a Apărării, reprezintă vectorul sangvinic al managementului strategic al apărării, în general, filozofia unui management performant al resurselor financiare apreciem că trebuie să ia în seamă exigențe, precum: dezvoltarea unei forțe de mici dimensiuni, bine instruite și înzestrate, cu capacități dislocabile prestabilite; continuarea armonizării procesului de planificare, programare, bugetare și evaluare, cu metodologia și procedurile specifice planificării apărării în cadrul Alianței; realizarea unui sistem de conducere eficient și implementarea integrală a sistemului C4I2SR, prin dotarea cu sisteme moderne de control al traficului terestru, aerian și maritim și de avertizare timpurie, de protecție a forțelor și de contramăsuri electronice în spațiul de interes strategic românesc; creșterea puterii de foc, prin modernizarea avioanelor de luptă, a instalațiilor de lansare a rachetelor terestre și antiaeriene și a blindatelor, cu accent pe precizia tragerilor și pe îmbunătățirea posibilităților de manevră în câmpul tactic; realizarea integrală a interoperabilității echipamentelor tehnice destinate atât participării în teatrele de operații, cât și la operații de căutare-salvare, evacuare și misiuni umanitare, cu cele ale celorlalte armate ale Alianței.

Principial, performarea managementului resurselor financiare destinate apărării invocă: fundamentarea și impunerea unui minim de cerințe militare; livrarea ponderată de resurse spre cerințele infrastructurii, admițându-se faptul că, în acest caz, pot fi asociate și alte resurse; existența unei stabilizări macroeconomice la nivel național; exercitarea unor constrângeri bugetare severe asupra cheltuielilor neproductive operaționale; menținerea și finalizarea programelor esențiale aflate în derulare, cu determinare nemijlocită în modernizarea înzestrării Armatei; dialogul productiv între managerii resurselor financiare și beneficiarii managerialului bugetar, aceștia din urmă având responsabilitatea deciziilor și a consecințelor lor; transparența absolută a alocării și a consumării resurselor financiare; utilizarea riguroasă și cu maximă eficiență a resurselor financiare, fapt ce poate însemna o anumită contribuție la dezvoltarea prosperității generale, lucru ce trebuie cunoscut de către opinia publică; optimizarea permanentă a distribuției bugetului pentru apărare pe naturi de cheltuieli, astfel încât, direct sau indirect, acestea șase regăsească în capacitățile operaționale ale Armatei.

Managementul resurselor materiale

Componentă integrantă a managementului strategic al apărării, managementul resurselor materiale reprezintă, în ipostazele înrâuririi sale directe și indirecte, domeniul cu gradul cel mai ridicat de dependență față de economia națională. Cu atât mai mult, cu cât se pare că niciun alt domeniu al sistemului social nu depinde într-o măsură atât de mare de capacitatea economică a statului precum apărarea națională. La nivelul unui raționament simplu, economie puternică înseamnă un produs intern brut generos pentru nevoile țării, înseamnă posibilitatea alocării unui buget semnificativ pentru dezvoltarea intensivă, performantă a apărării naționale.

Realizarea, din perspectiva managementului resurselor materiale, a obiectivelor strategice ale apărării naționale, în mod rezumativ, presupune: fundamentarea corectă a necesarului de materiale – cantitativ, calitativ și sortimental, în raport cu fondurile puse la dispoziție; stabilirea metodologiilor de lucru și a responsabilităților de planificare, aprovizionare, depozitare și de consum al produselor și al materialelor; dimensionarea optimă a stocurilor de produse și materiale destinate continuității stabilității în situații de criză; optimizarea permanentă a procesului de asigurare a resurselor materiale în concordanță cu mutațiile survenite în structura și misiunile Armatei; statuarea neechivocă a raporturilor dintre depozitele de materiale și unitățile din raza de asigurare privind competențele în domeniul achiziționărilor de produse și materiale, în aplicarea sa sistemică, managementul resurselor materiale trebuie să răspundă, ca sursă și condiție a eficienței sale, unor exigențe cu caracter principal, importante în arhitectura conceptuală a temei fiind cele care decurg din:

- situarea resurselor materiale sub incidența imperativă a obiectivelor esențiale ale apărării naționale; faptul că, interdependent și în complementaritate cu managementul resurselor umane și managementul resurselor financiare, managementul resurselor materiale conferă stabilitate, credibilitate și eficacitate apărării naționale; asigurarea resurselor materiale în raport cu responsabilitățile operaționale și rolurile atribuite Armatei României în sistemul securității și apărării colective;
- dezvoltarea, în principal, în câmpul angajării operaționale a forțelor, a nivelului de

interoperabilitate și creșterea gradului de integrare a produselor militare; necesitatea înzestrării cu echipamente, armament și tehnică de luptă a structurilor, astfel încât aceasta să asigure cu certitudine un grad optim, precis, de autonomie operațională în contextul angajării armate;

- realizarea înzestrării exclusiv în funcție de rolul operațional al structurii.

Resursele de apărare – politice, diplomatice, sociale, culturale, morale, informaționale – precum cele deja menționate – umane, financiare, materiale – nu sunt altceva decât inputuri ale unui proces care produce, ca *output*, apărarea. Așadar, managementul resurselor este un mijloc, nu un produs final. Acestea înseamnă mai întâi de toate bani. Transferul aplicat al principiilor și raționamentelor economice în proiectarea și analiza apărării nu este nicidecum un act de complezență. Problema apărării este, dincolo de conținutul ei moral, o chestiune economică, o problemă pe care o tratezi astfel în timp de pace și, în niciun caz, în vreme de război. *Ce este, în ultimă instanță, managementul resurselor apărării?* Într-o sinteză a ariei largi pe care o comportă răspunsul, pe fondul a ceea ce, de fapt, ne oferă, putem admite că este un proces rațional, transparent și precis de alocare și utilizare a resurselor, care, într-o abordare sistematică a angajamentului de timp și efort pe care le impune, creează cadrul potențial optim pentru activarea operațională a apărării naționale.

NOTE:

¹ Prof.univ.dr. Ion Petrescu, *Investigații interdisciplinare în managementul resurselor de apărare*, comunicare prezentată în cadrul seminarului „Managementul resurselor de apărare”, Brașov, 14-15 decembrie 1998.

BIBLIOGRAFIE

- NATO Standardization Agency, *NATO Glossary of Terms and Definitions*, AAP- 6, 2006.
- NATO Basic Texts, *Comprehensive Political Guidance*, 29 November 2006, Riga, Latvia.
- European Union, *Headline Goal*, 2010.
- Joint Publication 1-02, *DoD Dictionary of Military and Associated Terms*, 12 April 2002 (as amended through 16 October, 2006).
- Webster's Third New International Dictionary of The English Language*, Editura MacMillan, 1993.

Prof.univ.dr. Petrescu Ion, *Investigații interdisciplinare în managementul resurselor de apărare*, comunicare prezentată în cadrul seminarului „Managementul resurselor de apărare”, Brașov, 14-15 decembrie 1998.

Metz S., Millen Raymond, *Insurgency and Couterinsurgency in the 21st Century: Reconceptualizing Threat and Response*, Carlisle Barraks, PA: Strategic Studies Institute, 2005.

Metz S., Jhonson II D.V., *Asimetry and US Military strategy: definitions, background and strategic concepts*, Strategic Studies Institute, US Army War College, 2001.

Moltke von Gerhardt, *NATO and european security*, Central European Issues, vol. 2, 1996.

Pape R.A., *Dyind to win- the strategic logic of suicide terrorism*, Random House, New York, 2005.

Perry J. William, *Marshall's vision of a United Europe*, Central European Issues, vol. 1, no. 2, 1995/1996.

Snow M. Donald, *National Security for a New Era*, Pearson-Longman, New York, 2004.

Solana Javier, *A secure Europe in a better world*, Thessaloniki, European Council, 20 iunie 2003, <http://www.eu.int/oressdatta/EN/reports>

Watson A., *The Evolution of International Society*, Londra Routledge, 1992.

www.brookings.edu

www.foveignaffaires.org

www.mae.ro

www.mapn.ro

www.nato.int.org

www.studiisecuritate.ro

www.ue.eu.int

<http://www.shape.nato.int>

<http://www.natoschool.nato.int>

<http://www.un.org>

<http://www.osce.org>

<http://www.wikipedia.org>

OPINII PRIVIND CONCEPTUL FORȚEI DE RĂSPUNS NATO

VIEWS ON NATO RESPONSE FORCE

Lt.col.drd. Jan-Florin GANEA*

„Forța de răspuns a NATO (...) va contribui la abilitatea forțelor NATO de a opera împreună oriunde în teritoriul alianței și în operații lărgite de management al crizelor”.
Jaap de Hoop Scheffer¹

Conceptul de forță de răspuns a NATO (NRF) a apărut după Summitul de la Bruxelles din iunie 2003. Intenția a fost asigurarea unei structuri înalt tehnologizate, flexibile, cu capacitate ridicată de dislocare, interoperabilă și autosustenabilă. NRF include componente terestre, aeriene, maritime și de forțe speciale, pregătite să intervină oriunde interesele alianței o cer. În cei zece ani de existență, compoziția și modul de utilizare au suferit transformări succesive, în acord cu evoluția mediului de securitate și prioritățile declarate.

The NATO Response Force concept was born after Bruxelles Summit, in June 2003. The intention was to articulate a highly advanced, flexible, deployable, interoperable and self-sustainable structure. The NRF includes land, air, maritime and special operation forces components, ready to intervene wherever the alliance interests require. In these ten years of existence, its composition and combat use have undergone successive transformation in accordance with the evolution of security environment and declared priorities.

Cuvinte-cheie: NRF; dislocare; transformare; priorități.

Keywords: NRF; deployable; transformation; priorities.

Originile

Alianța Nord-Atlantică a debutat prin Tratatul de la Washington din 1949, al cărui obiectiv de bază îl constituie securitatea membrilor săi. Elementul central al tratatului, articolul 5, stipulează că un atac asupra unuia dintre membri va fi tratat ca un atac asupra tuturor membrilor, sugerând astfel măsurile reparatorii și atitudinea de solidaritate tip „toți pentru unul, unul pentru toți”.

Analizând originea necesității acestui concept al apărării colective, trebuie să ne amintim circumstanțele de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, când forțele militare aliate au început retragerea din teatrul european de operații militare. La vremea respectivă, în condițiile în care națiunile europene abia își cristalizau structurile afectate de ororile războiului, s-a pus problema evitării vidului de securitate și asigurarea unei

forțe gata să intervină în caz de necesitate. Se crease precedentul agresiv al marelui aliat de la est (URSS) din zona Berlinului, așa că aliații vestici au înțeles că intențiile sovietice nu mai concordau cu dezideratele democratice occidentale.

După o perioadă în care SUA a menținut o prezență solidă în Germania învinsă, cu costuri care începeau să nu își justifice în întregime rațiunea, în anul 1960 se decidea înființarea Forței Mobile a Comandamentului Forțelor Aliate din Europa (AMF, Allied Mobile Force), marcând prin aceasta și zorii „Războiului Rece”. AMF era destinată pentru descurajarea agresiunilor împotriva aliaților, apărarea și reasigurarea teritoriului acestora, iar după încheierea Războiului Rece, de misiunea din ce în ce mai importantă a răspunsului la crize. Inițiatorul acestei structuri a fost Comandantul Suprem al Forțelor Aliate din Europa (SACEUR) de atunci, generalul Lauris Norstad, care a realizat necesitatea înființării unei forțe mobile dislocabilă rapid pentru Comandamentul Aliat din Europa

*Centrul de Instruire pentru Tancuri și Auto,
Pitești
e-mail: jganea@yahoo.com

(ACE, Allied Command Europe) în vederea descurajării intimidării, coerciției și agresiunii împotriva țărilor aliate aflate în flancurile de nord și de sud ale spațiului european al alianței². La acel moment, în aceste țări exista o prezență foarte limitată a forțelor militare aliate, iar prin introducerea AMF s-ar fi realizat proiectarea unei capacități multinaționale de descurajare, capabilă de ripostă imediat după primirea unei solicitări în acest sens.

Transformarea

În anul 1990, cu ocazia Summitului NATO de la Londra, Manfred Wornat, secretarul general al alianței, declara că Războiul Rece s-a încheiat și alianța intră într-o nouă eră caracterizată de cooperare. Ca atare, la nivelul specialiștilor începea articularea unei structuri care urma să continue asigurarea securității imediate a aliaților, dar să răspundă, în același timp, noilor orientări și transformări. Marea majoritate a decidenților NATO înțelegeau că rațiunile unor forțe masive, capabile de riposte ofensive pe spații largi geografic, nu își mai aveau rațiunea de a exista și în schimb era nevoie de o forță mai redusă numeric, dotată cu tehnologie performantă, capabilă de lovituri rapide și cu impact puternic. Aliații erau de acord că forțele de reacție rapidă ale NATO trebuie să dovedească o înaltă stare de operativitate, capacitatea de a răspunde la diferite solicitări, capacitate de dislocare și să fie multinaționale. Multinaționalitatea servea obiectivului de cooperare în interiorul alianței, dar în același timp reprezenta un factor ponderator al cheltuielilor militare, deoarece împărțea greutatea susținerii forței între mai mulți participanți. Aceste trăsături recomandă forțele de reacție rapidă pentru operațiile expediționare desfășurate la distanțe strategice de Europa și America de Nord, precum și pentru a întări alte contingente în spațiul Tratatului Nord-Atlantic.

Transformarea a plecat de la evoluția a două concepte: o forță de reacție imediată (IRF, Immediate Reaction Force) formată din elementele destinate a reacționa în primă urgență, reprezentată inițial de AMF, și o forță de reacție rapidă (RRF, Rapid Reaction Force), destinată a susține, ulterior, introducerea în luptă a primului eșalon expediționar. De la inițierea conceptului până în anii '90, rolul de RRF a fost îndeplinit de Corpul 1 Britanic, principala contribuție a Regatului Unit la apărarea Germaniei de Vest, și care, la patru decenii de la destinația inițială a fost transformat

în Corpul Aliat de Reacție Rapidă multinațional (ARRC – Allied Rapid Reaction Corps). ARRC a fost inițial dislocat la Bielefeld, RFG³ (1951) și în 1992, odată cu transformarea în ARRC, a fost mutat la Rheindahlen iar structura de personal a păstrat cadrul de bază britanic, inclusiv funcția de comandant, integrând însă și aproximativ 40% funcții ocupate de către militari din țările aliate.

Exemplul dat cu ARRC a fost multiplicat, astfel încât astăzi exista opt corpuri multinaționale staționate în Europa, dintre care șase, incluzând ARRC, cu o stare de operativitate ridicată⁴. Reacția rapidă devenise deja elementul central al noii structuri de forțe a NATO⁵. În cele din urmă, conceptele IRF și RRF au fost abandonate în favoarea HRF și FLR, prin care NRF oferă Alianței o capacitate de reacție rapidă formată din cca. 20.000 de oameni pe fiecare rotație de 6 luni (un an, începând cu 2013). În absența unei concepții de întreținere unice, corpurile cu dislocare rapidă multinaționale HRF – HRF(L) constituiau modele izolate de capacitate. Principala calitate a conceptului Forței de Răspuns a NATO (NRF) multinaționale, așa cum a fost agreat de către șefii de state și guverne la Summitul NATO de la Praga din 2002, era aceea de a conecta corpurile dislocabile printr-o schemă comună de rotație și adoptarea unor tactici, tehnici și proceduri standardizate. În esență, NRF a oferit structura de rezistență a capacității de reacție rapidă a NATO, iar corpurile de dislocare rapidă au asigurat cărămizile edificiului. Aceasta reprezenta simbioza perfectă între o capacitate expediționară crescută și un concept de întreținere inovator.

Prezentul

Începând cu anul 2003, forța de răspuns a NATO oferă Alianței o capacitate de reacție rapidă diferită de tot ce a avut NATO la dispoziție pe timpul Războiului Rece și chiar relativ la ceea ce există la dispoziție astăzi, în întreaga lume, cu excepția Statelor Unite. Experiența acumulată prin rotațiile succesive a arătat că NRF reprezintă un concept solid și că transformarea dinamică declanșată odată cu crearea NRF se manifestă profund și amplu, la nivelul instituțiilor militare ale Alianței.

NRF este formată din trei componente principale, și anume:

- un comandament ce exercită comanda și controlul;
- o forță de răspuns imediat de tip joint formată din 13.000 de militari din țările alianței;

- masa forței de răspuns, formată din 15.000 de militari ce pot sprijini, la nevoie, forța de răspuns imediat.

La rândul ei, forța de răspuns imediat este formată din:

- o componentă terestră de nivel brigadă, incluzând elemente de sprijin (între 3.000 și 5.000 de militari);

- o componentă navală bazată pe grupurile navale în așteptare și grupurile navale de acțiune contra minelor;

- o componentă aeriană de luptă ce include și o componentă aeriană de sprijin;

- forțe speciale;

- o forță de protecție chimică, biologică, radiologică și nucleară.

Decizia de a folosi NRF se ia prin consens politic între cei 28 de membri ai alianței, pe baza analizei de la caz la caz, în cadrul Consiliului Nord-Atlantic (NAC, North Atlantic Council). Responsabilitatea operativă pentru forțele dislocate aparține, la fel ca în toate operațiile NATO, Comandantului Suprem Aliat pentru Europa (SACEUR, Supreme Allied Commander Europe). Comanda operațională a NRF alternează între cele două comandamente operaționale combinate de la Napoli (Italia) și respectiv Brunssum (Olanda).

NRF este un sistem rotațional, aliații dedicând forțe terestre, maritime și aeriene pentru forța de răspuns imediat pe o durată de până la 12 luni. Pentru fiecare misiune, pachetul de forțe va fi ajustat ca valoare și capacitate pentru a corespunde cu tipul de sarcini specifice. Participarea în forța de răspuns imediat este precedată de instruirea națională, urmată de pregătirea joint împreună cu ceilalți participanți din cadrul forței multinaționale. Un exercițiu major este organizat anual pentru a atesta capacitatea comandamentului operațional combinat de a comanda NRF. Exercițiul STEADFAST JAZZ, desfășurat în noiembrie 2013, a constituit certificarea pentru NRF 2014, din care fac parte forțe din 19 țări ale alianței⁶.

Scopul NRF este de a fi în măsură să asigure un răspuns militar rapid la apariția unei crize fie pentru o cauză de apărare colectivă, fie pentru alte operații de răspuns la crize. Această forță permite NATO să răspundă la orice criză din orice locație geografică. De la înființare, NRF a participat la protecția Jocurilor Olimpice de vară din 2004, Grecia și au fost dislocate pentru a sprijini alegerile prezidențiale din Afganistan, în același an. Elemente

NRF au mai participat la sprijinirea operației de răspuns la dezastre (cutremur) din Pakistan, 2005-2006, și la limitarea efectelor uraganului Katrina din SUA, 2005.

Totuși, unele semne de întrebare au apărut odată cu semnalarea unor neajunsuri în asigurarea unor capacități cheie ale forței de răspuns. Pe termen lung, eșecul de a asigura anumite componente operaționale critice are potențialul de a genera îndoieli referitor la capacitatea operațională reală și viabilitatea pe termen lung. În acest sens au fost făcute încă de la început propuneri de scădere a nivelului de ambiție a NRF, pentru a se asigura încadrarea în obiectivele propuse⁷. În ciuda faptului că aceste considerente constituie un motiv de îngrijorare, persistența acestor argumente nu ridică îndoieli referitoare la robustețea conceptului de NRF. Motivația situației este provocarea cu care se confruntă unii dintre aliați în încercarea de a destina o parte a celor mai pregătite forțe ale lor pe o poziție de așteptare, în timp ce ei sunt angajați simultan în operații expediționare cu spectru larg.

Se poate spune că o parte dintre neajunsuri sunt efectul modului în care NATO generează forțe pentru operațiile de la începutul secolului XXI, și anume:

- eșecul de a implementa procedurile NATO de planificare a apărării, astfel încât generarea forțelor să fie mai predictibilă, eficientă și sustenabilă în timp;

- întrucât nu există posibilitatea de a beneficia de o finanțare comună împotriva unei părți a costurilor neprevăzute, dislocările de urgență ale NRF sunt un factor descurajator pentru aliații care, altfel, ar putea fi pregătiți să contribuie cu forțe la rotațiile NRF, dar sunt îngrijorați că ar putea să se confrunte cu cheltuieli mari, neprevăzute în bugete, dacă aceste forțe sunt dislocate într-o situație de criză⁸;

- divizarea excesiv de rigidă a forțelor Alianței pe diferite categorii, care nu permite folosirea flexibilă de către NATO a tuturor capacităților aflate la dispoziție și creează complicații în utilizarea NRF;

- procesul de estimare a capacităților diferitelor rotații ale NRF este bazat excesiv pe compararea situației existente față de unele cerințe generice prestabilite, fără să se ofere flexibilitate în acceptarea contribuțiilor reale puse la dispoziție de statele membre.

În toate circumstanțele, capacitatea specială a Alianței de a planifica și a desfășura operații

multinaționale expediționare și de a combina abilități individuale într-o forță coerentă va face posibil ca moștenirea AMF să se repersonalizeze cu succes în NRF.

NOTE:

1 Punctul 57 din Declarația Summitului de la Chicago, disponibil la http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87593.htm?mode=pressrelease, accesat la 27 februarie 2014.

2 Robert O. Keohane, Joseph S. Nye, Jr., Stanley Hoffmann *After the Cold War: international institutions and state strategies in Europe, 1989-1991*, Harvard University, 1993, p. 26.

3 Republica Federală Germania.

4 HRF – High Readiness Force, forță cu grad de operativitate ridicat, spre deosebire de FLR – Forces of Lower Readiness, forțe cu grad de operativitate scăzut, conform AAP-06, *NATO Glossary of Terms*, NATO Standardization Agency, 2009.

5 NFS – NATO Force Structure, structura de forțe a NATO, care include ca FLR: ARRC-GBR, DEU-NLD Corps, EUROCORPS; NRDC-ESP, NRDC-ITA, NRDC-TUR, NRDC-GRC și RRC-FRA, iar ca FLR: MNC-NE (POL).

6 http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2013_02/20130220_130220-factsheet_nrf_en.pdf, accesat la 23 aprilie 2014.

7 Diego A. Ruiz Palmer, *De la AMF la NRF*, în revista „NATO la 60 de ani”, disponibilă la <http://www.nato.int/docu/review/2009/0902/090204/RO/index.htm>, accesat la 16 aprilie 2014.

8 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

Barry Charles, *Building Future Transatlantic Interoperability Around a Robust NATO Response Force*, în *Transatlantic Current* nr. 7, octombrie 2012, Institute for National Defence Studies, National Defence University, Washington D.C., SUA, disponibil la <http://www.ndu.edu/inss/docUploaded/Transatlantic%20Current%207.pdf>, accesat la 21 martie 2014.

Keohane O. Robert, Nye S. Joseph, Hoffmann Stanley Jr., *After the Cold War: international institutions and state strategies in Europe, 1989-1991*, Harvard University, 1993.

Ruiz Palmer A. Diego, *De la AMF la NRF*, în revista „NATO la 60 de ani”, disponibilă la http://www.nato.int/docu/review/2009/0902_090204/RO/index.htm, accesat la 16 aprilie 2014.

Gl.bg. Tomescu Cătălin, *Considerații privind instruirea Forțelor Terestre în contextul participării acestora la gestionarea conflictelor militare la nivel național și global*, teză de doctorat, biblioteca UNAp „Carol I”, București, cota D. 2518.

Transatlantic Current nr. 7, octombrie 2012, Institute for National Strategic Studies, National Defence University, Washington D.C., SUA, disponibil la <http://www.ndu.edu/inss/docUploaded/Transatlantic%20Current%207.pdf>, accesat la 21 martie 2014.

AAP-06, *NATO Glossary of Terms*, NATO Standardization Agency 2009.

Allied Command Operations Forces Standards, Volume VII, edition 2009.

www.nato.int

ELEMENTE DE BAZĂ ALE PLANIFICĂRII ȘI ORGANIZĂRII OPERAȚIILOR DE STABILITATE

BASICS OF PLANNING AND ORGANISATION IN STABILITY OPERATIONS

Col.dr. Cristian Leonard DORCA*

Forțele militare urmăresc obținerea păcii prin desfășurarea operațiilor de stabilitate în cadrul lărgit al operațiilor cu spectru complet. Conform conceptelor militare actuale, operațiile de stabilitate includ mijloace atât letale, cât și neletale. Operațiile de stabilitate sunt activități militare foarte importante care contribuie la promovarea securității și stabilirea sau restabilirea unei forme de normalitate pentru populația locală. De asemenea, operația de stabilitate este parte integrantă a operațiilor cu spectru complet. Natura mediului operațional și amenințările în schimbare vor impune ca militarii să rămână angajați în operațiile de stabilitate și de contrainsurgență.

În cadrul operației de stabilitate, planificarea este un proces intens care nu se încheie odată cu realizarea unui plan, ci continuă pe timpul implementării acestuia, întrucât poate necesita schimbări destinate să îl eficientizeze. Pentru articularea unei viziuni asupra planificării, militarii dezvoltă intenția comandantului și conceptul de operații, care stau la baza acesteia, ce pot fi definite ca elemente ale unui proces adaptabil, în funcție de evoluția situației. Planificarea și conducerea operațiilor de stabilitate respectă toate principiile și normele planificării celorlalte tipuri de operații militare și în plus trebuie să țină cont de nevoia de a răspunde complexității pe care le induc întrepătrunderea mediilor civil și militar, precum și multitudinea actorilor implicați din teatrul de operații.

The way the military seeks sustainable peace is by conducting stability operations in the enlarged full spectrum operations. Under current doctrine, stability operations include means both lethal and non-lethal. Stability operations are therefore very important military activities that promote safety and establish or re-establish a normal life for the local population. Stability operations will continue to be an integral part of full spectrum operations. The nature of the operational environment and changing threats will require the military to remain engaged in stability operations and counter-insurgency.

Planning is an intensive process that does not end with the completion of a plan, but continues during its implementation, since it may require changes designed to streamline. Articulating a vision for planning, the military develop commander's intent and concept of operations, which are the basis, and can be defined as elements of an adaptive process, depending on developments. Planning and conducting stability operations comply with all the principles and rules of other types of military operations planning and additionally need to take into account the necessity to respond to the complexity they induce intermingling civilian and military environments, and the multitude of actors involved in theater.

Cuvinte-cheie: operații de stabilitate; planificare; mediu operațional; conflict; ONG; plan de operații; capacități; comandă și control.

Keywords: stability operations; planning; operational environment; conflict; NGOs; plan of operations; capabilities; command and control.

În această lume de state suverane, inegale în dezvoltare și resurse, tensiunile și conflictele sunt omniprezente. Sursele de instabilitate care conduc părțile către conflict deschis, cunoscute ca declanșatori de conflicte, includ concurența globală pentru resurse, fanatismul religios, schimbările climatice, revendicări teritoriale nerezolvate, ideologia, tensiunile etnice, elitismul, lăcomia,

precum și dorința de putere. Declanșatorii de conflicte apar ca simptome ale numeroaselor crize la nivel mondial.

Atât terorismul care este din ce în ce mai mult răspândit în sferile globale cu consecințe devastator-letale, cât și răspândirea armelor de distrugere în masă sunt considerate a fi principalele amenințări la adresa securității mondiale în perioada următoare. Instabilitatea cauzată de declinul puterii sau suveranității statelor, crizele regionale și conflictele militare ca și de efectele acestora,

*Cercul Militar Național
e-mail: cdorcaro@yahoo.com

de accesul crescut la capacitățile de producție a armamentului modern, alături de posibila utilizare improprie a tehnologiei de vârf sau eventuale crize a resurselor vitale fac parte dintre principalii factori de risc/provocare la nivel global la începutul acestui secol. Toți acești factori pot fi interconectați sau combinați, rezultatul devenind extrem de periculos în cazul suprapunerii pericolului terorist. Oricum, organizarea și conducerea operațiilor de stabilitate întâmpină, încă, serioase obstacole. Formula clasică de soluționare a crizelor în trei faze consecutive, prima exclusiv militară (intervenția militară), a doua civil-militară (stabilizare) și cea de-a treia exclusiv civilă (reconstrucție), nu reflectă întotdeauna situația reală de pe teren. În practică, de multe ori, cele trei etape, acțiunea militară, stabilizarea și reconstrucția sunt combinate sau suprapuse în numeroase moduri, rezultând sub acest aspect necesitatea unei coordonări permanente și oportune (unitate de efort) dintre resursele militare și cele civile. Orice concepție integrată a operațiilor de stabilitate necesită un cadru care se aplică în întregul spectru de conflicte, de la pace stabilă la război general.

Următoarele situații din spectrul mediului operațional impun executarea de misiuni de stabilitate: sprijinul națiunii partenere în timpul misiunilor militare de pace; dezastrele naturale sau cele create de către om, ca parte a intervenției umanitare limitate; operațiile de pace pentru a pune în aplicare acordurile de pace internaționale; susținerea guvernului legitim al națiunii gazdă în timpul unor conflicte asimetrice; operațiile majore de luptă pentru a stabili condițiile care să faciliteze activitățile postconflict; acțiunile postconflict ca urmare a încetării totale a ostilităților.

În fiecare caz, rolurile și responsabilitățile diferiților actori – civili și militari – variază în funcție de amenințare, de stabilitatea mediului, de viabilitatea guvernului națiunii gazdă și de încă mulți alți factori. Pentru forțele militare, sarcinile de stabilitate sunt executate continuu pe parcursul tuturor operațiilor din teatre. Executate în sprijinul unor interese și obiective de politică națională mai largi, operațiile de stabilitate oferă un instrument eficient pentru reducerea riscului de violență motivată politic. Face acest lucru prin abordarea posibilităților declanșatori de conflict cu mult timp înainte de declanșarea ostilităților. Furnizarea de autoritate și de resurse necesare pentru a organiza

și a conduce operații de stabilitate ca parte a angajamentului militar pe timp de pace poate fi metoda cea mai eficientă pentru reducerea riscului intervențiilor postconflict de lungă durată.

Pentru a răspunde adecvat, optim și oportun, tuturor provocărilor și/sau situațiilor complexe pe care lumea de astăzi le dezvoltă, concepția strategică trebuie construită având la bază principiile, regulile și normele conforme cu viziunea unei lumi mai sigure. Dintre acestea în concordanță cu F.M.3-07¹ cele mai importante sunt: unitatea de efort, abordarea guvernamentală de ansamblu, abordarea cuprinzătoare, transformarea conflictului, legitimitatea, dezvoltarea instituțională optimă a națiunii gazdă, asigurarea funcționării statului de drept și asistarea statelor fragile.

În planificarea, pregătirea și ducerea operațiilor de stabilitate, un rol aparte trebuie acordat organizațiilor nonguvernamentale (ONG). Experiența impune necesitatea eficientizării relațiilor dintre forțele militare, organizațiile internaționale și ONG-uri. Ca exponent internațional sau local al societății civile, ONG-urile îndeplinesc rolul complementar, esențial, alături de implicarea guvernamentală, mai cu seamă în cazul desfășurării operațiilor de stabilitate și reconstrucție post-conflict. Rolul esențial pe care-l dețin ONG-urile constă în prevenirea și în detensionarea conflictelor sociale, dat fiind faptul că sistemele tradiționale, guvernamentale și internaționale, întâmpină, de regulă, dificultăți majore în managementul acestora.

Materializarea ideii de ordine, stabilitate și securitate în lumea de azi, determină comunitatea internațională să accepte responsabilitatea de a acționa acolo unde situația o impune fie că este vorba despre acțiuni de luptă împotriva forțelor militante de opoziție/ insurecție/ insurgență, prevenirea terorismului sau de furnizare a asistenței umanitare. Această metamorfoză este esențială în înțelegerea dinamicii scopurilor și a obiectivelor acțiunilor militare. Ne găsim într-o etapă în care securitatea se bazează, efectiv, pe o arhitectură a interdependenței, a colaborării și a buneii vecinătăți, a participării efective și a parteneriatelor extinse. Securitatea devine astfel, prin excelență, colectivă, așa cum și apărarea structurilor interoperabile și a sistemelor unitare create prin alianțe sau coaliții este, în toate componentele sale, colectivă. De altfel, ne găsim într-un moment oportun al

istoriei pentru o nouă și cuprinzătoare analiză a problemei privind violența umană. De la încheierea Războiului Rece când (cel puțin în emisfera nordică) agenda vremii presupunea totul despre ampla violență militară dintre state, politica de securitate a lumii occidentale s-a preocupat de revizuirea impactului altor amenințări posibile la adresa existenței, libertății și bunăstării umane. În orice caz, în timp ce prima decadă post-Război Rece a fost caracterizată de reapariția surselor și metodelor nonstatale ale conflictului armat, cea de-a doua decadă și până în zilele noastre, s-a remarcat prin reaccentuarea amenințărilor cauzate de unele grupări reduse numeric, cunoscute azi sub denumirea de amenințări asimetrice specifice terorismului, care se află într-o potențială legătură directă cu utilizarea tehnologiilor de distrugere în masă, și mai de curând, prin ilustrarea celor de tipul intervențiilor rusești din Georgia (2008) și Ucraina (2014), unde statele mici se bazează pe un puternic sprijin al comunității internaționale. Așadar, omenirea are, în prezent, suficientă experiență pentru a realiza faptul că există două mari potențiale pericole privind combaterea agresiunii nonstatale de natura unui conflict armat sau a unei amenințări asimetrice. În primul rând, a existat o tendință exagerată în tratarea globală a acestui set de probleme, abordându-le conștient sau nu prin prisma unor strategii tributare celor cincizeci de ani de competiție strategică dintre Est și Vest. Procesele de transformare, ca și experiențele operaționale desprinse din conflictele moderne, au demonstrat că securitatea și dezvoltarea economico-socială sunt și vor fi și mai interconectate decât au fost vreodată.

Conflictul este fundamental un rezultat uman, aspect ce determină ca operațiile de stabilitate să fie legate, în mod inerent, de dimensiunea umană. Planificarea este un proces intens care nu se încheie odată cu realizarea unui plan, ci continuă pe timpul implementării acestuia, întrucât poate necesita schimbări destinate să îl eficientizeze.

În comparație cu organizațiile civile, organizațiile militare sunt percepute a investi importante resurse de energie și timp pentru planificarea operațiilor, întrucât în mediul militar înțelegerea amănunțită a situației și a mediului operațional este extrem de importantă. Potrivit unor cercetători, Schollhammer și Steiner, principalele elemente care conduc la eșuarea unui plan constau în neconștientizarea importanței sistemelor de planificare în rândul

conducerii și eșecul în formularea obiectivelor în temeni clari și operaționali. Deci, înainte de creionarea concepției de transformare a condițiilor curente, este important a se defini obiectivul final dorit pentru prevenirea surprinderii și asigurării flexibilității tactice a operației.

Pentru articularea unei viziuni asupra planificării, militarii dezvoltă intenția comandantului și conceptul de operații, care stau la baza acesteia, ce pot fi definite ca elemente ale unui proces adaptabil, în funcție de evoluția situației. Planificarea se adaptează regulat la condițiile mediului operațional care, de regulă, compresează timpul necesar procesului de planificare, datorită activităților și actorilor din zona de responsabilitate². Având în vedere că planificarea este un proces continuu, planul de operații poate fi definit ca un produs intermediar bazat pe cunoașterea situației la momentul întocmirii acestuia. Elementele importante ale unui plan de operații constau în faptul că acesta oferă o înțelegere comună a problemelor din spațiul de responsabilitate și o imagine integrată a mediului operațional. Un plan de operații nu poate fi considerat viabil doar dacă implementarea acestuia s-a realizat conform planificării, precum și în cazul că acesta a conținut parametri ce oferă flexibilitate, inițiativă și adaptabilitate în fața unor evenimente neprevăzute. Pe măsură ce se conceptualizează elementele importante ale mediului operațional aceste procese se suprapun, iar personalul este informat asupra viziunii comandantului în vederea detaliilor planului de operații.

Complexitatea conflictelor este definită de caracterul imprevizibil și incertitudinile generate de interacțiunea umană, de globalizare și de răspândire a mijloacelor tehnologice care caracterizează mediul de securitate actual la nivel regional sau global. Instrumentele necesare pentru a înțelege conflictele și pentru a minimiza efectele adverse ale complexității acestora asupra operațiilor sunt incluse în procesul de planificare, care are obiectivul de a realiza o prognoză documentată pentru a oferi cadrul declanșării unei acțiuni decisive în contextul înțelegerii situației mediului operațional. Pentru a oferi soluții situațiilor complexe, în cadrul procesului de planificare, comandanții se concentrează pe o înțelegere comună a situației, a evenimentelor și a obiectivelor finale, incluzând elemente care pot asigura flexibilitate și adaptabilitate modului de conducere a operației.

Planificarea și conducerea operațiilor de stabilitate respectă toate principiile și normele planificării celorlalte tipuri de operații militare și în plus trebuie să țină cont de nevoia de a răspunde complexității pe care le induc întrepătrunderea mediilor civil și militar, precum și multitudinea actorilor implicați.

În acest context, planificatorii trebuie să înțeleagă complexitatea mediului operațional și evoluțiile posibile ale acestuia, să cunoască exact intenția comandantului, să respecte principiile organizării proactive, bazată pe obiective și capacități, și să proiecteze soluții care vor echilibra permanent resursele, capacitățile și acțiunile de ordin militar.

Pentru exercitarea sprijinului comandanților de a anticipa evenimentele în vederea preluării, menținerii și exploatarei inițiativei, planificatorii utilizează interdependențele dintre inițiativă, oportunitate și risc identificate în elementele fundamentale ale misiunii, promovând inițiativa și libertatea de acțiune în cadrul intenției comandantului de a reduce întârzierea inerentă dintre decizie și acțiune. Anticiparea și pregătirea minuțioasă a misiunii sunt necesare decidenților în situații complexe dacă sunt identificate oportunități sau se acceptă un risc prudent pentru a putea crea oportunități de abordare sistematică a soluționării problemelor. Planificarea proactivă constă în analiza cursurilor de acțiune și a posibilelor consecințe pentru a reduce efectele complexității pe timpul executării misiunii în vederea realizării obiectivelor finale stabilite. Așadar, printr-un proces de planificare proactivă se asigură evaluarea deciziilor și a acțiunilor potențiale asigurându-se anticiparea următoarelor evenimente, precum și capacitatea de a le influența înainte ca acestea să se întâmple.

Pe timpul conflictului, operațiile se desfășoară pe diferite fronturi și implică o gamă diversă de actori ale căror cerințe depășesc frecvent capacitățile disponibile și resursele necesare pentru stabilizarea situației. Planificarea începe prin stabilirea scopurilor și a obiectivelor în vederea definirii priorităților și alocării resurselor. În acest mod se asigură concentrarea eforturilor spre îndeplinirea misiunii odată cu echilibrarea alocării judicioase a resurselor și capacităților acolo unde și când sunt necesare.

Organizarea bazată pe capacități reprezintă o abordare de gestionare a riscului, într-un mediu

nesigur și dependent de resurse, prin utilizarea celor mai potrivite capacități necesare nevoilor operaționale preconizate. Abordările bazate pe capacități sunt deja larg utilizate în mediile de afaceri și guvernamentale. Pentru planificatorii militari, planificarea bazată pe capacități este inițiată prin intenția inițială a decidenților cuprinsă în sistemul de planificare, programare și bugetare, al cărui obiectiv a fost de a selecta combinația corectă de inputuri cu scopul de a realiza rezultatele dorite la nivelul întregului sistem³. Deși operațiile de stabilitate vor continua să reprezinte o componentă majoră a securității naționale a fiecărui stat, natura exactă și calendarul angajării în aceste operații este impredictibil. Înțelegerea acestui element este extrem de importantă pentru planificarea capacităților în perspectivă.

Dezvoltarea capacităților necesare pentru o gamă largă de misiuni potențiale a se desfășura în viitor necesită conștientizarea înalților oficiali guvernamentali pentru a menține un echilibru între resurse și nevoile preconizate și a reevalua continuu costurile și riscurile. De asemenea, se impune, în acest sens, o abordare bazată pe capacități pentru producerea unui set de capacități generale, care să fie flexibile în întrebuințare. În cadrul unui studiu⁴ al Centrului de Studii Strategice și Internaționale din SUA se concluzionează faptul că abordările bazate pe capacități vor genera multe provocări planificatorilor forței, întrucât acestea se bazează pe o analiză detaliată a măsurilor de performanță, respectiv pe abilitatea de a defini capacitățile și necesitățile de capacități, precum și utilizarea scenariilor relevante. În plus, planificatorii combină concepte și scenarii pentru a ghida înțelegerea evoluțiilor din zona de operații, în contextul unei analize empirice a experienței din trecut, bazându-se astfel pe două seturi de competențe distincte și concurente. Pentru depășirea sau atenuarea acestor provocări de planificare, organizațiile trebuie să identifice modalitățile concrete de a defini, a consolida și a instituționaliza planificarea bazată pe capacități. Pentru îmbunătățirea în mod semnificativ a capacității naționale de a răspunde în mod eficient la crize, guvernele și organizațiile militare și civile trebuie să dezvolte o concepție integrată asupra operațiilor de stabilitate. De asemenea, este recomandat să se îmbunătățească atât capacitatea de analiză a operațiilor de stabilitate și, totodată, să se definească cu prioritate

măsurile de performanță și capabilitățile asociate la nivel național, care sunt necesare pentru întreaga gamă de operații de stabilitate. Dacă planificarea este realizată în pripă, aceasta devine inefficientă, consumatoare de timp și irelevantă. Succesul misiunii nu poate fi garantat doar prin procesul de planificare, dar dacă acesta este unul documentat și efectuat în mod corespunzător este o activitate de valoare, care îmbunătățește performanțele în mare măsură. În concluzie, planificarea reprezintă singurul mijloc de a genera schimbări pozitive în mediul operațional și a atinge succesul de durată. Cu cât perspectiva viitoarelor acțiuni este mai sigură cu atât sunt mai ușor de planificat. De regulă, în procesul de planificare sunt utilizate ipoteze, care prin natura lor sunt incerte. Deși comandanții desfășoară acțiuni pentru identificarea și obținerea informațiilor necesare pentru asigurarea eficienței planificării, indiferent de calitatea informațiilor disponibile sau de profunzimea cunoștințelor, limitele operaționale afectează capacitatea de a planifica.

Orizontul planificării se referă la perioada pentru care s-a realizat planul, iar incertitudinea crește odată cu lungimea acesteia și ciclul schimbărilor din mediul operațional. Provocările procesului de planificare constau în intenția de a planifica în detaliu și lipsa de certitudine a evenimentelor viitoare. Planificarea încearcă să anticipeze și să influențeze viitoarele misiuni; cu cât planul este făcut pe o perioadă mai extinsă, pentru a facilita pregătirea și coordonarea, cu atât comandanții au mai mult timp pentru pregătirea misiunilor, dar cursurile de acțiune se diversifică și evenimentele sunt mai dificil de anticipat, iar pregătirile detaliate devin mai puțin relevante.

Provocările unei planificări eficiente sunt relaționate diverselor sisteme, culturi și personalități implicate și pot crea dificultăți semnificative dezvoltării unui plan integrat coerent. O provocare constă în încercarea de a prezice evenimente mult prea departe în viitor, având în vedere tendința de a considera faptul că evenimentele vor progresa într-un mod logic în viitor, subestimând însă natura neliniară a acestora. În condiții incerte, încercarea de a planifica cât mai detaliat poate genera anxietate întrucât un plan extrem de detaliat, de regulă, nu supraviețuiește impredictibilității situației. Altă provocare este necunoașterea limitelor previziunii și controlului, aspect ce poate transforma planul

într-un mecanism coercitiv și excesiv care poate restrânge inițiativa și flexibilitatea. De asemenea, există pericolul instituționalizării metodelor rigide de planificare care, de regulă, conduc către o concepție de planificare care accentuează excesiv procedurile detaliate. Aceste metode trebuie evitate în special în mediile operațiilor de stabilitate, unde există un mozaic de culturi și concepții diferite de abordare a situațiilor complexe, care pot bloca progresul procesului de planificare. În aceste situații este imperativ să se raționalizeze efortul de planificare, pentru a se realiza economia de efort și coordonarea tuturor celor care lucrează la aceeași problemă.

Totodată, planificarea este o componentă esențială a comenzii și a controlului, reprezentând unul dintre instrumentele principale de sprijinire a procesului de luare a deciziei pentru a oferi cadrul necesar desfășurării în mod eficient a acțiunilor de luptă, într-un mediu complex și schimbător. Procesul de planificare presupune deprinderi dobândite de analiză și calcul, dar și trăsături, precum creativitate, imaginație, inspirație și intuiție.

Planificatorii se confruntă cu managementul tensiunilor dintre nevoia de detaliere a planurilor și nevoia de a asigura flexibilitate în recunoașterea incertitudinii războiului. Înțelegerea mediului operațional constituie baza procesului de planificare, întrucât fără înțelegerea situației, comandanții nu pot stabili contextul situației. Analiza situației și a elementelor variabile ale operației furnizează informațiile esențiale înțelegerii și soluționării problemelor complexe. Pentru înțelegerea cuprinzătoare a mediului operațional, comandanții efectuează deplasări regulate în zonele de responsabilitate pentru a interacționa cu subordonații și a comunica cu populația locală, precum și cu alți actori care desfășoară misiuni în zonă. O astfel de interacțiune este fundamentală pentru modelarea percepțiilor populației în zona de operații, dar și pentru comandanți în înțelegerea situației locale, a potențialelor oportunități și amenințări, ajutându-i să identifice direct lacunele informaționale, problemele și neajunsurile existente la toate nivelurile mediului operațional.

Pentru a realiza obiectivele finale dorite, comandanții trebuie să proiecteze dislocarea și întrebunțarea capabilităților militare, folosindu-și abilitățile pentru identificarea condițiilor necesare succesului, înainte de utilizarea forței. Printre

principalii factori care contribuie la înțelegerea mediului operațional pot fi incluși: educația, intelectul, experiența și percepția. Serviciile de informații sunt esențiale în operațiile de stabilitate, prin oferirea unei imagini cât mai clare asupra populației locale, a guvernului națiunii gazdă și asupra aparatului de securitate a statului. Ținând cont că situația se modifică pe măsură ce operația se desfășoară, menținerea înțelegerii mediului operațional reprezintă o abilitate dinamică care îi ajută pe comandanți să ia decizii bazate pe informații. Așadar, prin utilizarea informațiilor relevante, comandanții pot lua decizii mult mai bune, în pofida complexității inerente a operațiilor de stabilitate, permițându-le să își concentreze intuiția asupra vizualizării condițiilor actuale și viitoare ale mediului operațional. Managementul cunoașterii facilitează adaptarea rapidă în dinamica operațiilor, concentrând procesul de evaluare și de analiză a asupra creării de cunoștințe din informații.

Necesitatea înțelegerii situației a fost un imperativ și pentru soldații americani și pentru interacțiunile acestora cu populația civilă. Majoritatea cetățenilor japonezi nu l-au văzut niciodată pe generalul MacArthur, pe ofițerii superiori ai Comandamentului Suprem al Puterilor Aliate sau chiar pe oficialii guvernului japonezi; în schimb, interacționau zilnic cu trupele de ocupație. Aproape peste noapte, câteva sute de mii de soldați americani s-au transformat dintr-o forță de invazie, într-una de stabilitate. Trupele americane au influențat fiecare aspect al culturii japoneze cu care au intrat în contact, puține tulburări fiind raportate.^{5*} Disciplina, demnitatea, profesionalismul și amabilitatea soldaților americani sunt elemente care au contribuit în mare măsură la succesul ocupației la nivel local. De asemenea, un rol important l-au avut eforturile Comandamentului Suprem al Puterilor Aliate de a-i instrui pe soldații de ocupație, de a spori conștiința culturală și de a supraveghea interacțiunile dintre echipele militare și agențiile administrative japoneze. Ocupația americană în Japonia a arătat faptul că înțelegerea flexibilă și în cunoștință de cauză a situației la toate nivelele operației de stabilitate reprezintă un factor de luptă esențial în eforturile pentru o pace durabilă.

Regulamentul american de luptă FM 3-0, *Operații* (Washington, DC: GPO, iunie 2001, 11-15), definește înțelegerea situației ca fiind „produsul aplicării analizei și înțelegerii față de imaginea generală a operației în scopul stabilirii relației dintre

elementele METT-TC – misiunea, inamicul, terenul și vremea, timpul și trupele disponibile și civilii de pe câmpul de luptă.” Dar acești factori nu iau în calcul complexitatea și semnificația conștientizării situaționale în contextul operațiilor de reconstrucție și stabilitate. Manwaring și Corr ne sfătuiesc să redefinim termenii „inamic”, „putere” și „victorie” atunci când ne referim la operațiile de stabilitate.⁶ Cei doi istorici susțin că, odată ce s-a anunțat tranziția, inamicul nu mai este o entitate viabilă, ci devine, mai degrabă, o noțiune mult mai complexă de „violență” și cauze ale acesteia. Puterea de pretranzicție reprezintă puterea de luptă exercitată de comandantul forțelor întrunite. În timpul operațiilor de reconstrucție și stabilitate, totuși, puterea este „o activitate combinată și cu mai multe nivele – politic, psihologic, moral, informațional, economic, social, militar, polițienesc și civil – care poate fi exercitată...”⁷ În scopul dezvoltării înțelegerii situaționale, comandanții și strategii trebuie să devină mai eficienți în combinarea conștientizării culturale, a unei analize inovatoare a METT-TC și a unei pregătiri pe baza datelor informative asupra câmpului de luptă. În lipsa acestora, riscă luarea unor decizii pe baza unor date inexacte sau care nu pot fi aplicate. Viziunea comandantului este sintetizată în declarația inițială de intenție, dezvoltată în mod personal de către acesta, care are scopul facilitării planificării concentrându-se pe ceea ce comandantul intenționează inițial să îndeplinească iar, ulterior, evoluează pe măsură ce planificarea progresează și mai multe informații devin disponibile. Planificatorii utilizează intenția comandantului pentru a dezvolta cursurile de acțiune folosite la stabilirea unor condiții care definesc obiectivele finale, dezvoltând astfel liniile de efort care coroborează misiunile tactice cu obiectivele finale. Odată cu declararea intenției, comandantul execută și orientarea planificării, prin explicarea viziunii sale privind conceptul inițial al operațiilor și precizarea priorităților pentru fiecare capacitate avută la dispoziție pentru a îndeplini misiunea descrisă în cadrul intenției comandantului.

Pe timpul acestui proces, comandanții se asigură că personalul înțelege liniile mari ale viziunii lor, în același timp, permițându-le să exploreze opțiuni diferite care îi pot determina să-și modifice planificarea orientării, bazându-se pe reacțiile planificatorilor și subordonaților, dar și pe condițiile variabile ale operației. Astfel, planificarea îi ajută pe comandanți să preia, să rețină

și să exploateze inițiativa oferind cadrul conceptual pentru sincronizarea acțiunilor militare cu acțiunile altor instrumente ale puterii naționale.

Concepția de operații se bazează pe intenția comandantului și detaliază misiunile principale pentru a îndeplini obiectivelor, unitățile responsabile de execuție pentru a asigura succesul operației și statutul forței la sfârșitul operației. În majoritatea cazurilor, concepția comandantului asupra operațiilor include alte instrumente ale puterii naționale care acționează în zona de responsabilitate și au obiectiv final comun. Pentru definirea concepției de operații, comandanții trebuie să răspundă la câteva întrebări fundamentale: Care sunt obiectivele finale ale operației? Care sunt condițiile care, atunci când sunt stabilite, constituie obiectivele finale? Care sunt modalitățile de realizare a obiectivelor finale? Care acțiuni sunt cele mai fezabile pentru a fi implementate? Ce resurse sunt necesare și cum pot fi ele întrebuințate în acțiunile identificate? Ce riscuri sunt asociate acestor acțiuni și cum pot fi ele atenuate?

În cadrul spectrului larg de operații, forțele militare pot combina în același timp ofensiva cu apărarea, cu stabilitatea sau cu operațiile de sprijin civil, ca parte a unei forțe întrunite interdependente în scopul de a controla, a deține și a exploata inițiativa, asumându-și riscuri minime pentru crearea oportunităților în obținerea rezultatelor decisive. Forțele armate angajează acțiuni sincronizate – letale și neletale – în funcție de misiuni ca urmare a analizei mediului operațional.

Operațiile ofensive ca și cele de apărare scot în evidență efectele mijloacelor letale ale puterii de luptă împotriva unei forțe inamice, fiind, totodată, determinante în obținerea succesului operațiilor de stabilitate.

Ca o concluzie, strategiile vor trebui să sincronizeze doctrina militară astfel încât aceasta să fie explicită pentru cei care trebuie să desfășoare operații de stabilitate. Caracterul explicit, în schimb, le va permite strategiilor să planifice operațiile de stabilitate în cadrul unui context corespunzător și într-un cadru comun întregii forțe armate. Armata trebuie, de asemenea, să includă operațiile de stabilitate în cadrul misiunilor sale de bază și, pentru a consolida competența, trebuie să considere operațiile de stabilitate ca parte a culturii sale. Planificatorii operațiilor de stabilitate trebuie să adopte o abordare multiplă și să țină seama de ținte și acțiuni pe baza unui șir de obiective pe

termen scurt și lung. Cei care planifică și desfășoară aceste obiective trebuie să țină seama de realitățile culturale din zonele de operații, inclusiv de cele antropologice.

NOTE:

1 F.M.3-07, *Stability Operations*, Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 2008, 1-16.

2 F.M.3-07, *Stability Operations*, Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 2008, Planning, 4-1/4-5.

3 Robert McNab, *Haven't We Been Here Before? The Road to CBP*, Defense Resources Management Institute Newsletter, Issue 10, 2004.

4 Kathleen Hicks, Eric Ridge, *Planning for Stability Operations, The Use of Capabilities-based Approaches*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), SUA, 2007, pp. 47-101.

5 William J. Sebald, *With MacArthur in Japan: A Personal History of the Occupation*, W.W. Norton, New York, 1965, pp. 57-58.

*Sebald a caracterizat interacțiunea dintre trupele de ocupație și cetățenii japonezi, astfel: Comportamentul general al trupelor americane de ocupație, în special al primilor luptători care au intrat în Japonia, a fost impresionant. Împreună au fost extrem de eficienți ca ambasadori ai buneii credințe. Japonezii au fost surprinși și plăcut impresionați de felul natural în care fiecare soldat american s-a comportat și a vorbit despre ajutorul acordat femeilor și bătrânilor și de plăcerea evidentă de a face cadouri copiilor. Acești oameni s-au apropiat de japonezi și le-au oferit o perspectivă valoroasă asupra Americii.

6 Edwin G. Corr, Max G. Manwaring, *op.cit.*, pp. 27-51.

7 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

The National Military Strategy of the United States of America (Strategia militară națională a SUA), Washington, 2011.

The National security strategy of the United States of America (Strategia de securitate națională a SUA), Washington, 2010.

F.M. 3-07, Stability Operations and Support Operations, 2003.

F.M. 3-07, Stability Operations, 2008.

F.M. 3-0, Operations, 2001.

S.M.G./P.F.3, Doctrina pentru operații întrunite ale Forțelor Armate, București, 2003.

Guidelines for Operational Planning (GOP), iunie 2004.

FM 5-0, Army Planning and Orders Production, Washington, DC, GPO, 2005.

US DoD Directive 3000.05, Military Support for Stability, Security, Transition, and Reconstruction (SSTR) Operations, 2005.

- F.M. 3-0, *Operations, Headquarters Department of the Army*, Washington, DC, 2008.
- Joint Doctrine Publication 3-40, *Security and stabilisation: the military contribution*, Ministry of Defence, Shrivenham, Swindon, Wiltshire, SN6 8RF, 2009.
- Doctrine for the Armed Forces of the United States*, Joint Publication 1, 2007.
- Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation*.
- McNab Robert, *Haven't We Been Here Before? The Road to CBP*, Defense Resources Management Institute Newsletter, Issue 10, 2004.
- Hicks Kathleen, Ridge Eric, *Planning for Stability Operations, The Use of Capabilities-based Approaches*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), SUA, 2007.
- Sebald J. William, *With MacArthur in Japan: A Personal History of the Occupation*, W.W. Norton, New York, 1965.
- Corr G. Edwin, Manwaring G. Max, *op.cit.*
- Bădălan Eugen, Bogdan Vasile, *Organizații și structuri de securitate*, Editura Militară, București, 2009.
- Buzan Barry, *Popoarele, statele și teama: O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000.
- Duță P.D., Purcărea M.T., Cordoneanu O., *Organizațiile internaționale și mediul de securitate*, Editura Tehno Media, Sibiu, 2008.
- Duțu Petre, *Mediul de securitate în contextul globalizării și integrării regionale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- Elshtain Jean Bethke, *Just War against Terror: The Burden of American Power in a Violent World*, Basic Books, New York, 2003.
- Foner Eric, *A Short History of Reconstruction*, Harper and Row, New York, 1988.
- Frunzeti Teodor; Mureșan Mircea; Văduva Gheorghe, *Război și haos*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.
- Fukuyama Francis, *Construcția statelor – ordinea mondială în secolul XXI*, Editura Antet, 2004.
- Hirst Paul, *Război și putere în secolul 21. Statul, conflictul militar și sistemul internațional*, Editura Antet, Prahova, 2003.
- Huntington Samuel P., *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*, The Belknap Press of Harvard University Press, Londra, 1957.
- McGrath John, *Boots on the Ground: Troop Density in Contingency Operations*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2006.
- Ramsey Robert, *A Masterpiece of Counterterrorism Warfare: BG J. Franklin Bell in the Phillipines, 1901-1902*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2007.
- Yates Lawrence, *The US Military's Experience in Stability Operations, 1789-2005*, Fort Leavenworth KS: Combat Studies Institute Press, 2006.
- <http://www.state.gov>
- <http://www.un.org>
- <http://www.nato.int>
- <http://www.warfare.ru> <http://fr.rian.ru>
- <http://www.whitehouse.gov>
- <https://transnet.act.nato.int>
- <http://usacac.army.mil>
- <http://www.ameinfo.com>
- <http://www.armscontrolcenter.org>
- <http://www.bbc.co.uk>
- <http://www.bits.de>
- <http://www.britannica.com>
- <http://www.cia.gov>
- <http://www.defense.gov>
- <http://www.defenselink.mil>
- <http://www.defense-update.com>

SECURITATEA ENERGETICĂ ÎN ERA GLOBALIZĂRII

ENERGY SECURITY IN THE AGE OF GLOBALIZATION

Col. Marin DĂNCĂU*

Resursele energetice au influențat permanent și în mod covârșitor evoluția societății umane și dezvoltarea ei economică, petrolul și gazele continuând să fie motiv de cooperare, dar și de confruntare și dispute între actorii internaționali, pentru deținerea și controlul lor, aprovizionarea, distribuția și utilizarea lor, modelând, totodată, din ce în ce mai mult economia, securitatea, politica externă și prioritățile statelor.

Energy has permanently influence in an overwhelming way the evolution of human society and its economic development, as oil and gas continue to be a cause of cooperation, confrontation and dispute between international actors for the holding and supervision of supply, their distribution and use. Energy resources have been modeling, increasingly more economy, security, foreign policy and priorities of states.

Cuvinte-cheie: securitate națională; strategie energetică; securitate energetică; resurse energetice.

Keywords: national security; energy strategy; energy security; energy resources.

Securitatea energetică este o noțiune multidimensională care a evoluat în decursul istoriei de la un concept atașat numai petrolului la unul extins, care cuprinde și gazele naturale, energia electrică, precum și aria de semnificații, de la aprovizionarea fizică până la toate fazele aferente lanțului energetic.

Pentru cei mai mulți specialiști, securitatea energetică înseamnă să fii asigurat din punct de vedere al surselor, al controlului rutelor și distribuției și al alternativelor.

În sens larg, conceptul este definit ca „resurse sigure la un preț rezonabil”¹, cu alte cuvinte înglobează o problemă mult mai amplă decât triunghiul securitate-a aprovizionării-sustenabilitate-competitivitate. Ori, existența resurselor suficiente și disponibile reprezintă o precondiție imperios necesară realizării securității energetice.

În prezent, securitatea energetică se circumscrie atât ofertei, cât și cererii de energie și poate avea unul dintre următoarele înțelegeri: disponibilitatea fizică a resurselor energetice, accesibilitatea energiei din punct de vedere al prețului, siguranța cererii de energie, cu impact asupra stabilității veniturilor producătorilor și exportatorilor de energie.

Considerată o problemă majoră, securitatea energetică are cel puțin două aspecte relevante: *securitatea canalului de aprovizionare*, cu aspecte puternic geopolitice, respectiv, *securitatea infrastructurilor critice asociate*.

Dincolo de toate acestea, orice definiție a securității energetice include termenii „risc” și „nesiguranță”, iar întreruperile în aprovizionare suscită cea mai stringentă preocupare legată de această temă. În această notă se încadrează și documentele de profil ale Uniunii Europene, care prevăd pentru securitatea energetică definiții bazate pe riscul întreruperii în aprovizionare, risc care poate fi generat de catastrofe naturale sau amenințări teroriste.

Securitatea energetică este strâns legată de vulnerabilitatea față de întreruperile în aprovizionarea cu resurse energetice (petrol, gaze naturale, cărbune și energie electrică). Rezultă astfel că amenințările asupra securității energetice se pot constitui în distrugerile fizice asupra infrastructurii energetice a furnizorului sau a importatorului, cauzate de evenimente naturale, terorism sau război. Pe de altă parte, instabilitatea politică și economică datorată războiului sau altor factori, precum acțiunile greviste poate duce la sincope în industria energetică a unei țări furnizoare.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: marin_dancau@yahoo.com

Una dintre amenințările majore în domeniul securității energetice este reprezentată de creșterea semnificativă a prețului energiei, pe piața mondială așa cum s-a întâmplat în numeroasele crize energetice de-a lungul timpului sau prin impunerea unor creșteri de preț de către furnizorii oligopoliști sau monopoliști, carteluri sau țări.

În unele cazuri, amenințarea poate veni de la superputeri energetice singulare, acele state capabile să influențeze semnificativ piața mondială prin acțiunile lor singulare. Deși nu manipulează prețurile, astfel de furnizori pot merge chiar mai departe, suspendând sau anulând livrările². Suspendarea furnizării poate să se realizeze în urma unei sancțiuni internaționale mondiale sau pentru prevenirea unei sancțiuni internaționale împotriva unei țări³.

În ultimii ani au apărut noi amenințări la adresa securității energetice sub forma unei competiții mondiale crescânde pentru resurse energetice datorită industrializării într-un ritm din ce în ce mai mare în țări, precum China și India.

Competiția crescândă pentru resurse energetice poate duce la formarea unor noi „blocuri de securitate” pentru a permite o distribuție echitabilă a petrolului și a gazului între principalele puteri. Este posibil ca aceasta să se întâmple pe cheltuiala economiilor mai puțin dezvoltate.

Deși considerată încă o problemă minoră, posibilitatea creșterii prețului datorită atingerii limitelor de extracție a produselor petroliere a început să atragă atenția guvernelor⁴. Pe baza situației prefigurate, a atingerii limitelor de extracție, un scenariu catastrofic arată că omenirea se îndreaptă spre o competiție dură pentru resurse între marile puteri politice între diferite organizații statale ce au la bază cooperarea economică.

După anul 1990, acest scenariu ia în calcul: extinderea controlului și influenței SUA și UE în Europa de Est, Balcani, Marea Neagră, Orientul Apropiat și Mijlociu, Africa etc.; coagularea, în replică, a grupului reprezentat de Organizația de Cooperare de la Shanghai (Federația Rusă, China, republicile din Asia Centrală sprijinite mai mult sau mai puțin de Iran și India); refacerea economică și militară relativă a Federației Ruse și ambiția sa de a controla spațiul Comunității Statelor Independente (CSI), resursele energetice din Asia Centrală și aprovizionarea Europei cu petrol și gaze naturale; ascensiunea fulminantă a Chinei în Asia de Sud, Sud-Est, Centrală și de Sud, fapt ce ar amenința

direct Japonia, India, Indonezia, Vietnamul, Federația Rusă etc.

Deja, în prezent, modalitățile abordate de către unele state pentru a-și asigura securitatea energetică proprie sunt destul de controversate dar, pentru viitor, într-un astfel de scenariu de competiție tot mai intensă între blocuri politico-economice, statele s-ar confrunta cu probleme serioase.

Într-o economie din ce în ce mai globalizată, strategia energetică a unei țări se realizează în contextul evoluțiilor și schimbărilor care au loc pe plan mondial.

Cererea totală de energie în 2030 va fi cu circa 50% mai mare decât în 2003, iar pentru petrol va fi cu circa 46%. Rezervele certe cunoscute de petrol pot susține un nivel actual de consum doar până în anul 2040, iar cele de gaze naturale până în anul 2070, în timp ce rezervele mondiale de ulei asigură o perioadă de peste 200 de ani chiar la o creștere a nivelului de exploatare.

Previziunile indică o creștere economică, ceea ce va implica un consum sporit de resurse energetice. Din punct de vedere al structurii consumului de energie primară la nivel mondial, evoluția și prognoza de referință realizată de Agenția Internațională pentru Energie (AIE) evidențiază pentru următoarea decadă o creștere mai rapidă a ponderii surselor regenerabile, dar și a gazelor naturale. Se estimează că aproximativ un sfert dintre nevoile de resurse energetice primare, la nivel global, vor fi acoperite în continuare de cărbune.

Analiza structurii pe destinații a consumului direct de energie la nivel mondial relevă ponderea însemnată (27 %) pe care o are transportul în consumul energetic mondial, care este dominat de consumul industrial și rezidențial (32% și, respectiv, 22 %).

Estimările specialiștilor preconizează o creștere în continuare a energiei consumate în transporturile rutiere în acord cu dezvoltarea economico-socială și extinderea globalizării.

În urma studiilor efectuate se arată faptul că rezervele inițiale ale Terrei s-au situat la valoarea de aproximativ 220 de miliarde tone, din care s-a extras jumătate până în prezent. Tendințele previzionate sunt de reducere a ritmului extracției cu aproximativ 20 % până în anul 2020.

Creșterea cererii de energie, combinată cu factori geopolitici, în special situația din Orientul Mijlociu și, mai recent, cea din Ucraina, au

determinat, creșterea prețului țițeiului care a indus și creșteri ale prețurilor gazelor naturale.

Un alt factor care a determinat creșterea prețului la produsele petroliere pe plan mondial a fost lipsa capacităților de rafinare, problemă care necesită identificarea unor soluții pe termen mediu și lung. La toate acestea s-a adăugat tendința manifestată de către unele state, de suplimentare a stocurilor pentru a face față situațiilor de criză, dar și a situației actuale din Ucraina.

Elementele de mai sus stau la baza reorientării politicilor energetice ale țărilor care sunt net importatoare de energie, în sensul creșterii atenției acordate resurselor regenerabile de energie și îmbunătățirii eficienței energetice. Totodată, se reevaluează oportunitatea închiderii unor centrale nucleare într-o serie de țări care și-au propus încetarea producerii de energie electrică în astfel de centrale.

Preocupările legate de garantarea unui nivel adecvat de securitate energetică depind de situațiile specifice, ce caracterizează subiecții în cauză.

De exemplu, dacă în țările europene dezbaterile privind securitatea energetică se concentrează asupra dependenței de importurile de gaze naturale, în Japonia, absența resurselor energetice proprii a direcționat eforturile în acest domeniu către diversificare energetică, comerț și investiții. De asemenea, diferențele la nivelul garantării securității energetice derivă și din specificitățile diferitelor subsectoare energetice, care se regăsesc pe întregul lanț energetic-producție, transport, depozitare, utilizare.

Faptul că se poate vorbi despre o piață internațională a petrolului și doar despre piețe regionale ale gazelor naturale, că transportului gazelor naturale pe apă, sub forma gazului natural lichid (GNL), i se asociază costuri care exced costurile aferente transportului maritim al petrolului, după cum și costurile înmagazinării gazelor naturale sunt de zece ori mai mari decât cele antrenate de stocarea petrolului, precum și contribuția ascendentă a gazelor naturale la producerea energiei electrice (în detrimentul combustibililor fosili) sunt doar câteva exemple în acest sens.

Cel puțin cinci tipuri majore de riscuri pot afecta securitatea ofertei de energie. Astfel, un prim tip îl constituie *riscurile fizice*, care se referă la posibilitatea unei întreruperi fizice, cu caracter permanent a ofertei, în special țiței - componenta

de bază a consumului economic al statelor membre, îndeosebi în sectorul transportului generată de epuizarea și/sau abandonarea unei surse de energie, sau a unor întreruperi temporare cauzate de factori de forță majoră, dezastre naturale (de exemplu, uraganul Katrina, din anul 2006, care a cauzat distrugerii masive infrastructurii de producție și transport al hidrocarburilor într-o importantă zonă producătoare din Sud-Estul Statelor Unite ale Americii).

O problemă tot mai prezentă este cea referitoare la atacurile teroriste asupra mijloacelor de transport petroliere. Mai mult de 3/5 din transportul energetic se realizează pe mare și mai puțin de 2/5 prin conducte. Doar tancurile petroliere au făcut posibil transportul global, intercontinental al țițeiului, pentru că doar vasele oferă un cost scăzut, un nivel ridicat de eficiență și o flexibilitate maximă. În schimb, tancurile petroliere sunt ținte foarte ușoare pentru diferite tipuri de extremiști politici.

Datorită rolului pe care îl joacă în economia globală, sistemul maritim al comerțului cu petrol poate fi numit „sistemul vascular” al lumii de astăzi. Beneficiile pe care le aduc vasele fac ca, în fiecare zi, să fie transportate peste 30 de milioane barili de petrol, pe mări și pe oceane. Întreruperea și iregularitățile ciclului de distribuție pot avea un impact mare asupra prețului petrolului, la nivel mondial putând determina chiar recesiune economică.

Riscurile economice care se referă la vulnerabilizarea mediului economic sub presiunea exercitată de fluctuațiile prețurilor energiei, în speță de creșterea accentuată a prețului țițeiului, care reprezintă prețul director al energiei. Riscul economic derivă din volatilitatea piețelor și a prețurilor țițeiului.

Teoretic, creșterea puternică a prețurilor antrenează o creștere a costurilor de producție, care induce o presiune inflaționistă în mod direct sau indirect în fiecare sector economic care, la rândul său, determină un declin al consumului. Aceasta conduce la scăderea profiturilor pentru majoritatea companiilor, la restrângerea producției, amânarea deciziilor de investiții și, în mod implicit, la creșterea șomajului. Pe de altă parte, țițeiul ieftin a constituit un mare dezavantaj pentru țările dezvoltate și cel mai „pervers” dușman al securității energetice. Acesta a blocat posibilitățile de a se recurge la surse de energie alternative țițeiului, de genul regenerabilelor (mai scumpe) și de a dezvolta noi zone petrolifere, contribuind la menținerea comportamentelor

specifice societății de consum prin încurajarea risipei și descurajarea unor practici de economisire a energiei. În sfârșit, acesta a contribuit la sporirea dependenței consumatorilor de către un grup redus de țări producătoare, cu costurile cele mai scăzute, situate în Orientul Mijlociu.

Până la începutul anului 2010, economia mondială a reușit, în general, să absoarbă efectele antrenate de prețurile tot mai mari ale țițeiului, din ultimii 2-3 ani, din următoarele rațiuni: faptul că, exprimate în termeni reali, respectiv, ajustate în funcție de rata inflației și a cursurilor de schimb, prețurile au fost mai reduse comparativ cu cele înregistrate în perioada șocurilor petroliere; economiile țărilor occidentale au reușit să-și îmbunătățească considerabil eficiența consumului lor de energie; subvențiile masive, la costul energiei, acordate în țările în curs de dezvoltare, în speță de către India, China, Rusia, țările producătoare din cadrul OPEC (în Venezuela, prețul benzinei subvenționate este de 4 cenți/litru)⁵.

Evoluția structurii Produsului Intern Brut (PIB-ului) țărilor dezvoltate către terțializarea activității economice a avut o serie de efecte favorabile asupra intensității energetice: efecte de structură – derivate din schimbarea modurilor de producție și a repartiției sectoriale a activității economice (diminuarea ponderii relative a industriilor mari consumatoare de energie în favoarea sectorului serviciilor cu o eficiență economică mai ridicată); efecte de saturare – proprii țărilor cu creștere demografică zero și cu infrastructuri industriale aproape complete; efecte de consum specific – concretizate în reducerea cantității de energie necesară obținerii unei unități valorice de PIB (evaluată în monedă constantă).

Riscurile din perspectivă geopolitică și geostrategică apar datorită faptului că energia reprezintă o sursă vitală de interes atât pentru țările producătoare, cât și pentru cele consumatoare.

Accesul inechitabil la resurse, interesele geopolitice speciale ale marilor puteri, reprezintă surse potențiale de conflict atât între țările consumatoare, cât și între acestea și cele producătoare. Conflictul politic din regiunile producătoare de resurse energetice, inclusiv manifestările teroriste, reprezintă o severă amenințare atât pentru livrările actuale de țiței, cât și pentru perspectivele amplelor investiții necesare pentru a dezvolta resursele la potențialul lor deplin.

Având în vedere faptul că cererea de hidrocarburi a UE și, în general, a țărilor dezvoltate

tinde să fie satisfăcută într-o proporție crescândă din Golful Persic, regiunea Mării Caspice și Rusia, țările importatoare se tem de: instabilitatea politică din Marea Caspică, Zona Golfului și Ucraina; punctele/focarele de risc în infrastructura critică (riscuri de întrerupere a livrărilor, terorism); intensificarea concurenței între țările consumatoare pentru asigurarea controlului asupra resurselor de țiței și gaze naturale, în principal, între SUA, China și UE.

Temerile asociate securității acestor importuri, deși sunt îndreptățite, nu justifică refugiarea în conceptul de „autoaprovizionare”, fapt care ar impune costuri imense pentru protecția mediului și a competitivității.

Dimpotrivă, guvernele din UE și companiile din domeniul energiei trebuie să colaboreze pentru a asigura continuitatea ofertei la prețuri rezonabile. De pildă, bazinul Caspic reprezintă o zonă de confluență, dar și de confruntare între interesele a trei mari jucători: SUA, Europa de Vest, Rusia, iar condiția sine-qua-non a valorificării acestor rezerve o constituie asigurarea infrastructurii de transport către Europa fie tranzitând Rusia, fie prin alte rute.

Acțiunile teroriste din 11 septembrie 2001 au avut efecte seismice asupra geopoliticilor energetice, mai ales asupra geopoliticii petrolului.

Orientul Apropiat a devenit brusc o zonă mai puțin sigură, iar marile economii au realizat că sunt prea dependente de ea. Ca urmare, au trecut la acțiuni de disipare a dependenței pe întreg globul. Astfel au dobândit importanță strategică și alte zone, s-au declanșat competiții noi, iar interesele naționale ale statelor au început să capete relevanță crescută față de interesele alianțelor.

Riscurile sociale

Instabilitatea ofertei de energie fie că este asociată unor fluctuații dezordonate ale prețurilor, fie relațiilor cu țările producătoare, sau crizelor geopolitice, poate provoca serioase perturbări sociale, dar și modificări în comportamentul corporatist.

Grevele și protestele, din mai-iunie 2008, ale unor categorii sociale afectate de creșterea prețurilor țițeiului, în special transportatorii comerciali din țările vest-europene sunt un exemplu ilustrativ în sensul menționat.

Trebuie amintit faptul că primele două crize petroliere au pus capăt unei perioade benefice sub aspectul gradului de angajare a forței de muncă.

Prețurile mari ale energiei implică angajarea guvernelor în găsirea de soluții pentru a face suportabilă o creștere a prețurilor energiei, îndeosebi pentru categoriile cele mai defavorizate ale populației, în virtutea conceptului de responsabilitate socială a proiectelor energetice.

Riscurile asociate protecției mediului provin din surse ca: accidente provocate de lanțul operațiilor energetice, accidente tehnice, dar mai ales, se datorează emisiilor poluante generate de consumul ridicat al sistemelor energetice, bazat pe combustibili fosili.

Creșterea securității energiei și abordarea schimbării climatului sunt două dintre preocupările și provocările majore ale societății actuale. Ambele sunt legate, intrinsec, de modul în care producem și consumăm energie. Și atât securitatea energiei, cât și schimbarea climatului, au implicații în politicile externe și de securitate.

Una dintre provocările majore pentru Comisia Europeană și, în general, pentru UE se referă la modul în care se poate asigura energie competitivă și „curată” pentru Europa, ținând cont de modificările climatice, escaladarea cererii globale de energie și viitorul nesigur al resurselor.

Din cele prezentate rezultă că securitatea energetică este proba prin care politicile energetice mondiale sunt puse la încercare, pentru că, dacă nu putem satisface cererea energetică elementară, cerere care se estimează că se va dubla până în 2030, niciuna dintre celelalte probleme nu va mai conta.

Securitatea energetică depășește cu mult simplele probleme legate de aprovizionare. Oricât petrol sau gaz am descoperi, acesta nu va avea nicio valoare dacă nu dispunem de infrastructură fizică, de stabilitate politică și de resursele tehnice și financiare de a-l transporta către cei care au nevoie de el – criterii care devin, pe zi ce trece, din ce în ce mai greu de îndeplinit.

Sistemul energetic mondial actual, cu uriașa sa rețea de producție și de distribuție, reușește să satisfacă nevoile lumii industrializate, dar cu greu.

Multe dintre câmpurile petrolifere non-OPEC sunt în declin, și chiar dacă OPEC-ul deține mari rezerve, cartelului însuși i-ar putea lipsi stabilitatea politică și capacitatea financiară de a le exploata atât de repede pe cât i-o va pretinde în curând cererea mondială, pe zi ce trece mai acută.

Principala alternativă la petrol, o economie bazată pe gaz, se confruntă cu obstacole politice și financiare similare, așa cum o fac și piețele mondiale ale electricității.

Mai mult de un miliard și jumătate de oameni, un sfert din populația lumii, nu numai că nu are acces la serviciile energetice de bază, dar sunt slabe șanse să le obțină, în afara intervenției lumii industrializate. O asemenea sărăcie energetică ne arată la orizont spectrul unui clivaj planetar, acela dintre națiunile bogate și cele sărace, pregătind terenul pentru un nou tip de conflict: *războiul pentru energie*.

Decalajul din ce în ce mai mare dintre cererea de energie și capacitatea noastră de a o satisface apare ca o puternică forță în conturarea viitoarei economii energetice, o forță care ar putea cu ușurință prevala în fața altor priorități, compromițând perspectivele unei economii energetice mai curate, mai durabile.

Este de necontestat faptul că protejarea climei este un imperativ pe termen lung. Există și o înțelegere pe scară largă a faptului că programele urgente pentru dezvoltarea combustibililor și a tehnologiilor alternative și promovarea eficienței energetice sunt o necesitate. Cum țările în curs de dezvoltare au cea mai rapidă creștere a populației, sărăcia energetică, eșecul lent al securității energetice, va fi cu siguranță una dintre cele mai grave probleme ale următoarelor decenii.

Sărăcia energetică nu este decât un alt indicator al condițiilor economice proaste cu care se confruntă lumea în curs de dezvoltare. La fel ca apa sau alimentele, energia este o resursă extrem de limitată. Cu toate acestea, pentru că energia este atât de strâns împletită cu toate celelalte aspecte ale vieții, sărăcia energetică tinde să joace un rol mai important, mai central, creând un efect de undă într-o economie în dezvoltare și având un impact disproporționat asupra standardului de viață, ceea ce poate de-a dreptul distruge înaintarea către modernitate a unui popor. Fără o economie puternică, națiunile în curs de dezvoltare nu-și pot permite nici măcar cele mai elementare servicii energetice, cu atât mai puțin o economie avansată și mai „inteligentă”.

Securitatea energetică, întotdeauna o misiune esențială pentru orice națiune, va spori constant în urgență și importanță. Și pe măsură ce o va face, vor crește și riscurile conflictelor și tensiunile internaționale, iar aceste amenințări crescând vor face din ce în ce mai dificilă misiunea guvernelor de a se concentra pe provocările pe termen lung, cum ar fi schimbarea climatică sau combustibilii alternativi, provocări esențiale pentru securitatea energetică.

Cu cât mai clar devine faptul că o economie energetică dominată de petrol este esențialmente nesigură, cu atât mai greu se va trece la altceva, aceasta este dilema fundamentală a securității energetice.

Întreaga dezbatere și problematică privind securitatea energetică sau bătălia pentru energie actuală și, probabil, viitoare nu este decât o consecință a omniprezenței guvernelor în exploatarea și în controlul resurselor naturale.

Ideal ar fi ca energia să nu fie altceva decât un bun comercializat fără niciun fel de ingerință a factorilor politici. Petrolul și gazele naturale ar trebui considerate bunuri de utilitate publică internațională. Prin urmare, actorii lanțului energetic nu ar trebui să folosească energia ca pe un instrument politic. Însă statele și grupurile economice se vor angaja în nesfârșite dispute și „războaie” pentru a-și satisface necesitățile de resurse, energie și finanțe, în creștere vertiginoasă. „Arma energetică” va fi, și în continuare, instrumentul preferat al unor actori pentru a-și impune obiectivele strategice.

Între „temerile” acestui început de mileniu figurează, la loc central, epuizarea resurselor energetice ale planetei. Cercetările aprofundate nu pun, totuși, accentul pe această problemă. Specialiștii susțin că resursele de energie cunoscute sunt, în mare măsură, limitate la un consum de 100-200 de ani, în ritmul alert al dezvoltării actuale.

Resursele puțin cunoscute, dar parțial inaccesibile și, îndeosebi, necunoscute întrec, însă, cu mult volumul resurselor energetice folosite în mod curent. Problema unui viitor nu prea îndepărtat nu va fi, deci, faptul că omenirea a rămas fără resurse de energie. Energia solară aproape că nu se folosește, combustibilii bazați pe hidrogen la fel, energia nucleară se află, încă, la începuturile sale, benzinele pe bază de carburanți au, pe mai departe, numeroase costuri prohibitive etc.

Întrebările fundamentale par a fi altele: Ce economii, state, grupări regionale vor dispune de capacități științifice, tehnologice, financiare, industriale care să producă energii alternative la cele dependente de cărbune și hidrocarburi?

Cum vor fi abordate la nivelurile regional și global temele identificării și valorificării „democratice” a surselor de energie?

Se va ajunge la planificări de strategii și politici energetice regionale și globale?

Ce instituții și norme globale vor reglementa piețele și consumurile energetice? Cum se vor

armoniza interesele energetice naționale, regionale și mondiale?

În acest context, securitatea energetică se afirmă puternic ca o latură aparte a securității naționale, regionale și globale.

Dezbaterea asupra securității energetice nu se mai poate centra doar pe dimensiunea economică. Asigurarea securității energetice implică, astăzi, mai mult decât în trecut, corelații cu aspectele politice și militare ale securității în ansamblul său.

Starea de securitate energetică presupune depășirea unor vulnerabilități, pericole, amenințări și riscuri pe o arenă internațională aflată în tranziție de la lumea bipolară spre o nouă fizionomie a sistemului relațiilor internaționale. Așadar se observă că securitatea energetică se află la întretăierea tuturor dimensiunilor securității, întrucât realizarea ei depinde de atingerea unui anumit grad de consens politic și militar, are un impact direct asupra economiei, a societății și a mediului și, nu în ultimul rând, vizează protejarea fiecărui individ uman.

NOTE:

1 Kamila Proninska, *Energy and security: regional and global dimensions*, in SIPRI Yearbook 2007-Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, 2007, p. 216 și Daniel Yergin, *Ensuring Energy Security*, Foreign Affairs, March/April 2006, Vol. 86, No. 2, p. 70.

2 A se vedea disputa energetică dintre Rusia și Belarus, când Rusia a influențat negocierile economice în favoarea sa, sau Războiul Yom Kippur, când Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC) a pus presiune politică asupra țărilor vestice, care au sprijinit Israelul.

3 Așa cum s-a întâmplat în cazul Iranului, în luna aprilie 2010, când Lukoil a sistat exporturile de benzină. Vezi: <http://www.iasiplus.ro/news/3/24581/Lukoil+sistea+livrarile+d+e+benzina+catre+Iran.html>, accesat la 17.04.2014.

4 Adam Porter, *'Peak oil' enters mainstream debate*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4077802.stm>, accesat la 17.04.2014.

5 Silviu Neguț (coordonator), *Orientări privind securitatea energetică a României*, Institutul European din România, București, 2008, p. 8.

BIBLIOGRAFIE

Asmus D. Ronald, Jackson P. Bruce, *Marea Neagră și frontierele libertății, în „O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre”*, Editura IRSI „Nicolae Titulescu”, București, 2004.
Bari Ioan, *Probleme globale contemporane*, Editura Economică, București, 2003.

- Baumann Florian, *Energy Security as multidimensional concept, în CAP Policy Analysis*, no. 1, March 2008.
- Băhnăreanu Cristian, *Securitatea energetică*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.
- Băhnăreanu Cristian, *Securitatea energetică a României în context european*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.
- Dumitru Marin, *Componenta economică a securității naționale*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2004.
- Giacomo Luciani, *Conținutul economic al securității*, *Journal of Public Policy*, 1989.
- Gilpin Robert, *The Political Economy of International Relations*, Princeton University Press, Princeton, 1987.
- Kalicki H. Jan, Goldwyn L. David, *Energy and Security: Toward a New Foreign Policy Strategy*, Woodrow Wilson Press, Johns Hopkins University Press, 2005.
- Keohane Robert, Nye Joseph, *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, Boston, Little Brown, 1977.
- Miller B. Linda, *Energy Security and Foreign Policy, International Security Spring*, volumul I, nr. 4, 2005.
- Moldovan N., Moldovan A. M., *Unele considerații privind asigurarea securității energetice europene în condițiile crizei economico-financiare*, Sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională, *Securitate și apărare europeană în contextul crizei economico-financiare*, 15-16 aprilie 2010, București, Secțiunea 1: Securitate și Apărare, Vol. 1, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.
- Neguț Silviu, Leca Aureliu, *Orientări privind securitatea energetică a României*, Proiect SPOS 2008 – Studii de strategie și politici, Institutul European din România, București, 2008.
- Neguț Silviu, Neacșu Cristian Marius, Vlad Bogdan Liviu, *Geopolitica resurselor energetice strategice. resursele energetice strategice*, Revista „Impact strategic” nr. 1/2008, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.
- Proninska Kamila, *Energy and security: regional and global dimensions*, in SIPRI Yearbook 2007-Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, 2007, p. 216 și Daniel Yergin, *Ensuring Energy Security*, Foreign Affairs, March/April 2006, Vol. 86, No. 2.
- Rădoi Florin, *Securitatea energetică – concept și realități*, Forumul regional al energiei-FOREN 2008.
- Roberts Paul, *Sfârșitul petrolului, în pragul unui dezastru*, Editura Litera Internațional, București, 2008.
- Tobă F., *Resursele de securitate*, Sesiune de comunicări științifice cu participare internațională, STRATEGII-XXI, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 17-18.04.2008.
<http://networkedblogs.com/gv6JM>
www.consilium.europa.eu/pressData/en/er/101524.pdf
www.ccib.ro/afacerea
www.usnews.com
www.dcaf.ch/publications/backgrounders
www.fsd.ro
www.presidency.ro
<http://www.gov.ro>
<http://www.eco.md/article/5225/>
www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
<http://www.icc-ccs.org>
<http://www.energy.eu>

CONSIDERAȚII PRIVIND IMPLEMENTAREA PROGRAMELOR DE DEZARMARE, DEMOBILIZARE ȘI REINTEGRARE – DDR A FOȘTILOR COMBATANȚI

THOUGHTS ON THE IMPLEMENTATION OF DISARMAMENT DEMOBILIZATION AND REINTEGRATION – DDR PROGRAMS FOR EX-COMBATANTS

Col.dr. Valerică CRUCERU*

Implementarea programelor de DDR presupune un efort analitic, organizațional și operațional major și de durată. Proliferarea în ultimul deceniu a grupurilor armate neregulate a cerut o abordare flexibilă a fenomenului și proiectarea gestionării acestuia în cadrul unor strategii naționale de reconstrucție postconflict. Etapele specifice se întrepătrund, iar măsurile de susținere a procesului de DDR sunt numeroase și se adresează în mod diferit grupurilor țintă. Implementarea programelor este bazată pe informații certe despre necesitățile specifice și capătă formă prin integrarea eforturilor mai multor elemente operaționale (echipe de observatori, echipe tehnice, structuri de coordonare, centre teritoriale, echipe DDR), în cadrul operațiilor de DDR.

The implementation of DDR programs demands a major and lasting analytical, organizational and operational effort. Last decade's proliferation of irregular armed groups has asked for a flexible approach to the phenomenon, and the projection of its management within a frame of a post-conflict national reconstruction strategy. The specific stages intermingle and the DDR process supporting measures are numerous and aimed to address target groups in a different way. The implementation of programs is based on clear intelligence about specific needs and takes shape by the integration of efforts of many operational elements (observers teams, technical teams, coordination structures, territorial centers, DDR teams), within the DDR operations.

Cuvinte-cheie: dezarmare; demobilizare; reintegrare; programe; DDR.

Keywords: *disarmament; demobilization; reintegration; programs; DDR.*

Aceste opinii vin să completeze aspectele prezentate în numărul anterior al buletinului, abordând problematica implementării/derulării programelor de DDR. Dintre cele prezentate deja, a rezultat că DDR constituie un proces fragil, proiectat pe activități și programe, în timp și spațiu, cu etape interconectate între ele și cu alte elemente din exterior, necesitând o multitudine de resurse umane și materiale, planificare integrată, unitate de comandă și coordonare eficientă¹.

În ultima decadă, pe baza experienței acumulate în cadrul misiunilor sub mandat ONU, s-a trecut la o abordare flexibilă a fenomenului. Noua abordare ține cont că majoritatea conflictelor ultimelor două decenii nu s-au desfășurat între

armate regulate, ci între armate regulate și grupuri armate neregulate/miliții, sau doar între grupuri armate, aceasta fiind și tendința pentru actualul deceniu. Noile abordări propuse pentru procesele de DDR iau astfel în calcul „proliferarea la nivel global a grupurilor armate, la nivel subnațional”².

Un moment important pentru statuarea conceptuală și de implementare a proceselor de DDR actuale, l-a avut apariția, în 2006, a *Standardelor Integrate pentru Dezarmare, Demobilizare și Reintegrare* (IDDRS), rezultat al eforturilor depuse de *Grupul de Lucru Inter-Agenții* al ONU. Standardele acoperă domenii diferite, incluzând aspectele conceptuale și relațiile practice dintre DDR, justiție, reforma sectorului de securitate etc. Este interesant de menționat că aceste standarde se adresează nu doar operațiilor de DDR

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: valcruc@gmail.com

în contextul misiunilor de menținere a păcii, ci și a relațiilor complexe rezultate din întrepătrunderea dimensiunilor mediului postconflict.³

În funcție de standardele prevăzute în acest îndrumar, specialiștii au venit cu unele elemente care definesc în ansamblu *procesul de DDR de generația a doua*. În esență, procesele de DDR de generația a doua presupun *abordare multidimensională, mai multă flexibilitate, mecanisme de cooperare, mai multă integrare/interdisciplinaritate*.

Specialiștii au grupat măsurile specifice în trei categorii, astfel:

a. *măsuri de stabilizare postconflict*, care includ programe pentru asigurarea de locuri de muncă în regim de urgență, programe de reinsertie și abordări subnaționale/comunitare;

b. *măsuri adresate grupurilor țintă*, prin abordări diferite și stimulente, incluzând: programe pentru dezarmarea și desființarea milițiilor, precum și stimulente directe pentru comandanți/ofițeri de rang înalt; programe de tipul „pe propriul risc” sau „pentru bandă”; scheme de pensionare; strategii psihosociale de recuperare;

c. *abordări alternative pentru dezarmare și armament neînregistrat*, includ flexibilitate secvențială, managementul armamentului, inițiative precum *programul arme pentru dezvoltare* (se oferă bani pentru armele predate de către foștii combatanți).⁴

A apărut astfel conceptul de *DDR de generația a doua*, adresat, în principal, grupurilor armate precum milițiile, bandelor și altor actori armați nonstatali.⁵ La proiectarea programelor de DDR se va lua în calcul faptul că dezarmarea și demobilizarea constituie componente importante ale reformei sectorului de securitate. Astfel un program de DDR eficient trebuie să se constituie ca o etapă a procesului de reformă, parte integrantă a unei strategii naționale de reconstrucție postconflict⁶. La rândul ei, această strategie va cuprinde un plan coerent de reconciliere națională, reabilitare și redistribuire a foștilor combatanți, în completare la procesul de DDR.

Pentru ca proiectarea să se poată face, trebuie ca părțile beligerante să dovedească voința de a opri luptele și a preda armamentul și muniția. Părțile vor cădea de acord asupra desfășurării în timp și spațiu a primei etape a procesului, stabilindu-se raioanele de adunare/dislocare pentru dezarmare și reperele temporale pentru activitățile specifice.

După proiectarea primei etape, procesul DDR poate începe!

În mod firesc, se trece la implementarea primei etape, *etapa dezarmării*. Această etapă se bazează pe *dispunerea trupelor în raioanele de adunare stabilite/cantonamentul acestora* și cuprinde mai multe activități, astfel:

- foștii combatanți sunt cazați în facilități construite în acest scop, predau armamentul și muniția, primesc asistență medicală, hrană, educație primară, consiliere individuală și cursuri de orientare;

- imediat ce trupele facțiunilor/grupurilor armate se dispun în zonele de adunare stabilite, actorii internaționali care și-au manifestat disponibilitatea de a participa la programele DDR încep să activeze anumite procese planificate din timp, astfel: recensământul pentru acumularea datelor despre foștii combatanți și întocmirea bazei de date oficiale, necesară implementării ulterioare a programelor; chestionarea foștilor combatanți asupra cerințelor, așteptărilor individuale și planurilor de viitor, după scoaterea din starea de mobilizare și întoarcerea în viața civilă; emiterea documentelor individuale oficiale, care vor servi ca act de identitate, dovadă de demobilizare și de eligibilitate pentru pachetele gratuite de reintegrare (bani și bunuri materiale).⁷

Esența acestei etape este de *a colecta în totalitate armamentul și muniția aflate asupra și sub controlul grupurilor/facțiunilor armate* participante la procesul de DDR. Colectarea armamentului și muniției este urmată de inventariere, inscripționare, depozitare și în funcție de condițiile negociate prin acordul de pace, distrugere sau relocare în altă zonă.

O analiză a proceselor de DDR arată că dezarmarea nu se produce în toate situațiile cu ușurință, unele facțiuni armate fiind reticente la a depune armele. În cele mai multe cazuri, dezarmarea nu se face în totalitate, deoarece nu există un inventar anterior al armamentului și al muniției deținute de facțiunile armate, iar acestea declară ceea ce vor.

Exemplele conflictelor derulate pe parcursul ultimelor două decenii arată că majoritatea grupurilor armate care au intrat în procesele de DDR și-au constituit anterior depozite clandestine, în care au ascuns armamentul modern, pentru a fi folosit mai târziu la nevoie. Etapa de dezarmare poate fi

complicată și de către soldații de rând, deoarece unii dintre ei se gândesc că nu sunt în măsură să se reintegreze și că acasă îi așteaptă sărăcia. Atâta vreme cât au avut arma și au aparținut de grupul armat au simțit o stare de securitate, în timp ce după predarea armei se vor duce într-o comunitate care nu le poate oferi mai nimic.

Ca învățăminte rezultate din programele DDR anterioare, cu cât mai repede primesc beneficiile materiale promise, cu atât mai bine. Putem exemplifica situația din Burundi (2003), unde specialiștii Băncii Mondiale subliniau că „șederea prelungită în taberele de adunare a foștilor combatanți generează inevitabil probleme legate de asigurarea asistenței și securității, precum și de menținerea moralului acestora”⁸.

Încheierea etapei principale de dezarmare nu va însemna renunțarea de către actorii implicați în procesul de DDR, la colectarea altor arme și muniții. Așa cum am menționat mai sus, multe arme și cantități apreciabile de muniții nu sunt declarate și nici predate. În cadrul procesului de DDR din Liberia (2004), spre exemplu, deși numărul combatanților care au acceptat să intre în program a fost de 16.000, s-au colectat doar 10.000 de arme.⁹ Din acest motiv, se vor proiecta și implementa în continuare programe locale prin care se pot colecta armament și muniții, pe timpul următoarelor etape ale procesului de DDR, chiar și după încheierea oficială a acestuia.

Etapa demobilizării poate fi cea mai scurtă dintre toate. Odată cu predarea armamentului și muniției, foștii combatanți sunt introduși în bazele de date constituite în acest scop, iar cei care gestionează programele DDR caută modalitățile cele mai rapide și practice pentru transportul acestora în comunitățile de origine. În unele situații, o parte dintre foștii combatanți pot fi redislocați în tabere de instrucție ale forțelor armate și de poliție naționale unificate, pentru integrarea ulterioară în cadrul acestora.

Echipele care manageriază procesul de DDR trec la emiterea documentelor individuale care atestă predarea armamentului și muniției și renunțarea la statutul de combatant. Documentele sunt înmânate foștilor combatanți, de regulă, în cadrul unor ceremonii. Ulterior, se aduc în tabere kiturile pentru reinsertia inițială și se stabilesc eşaloanele de transport.

În funcție de alegerea făcută în mod individual, foștii combatanți primesc kiturile materiale și sumele

de bani stabilite și sunt transportați în comunitățile de origine, sau în alte comunități. Menționez că analiza mea a concluzionat că în unele cazuri o parte dintre foștii combatanți ezită să se întoarcă la familiile din comunitățile de origine, datorită comportamentului pe care l-au avut pe timpul conflictului, față de semenii din comunitate. O altă parte dintre ei și-au întemeiat familii în zonele în care au operat grupurile armate din care au făcut parte și au solicitat să rămână acolo. Au existat și situații în care guvernul a pus la dispoziția foștilor combatanți anumite zone, în care aceștia se puteau stabili împreună cu familia. Etapa de demobilizare se încheie, de regulă, odată cu ajungerea foștilor combatanți în comunitățile de origine sau în zonele alese/puse la dispoziție în acest scop.

Ultima și cea mai îndelungată etapă a procesului DDR, denumită *etapa reintegrării* începe din momentul primirii ajutorului material și financiar necesar, de către fiecare fost combatant. *Reinsertia inițială* constituie prima perioadă a etapei de reintegrare și are o durată variabilă. În toate cazurile foștii combatanți primesc un ajutor financiar lunar (de regulă, la valoarea soldei primite de către personalul activ din armată și poliție) și un kit material de reinsertie. Kitul material poate consta în hrană, haine, medicamente, cereale, combustibili etc. Acesta este însoțit de asistență și de consiliere privind integrarea de durată.

Integrarea de durată se întinde pe o lungă perioadă de timp și necesită implicarea tuturor factorilor de răspundere la nivel central și local, precum și implementarea unor programe coerente de dezvoltare economică și de instruire/educație¹⁰. Foștii combatanți pot urma cursuri de calificare pe meserii, pot fi angajați în cadrul unor proiecte locale, sunt sprijiniți cu credite subvenționate și consiliați pentru a începe afaceri de familie, primesc de regulă în folosință loturi de teren, animale și material săditor, pot opta pentru selecție, reinstruire și încadrare în noile structuri naționale de poliție, armată etc.

În cadrul măsurilor pentru sprijinul reintegrării, subliniez importanța înființării unor centre de instruire, care pot asigura pregătirea foștilor combatanți, în vederea practicării unor meserii în domenii ca agricultură, industrie prelucrătoare, comerț, transporturi. Aceste centre sunt susținute de către actorii internaționali și manageriate prin intermediul unor organizații neguvernamentale agreeate.

Cantitatea și continuitatea resurselor financiare și materiale asigurate pentru etapa reintegrării face diferența între succes și eșec. În unele situații, foștii combatanți nu au fost mulțumiți de beneficiile primite și de nivelul de viață al familiilor lor, la scurt timp aceștia constituind bande criminale, care au înrăutățit situația de securitate la nivel local și regional.

Pentru etapa de reintegrare se va lua în calcul permanent, implicarea *societății civile*. O reintegrare reală a foștilor combatanți în viața civilă se poate face doar cu acceptul și cooperarea pe termen lung a celor cu care aceștia vor coabita. După ce am prezentat succint etapele și activitățile principale ale proceselor de DDR, voi prezenta în câteva rânduri unele aspecte legate de implementarea practică a *programelor/operațiilor de DDR*.

Programele/operațiile de DDR nu se pot articula și desfășura cu succes, dacă părțile beligerante nu respectă prevederile acordului de pace și dacă nu există resurselor umane și materiale necesare managementului activităților în teren. Programele sunt bazate pe informații certe despre necesitățile specifice și capătă formă prin integrarea eforturilor mai multor elemente operaționale.

Echipele de observatori militari ai ONU sau de monitori ai UE desfășurate în teritoriu, constituie un mijloc eficient de monitorizare a situației și procurare de informații reale. Acestea pot intra chiar în compunerea unor grupuri tehnice care pregătesc și desfășoară operațiile de DDR în teren.

Echipele tehnice integrate au devenit elementul principal în determinarea necesităților generale ale unui proces de DDR și punctul focal de expertiză pentru implementarea acestuia. Componenții acestor echipe trebuie să aibă expertiză în diverse domenii, fiind în măsură să cunoască istoricul conflictului, să fie familiarizați cu armamentul și muniția din teatrul de operații, să poată aprecia dimensiunea materială și umanitară a demobilizării (nevoile pentru foștii combatanți și familiile acestora, precum și separat, pentru femeile soldat și copiii soldat), să poată proiecta dimensiunea de reintegrare a foștilor combatanți.

La nivel operațional procesul de DDR se bazează pe:

a. o structură de coordonare, creată de regulă la nivel guvernamental sau la nivelul misiunii instituției sau organizației internaționale;

b. birouri/echipe de DDR zonale, cu elemente fixe și mobile;

c. zone de cartiruire a foștilor combatanți, dotate cu cele necesare traiului, depozite pentru armamentul și muniția colectată;

d. mijloace auto pentru transport personal și materiale, echipamente de comunicație, echipamente de birotică;

e. structuri de protecție etc.

Când vorbim despre costuri, luăm în calcul în special, cerințele pentru: managementul logistic al secțiilor DDR și al taberelor/zonelor de cartiruire; activitatea zilnică a echipelor de DDR în teren; colectarea, depozitarea, distrugerea armamentului și muniției predate; sprijinirea foștilor combatanți (transport personal și al familiei în comunitatea de origine sau în zona aleasă, asigurarea kitului material și a sumelor de bani stabilite); implementarea proiectelor de reintegrare.

Fluxul operațiilor de DDR este, în general, următorul:

- după semnarea acordului de pace, echipe specializate evaluează necesitățile din teren, în funcție de datele prezentate în scris (inclusiv schematic, pe hartă) de către părțile semnatare ale acordului;

- se constituie centrul de conducere/coordonare;

- donatorii anunță disponibilitatea de participare la procesul de DDR;

- sunt selectați agenții de implementare prin care se vor face plățile și se vor livra cantitățile de materiale/echipamente necesare;

- se deplasează echipele de DDR în teren și se construiesc facilitățile fixe pentru acestea;

- se desfășoară activități de convingere a combatanților să participe la programele de DDR, concomitent cu construirea de tabere/puncte de tranzit, în apropierea raioanelor de dispunere a unităților militare/grupurilor armate;

- trec la acțiune echipele mobile de DDR, care iau legătura cu alte grupuri de foști combatanți și cu organele locale din zonă;

- se primesc combatanții în taberele de tranzit, unde se desfășoară în principal, următoarele activități: se colectează/ depozitează/ distruge armamentul și muniția predată de aceștia, iar foștii combatanți sunt cazați, hrăniți, chestionați asupra etapei de reintegrare; se eliberează documentele de demobilizare; se stabilesc nevoile materiale și financiare pentru reinsertia inițială a foștilor combatanți, precum și necesarul în mijloace de transport, pentru deplasarea acestora în

comunitățile civile; foștii combatanți participă la cursuri de informare și orientare, după care primesc stipendiile financiare, kiturile material de reinsertie și sunt transportați în comunitățile de origine, sau în cele alese. Ulterior, elementele de DDR participă la implementarea și monitorizarea proiectelor de reintegrare de lungă durată, continuând în același timp activitățile enumerate mai sus, pentru dezarmarea și demobilizarea altor grupuri/facțiuni

Concluzionez că implementarea programelor de DDR presupune un efort complex și de durată, în cadrul căruia se proiectează și desfășoară o multitudine de activități și proiecte. Intensificarea de-a lungul ultimelor decenii a violenței substate a condus la proliferarea grupurilor armate neregulate și a cerut o altfel de abordare a fenomenului, bazată pe flexibilitate și pe proiectarea gestionării programelor în cadrul unor strategii naționale de reconstrucție postconflict. Procesul de DDR pornește de la identificarea necesităților specifice ale grupurilor țintă și capătă formă prin integrarea eforturilor mai multor elemente operaționale, în cadrul operațiilor specifice. Acest proces necesită coordonare permanentă între actorii participanți, precum și asigurarea pe termen lung a unor mari cantități de resurse materiale și financiare.

NOTE:

1 Col.dr. Valerică Cruceru, *Dezarmarea demobilizarea și reintegrarea foștilor combatanți – DDR. Concept general și implicare internațională*, Buletinul UNAp „Carol I” nr. 1/2014, Editura UNAp „Carol I”, București, 2014, p. 55.

2 *Second Generation Disarmament, Demobilization and Reintegration (DDR) Practices in Peace Operations: A Contribution to the New Horizon Discussions on Challenges and Opportunities for UN Peacekeeping*, UNDPKO/Office of Rule of Law and Security Institutions/ DDR Section, January 2010, p. 6.

3 The Inter-Agency Working Group (IAWG) on DDR, *Integrated Disarmament, Demobilization and Reintegration Standards (IDDRS)*, UN HQ, New York, 2006, p. 5, vezi www.unddr.org

4 *Second Generation Disarmament, Demobilization and Reintegration (DDR) Practices in Peace Operations, op.cit.*, pp. 4, 5.

5 *Ibidem*, p. 8.

6 L. Lenisse Edloe, *Best Practices for Successful Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR)*, New Voices in Public Policy, vol. I, George Mason University, Fairfax – Virginia, Spring 2007, p. 5.

7 Sanam Naraghi Anderlini, Camille Pampell Conaway, *Disarmament, Demobilisation and Reintegration*, The Center for International Humanitarian Cooperation, Security Issues, New York, 2004, p. 3.

8 The World Bank, *Lessons Learned from the Muyange Cantonment Experience*, Washington, DC, September 2004, http://www.mdrp.org/countries/muyange_lessons_bur.pdf.

9 Watch List on Children and Armed Conflict, *Nothing Left to Lose: The Legacy of Armed Conflict and Liberia's Children*. New York, 7 Sep. 2004, vezi http://www.watchlist.org/reports/Liberia_report.php

10 Jonathan Morgenstein, *Consolidating Disarmament: Lessons from Colombia's Reintegration Program for Demobilized Paramilitaries*, United States Institute for Peace, Special Report no. 217, November 2008, p. 2.

BIBLIOGRAFIE

Anderlini Sanam Naraghi, Pampell Conaway Camille, *Disarmament, Demobilisation and Reintegration*, The Center for International Humanitarian Cooperation, Security Issues, New York, 2004.

Annan Kofi, *Report of the Secretary-General on the Role of the United Nations Peacekeeping in Disarmament, Demobilisation and Reintegration*. New York: UN, February 2000.

Col.dr.CruceruValerică,*Dezarmareademobilizarea și reintegrarea foștilor combatanți – DDR. Concept general și implicare internațională*, Buletinul nr. 1/2014, Editura UNAp „Carol I”, București, 2014.

Edloe L. Lenisse, *Best Practices for Successful Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR)*, New Voices in Public Policy, vol I, George Mason University, Fairfax – Virginia, Spring 2007.

Hanson Stephanie, *Disarmament, Demobilization and Reintegration (DDR) in Africa*, February 16, 2007, <http://www.cfr.org/world/disarmament-demobilization-reintegration-ddr-africa/p12650>.

Kilroy Walt, *Disarmament, Demobilization, and Reintegration: The co-evolution of concepts, practices, and understanding*, The Graduate Center, The City University of New York, 2009.

MorgensteinJonathan,*ConsolidatingDisarmament: Lessons from Colombia's Reintegration Program for Demobilized Paramilitaries*, United States Institute for Peace, Special Report no. 217, November 2008.

Spencer Denise, *Demobilization and Reintegration in Central America*, Bonn International Center for Conversion, February 1997.

The Inter-Agency Working Group (IAWG) on DDR, *Integrated Disarmament, Demobilization and Reintegration Standards (IDDRS)*, UN HQ, New York, 2006, p. 5, www.unddr.org.

The World Bank, *Lessons Learned from the Muyange Cantonment Experience*, Washington,

DC, September 2004, [http://www.mdrp.org / countries/muyange_lessons_bur.pdf](http://www.mdrp.org/countries/muyange_lessons_bur.pdf).

UNDPKO/Office of Rule of Law and Security Institutions/ DDR Section, *Second Generation Disarmament, Demobilization and Reintegration (DDR) Practices in Peace Operations: A Contribution to the New Horizon Discussions on*

Challenges and Opportunities for UN Peacekeeping, January 2010.

Watch List on Children and Armed Conflict, *Nothing Left to Lose: The Legacy of Armed Conflict and Liberia's Children*, New York, 7 Sep. 2004, <http://www.watchlist.org/reports/Liberia.report.php>.

CAPABILITĂȚILE OPERAȚIILOR INFORMAȚIONALE ÎN DESFĂȘURAREA OPERAȚIILOR MILITARE

THE CAPABILITIES OF THE INFORMATIONAL OPERATIONS IN THE DEVELOPMENT OF THE MILITARY OPERATIONS

Lt.col.drd. Daniel POP*

Introducerea noilor tehnologii în domeniul militar, abordarea confruntării într-o manieră modernă, care vizează și alte medii neconvenționale (informațional, psihologic etc.) a determinat o diseminare a aplicării puterii de luptă asupra adversarului prin executarea unor acțiuni specifice acestor medii de confruntare, cu forțe mai mult sau mai puțin specializate în domeniu, constituite în structuri mici în măsură să îndeplinească obiective de importanță operativă sau strategică în perioada preconflict, conflict și postconflict.

Abordând vectorul psihologic al puterii de luptă într-o manieră descriptivă și având la bază, ca metodă de cercetare, analiza documentelor și observația ultimelor evenimente militare, am încercat să scot în evidență faptul că superioritatea informațională și dominația decizională reprezintă esența noii gândiri militare în ceea ce privește conducerea acțiunilor militare în războiul modern.

The implementation of new technologies in the military field and the approach to combat in a modern manner have determined the dissemination of applying combat power to the enemy by conducting special operations that are specific to these environments with forces that are more or less specialized in the field.

On this paper, we have tried to highlight the fact that information superiority and decisional domination are the essence of the new military mind-set regarding the conduct of military action in the modern war.

Cuvinte-cheie: capabilități informaționale; operații informaționale; operații psihologice; avantaj informațional.

Keywords: *informational capabilities; informational operations; psychological operations; informational advantage.*

O repunere în actualitate, în actualitatea unei societăți prea grăbită pentru o analiză și mult mai dornică de achiziționare a elementului material decât de ceea ce promovează acest element, a importanței informației în evoluția societății în ansamblu și a rolului ei determinant în definirea noi fizionomii a conflictualității, surclasarea conflictului clasic distructiv de către metoda mai puțin distructivă sau nedistructivă, este provocarea acceptată care a stat la baza alegerii temei acestui articol.

Au fost lansate multe lucrări de specialitate care tratează problematica din ce în ce mai vastă a acțiunilor/operațiilor informaționale din diverse

perspective, toate ducând spre o concentrare de proceduri standard de operare într-un mediu saturat de informație, de multe ori alterată de diverși factori, mai mult sau mai puțin planificați, direcționați sau manipulați. Coborând de la abordarea strategică a importanței și a rolului informației spre abordarea acesteia ca metodă modernă de luptă, ca procedeu sau element multiplicator, este simplu de observat o cerință spre aplicabilitate, spre practică, o nevoie spre o detaliere metodică chiar a ceea ce înseamnă „acțiuni informaționale”.

La ora actuală, Armata Română are deja o doctrină a operațiilor informaționale, a operațiilor psihologice și chiar un manual pentru operații psihologice, toate cu noțiuni, tehnici, proceduri de mare actualitate, elaborate de puțin timp, pe baza experienței obținute în teatrele de operații de către

*UM 01331 Brigada 81 Mecanizată
„General Grigore Bălan”, Bistrița
e-mail: dan2003cj@yahoo.com

structuri mai mult sau mai puțin specializate în acest domeniu. Cu toate acestea, liderul structurii mici (grup, pluton/secție, companie), de multe ori „sare” în pregătirea sa acest subiect, evită abordarea lui tocmai din cauză că materialul informativ este fie inexistent pe palierul său de activitate, fie de multe ori nejustificat, ascuns, așa cum practica din unitățile de arme (nu de profil) demonstrează, sub cupola secretomaniei de către unele persoane care, ele însele, au abordat superficial problema, iar acum au sfârșit prin a nu o stăpâni.

Delimitări conceptuale

Oricât de mult am încerca în procesele de analiză filozofică, în manualele sau în studiile de specialitate ori în munca de cercetare individuală sau în cea colectivă, nu putem reduce lupta/bătălia la un simplu act de agresiune și nici nu îmbrățișăm ideea de fenomen, iar acest aspect pleacă de la ideea complexității preliminarilor și a importanței consecințelor politico-militare. Lupta/bătălia cheamă la acțiune tot ceea ce știința și cultura timpului au produs, deci este și rămâne un eveniment complex.

Fizionomia războiului în era actuală este complet schimbată din punctul de vedere al conceptelor, doctrinelor, tacticilor, procedurilor, armamentului și tehnicii etc. Revoluția în afaceri militare a generat odată cu evoluțiile tehnologice nu doar schimbări în tehnica folosită, ci a generat și modificări doctrinare, concepte și proceduri noi de abordare a adversarului. Conceptul de război nu mai corespunde în toate situațiile cu cel de conflict armat ori acțiune militară. Nevoia de cunoaștere a adversarului, a terenului, a factorilor de mediu, a tuturor factorilor care ar putea influența puterea de luptă sau capacitatea operațională a unei structuri a fost preocuparea permanentă a tuturor comandanților indiferent de eşalon.

Anul 1970 a scos în evidență apariția conceptelor de Război Informațional și Război de Comandă și Control, forme de luptă care ulterior au evoluat, devenind ceea ce astăzi numim Operații Informaționale (INFO OPS). Toate definițiile date operațiilor informaționale, cel puțin în doctrinele statelor membre NATO, au ca punct de plecare doctrina pentru operații informaționale a SUA – Joint Pub 3-13. Apărută în februarie 2006 și valabilă pentru toate cele patru categorii de forțe ale armatei (terestre – Army, navale – Navy, aeriene – Air Forces și infanterie marină – Marines), noua

definiție americană, mult mai descriptivă și mai detaliată decât precedentele, definește operațiile informaționale drept: „Utilizarea integrată a războiului electronic – EW, a operațiilor în rețelele de calculator – CNO, a operațiilor psihologice – PSYOPS, a înșelării militare – MILDEC și a securității operaționale – OPSEC, împreună cu capacitățile de sprijin și înrudite specific pentru a influența, a degrada, a corupe sau a uzurpa procesul uman sau automat de luare a deciziei de către adversar, simultan cu protejarea propriilor procese”¹.

Noua Politică a NATO privind operațiile informaționale aprobată cu MC 422/3 de către Consiliul Nord-Atlantic definește operațiile informaționale ca fiind „o funcție militară care asigură consiliere și coordonare referitor la activitățile informaționale militare, în scopul de a crea efectele dorite asupra voinței înțelegerii și capacităților adversarului, potențialului adversar sau altor părți aprobate de către Consiliul Nord-Atlantic, în sprijinul obiectivelor militare ale Alianței”².

Specialiști militari români pornind de la abordarea conceptuală a Alianței și având în vedere evoluția semnificativă a tehnologiei care generează posibilități de interconectare ale sistemelor din domeniul ingineriei, sociologiei, psihologiei etc., care prin natura lor au fost create să influențeze informațiile, sistemele de informații și procesele adversarului, definesc în Doctrina operațiilor informaționale (2006) acest gen de acțiuni ca fiind „acțiuni sincronizate și coordonate, planificate și desfășurate în vederea obținerii efectelor dorite asupra voinței, puterii de înțelegere și capacităților/mijloacelor adversarului, potențialului adversar sau altor entități aprobate de Autoritatea Națională de Comandă, în sprijinul îndeplinirii obiectivelor comandantului, prin afectarea informațiilor și proceselor bazate pe informație ale acestora, concomitent atât cu valorificarea propriilor informații, cât și cu protecția și întărirea propriilor sisteme bazate pe informații”³.

Desigur, conceptul de război informațional este mult mai larg. El cuprinde, pe lângă toată gama de procedee și metode din spectrul informațional și războiul convențional, iar ca element de noutate putem afirma că acesta nu se mai execută doar de către un element național, ci de către entități diverse (state, coaliții, alianțe, organizații sau grupuri de interese). În cazul elementelor multinaționale

vorbim mai întâi despre un consens politic multinațional, iar mai apoi, despre o arhitectură sistemică integratoare comună.

Principalele capacități ale operațiilor informaționale

Operațiile psihologice (PSYOPS)

Recunoscute ca fiind elementul central al operațiilor informaționale și cunoscute sub mai multe denumiri, generate de doctrine ale diverselor state sau de evoluții în timp ale conceptelor ori studiilor de specialitate, operațiile psihologice, operațiile militare de influențare, comunicare locală, acțiunile în câmpul psihologic – toate cuprind același gen de activități sub „umbrela” lor și se așează pe aceleași fundamente doctrinare. În anul 1957, SUA renunță la termenul de „război psihologic”, deoarece acest gen de acțiuni începeau să nu-și găsească aplicabilitatea doar în timp de război, ci și pe timp de pace sau criză, astfel încă, în anul 1962 adoptă termenul de operații psihologice.

Conform doctrinei pentru operații psihologice, pe care o are Armata României la această oră, acestea sunt „activități planificate și desfășurate care utilizează metode și mijloace de comunicare direcționate spre audiențe țintă aprobate, cu scopul de a influența percepțiile, opiniile, aptitudinile și comportamentele, care pot sprijini îndeplinirea obiectivelor politico-militare și misiunile comandantului”⁴.

Apare o stare de confuzie în rândul personalului militar din țara noastră, în sensul că operațiile psihologice sunt „asimilate” cu acțiunile tactice de distribuire a manifestelor, lucru total greșit. Această atitudine își are izvorul în necunoaștere și în superficialitate, însă nu față de acest gen de operații, ci asupra a ceea ce înseamnă integrarea acțiunilor, sincronizarea acțiunilor, întregul spectru de acțiuni etc., termeni practic specifici planificării, conducerii și evaluării în mediul operațional modern.

Războiul electronic (EW)

Ca de fiecare dată când se face referire la termenul de război, identificăm două abordări ale acestuia, una cu noțiuni tactice, tehnici și proceduri specifice acțiunilor defensive și una specifice celor ofensive. Din aceste două perspective voi aborda, pe scurt, în continuare, problemele legate de războiul electronic.

Ofensiva electronică se execută, de regulă, la cerere și odată cu debutul angajării inamicului de

către forțele proprii. De multe ori, aceste activități (de bruiaj a sistemelor C 2 ale inamicului etc.) înlătură o amenințare doar pentru o perioadă de timp⁵.

Apărarea electronică cuprinde măsuri de folosire a spectrului electromagnetic pentru protejarea personalului, facilităților, capacităților și echipamentelor⁶.

Războiul electronic, în concepția specialiștilor americani, prezintă trei componente: sprijinul electronic, atacul electronic și protecția electronică.

Sprijinul electronic reprezintă ansamblul activităților executate la ordinul sau sub controlul direct al unui comandant al unei structuri operaționale pentru a detecta, a intercepta, a identifica și a localiza sursele de emisii electromagnetice intenționate sau accidentale cu scopul de a recunoaște imediat amenințările, executarea procesului de targeting, planificarea și executarea operațiilor viitoare⁷.

Atacul electronic este ansamblul de acțiuni care implică utilizarea energiei electromagnetice și acustice sau a armelor antiradiații pentru atacul personalului, facilităților sau echipamentelor cu intenția de a diminua, a neutraliza sau a distruge puterea de luptă a inamicului și este considerat o formă de foc⁸.

Protecția electronică reprezintă cumulum acțiunilor ce se desfășoară cu scopul asigurării protecției personalului, a platformelor de luptă (nave, aeronave, cabine, mașini) și a echipamentelor față de orice efecte ale folosirii energiei electromagnetice de către forțele aliate, neutre sau ale inamicului, precum și împotriva efectelor naturale ce pot avea loc, care diminuează, neutralizează sau distruge capacitățile combative⁹.

Inducerea în eroare/mascarea

În ultimele două decenii, binomul ascundere-înșelare s-a modificat substanțial fiind cunoscute două curente în domeniu. Unul clasic tradiționalist, care păstrează acest gen de acțiuni în sfera operațiilor informaționale ca și capacitate distinctă ce poate genera superioritate în mediul și în spațiul de confruntare dintre doi sau mai mulți adversari și un alt curent de opinie, care consideră că inducerea în eroare/mascarea se face în cadrul operațiilor psihologice, în întreg spectrul electromagnetic (capcane termice, impulsuri electromagnetice de simulare a existenței unor ținte sau poziții etc.) ori se materializează prin mascarea obiectivelor folosind o gamă largă de mijloace (plase de mascare, vopsele

special, poliedrii, foițe de staniol etc.) și tocmai de aceea nu se justifică a fi domeniu distinct. În Armata României se identifică două genuri distincte pentru procedeele de inducere în eroare, unul de natură informațională și unul de natură psihologică. Cele de natură informațională au la bază schimbarea intenționată a conținutului mesajelor transmite țintei ca de exemplu: prezentarea intenționată a unei informații distorsionată, prezentarea numai a unei părți a mesajului și a unei părți subiective a acestuia, omiterea intenționată a unei părți a acestuia de multe ori a celor mai importante, prezentarea doar acelor părți care sunt favorabile planificatorului, supraîncărcarea receptorului cu informații astfel încât timpul pentru analiză să fie mărit, iar capacitatea de analiză redusă etc. Cele de natură psihologică exploatează inconsistența și vulnerabilitatea personalității receptorului în avantajul celui care planifică acest gen de acțiuni. Ambele genuri se bazează pe o analiză minuțioasă, constantă și de lungă durată a audienței țintă, pe baza informațiilor provenite din surse deschise, dar și de la structuri de informații specializate.

Distrugerea fizică

Intimidarea adversarului se poate realiza prin mai multe modalități. Simplul gest de a purta berete sau căști de protecție poate face diferența în percepția proiectată de o forță cu privire la atitudinea sa, la tipul acțiunilor pe care le desfășoară sau urmează să le desfășoare și la natura relațiilor pe care intenționează să le adopte în raport cu populația din zonă și cu părțile aflate în conflict. La fel de important din această perspectivă este profilul public (percepția) al comandanților, care sugerează părților aflate în conflict, în bună măsură, natura acțiunilor la care aceștia recurg pentru gestionarea anumitor situații.¹⁰

Din punct de vedere al atacului fizic putem vorbi despre două aspecte ale acestuia: unul de distrugere fizică al elementelor care asigură comanda și controlul forțelor adversarului și unul de influențare psihologică al acestor forțe, generată de importanța obiectivelor distruse, rapiditatea și precizia execuției.

Operații în rețele de calculatoare (CNO) și operații bazate pe bloguri (BBO)

Specialiștii militari scot în evidență mai multe niveluri de prezență a operațiilor în rețele de

calculatoare, dintre care trei sunt importante: CNO ca parte a unei acțiuni militare complexe, CNO limitate și CNO nerestricționate. Cert este că această dezvoltare tehnologică se materializează acum atât ca armă, dar și ca țintă, iar exemplele sunt din ce în ce mai multe în ultimul timp atât în domeniul militar, cât și în domeniul civil atât pe timp de pace cât și pe timp de criză sau război. Poate că ultimul și cel mai recent eveniment de acest gen făcut public și care a avut implicații și reacții la nivel global este „Operația Aurora”, începută la mijlocul anului 2009 și continuată până la sfârșitul lunii decembrie a aceluși an și făcut public de Google în ianuarie 2010. Odată cu explozia fenomenului blogurilor a început să fie luat în considerare tot mai serios acest aspect arătând că, tot mai multe informații clasificate și exploatabile de către adversar sunt postate intenționat sau neintenționat pe aceste bloguri de către militari sau civili. Acest nou fenomen – Operații bazate pe bloguri (Blog Based Operations), manifestându-se ca punte de legătură între e-mail-ul personal și mass-media, folosește site-uri de notorietate și cu grad ridicat de credibilitate, influențând opinia publică, comunități întregi sau chiar categorii sociale¹¹. Principalele tipuri de amenințări întâlnite, în mod frecvent, pe Internet, Intranet și Intraman sunt: intruziune (utilizator legitim, identitate falsă), blocarea serviciilor (*denial-of-service*), furtul de informații.

Activități de protecție informațională

Informația ca mijloc de manipulare și de obținere a superiorității și chiar supremației în mediul operațional este deopotrivă armă și țintă. În acest sens, în egală măsură, metodele și mijloacele specifice operațiilor informaționale folosite în scop ofensiv trebuie folosite și în scop defensive, pentru protecția propriului personal, a mijloacelor și a tehnicii de atacurile informaționale executate de către adversar. De multe ori aceste metode, procedee și tehnici cunoscute, de regulă, ca măsuri de protecție, sunt folosite și împotriva personalului propriu, pentru evitarea scurgerii de informații din cauza neglijenței sau necunoașterii. Protecția informațională vizează securitatea informațiilor INFOSEC – securitatea operațiilor – OPSEC – și contracararea influențelor psihologice ale adversarului. Un sistem integrat de securitate a informațiilor cuprinde nu mai puțin de șapte sisteme de securitate: securitatea fizică, securitatea personalului-need to know, securitatea

administrativă, securitatea IT (INFOSEC), securitatea comunicațiilor (COMSEC), securitatea criptografică, securitatea emisiilor EM (TEMPEST)¹².

Influențe ale capabilităților operațiilor informaționale asupra desfășurării operațiilor militare

Folosirea pe scară largă a mijloacelor de comunicare modernă, de transmitere de date, ca suport de bază în activitățile zilnice, mărește vulnerabilitatea capabilităților structurale și acționale a actorilor statali și nonstatali. Nu este un lucru nou că în prezent, informația și tehnologia schimbă natura conflictelor cum nu este, de altfel un lucru nou, faptul că rolul din ce în ce mai mare al informației produce modificări importante la nivelul politicilor de apărare, a sistemelor și a infrastructurii informaționale.

Dincolo de manuale, proceduri de operare standard, de reguli de angajare, de precizări și dispoziții care constituie documente călăuzitoare de bază, munca statului major decurge dintr-o rețea de intercomunicări, cu implicații comportamentale ce pot armoniza sau prejudicia sistemul. Exploatarea vulnerabilităților celor două laturi la care am făcut referire, cea umană și cea tehnică, generează în fiecare domeniu mutiplicatori ai puterii de luptă, care de multe ori în acțiuni individuale ori în cadrul unor operații întrunite devin factori determinanți pentru succesul campaniei /campaniei.

Din ce în ce mai mult se preferă războiul noncontact¹³ în locul celui specific confruntării directe, iar cel mai reprezentativ în acest sens este războiul informațional, o dispută mai puțin costisitoare cu efecte manifestate în timp, de multe ori autori rămânând necunoscuți sau fiind foarte greu de identificat, la fel cum greu de identificat este și momentul începerii agresiunii. Totul se bazează așa cum am văzut anterior pe informație astfel încât apare o luptă acerbă pentru un avantaj informațional.

Sunt cunoscute mai multe opinii, ale specialiștilor și ale teoreticienilor militari referitoare la avantajul informațional din cadrul operațiilor militare, la nivelul acestuia, utilitatea lui, cât poate fi el menținut și cum, astfel încât putem să vorbim despre concepte ca: inferioritate, paritate (egalitate), superioritate, dominație informațională și supremație. Împărtășim opinia referitoare la utilitatea avantajului informațional din punctul de vedere al avantajului realizat în cadrul decizional.

Acest avantaj informațional reduce timpul de luare a deciziilor, asigură comandantului și statului său major informații utile despre adversar și posibilitățile acestuia și totodată îi limitează adversarului posibilitățile de conducere a platformelor și a sistemelor de luptă, concomitent cu generarea unei uzuri premature a celulelor de analiză a datelor și a informațiilor prin intoxicarea acestora. Cu alte cuvinte acest avantaj se realizează prin reducerea posibilităților informaționale ale adversarului, realizarea unei protecții eficiente concomitent cu exploatarea eficientă a câștigului informațional dobândit.

Avantajul informațional are următoarele niveluri: superioritatea informațională, dominația informațională și supremația informațională.

Superioritatea informațională este definită de US Joint Publication 3-13 ca fiind „capabilitatea unei forțe operaționale de a colecta, procesa (prelucra) și disemina date și informații într-un flux neîntrerupt, concomitent cu interzicerea adversarului de a face același lucru”.

Cele mai intense dispute se desfășoară însă, în determinarea relațiilor dintre superioritatea informațională și dominația informațională. Domanția informațională este termenul mult mai ilustrativ și potrivit decât superioritatea informațională¹⁴. Prin aceasta înțelegându-se un nivel al superiorității informaționale care permite deținătorului să folosească sistemele și capabilitățile informaționale, să realizeze un avantaj operațional într-un conflict sau să controleze situația în cadrul operațiilor altele decât războiul concomitent cu blocarea sistemelor și a capabilităților adversarului.¹⁵

Supremația informațională reprezintă nivelul maxim al avantajului informațional, care oferă întotdeauna posesorului posibilitatea de a utiliza nestingherit propriul ciclu informațional cu rezultate maxime concomitent cu controlul și cu influențarea tuturor proceselor informaționale ale adversarului, în afara științei acestuia, și atingerea scopurilor propuse cu pierderi minime. Supremația informațională nu poate fi cuantificată, ci doar constatată.

Analizând aceste aspecte suntem de părere că rezultatul final nu este decis de cantitatea de informații, ci de calitatea acestora la care se adaugă abilitatea statului major în a o exploata în mod eficient. Superioritatea informațională și dominația decizională¹⁶ sunt curente noi ale gândirii militare referitoare la conducerea în războiul modern.

Pornind de la acest aspect și de la ceea ce manualele de planificare ale operației etalonează ca fiind primul pas al procesului de elaborare al deciziei (cunoașterea situației), adăugând reperul temporar de execuție al acestuia și nivelul de desfășurare, suntem de părere că apariția și escaladarea unui conflict pot fi gestionate prin operații informaționale desfășurate de pe timp de pace îndreptate asupra unor audiențe țintă aprobate a căror vulnerabilități comportamentale sau de sistem au fost temeinic analizate. Astfel, printr-o campanie informațională bine gestionată putem preveni apariția unui conflict sau provoca apariția acestuia slăbind în acest fel sprijinul populației ori voința de a lupta a adversarului.

Modalitatea de transmitere a informației (trunchiată, alterată, tardivă etc.) coroborată cu canalele de transmitere și modul de receptare al acesteia de către adversar nu poate decât să crească puterea de luptă a structurilor proprii. De exemplu, inducerea în eroare/mascarea poate contribui în mod direct la realizarea elementului surpriză, la întărirea securității și, în mod indirect, la reducerea efortului de luptă. În cadrul unui plan de inducere în eroare/mascare pot fi folosite atât metode informaționale, cât și cele tradiționale de ordin fizic, cum sunt demonstrațiile de forță în perioada preconflict sau atacul fals ori cu caracter limitat în perioada de conflict.

Acțiunile în forță pot avea un rol major în coerciția și în intimidarea adversarului, precum și reducerea acestuia de a executa comanda și controlul asupra propriilor operații.

În concluzie, structura de comandă trebuie să aibă permanent în vedere că soarta unei confruntări, indiferent de natura acesteia, depinde nu doar de elementul tehnic, ci și de valoarea subiectului luptător care trebuie mereu să aibă o imagine clară a realității, iar funcționalitatea statului major derivă din împletirea psihicului cu dinamismul luptei.

Indiferent de domeniul de referință sau de orice funcțiune a câmpului de luptă, menținerea permanentă a inițiativei este garanția succesului în atingerea obiectivelor militare sau politico-militare, din acest motiv am pus un accent mai mare pe avantajul informațional, în ultima parte a lucrării, tocmai pentru a scoate în evidență faptul că, indiferent de mediul de confruntare (terestru, aerian, maritim, spațial sau mental), libertatea de mișcare și de manevră generează învingători.

NOTE:

- 1 Lt. Laurețiu Șerban Petruț, *Buletin de teorie militară a forțelor terestre*, Anul III, nr. 3(11)2011, p. 81.
- 2 MC 422/3, *NATO Policy on Information Operation*, 2007.
- 3 SMG/FOP-3.15, *Doctrina operațiilor informaționale*, București, 2006, art. 0107(1).
- 4 SMG/FOP-3.16, *Doctrina operațiilor psihologice*, București, 2007, art. 0107.
- 5 Joint Publication 3-13.1 *Electronic Warfare*, 2012, 1-5.
- 6 *Ibidem*.
- 7 *Ibidem*, VIII.
- 8 *Ibidem*.
- 9 *Ibidem*.
- 10 AJP-3.10, *Doctrina NATO pentru operații informaționale*, 2005, art. 0122.
- 11 Lt. Laurețiu Șerban Petruț, *Buletin de teorie militară a forțelor terestre*, Anul III, nr. 3(11)2011, p. 94.
- 12 *Ibidem*.
- 13 CSSAS/UNAp *Conflicte asimetrice. Cerințe operaționale privind structura armatei României – Războiul non-contact este un efect al noilor tehnologii. A lovi de departe, fără a putea fi lovit, a fost visul și idealul oricărui războinic, oricărui conducător militar*.
- 14 J. Winters, J. Giffon, *Information Dominance vs. Information Superiority*, Fort Monroe, 1997, pp. 1-5.
- 15 *Ibidem*.
- 16 G. Fox, M. Pierce, *Grid Application Areas within DoD*, Community Grids Laboratory, Indiana University Anales Inc., 2005, p. 6.

BIBLIOGRAFIE

- Legea 346/2006* privind organizarea și funcționarea Ministerului Aparării.
- Strategia militară a României*, Editura Militară, București, 2000.
- Strategia de Securitate Națională a României*, 2007.
- MC 422/3, NATO Policy on Information Operation*, 2007.
- Doctrina Armatei României*, București, 2007.
- Doctrina pentru operații întrunite ale Forțelor Armate*, București, 2003, S.M.G./P.F.-3.
- Doctrina operațiilor informaționale*, București, 2006, SMG/FOP-3.15.
- Doctrina Forțelor Terestre*, București, 2006, F.T.-1.
- Doctrina pentru război electronic a SUA, 3-13-1*, 2012.
- Doctrina pentru operații speciale întrunite*, București, 2007, SMG/FOS-3.2.
- Doctrina operațiilor psihologice*, București, 2007, SMG/FOP-3.16.

- Doctrina pentru operații informaționale a SUA*, 2012, J.P.3-13.
- Doctrina NATO pentru operații informaționale*, 2009, AJP-3.10.
- Buletin de teorie militară a forțelor terestre Anul III, nr. 3(11)2011, lt. Petruț Laurețiu Șerban, Operațiile informaționale, element esențial al războiului modern.*
- Fox G., Pierce M., *Grid Application Areas within DoD*, Community Grids Laboratory, Indiana University Anales Inc., 2005.
- Winters J., Giffon J., *Information Dominance vs. Information Superiority*, Fort Monroe, 1997.
- <http://www.certlab.ro/consultanta/consultanta-managementul-securitatii-informatiei>, accesat la 07 martie 2014.

Operații de stabilitate în istoria artei militare americane

STABILITY OPERATIONS IN THE HISTORY OF UNITED STATES MILITARY ART

Col.dr. Cristian Leonard DORCA*
Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA**

Operațiile de stabilitate în această epocă a conflictelor persistente devin tot mai clare ca urmare a operațiilor de luptă din Afganistan și Irak. Operațiile de stabilitate se dovedesc a fi la fel de importante ca operațiile de luptă tradiționale pentru succesul de durată al operațiilor militare. Astfel, ele pot fi ridicate la un statut egal cu cel al operațiilor de ofensivă și de apărare, ocupând un loc distinct în spectrul major al operațiilor militare. Operațiile de stabilitate sunt, de regulă, destinate susținerii guvernului națiunii gazdă sau a unei autorități de tranziție, civilă sau militară. În general, forțele militare stabilesc sau restabilesc funcțiile civile de bază și le protejează, până când o autoritate civilă sau însăși națiunea gazdă este capabilă să furnizeze aceste servicii pentru populația locală. În decursul istoriei relativ scurtă a SUA, de la Revoluția americană până la Operația de Eliberare a Irakului, forțele militare au purtat războaie care au fost percepute ca amenințări asupra intereselor de securitate națională. Acestea au fost războaie pentru care armata s-a pregătit în mod tradițional. Dintre sutele de operații militare duse în acei ani, acum multe sunt considerate operații de stabilitate.

Stability operations in this era of persistent conflict become clearer as a result of combat operations in Afghanistan and Iraq. Stability operations are proving to be as important as traditional combat operations lasting success of military operations. Thus, they can be elevated to a status equal to that of offensive and defensive operations, occupying a distinct place in major spectrum of military operations. Stability operations are usually designed to support host nation government or a transitional authority, civil or military. In general, the military establish or reestablish basic civil functions and protects them until a civil authority or the host nation itself is able to provide these services to the local population. During the relatively short history of the United States from the American Revolution to Operation Iraqi Liberation, military forces fought wars that were seen as threats to national security interests. These were wars army prepared traditionally. Of the hundreds of military operations taken in those years, now many are considered stability operations.

Cuvinte-cheie: operații de stabilitate; forțe terestre; armata SUA; doctrină; postconflict; edificare națională.

Keywords: stability operations; land forces; US army; doctrine; postconflict; national building.

În decursul istoriei relativ scurtă a SUA, forțele militare s-au luptat numai în unsprezece războaie considerate convenționale. De la Revoluția americană până la Operația de Eliberare a Irakului, aceste războaie au fost percepute ca amenințări asupra intereselor de securitate națională. Acestea au fost războaie pentru care armata s-a pregătit în mod tradițional. Dintre sutele de alte operații militare duse în acei ani, acum multe sunt considerate operații de stabilitate.

Experiența americană în domeniul operațiilor de stabilitate a început cu Proclamația Regală din 1763. Regele George al III-lea al Marii Britanii a emis Proclamația după ce britanicii au cucerit teritoriul francez în America de Nord, ca urmare a războiului franco-indian. Odată cu Proclamația Regală s-a autorizat forța britanică să impună politica colonială în America.

La scurt timp după semnarea Tratatului de la Paris, la 3 septembrie 1783, Congresul a numit comisari militari pentru a negocia tratate de pace și de achiziții de terenuri cu triburile indigene. Cu toate acestea, Congresul nu dispunea de mijloace de impunere a politicii în cauză. În 1786, Congresul a trecut Ordonanța de Reglementare a Afacerilor

*Cercul Militar Național

e-mail: cdorcaro@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: samisl3@yahoo.com

Indiene, iar responsabilitatea acestui program i-a fost atribuită secretarului de război Henry Knox. Acesta a ordonat comandanților militari de la posturile de frontieră să-i sprijine pe intendenții indieni în soluționarea litigiilor, în reglementarea comerțului, în rezolvarea cererilor de pământ, precum și în aplicarea legii. Mai târziu, președintele George Washington l-a însărcinat pe secretarul Knox cu dezvoltarea și implementarea unui plan militar pentru a preveni ostilitățile împotriva coloniștilor pe fostele teritorii indiene. Această experiență a continuat în regiunea vestică a râului Mississippi pe parcursul secolului al XIX-lea, unde forțele militare impuneau acordurile tratatului pentru protecția coloniștilor care se mutau către partea vestică a SUA.

Am putea afirma faptul că termenul „operații de stabilitate” este un concept inexact. El poate fi atotcuprinzător sau exclusivist, în funcție de modul în care este utilizat. Ediția din 2008 a *Manualului Instrucției de Câmp pentru Forțe Terestre a SUA (FM) 3-0 – Operații* descrie operațiile de stabilitate, astfel: cuprind diferite tipuri de misiuni, sarcini și activități militare desfășurate în afara Statelor Unite, în coordonare cu alte instrumente ale puterii naționale, pentru menținerea sau restabilirea unui climat de securitate, pentru a furniza servicii guvernamentale esențiale, reconstruirea infrastructurii de urgență și ajutor umanitar.

Operațiile de stabilitate pot fi desfășurate în sprijinul unei țări gazdă sau a unui guvern interimar ori ca parte a unei ocupații, atunci când nu există guvern. Ele ajută la stabilirea unui climat de securitate și facilitează reconcilierea dintre adversarii locali sau regionali.

Operațiile de stabilitate pot, de asemenea, să ajute la formarea unor instituții politice, juridice, sociale și economice și pot sprijini trecerea la o guvernare locală legitimă. Operațiile de stabilitate trebuie să mențină inițiativa urmărind obiective care soluționează cauza instabilității. Operațiile de stabilitate nu se pot desfășura dacă reacționează doar la inițiativele inamice¹.

În timp ce concepția „operațiilor de stabilitate” nu exclude posibilitatea (și necesitatea) operațiilor de apărare, aceasta apreciază operațiile militare proactive în cooperare cu acțiuni civile bine concepute pentru neutralizarea rezistenței inamicului, reducerea opoziției politice și câștigarea unei opinii publice favorabile. Conform doctrinei operațiilor de stabilitate, soldații și pușcașii marini

aflați pe uscat trebuie să accepte rolul dublu de ducere a războiului și de asigurare a păcii. Acest rol paradoxal provine din înțelegerea de către publicul american și de către conducătorii aleși a ceea ce forțele SUA sunt obligate legal și moral să facă pentru a urmări încheierea cu succes a operațiilor convenționale de luptă. Analele istoriei militare americane nu cuprind foarte multe documente privind implicarea îndelungată în operațiile de stabilitate.

Leavenworth, Kansas - Grant Hall, simbol al „Fort Leavenworth” și sediul central al Armatei Americane pentru Centrul interarme

Lawrence Yates, un istoric din Forțele Terestre a SUA, de la Institutul de Studii privind Lupta de la Fort Leavenworth, a condensat vasta istorie a rolului armatei SUA în operațiile de stabilitate într-un volum succint: „Experiența SUA în operații de stabilitate, 1789-2005”. În această lucrare, Yates ajunge la concluzia că „armata SUA nu a privit operațiile de stabilitate ca o misiune - nucleu, acordând prioritate operațiilor de luptă”. După opinia lui Yates, armata și-a înțeles rolul tradițional de executor al voinței naționale prin mijloace militare, acela de a ieși învingătoare în războaiele duse de națiunea americană. După examinarea a 28 de studii de caz, începând de la primele războaie ale Republicii până la războaiele împotriva terorismului, Yates face cinci estimări de bază privind viitorul: guvernul SUA va continua să desfășoare operații de stabilitate; operațiile de stabilitate sunt eforturi desfășurate de servicii întrunite, interagenții și multinaționale; armata SUA, și în mod special Forțele Terestre, vor juca

roluri din ce în ce mai importante în eforturile postconflict; armata va participa din ce în ce mai mult „în faza preexecutorie” a operațiilor de stabilitate; operațiile de stabilitate trebuie să aibă același accent doctrinar și operațional ca și operațiile militare tradiționale².

Deși argumentul lui Yates este valid, el nu abordează motivul pentru care liderii militari sunt încă reținuți în privința desfășurării operațiilor de stabilitate. Dacă sunt un aspect atât de integrant al istoriei militare americane, de ce operațiile postcombat trezesc o reținere atât de mare în rândul conducătorilor militari. Un mod de a răspunde la această întrebare ar fi faptul că unii comandanți militari nu știu cum să planifice și să execute acest tip de operații în aceeași măsură în care o fac în cazul operațiilor militare tradiționale. De exemplu, în ciuda implicării armatei în operațiile de stabilitate de-a lungul întregii sale istorii, abia în 2006, istoricul Forțelor Terestre John McGrath a propus ca planificatorii să folosească un model privind densitatea trupelor pentru operații de securitate postcombat³. Motivul pentru această situație, cel puțin parțial, este că rolul comandanților a fost dictat de entități externe. În principiu, publicul american (prin conducerea sa civilă) acordă comandanților militari americani responsabilități în afara zonelor proprii de confort intelectual și profesional.

Autoritățile civile hotărăsc ceea ce ar trebui să facă și vor face comandanții militari bazându-se în cea mai mare parte pe criteriile etice.

Primul test al administrației militare americane a avut loc în timpul și după războiul dintre SUA și Mexic (1846-1848).

Majoritatea studiilor academice privind războiul dintre SUA și Mexic s-au concentrat pe aspectele militare convenționale și nu pe operațiile de stabilitate ulterioare⁴. Natura neconvențională a operațiilor de stabilitate din războiul împotriva terorismului a stârnit un nou interes privind exemplele istorice, inclusiv războiul cu Mexicul. În „Dilemele ocupației și stabilității în războiul împotriva Mexicului”, specialistul în istoria Americii Latine, Irving Levinson, ajunge la concluzia că modul de abordare al președintelui James Polk și al generalului Winfield Scott, în privința operațiilor de stabilitate, se axau chiar pe conceptul de stabilitate. Prezența militară americană după operațiile convenționale de luptă nu corespunde condiției sau cerinței moderne de a instaura și a asigura o guvernare democratică stabilă. Autoritățile mexicane învinse și guvernul SUA au considerat că țărani și indienii rebeli au destabilizat ordinea anterioară. Ambele guverne au luptat pentru înlăturarea revoltei și pentru sprijinirea păturilor sociale oligarhice mexicane,

*Războiul cu Mexicul, 1847
Soldatul american departe de casă în marș
prin deșert și păduri tropicale*

pentru garantarea granițelor internaționale și stimularea comerțului. Armata SUA a funcționat ca forță surogat de securitate, deoarece ea distrusese grosul armatei mexicane. Ambele guverne s-au bazat pe forțele americane din Acapulco, Camargo, Mexico City, Monterrey, Tampico, Vera Cruz și din alte garnizoane, pentru distrugerea forțelor rebele. Războiul dintre SUA și Mexic a dovedit că operațiile americane de stabilitate s-au axat pe menținerea *status quo-ului* social și nu pe reformele etice, cum ar fi promovarea egalității și dreptății socio-politice sau implementarea unor standarde minime privind drepturile omului⁵.

Criteriul moral pentru operațiile de stabilitate a intrat în conștiința modernă după Războiul Civil (american). Istoricul texan Joseph Dawson susține că reconstrucția după Războiul Civil „a pus temelia guvernării militare americane și a edificării naționale din epocile următoare”. Dawson este de acord cu Herman Belz și Lawrence Yates că nu au existat planuri scrise pentru ocupație înainte de sfârșitul ostilităților.

Dawson nu este primul care recunoaște ocuparea Sudului de către Forțele Uniunii ca exercițiu în edificarea națională, însă el face un pas mai departe afirmând că oferă un cadru doctrinar pentru viitoarele eforturi⁶. Dawson observă că reconstrucția s-a deosebit de eforturile anterioare privind stabilitatea și securitatea. Operațiile de stabilitate după Războiul Civil au cunoscut un avânt social politic și ideologic pe care ocupația americană în Mexic nu l-a cunoscut cu două decenii în urmă. În timp ce s-ar putea susține că, cel puțin parțial, ocupația din perioada reconstrucției a fost o metodă de răsplătire politică, de asemenea s-ar putea susține că preocupările etice au constituit un element motivator puternic pentru reconstrucția sudistă. Datorită faptului că Sudul aparținuse Statelor Unite, guvernul federal a pus accentul în mod firesc pe reconstrucția infrastructurii și clădirilor afectate de cei patru ani de război. De asemenea, din moment ce cauza Uniunii în timpul războiului a urmărit în ultimă instanță eradicarea sclaviei, a existat un impuls etic pentru reintegrarea Sudului în Uniune. A mai fost nevoie și de stabilirea și de apărarea dreptului legal la cetățenie pentru milioane de foști sclavi. Concluzia lui Dawson evidențiază împlinirea nevoii de stabilitate cu obligația morală, ca pretexte pentru operațiile americane de stabilitate⁷.

Dacă ne oprim spre analiză la insurecția din Filipine, în ultimul sfert al secolului al XIX-lea,

Statele Unite au revăzut Doctrina Monroe din 1823, reafirmând-o ca mandat pentru hegemonia americană în emisfera occidentală. În lucrarea „Ideologia și politica externă a SUA”, istoricul Michael Hunt demonstrează că, începând de la sfârșitul secolului al XIX-lea, SUA au dezvoltat și au consolidat treptat o politică externă bazată ideologic pentru relațiile cu popoarele și țările din afara lumii occidentale. Această ideologie coincidea sau a fost influențată de capacitatea SUA de a-și proiecta în afară puterea sa economică politică și militară⁸.

În mod sigur, la trecerea în secolul XX, armata americană devenise ceva mai mult decât o forță punitivă sau expediționară: guvernul SUA putea să-și folosească puterea pentru a apăra sau chiar pentru a crea structuri guvernamentale și civile străine. Sprijinit moral cu o prezumtivă noțiune altruistă, deși amăgitoare, de asumare a poverii omului alb, America a văzut cum ideea de a folosi armata pentru operații de stabilitate și edificare națională a devenit în cele din urmă un tipar de politică externă. Operațiile de stabilitate au devenit pretextul modului în care americanii tratau popoarele ostile sau „neamericanizate”⁹.

Din punct de vedere istoriografic, intervenția armatei americane în Filipine ne oferă un exemplu instructiv privind felul în care armata SUA s-a impus, pentru a asigura stabilitatea, acolo unde dimensiunile morale ale misiunii sale reprezentau considerente secundare pentru propriul interes al dezvoltării economice¹⁰. Există o mulțime de surse privind operațiile americane împotriva insurgențelor și de stabilitate, istoricii cei mai importanți ai domeniului fiind John Gates, Brian Linn și Glenn May. Lucrări mai recente încearcă să tragă învățăminte din rolul americanilor în Filipine pentru o aplicare potențială în Războiul împotriva terorismului.

În lucrarea „Războaiele sălbatice ale păcii”, istoricul militar Robert Ramsey afirmă că operațiile de stabilitate din Filipine au reprezentat o poveste de succes, în ciuda unor căderi semnificative. Deoarece eforturile americane de îmbunătățire a infrastructurii țării și a sistemelor educaționale, politice și economice nu au putut adesea să înlăture încercările insurgențelor de a submina ocupația americană, îmbunătățirile aduse instituțiilor și vieții publice s-au desfășurat în tandem cu operațiile militare proactive. Sprijinul nemilitar continuu acordat țării a fost esențial, în timp ce interacțiunea

cu liderii locali de nivel mai jos a ajutat la izolarea insurgenților în rândul populației. Comandanții la nivel tactic au fost nevoiți să ia întotdeauna decizii având în minte obiective strategice. Comandanții și soldații au resimțit aceleași frustrări pe care militarii americani de astăzi le au în privința naturii duale, militare și civile a operațiilor de stabilitate¹¹.

De asemenea, Ramsey a mai publicat și lucrarea „O capodoperă a războiului contra insurgenților”, o perspectivă din interior în modul de abordare a conducerii de către generalul de brigadă Franklin Bell, ofițer de geniu și de informații în Filipine, între anii 1898 și 1902.

*James Franklin Bell, General-maior, SUA
(09.01.1856-08.01.1919)*

Fost Șef de Stat Major al Armatei Statelor Unite 1906-1910

„Mai degrabă aş muri pe front decât să-mi petrec tot restul vieții mele explicând de ce nu am fost acolo.”

Folosind surse primare și interpretându-le cu o nuanță prescriptivă, Ramsey ajunge la concluzia că metodele folosite de către Bell pentru a-i îndepărta pe insurgenții din Filipine de bazele lor de sprijin popular sau mai degrabă de a îndepărta populația de insurgenți, oferă un model excelent pentru viitoarele operații de stabilitate și eforturi de pacificare¹².

O altă lucrare recentă despre Filipine descrie pacificarea americană a provinciei Moro ca întruchipare a doctrinei Roosevelt de stabilire a ordinii din haos.

În studiul Leonard Wood, John J. Pershing și pacificarea provinciei Moro, istoricul Charles Byler susține că generalii Wood și Pershing au

condus operațiile de stabilitate în provincia Moro din sudul Filipinelor, folosind abordări diferite. Ei au acționat pentru îmbunătățirea vieții de zi cu zi în provincie construind infrastructura și furnizând servicii medicale, printre alte servicii publice. Byler arată că armata SUA a obținut progrese în înlăturarea opoziției din provincia Moro până când a implementat „schimbări culturale dramatice”, cum ar fi scoaterea în afara legii a sclaviei și a deținerii de arme și schimbarea codului de legi. Pe scurt, schimbările culturale și legislative impuse de SUA au contracarat progresele obținute prin furnizarea și îmbunătățirea serviciilor publice. Deși Byler recunoaște că operațiile militare ale generalilor Wood și Pershing împotriva militanților au avut succes, opoziția revoltată a rămas puternică datorită schimbărilor pe care au încercat să le facă americanii în cultura și în modul de viață al localnicilor¹³. În cele din urmă, nevoia de ordine a fost mai puternică decât încercările de a impune obiective politice și culturale bazate pe considerente etice occidentale. Nevoia de ordine s-a dovedit prioritară față de criteriile etice.

Ocuparea Germaniei și Japoniei după cel de-al Doilea Război Mondial a servit drept modele moderne postconflict de operații de stabilitate, deoarece armata și-a reorganizat structurile și reinstruit forțele sale pentru misiuni pe timp de pace axate pe reconstrucția și dezvoltarea națiunilor sfâșiate de războaie. Ocuparea postrăzboi a Japoniei oferă lecții similare. Cele 60 de zile inițiale de ocupație s-au concentrat pe dezarmare și demobilizare, misiuni esențiale pentru a demilitariza complexul militar japonez și a democratiza societatea japoneză.

În 1958, după răsturnarea guvernului regal irakian proamerican, președintele Dwight Eisenhower a ordonat desfășurarea forțelor militare pentru a ajuta la înăbușirea tulburărilor civile în Liban, asigurând stabilitatea mult necesară guvernului de la Beirut.

America a câștigat experiență neprețuită în războiul din Vietnam în ceea ce privește complexitatea de a conduce operații în rândul populației. Forțele militare s-au confruntat cu o insurgență pregătită, sprijinind în același timp celelalte instrumente ale puterii naționale pentru a aduce pacea și stabilitatea în Vietnamul de Sud. Prin intermediul operațiilor civile și a Sprijinului Revoluționar de Dezvoltare (cunoscut sub numele de CORDS), eforturile Departamentului de Stat și de Apărare au fost integrate într-un concept

managerial unic, care a condus în mod eficient la unitatea de efort civil-militară atât de necesară pentru succesul lor. În timp ce efortul general din cadrul războiului a fost în cele din urmă fără succes, Operațiile civile și CORDS au oferit lecții valoroase pentru modelarea abordărilor contemporane ale operațiilor de stabilitate.

În fine, după sfârșitul Războiului Rece, Armata SUA a început reducerea structurii de forțe, pregătindu-se în același timp pentru a se bucura de beneficiile unei noi ere de pace. Avantajele acestui dividend de pace nu au fost niciodată obținute. Mediul strategic a evoluat de la unul caracterizat prin natura bipolară a relației între puterile dominante ale lumii către unul al responsabilității comune în cadrul comunității internaționale. La peste zece ani de la căderea Zidului Berlinului, Armata SUA a condus sau a participat la mai mult de 15 operații de stabilitate, intervenind în locuri cum ar fi Haiti, Liberia, Somalia și Balcani. Multe dintre aceste eforturi au fost continuate și în noul secol. Incursiunile din Afganistan și Irak au evidențiat o tendință îngrijorătoare în întreaga lume: prăbușirea guvernelor de la putere, creșterea rețelelor criminale și teroriste internaționale, o gamă nesfârșită de crize umanitare, precum și creșterea sărăciei. Implicațiile la nivel mondial a unor astfel de forțe destabilizatoare s-au dovedit zguduitoare.

NOTE:

1 F.M. 3-0, *Operations*, Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 2008, pp. 3-12, <http://www.bits.de/NRANEU/others/amd-us-archive/fm3-0%2808%29.pdf>, accesat la 18.05.2014.

2 Lawrence Yates, *The US Military's Experience in Stability Operations, 1789-2005*, Fort Leavenworth KS: Combat Studies Institute Press, 2006.

3 John McGrath, *Boots on the Ground: Troop Density in Contingency Operations*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2006 și *The Other End of the Spear: The Tooth-to-Tail Ratio*, în *Modern Military Operation*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2007.

4 Jack Bauer, *The Mexican War, 1846-1848*, Macmillan Publishing Company, New York, 1974, apud Lawrence Yates, op.cit., p. 56; Justin Smith, *American Rule in Mexico*, *American Historical Review*, 1918, pp. 287-302; Edward Wallace, *The United States Army in Mexico City*, *Military Affairs*, 1949, pp. 158-166.

5 Irving Levinson, *Occupation and Stability and Dilemmas of the Mexican War: Origins and Solutions*, în „Armed Diplomacy: Two Centuries of American Campaigning”, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2003, pp. 1-16.

6 J.G. Randall, David Donald, *The Civil War and the Reconstruction*, Little, Brown and Co, Boston, 1969; Eric Foner, *A Short History of Reconstruction*, Harper and Row, New York, 1988; *Idem, Reconstruction: America's Unfinished Revolution, 1863-1877*, Harper and Row, New York, 1988.

7 Joseph Dawson, *The US Army in the South: Reconstruction as Nation-Building*, în „Armed Diplomacy: Two Centuries of American Campaigning”, <http://usacac.army.mil/cac2/TwoCenturiesOfAmericanCampaigning.pdf>, accesat la 16.04.2014.

8 Michael Hunt, *Ideology and US Foreign Policy*, Yale University Press, New Haven, Londra, 1987, pp. 62-97.

9 *Ibidem*.

10 Vicente Bunuan, *Democracy in the Philippines*, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 1927.

11 Robert Ramsey, *Savage Wars of Peace: Case Studies of Pacification in the Philippines, 1900-1902*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2007, pp. 117-121.

12 Robert Ramsey, *A Masterpiece of Counterterrorism Warfare: BG J. Franklin Bell in the Philippines, 1901-1902*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2007.

13 Charles Byler, Leonar Wood, John J. Pershing, *Pacifying the Moros in the Philippines: Americans in Muslim Land*, în *Turning Victory into Success: Military Operations After the Campaign*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2004, pp. 89-104.

BIBLIOGRAFIE

The National Military Strategy of the United States of America (Strategia militară națională a SUA), Washington, 2011.

The National security strategy of the United States of America (Strategia de securitate națională a SUA), Wahington, 2010.

F.M. 3-07, Stability Operations, 2008.

F.M. 3-0, Operations, 2001.

S.M.G./P.F.3, Doctrina pentru operații întrunite ale Forțelor Armate, București, 2003.

Guidelines for Operational Planning (GOP), iunie 2004.

F.M. 5-0, Army Planning and Orders Production, Washington, DC, GPO, 2005.

F.M. 3-0, Operations, Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 2008.

Joint Doctrine Publication 3-40, Security and stabilisation: the military contribution, Ministry of Defence, Shrivenham, Swindon, Wiltshire, SN6 8RF, 2009.

Doctrine for the Armed Forces of the United States, Joint Publication 1, 2007.

Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation.

- Bauer Jack, *The Mexican War, 1846-1848*, Macmillan Publishing Company, New York, 1974, apud Lawrence Yates, *op.cit.*; Justin Smith, *American Rule in Mexico*, American Historical Review, 1918; Edward Wallace, *The United States Army in Mexico City*, Military Affairs, 1949.
- Belz Herman, *Reconstructing the Union: Theory and Policy During the Civil War*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1969, apud Lawrence Yates, *op.cit.*
- Bunuan Vicente, *Democracy in the Philippines*, Annals of the American Academy of Political and Social Science, 1927.
- Buzan Barry, *Popoarele, statele și teama: O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000.
- Byler Charles, Leonar Wood, John J. Pershing, *Pacifying the Moros in the Philippines: Americans in Muslim Land*, în *Turning Victory into Success: Military Operations After the Campaign*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2004.
- Corr G. Edwin, Max G. Manwaring, *op.cit.*
- Dawson Joseph, *The US Army in the South: Reconstruction as Nation-Building*, în „Armed Diplomacy: Two Centuries of American Campaigning”, <http://usacac.army.mil/cac2/TwoCenturieOfAmericanCampaigning.pdf>, accesat la 16.04.2014.
- Elshtain Jean Bethke, *Just War against Terror: The Burden of American Power in a Violent World*, Basic Books, New York, 2003.
- Hicks Kathleen, Eric Ridge, *Planning for Stability Operations, The Use of Capabilities-based Approaches*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), SUA, 2007.
- Hunt Michael, *Ideology and US Foreign Policy*, Yale University Press, New Haven, Londra, 1987.
- Levinson Irving, *Ocupation and Stability and Dilemmas of the Mexican War: Origins and Solutions*, în „Armed Diplomacy: Two Centuries of American Campaigning”, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2003.
- McGrath John, *Boots on the Ground: Troop Density in Contingency Operations*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2006 și *The Other End of the Spear: The Tooth-to-Tail Ratio, în Modern Military Operation*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2007.
- McGrath John, *Boots on the Ground: Troop Density in Contingency Operations*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2006.
- McNab Robert, *Haven't We Been Here Before? The Road to CBP*, Defense Resources Management Institute Newsletter, Issue 10, 2004.
- Ramsey Robert, *A Masterpiece of Counterterrorism Warfare: BG J. Franklin Bell in the Philippines, 1901-1902*, Fort Leavenworth, KS Combat Studies Institute Press, 2007.
- Randall J.G., David Donald, *The Civil War and the Reconstruction*, Little, Brown and Co, Boston, 1969; Eric Foner, *A Short History of Reconstruction*, Harper and Row, New York, 1988; Idem, *Reconstruction: America's Unfinished Revolution, 1863-1877*, Harper and Row, New York, 1988.
- Sebald J. William, *With MacArthur in Japan: A Personal History of the Occupation*, W.W. Norton, New York, 1965.
- Yates Lawrence, *The US Military's Experience in Stability Operations, 1789-2005*, Fort Leavenworth KS: Combat Studies Institute Press, 2006.
- <http://www.state.gov>
<http://www.un.org>
<http://www.warfare.ru> <http://fr.rian.ru>
<http://www.whitehouse.gov>
<https://transnet.act.nato.int>
<http://usacac.army.mil>
<http://www.ameinfo.com>
<http://www.armscontrolcenter.org>
<http://www.bits.de>
<http://www.defense.gov>
<http://www.defenselink.mil>
<http://www.defense-update.com>

A FOST, ESTE ȘI VA FI NECESARĂ PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE?

WAS, IS AND WILL IT BE NECESSARY FOR ROMANIA TO PARTICIPATE IN MULTINATIONAL OPERATIONS?

Cpt. (r) dr.ing. Mircea-Bogdan ULEIA*

Dezvoltarea contemporană a mediului internațional a condus la apariția unor amenințări la adresa securității statelor care nu pot fi combătute decât în cadrul unor asocieri ale acestora, de obicei sub formă de alianțe. Apartenența la alianțe implică însă și asumarea unor obligații printre care și participarea la operații multinaționale, operații care s-au dovedit singura soluție viabilă pentru menținerea și impunerea păcii. În aceste condiții, României, ca membră cu drepturi depline în NATO și în Uniunea Europeană îi revin și îndatoriri de participare la operațiile multinaționale inițiate de acestea. Această participare generează însă periodic discuții despre oportunitatea și utilitatea ei. Pornind de la precedentele istorice și de la analize ale necesității acțiunilor, riscurilor, beneficiilor și pierderilor generate pentru România de asumarea obligațiilor decurgând din tratatele de alianță voi demonstra, în acest articol, inexistența unei alte alternative raționale la participarea românească în operațiile multinaționale.

The contemporary developmental of international environment led to the emergence of threats to the security of states that can be combated only through associations of states, often under the form of alliances. Alliance membership however involves also assuming some obligations including participation in multinational operations, operations which proved to be the only viable solution to maintaining and enforcing peace. In these circumstances, is incumbent to Romania, as a full member of NATO and the European Union to participate in multinational operations initiated by these. This participation generates periodically discussion about its appropriateness and usefulness. We propose, starting from historical precedents and from analyses of the necessity of actions, of risks, benefits and losses generated for Romania by taking on the obligations arising from treaties of alliance, to demonstrate the absence of a rational alternative to Romanian participation in multinational operations.

Cuvinte-cheie: operații multinaționale; participare la operații multinaționale; precedente istorice; analiză; pierderi; câștiguri.

Keywords: multinational operations; participation in multinational operations; historical precedents; analysis; losses; earnings.

Aderarea României la NATO și la Uniunea Europeană a condus la apariția unei situații noi pentru societatea românească legată de necesitatea asumării participării la misiuni militare după o perioadă lungă în care mentalul colectiv se obișnuise cu o stare de pace. În toată această perioadă, acțiunile militarilor au fost legate, pe lângă cele de instruire pentru eventualele misiuni viitoare de luptă, de participarea la lichidarea efectelor unor fenomene naturale, mai mult sau mai puțin catastrofale. Totodată, lipsa de transparență

dinainte de 1989 a trecut sub tăcere inerentele accidente cu urmări mai mult sau mai puțin grave produse în cadrul forțelor militare. S-a creat astfel o percepție legată de riscurile nule sau, în cel mai rău caz, minime legate de serviciul militar.

Pe de altă parte, politica culturală de inducere în conștiința colectivă a existenței a unei excepționalități a poporului român a reușit să impună ideea că singurele acțiuni militare ale acestuia au fost cele de apărare națională. Dacă ideea în sine este în cea mai mare măsură adevărată, asocierea ei în mod tacit cu alegația că aceste lupte s-au dus exclusiv pe teritoriul național prin ocultarea a numeroase situații ce contraziceau acest fapt a condus la reflectarea incorectă a realităților

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: bogdanuleia2007@yahoo.com

istorice mai ales la persoanele cu o cultură relativ precară.

Însumarea acestor idei ridicate la nivel de convingeri corelate inclusiv cu acțiunile, mai mult sau mai puțin dezinteresate, ale unor formatori de opinie au condus și conduc la o punere în discuție a necesității participării forțelor militare române la operațiile multinaționale.

Deoarece această stare de lucruri poate conduce la un moment dat la situații problematice consider că o prezentare bazată pe fapte obiective poate fi un instrument de ajutor în întreprinerea deosebit de dificilă de a modifica o atitudine socială.

Unele clarificări conceptuale

Pentru a discuta despre participarea românească la operațiile multinaționale trebuie să facem apel la modul de definire a acestora. Se consideră că operațiile multinaționale sunt „acțiuni militare de amploare și de dimensiuni diferite, desfășurate cu grupuri de forțe ale armatei, în cadrul coalițiilor și alianțelor, aflate sub control politic și comandă unică și cărora li s-a stabilit un obiectiv unic”¹.

Înainte de a porni la o analiză istorică a participării românești la operații multinaționale trebuie însă să precizez că acest concept sub forma actuală s-a concretizat în perioada contemporană. Participări multinaționale la diverse acțiuni militare și operații legate de acestea au apărut, odată cu alianțele defensive și ofensive, din momentul cristalizării primelor state. Multe dintre acestea se pot încadra în definiția contemporană, iar o ilustrare mai clară a acestor operații multinaționale, chiar dacă are un caracter mai special, apare în perioada Evului Mediu, atunci când relațiile de vasalitate impuneau vasalului participarea cu forțele militare proprii alături de suzeran.

O incursiune istorică în epoca medievală

Înainte de a trece la expunerea faptelor trebuie specificat un aspect care este comun tuturor faptelor prezentate: atunci când participarea la ceea ce în prezent numim operații multinaționale s-a făcut prin voința liberă a principatelor românești, aceasta viza în majoritatea cazurilor ceea ce în termeni moderni numim asigurarea securității militare a acestora, în fond singura formă de securitate luată în considerație, la început în mod intuitiv, iar apoi în mod conștient. Poate nu întâmplător se constă ca astfel de acțiuni au apărut odată cu consolidarea principatelor feudale românești. Trebuie subliniat însă faptul că la majoritatea covârșitoare a acțiunilor

luate în discuție ca operații multinaționale, comanda operațiilor nu a aparținut reprezentanților principatelor românești. Pe de altă parte, aceste participări nu au consecințe importante pentru poziția și percepția modernă și contemporană a României.

Prima participare la ceea ce în termeni moderni s-ar numi operație multinațională este legată de Basarab I Întemeietorul, care a asigurat participarea a ceea ce în termeni moderni numim un corp expediționar al Țării Românești alături de țarul bulgar Mihai Șişman în luptele acestuia împotriva regelui sârb Ștefan Dečanski. Evenimentul a fost mai puțin popularizat în istoriografia românească și de aceea nu putem pune în evidență care sunt motivele ce au determinat această participare: Legături dinastice, alianță, amenințări sârbești asupra intereselor Țării Românești?

Au urmat participări legate fie de apărarea teritoriului național în fața unui inamic superior numeric, Imperiul Otoman, întreprinse de către Mircea cel Bătrân care a trimis un corp expediționar alături de cneazul Lazar Hrebeljanovici al Serbiei în lupta acestuia de la Kosovopolje din 1389 și apoi a participat la ceea ce se apropie foarte mult de actualele coaliții internaționale și de actualele operații multinaționale, operațiile coaliției antiotomane franco-valaho-maghiară din 1396, fie de obligațiile legate de vasalitate prin participarea de corpuri expediționare moldovene trimise de către Alexandru cel Bun, alături de armata poloneză în luptele cu cavalerii teutoni care au participat atât la bătălia de la Grünwald din 1410, cât și la bătălia de la Marienburg din 1422, deși cavalerii teutoni nu constituiau o amenințare pentru securitatea Moldovei și nici nu se putea întrevădea că vor constitui o amenințare.

Și în secolele care au urmat au existat situații în care românii din cele trei țări românești au luat parte la acțiuni cu participare multinațională, dar participarea de contingente străine a fost de multe ori o participare care nu avea nicio legătură cu statul de care aceștia aparțineau, aceste contingente fiind mai degrabă „lefegii”, în condițiile în care practicile epocii folosirea de mercenari nu era condamnată nici condamnată, cu atât mai mult cu cât unitățile compuse din aceștia luptau sub steagul unei puteri legale.

Operațiile multinaționale, în sensul acceptat în prezent, au fost poate în majoritatea cazurilor

legate de obligațiile de vasalitate față de Imperiul Otoman și nu reprezentau sub nicio formă interesele românești. De altfel românii le-au și tratat ca atare prin modul lor de acțiune de câte ori a fost posibil, un exemplu în acest sens fiind asediul Vienei din 1683.

De participarea la operațiile multinaționale în conformitate, mai mult sau mai puțin, cu interesele românești putem vorbi și în cazul unora dintre acțiunile militare ale lui Mihai Viteazul, precum și de ultima acțiune din epoca premodernă, bătălia de la Stănilești din 1711, unde forțele moldovenești ale lui Dimitrie Cantemir au participat alături de forțele ruse ale lui Petru cel Mare, cu rezultatul dezastruos cunoscut. Dacă în cazul lui Mircea cel Bătrân acțiunile erau justificate și riscurile rezonabile ulterior riscurile asumate prin participarea la acțiuni antiotomane alături de marile imperii ale momentului erau în majoritatea cazurilor de neasumat pentru români, fie și numai datorită faptului că aceste mari puteri erau puțin dispuse să respecte angajamentele față de aliații „minori” urmărind doar propriile interese.

Operații multinaționale cu participare românească în epoca modernă

Ajungând la epoca modernă putem spune, fără teama de a greși, că majoritatea acțiunilor militare românești se pot încadra în definiția operațiilor multinaționale. Totodată, unele situații, consecințe și acțiuni generate de aceste operații au influențat și poate mai influențează atât atitudinea românească față de marile puteri, dar și modul de percepție a României ca aliat.

Obținerea independenței a ceea ce avea să devină România se datorează unor operații multinaționale din războiul ruso-româno-turc din anii 1877-1878. Toate acțiunile importante de pe frontul din Bulgaria au fost multinaționale, cu participarea atât a trupelor ruse, cât și a trupelor românești terestre și ale marinei dunărene, într-o coaliție consfințită printr-un tratat. A existat un comandament unic, comandantul fiind principele român Carol I, iar șef de stat major un general rus. De asemenea, controlul politic era unic, Principatele Unite și Rusia fiind aliați, cu aceleași obiective politice. Această participare la o coaliție, consfințită și printr-un tratat era la momentul oportun singura opțiune rațională pentru obținerea independenței. Dar pentru Rusia, interesele erau mai puternice

decât loialitatea față de un aliat inegal fostului aliat s-a transformat în putere ocupantă, fapt ce a condus la apariția neîncrederii românești în onorabilitatea și în bunele intenții rusești și la semnarea unui tratat de alianță secret cu Germania și Imperiul Habsburgic, în ciuda faptului că ultimul era deținător al unor teritorii românești, deci practic inamic al României. Dar ambele imperii erau inamici declarați ai Rusiei, adică dușmanii dușmanului meu îmi sunt amici.

Participarea României la Primul Război Mondial ar fi, la o primă vedere, legată de operații multinaționale. Pe front au participat alături de trupele române trupe rusești, dar și un contingent francez în cadrul unor unități comune combatante de aviație cât și, cel puțin în cadrul unei operații, o subunitate de automobile blindate britanică². Flota maritimă românească a fost încadrată în flota rusească a Mării Negre, iar pe Dunăre a intrat în acțiune în subordinea flotei române dunărene o mare unitate de marină rusă. Apare clar faptul că la operații au participat toate categoriile de forțe armate. Dacă obiectivul politic era unic, înfrângerea Puterilor Centrale, în schimb, din informațiile pe care le deținem, un comandament unic nu a existat în cursul anului 1916. Acest comandament unic a apărut în anul 1917 având drept comandat pe regele Ferdinand și din nou ca șef de stat major un general rus. Nu avem informații dacă acest comandament a avut o funcționalitate reală în schimb în timpul bătăliei de la Mărășești și probabil cu autoritate doar pentru aceasta zonă de operații a existat un comandament unic. Deci existența unor operații multinaționale la modul real pe frontul românesc este cel puțin discutabilă. Obiectivul românesc pentru care s-a făcut intrarea în luptă era realizarea unității naționale, iar acesta nu se putea realiza decât într-o alianță. România era dorită ca aliat de ambele tabere, care promiteau restituiri teritoriale în contul adversarilor. Sub presiunea opiniei publice câștigată de propaganda cercurilor predominante, România s-a orientat în final către Antanta, cu toate rezervele față de Rusia. S-a denunțat un tratat de alianță cu Puterile Centrale, dar s-au semnat tratate asiguratoare care, în final, au fost respectate doar parțial. Și din nou Rusia nu a răspuns încrederii acordate, de data aceasta datorită unor circumstanțe care totuși nu puteau fi prevăzute, revoluția și bolșevizarea armatei. În aceste condiții deosebit de dificile, singura rezolvare a fost încheierea, cu acordul Antantei, a unui tratat de pace cu Puterile

Centrale. Dar și acest tratat a fost încălcat, România repornind lupta, atunci când forțele Puterilor Centrale erau aproape învinse. În condițiile euforiei victoriei, cu România în „echipa” învingătoare și care, în plus, datorită disoluției imperiului țarist a reușit să reunească cavsaționalitatea teritoriilor locuite de către români, aceste „amănunte” nu prea contau. Dar ele nu au fost uitate în statele afectate.

Participarea României în cel de-al Doilea Război Mondial este o înșiruire de operații multinaționale atât pe frontul de est, cât și pe frontul de vest. România a participat atât cu forțe terestre și aeriene, cât și, cel puțin în prima parte a participării la război, cu forțe ale marinei, toate în coordonare cu aliații din acel moment, Germania și Italia. Pe ambele fronturi, trupele române au fost sub un comandament aliat în care comandanții români nu aveau putere de decizie și nici dreptul la opinii care să fie luate în considerație. La începutul războiului, marja de manevră a României, în condițiile în care marii aliați interbelici ai României au fost învinși (Franța) sau puși într-o mare dificultate (Marea Britanie), iar „micii” aliați au fost fie ocupați (Cehoslovacia), fie nu au justificat încrederea (Iugoslavia și Grecia, în timpul ultimatumului de la Moscova au recomandat României să cedeze) era extrem de îngustă și riscul ocupării și desființării ca stat era foarte ridicat. S-a acționat pe principiul răului minim. Germania era o garanție mai mare decât Rusia bolșevică care se dedase în repetate rânduri la acte teroriste pe frontiera de est și care acaparase și o parte a teritoriului național. Iar sorții previzibil ai războiului la momentul respectiv înclinau, în mod serios, spre Germania, net superioară și în tehnologie, și în arta militară. Având în vedere că participarea a fost însoțită de un tratat de alianță putem considera că riscurile asumate erau acceptabile. Dar acești sorți s-au schimbat, iar statul trebuia să subziste. Și atunci când nu se mai putea altfel, România a întors armele și s-a alăturat taberei ce se prefigura ca învingătoare. Un act care a cruțat țara de pierderi mult mai mari și care a dat un atu în plus învingătorilor care l-au aplaudat. Dar a întărit imaginea de aliat nesigur și instabil. În a doua parte a războiului, participarea nu a fost însoțită de un tratat de alianță care să statueze participarea, obligațiile și drepturile. Riscurile asumate erau ridicate, dar erau asumabile în fața perspectivei de înfrângere prin luptă directă și ocupare militară, cu toate consecințele reieșind din

această situație. Se obținea realizarea dezideratului de a menține în orice condiții un nucleu statal românesc suveran care, atunci când condițiile internaționale vor fi favorabile, să poată relua lupta pentru reunificare, iar reunificarea a fost realizată parțial, prin reintegrarea teritoriului transilvănean rupt prin Dictatul de la Viena.

Evoluții postbelice și post-Război Rece

După război, din fericire, nu a mai fost necesar ca România, ajunsă în tabăra sovietică, să participe la acțiuni militare. Atunci când s-a produs operația multinațională dezonorantă de ocupare a Cehoslovaciei, care își alesese un drum propriu, România a avut puterea, dar și circumstanțele favorabile să nu se dezonozeze. Gest aplaudat de democrațiile occidentale dar nu este sigur că nimeni nu s-a gândit și la instabilitatea României ca aliat. Pe de altă parte, România a fost tratată în cadrul Pactului de la Varșovia ca un aliat de gradul II, în care nu se putea avea încredere, nesigur și cu o putere de acțiune redusă. În condițiile asumării unei linii proprii de politică externă, România a intenționat să participe cu trupe la acțiuni de menținere a păcii în Orientul Mijlociu, în 1973, și în Cipru, în 1974, intenție nematerializată și datorită faptului că, în conformitate cu informațiile pe care le deținem, după războiul din Coreea, ONU nu a folosit în astfel de acțiuni decât trupe și ofițeri aparținând statelor nealiniat militar deci neangajate în cele două blocuri militare antagoniste.

Sfârșitul Războiului Rece a condus la noi situații. Dizolvarea „lagărului socialist” inclusiv a „brațului lui înarmat”, Pactul de la Varșovia a adus România într-o situație de mari riscuri de securitate, într-o zonă cu o situație fluidă și cu amenințări clare împotriva intereselor românești, chiar dacă aparent acestea nu se manifestau. Forța militară a României era, în ciuda efectivelor active și în rezervă și a forțelor paramilitare (gărzile patriotice) în număr relativ ridicat, relativ slabă. Aceasta se datora, în primul rând, folosirii efectivelor militare, spre sfârșitul epocii comuniste în special ca o „armată a muncii” și mai puțin pentru rolul lor natural ceea ce a condus la reducerea timpului afectat instruirii militare și la o relativă neglijare a întreținerii și a modernizării tehnicii din dotare. La această situație se adăugau percepțiile din perioada anterioară legate de lipsa de încredere pentru eventualul aliat român, generată de comportamentele din cursul

războaielor mondiale. Un rol care nu poate fi neglijat pentru această rezervă l-au avut și greșelile conducerii politice din perioada de început a reconstrucției democratice, inclusiv reprimarea dură a unor mișcări din perioada imediat următoare răsturnării regimului comunist.

Pornind de la situația militară precară, singura posibilitate de asigurare a securității României, care oricum nu putea avea o capacitate suficientă să își asigure singură apărarea națională în fața unei agresiuni a unei mari puteri, consta în încadrarea în cadrul unei alianțe. Existau mai multe posibilități. Constituirea unei alianțe regionale, de genul Micii Antante sau Înțelegerii Balcanice nu era posibilă în acel moment, iar utilitatea ei era discutabilă ținând cont și de experiență interbelică. Oricum eventualii parteneri fie erau la începutul unui proces de disoluție (Iugoslavia și Cehoslovacia), fie se orientau către grupări regionale în care România nu a fost invitată, nefiind dorită inclusiv din cauza neîncrederii în viitoarea ei dezvoltare democratică și către economia de piață.

O apropiere de Rusia nu era de dorit. În perioada respectivă, Rusia era bulversată de destrămarea Uniunii Sovietice și era cel puțin discutabilă capacitatea sa de a asigura securitatea unui eventual aliat, chiar și fost component al U.R.S.S. Pe de altă parte, exista în cadrul majorității opiniei publice, de care în cadrul democratic instaurat trebuia ținut cont, o puternică poziție antisovietică și chiar antirusă, pornind de la experiența regimului socialist impus de aceasta la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Rămânea deci o singură opțiune, apropierea de statele occidentale vestice, în majoritate aliați tradiționali ai României interbelice. Această orientare era și cea agreată de către majoritatea opiniei publice. De aici a rezultat și orientarea principală a politicii externe a guvernelor postdecembriste, integrarea în alianța militară a statelor democratice NATO și în ceea ce a devenit uniunea politico-economică a Europei democratice. Pentru a obține accesul era însă necesar, din punct de vedere militar, să se demonstreze că percepțiile negative nu sunt reale, că România poate fi un aliat de încredere și că are capacități militare care pot fi valorizate în cadrul alianțelor. Deși posibilitatea încheierii unor tratate de alianță nu era foarte clară și eventualul termen pentru acest deziderat era totuși îndepărtat, riscul rămânerii într-o „zonă gri”, fără aliați, situație în mare măsură asemănătoare cu

cea din anul 1940, care a adus României dureroase pierderi, era suficient de ridicat. S-a preferat acțiunea în locul inacțiunii și așteptării unei succesiuni de evenimente care nu puteau fi controlate și puteau genera amenințări suplimentare pentru statul român. Din această necesitate s-a născut participarea României la operațiile multinaționale, atunci când această participare a fost solicitată.

Primele participări la operații multinaționale

Pentru început, România nu avea nici capacitatea și nici legislația care să permită participarea la acțiuni militare în afara frontierelor. De aceea, prima participare la o operație multinațională a avut un caracter umanitar. România, ca parte a coaliției care a participat la eliberarea Kuweitului ocupat de Irak în anul 1991, a participat prin asigurarea unui spital militar. Au urmat apoi alte misiuni internaționale, executate atât de forțele armate și alte structuri cu caracter militarizat prin ofițeri de stat major, observatori militari, subunități și militari din poliția militară, subunități combatante din toate categoriile de arme și din mai multe specialități, componenți ai SPP cu atribuții de pază și protecție, subunități de jandarmi, cât și de către civili, în special experți sau diplomați, sub egida ONU, NATO, Uniunii Europene și OSCE. Totuși nu toate aceste activități au avut caracterul de operații militare multinaționale.

Prima participare care prezintă caracteristici de operație multinațională este acțiunea ONU din Angola, la care, pe lângă ofițeri de stat major, militari din poliția militară și spital militar a participat și un batalion de infanterie. Ulterior participarea în cadrul misiunilor conduse nemijlocit de ONU s-a rezumat la observatori militari, ofițeri de pază și protecție, polițiști civili și experți.

Participarea la misiunile NATO au devenit posibilă odată cu aderarea la Parteneriatul pentru Pace în 1997, adaptarea legislației și constituirea de unități specializate pentru participarea la misiuni multinaționale. Admiterea României, ca membru cu drepturi depline al alianței NATO în 2004, a condus la creșterea implicării în aceste misiuni. Participările la misiuni NATO, începând cu participarea la misiunea IFOR din Bosnia și Herțegovina, au fost operații multinaționale, cu participare de trupe combatante.

Participarea la acțiunile Uniunii Europene în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună a constat, în mare măsură, în experți și în polițiști.

România a participat și cu trupe și tehnică de luptă la misiunile EUFOR Althea și EUNAVFOR Atalanta, misiuni ce pot fi considerate, de asemenea, operații multinaționale.

În ceea ce privește participarea la acțiunile proprii ale OSCE, aceasta, pornind de la specificul organizației, s-a făcut prin intermediul unor observatori și experți.

Toate aceste eforturi, coroborate printre altele și cu acțiuni politice în favoarea alianței, au condus în final la rezultatul dorit, admiterea României ca membru cu drepturi depline al alianței NATO în 2004. S-a obținut, de asemenea, și aderarea la Uniunea Europeană în 2007.

Participarea actuală la operații multinaționale

În prezent, participarea României cu efective militare se face în cadrul misiunilor NATO ISAF în Afganistan, KFOR în Kosovo și OAE – (Active Endeavour) în Marea Mediterană, precum și în cadrul misiunii EUFOR Althea în Bosnia și Herțegovina toate constituind operații multinaționale. Tot în cadrul unei misiuni NATO acționează în Afganistan și Jandarmeria Română. Restul participărilor atât în cadrul misiunilor ONU, cât și al misiunilor asumate de către Uniunea Europeană prin Politica de Securitate și Apărare Comună, ținând cont și de specificul acestora sunt asigurate de către experți și polițiști civili, mai puțin misiunile UE în Kosovo Eulex și Georgia EUMM la care România participă cu personal din cadrul Jandarmeriei Române. Trebuie să amintesc și participarea Serviciului de Pază și Protecție SPP cu personal specializat în cadrul unor misiuni ONU în Afganistan și Sudan și, în perspectivă, în Siria.

Posibile participări viitoare și consecințe ale participării

Pentru a analiza perspectivele de participare viitoare a forțelor românești la operații internaționale trebuie pornit de la prognozele privind viitoarele evenimente internaționale. Prognoza pe termen scurt nu indică amenințări acute pentru securitatea militară a României. Există însă potențiale amenințări legate de zona de război înghețat din Transnistria, dar și amenințări la nivel global, deținerea de armament nuclear de către Coreea de Nord și a potențialului de producere a acestuia în Iran, ambele state cu o agresivitate crescută cel puțin în domeniul declarațiilor, situația fluidă din Siria aflată practic în război civil, dar și în alte state

arabe care nu își găsesc calea către democrație și stabilitate după „primăvara arabă”, situația încordată dintre Israel și palestinieni, acțiunile demonstrativ-agresive ale Chinei în zona Mării Chinei de Est, multitudinea de războaie înghețate, amenințările teroriste globale. Toate aceste amenințări au, prin globalizarea tot mai accentuată, un impact de luat în considerație în mod serios asupra tuturor statelor, iar dacă amenințările devin globale și răspunsul la acestea nu poate fi decât global. Așa cum a demonstrat experiența doar o alianță sau în cel mai rău caz o coaliție de state poate îndepărta amenințările celor ce sunt dispuși să încalce normele relațiilor internaționale. România nu își poate permite riscul de a înfrunta singură aceste amenințări, deci menținerea în cadrul structurilor organizațiilor regionale de securitate și a alianțelor defensive este singura alternativă rațională care poate fi aleasă. Participarea implică însă și obligații pe lângă beneficii astfel încât viitoarele participări la operații multinaționale atunci când acestea vor fi necesare sunt inevitabile.

Calitatea de membru în NATO și în Uniunea Europeană conferă României asigurări de securitate, dar impune și necesitatea de participare la acțiunile inițiate de către acestea pentru asigurarea securității generale a organizațiilor. Astfel, România a acționat și trebuie să acționeze în continuare în conformitate cu orientările, directivele, doctrinele strategiile și legislația acestora, inclusiv prin asigurarea forțelor necesare operațiilor multinaționale inițiate de ele. Aderarea la aceste organizații a determinat în același timp schimbări majore în conceptele și în practicile legate de apărare în România, prin conectarea acesteia la modernitate. În primul rând schimbându-se concepția asupra componenței forțelor armate. Este evident faptul că, în condițiile actualului nivel tehnologic al tehnicii de luptă, o armată trebuie să devină profesionistă pentru a deveni eficientă. Calitatea înlocuiește cantitatea, așa cum a prevăzut, încă din 1934, Charles de Gaulle în lucrarea *Vers l'Armée de Métier*. În condițiile în care chiar Franța, cea care a introdus armata de cetățeni a trecut la armata profesionistă, România, a cărei dezvoltare economică nu îi permite susținerea unei armate de masă instruite și dotate la nivel superior, a renunțat la serviciul militar obligatoriu din 2007 și a trecut la recrutarea de soldați și gradați profesioniști începând din anul 2006. În același timp, bazele teoretice ale acțiunilor militare au fost modificate, renunțându-se la concepțiile tactico-strategice de

multe ori învechite și neconforme cu realitățile românești, impuse de „fratele mai mare” sovietic și s-au însușit concepțiile strategico-tactice ale alianței NATO. Consider, în acest sens, ca relevant modul de raportare la pierderile de personal, care se pliază pe conceptul armatei Statelor Unite ale Americii de concepere a acțiunilor astfel încât viața personalului să fie protejată la cel mai înalt nivel posibil, inclusiv prin modul de proiectare a tehnicii de luptă.

O analiză a consecințelor, a pierderilor și a câștigurilor și a lecțiilor învățate din participarea la operațiile multinaționale poate fi făcută în deplină cunoștința de cauză de către un participant nemijlocit la acestea. Pornind de la materialele publicate de către participanți voi încerca totuși să fac o analiză obiectivă ca cineva implicat mai puțin emoțional. În ordinea impactului asupra opiniei publice se pot lua în considerație pierderile legate de operațiile multinaționale în următoarea ordine: pierderi de personal, consum de fonduri financiare și pierderi / uzură a tehnicii militare.

Pierderile de personal sunt consecințele cu cel mai mare impact asupra opiniei publice. Trebuie să se pornească întotdeauna de la adevărul ca viața umană este valoarea cea mai înaltă a societății și disparițiile unor persoane în condiții accidentale sunt deosebit de dureroase. Ziariștii, pe care până la proba contrarie îi consideram de bună-credință, în scopul obținerii de audiență mai mare pentru presa scrisă sau audiovizuală pe care o reprezintă, pot supralicita aceste pierderi. Opinia publică este deosebit de sensibilă la pierderile de pe un câmp de luptă îndepărtat, care aparent nu are nici o legătură cu interesele naționale. De aici și posibilitatea pentru eventualii agenți de influență care reprezintă interese ostile celor românești de a genera agitații care să pună în discuție inclusiv apartenența la NATO și UE. Există și o tendință opusă, de a prezenta militarii români participanți la operațiile multinaționale drept un fel de mercenari care iau parte la acestea doar pentru interese materiale și moartea lor nu ar trebui să impresioneze. Acțiunile de propagare a acestei imagini sunt favorizate, în principal, de două realități. În primul rând, valorile patriotismului au fost demonetizate printr-o utilizare demagogică prelungită. În al doilea rând, spiritul sloganurilor precum „mai bine roșu decât mort” propagate de fostul KGB în țările vestice pentru a le slăbi rezistența încep să aibă o aderență din ce în

ce mai mare inclusiv în societățile postcomuniste din estul Europei. De aceea sunt necesare acțiuni mult mai bine concepute pentru a prezenta acești militari ca și ceea ce sunt în realitate, eroi morți pe câmpul de onoare pentru patrie, la fel ca și eroii anteriori din 1877-1878, 1916-1920 și 1941-1945, și pentru a resuscita sentimentele de patriotism real și onoare militară. Asumarea conștientă a riscurilor, prin faptul că participanții sunt, cel puțin până în prezent, voluntari, nu scade cu nimic valoarea jertfei. Pe de altă parte, chiar dacă demersul are un caracter cinic, nu pot să nu menționez că totuși pierderile nu sunt deosebit de mari. Numărul total de militari participanți la operațiile multinaționale la nivelul anului 2012 este de 30.000 de combatanți, număr care la nivelul anului 2013 a crescut sensibil. Pierderile de personal, conform site-ului Ministerului Apărării Naționale se cifrează la 25 de persoane. Deci procentul de pierderi ar fi mai mic de 0,08%, o valoare mică chiar și pentru o perioadă de pace în care nu se înregistrează decât eventuale accidente.

Consumul de fonduri financiare, chiar dacă valoarea acestora este o informație clasificată, se poate presupune că are o pondere importantă în cadrul fondurilor destinate Ministerului Apărării Naționale, întrucât nu constituie un capitol separat al bugetului național. Se poate ridica oricând obiecția că aceste fonduri ar fi folosite mai rațional, de exemplu, pentru dotarea cu tehnică de luptă modernă a armatei române. Operațiile multinaționale conduc la acumulare de experiență de luptă pentru militarii participanți, astfel încât fondurile constituie, chiar și indirect, o investiție în îmbunătățirea pregătirii pentru apărare.

Uzura și sau pierderile de tehnică de luptă pot fi privite nu doar în sens negativ, de creștere a pierderilor materiale ale Ministerului Apărării Naționale, ci și în sens pozitiv ca impunere a necesității de achiziționare a tehnicii de luptă moderne care să înlocuiască tehnica ieșită din uz, de obicei învechită. Probleme pot apărea însă prin lipsa fondurilor care va conduce la achiziționarea întârziată și deci la scăderea capacității de luptă a unor unități.

Câștigurile se pot structura pe două paliere.

Un prim palier este legat de imaginea și de poziția României. Participarea cu trupe a României la acțiunile multinaționale a condus, în primul rând, la o îmbunătățire a imaginii pe plan

internațional. Astfel, imaginea de aliat instabil și imprevizibil, în ciuda unor gafe făcute de către oficiali de la un nivel înalt, este din ce în ce mai mult înlocuită de cea a unui partener loial, angajat în mod serios în îndeplinirea tuturor angajamentelor asumate. Această stare de fapt rezultă inclusiv din discursurile unor personalități din cadrul alianței, care, chiar dacă sunt legate de unele limitări legate de diplomație, au exprimări laudative la adresa țării și a armatei noastre ieșind din aceste limite. O imagine cel puțin bună și-au creat și militarii români de toate gradele și de la toate nivelele prin profesionalismul de care dau dovadă. Astfel de aprecieri laudative la adresa soldatului român au mai fost exprimate și de către un fost aliat care, în urma actului de la 23 august 1944, nu ar fi avut niciun motiv să elogieze România, Erich von Manstein în lucrarea *Victorii pierdute*. De aceea consider că toate aprecierile făcute de către comandanții din structurile internaționale cărora le-au fost subordonate unități românești sunt perfect obiective.

Al doilea palier este legat de câștigarea de experiență de luptă de către militarii români de toate gradele și de la toate eşaloanele participante. Așa cum se arată, de exemplu, de către lt.col. C. Tonea, participant la operații multinaționale, misiunile în cadrul acestor operații conduc la creșterea nivelului pregătirii individuale și a capacității acționale ale structurilor. Se creează astfel un nucleu de specialiști capabili să facă față tuturor provocărilor, dar în același timp se creează o coeziune a personalului subunităților și o creștere a încrederii reciproce între militari. Veteranii operațiilor multinaționale ajută la integrarea rapidă a noilor recruți și se integrează rapid în alte subunități. Comandanții de la toate eşaloanele sunt motivați să răspundă la așteptările subunităților, iar statele majore se integrează rapid în activitatea specifică a operațiilor multinaționale. În concluzie, participarea la operații internaționale pe teatre de operații, deci în condiții reale de luptă conduc la creșterea calificării cadrelor militare de la toate nivelele. Apare astfel acel nucleu amintit mai sus pe baza căruia se pot constitui la nevoie subunități și unități care prezintă de la început o capacitate de luptă suficient de ridicată pentru a putea fi folosite, în scurt timp, în misiuni. De altfel, acest principiu a fost folosit în perioada celui de-al Doilea Război Mondial de către armata Statelor Unite ale Americii pentru diviziile de șoc folosite

la desantul asupra insulelor din Pacific, la care subunitățile noi se constituiau pe un schelet format din veterani ai acestor operații. Totodată și în Israel s-au constituit primele unități ale armatei naționale, Zahal, pe structura brigăzii evreiești din cadrul armatei britanice, participantă la luptele întreprinse în Italia din cel de-al Doilea Război Mondial. Practic participarea la operații internaționale constituie și o instruire în condiții reale de luptă, care, așa cum am arătat anterior, conduce la acumularea excelenței în cadrul formațiilor militare românești. Totodată, cadrele de comandă se familiarizează cu conceperea și conducerea acțiunilor militare conform principiilor moderne de tactică și o strategie ale alianței NATO, perfecționându-și pregătirea teoretică și practică. Motive suficiente de bune pentru a justifica participarea forțelor noastre armate la aceste acțiuni.

Pe de altă parte, este necesar să se arate că, odată cu aderarea la organizații internaționale militare (NATO) sau care au și componentă militară (UE) nu se mai poate pune în discuție participarea la acțiunile cu caracter militar fie ele și operații multinaționale sub egida acestor organizații. Cum se spunea printr-o concluzie des utilizată, până la aproape intrarea în derizoriu, într-o perioadă „odată cu accesul în NATO, România nu poate să rămână doar consumatoare de securitate ci trebuie să devină și furnizoare de securitate.” Este evident că această participare prezintă atât avantaje, cât și dezavantaje, care au fost expuse anterior. Problema care apare este legată de valorizarea avantajelor și de minimizarea dezavantajelor sau obținerea unui maxim de beneficii pentru investiția făcută. Consider că până în prezent factorul politic a făcut, în varianta cea mai optimistă, prea puțin pentru valorificarea eforturilor militarilor. Chiar dacă participarea la acțiuni este, așa cum am arătat, obligatorie există totuși metode și canale de multe ori informale de a negocia „recompensele” atribuite pentru aceasta. Aici este locul în care politicul și diplomația românească au mult și multe de făcut.

Concluzii

Revenind la o analiză globală a participărilor românești la operații internaționale începând cu perioada modernă, de formare a statului național se poate observa că întotdeauna acestea au reprezentat soluțiile cele mai bune pentru asigurarea îndeplinirii obiectivelor naționale, chiar și numai din perspectiva informațiilor deținute la acel moment.

În prezent, România a reușit, cel puțin într-o măsură destul de mare, să elimine percepția de aliat instabil și imprevizibil și să demonstreze profesionalismul armatei sale situație în care se poate presupune că participarea românească la operații este și va fi dorită, așa cum baionetele românești au fost dorite în Primul Război Mondial. O neîndeplinire a obligațiilor ar conduce la pierderea iremediabilă a acestor percepții obținute inclusiv prin sângele celor căzuți la datorie. Consider necesară participarea actuală la operațiile multinaționale, chiar dacă avem, așa cum am arătat rezerve asupra valorificării participării de către politicieni.

În ceea ce privește viitorul, acesta este puțin predictibil pe termen lung. Iată de ce, pentru a putea face față unor viitoare amenințări directe, este necesar ca România să păstreze ceea ce a obținut și să se manifeste în continuare ca un aliat loial. Participarea la viitoare operații multinaționale se va menține în continuare ca o necesitate pentru a asigura securitatea națională.

NOTE:

1 V. Ostropel, *Considerații privind operațiile întrunite multinaționale de stabilitate și sprijin* în http://www.actrus.ro/reviste/2_2005/a7.pdf

2 A. Șenilevschi, *Lancaster* în „Modelism Internațional” 5-6/2008.

BIBLIOGRAFIE

Crăciuniou C., *Vas cultural* în „Modelism Internațional” 3/2010.

Ionescu M. E., *Militari români în teatrele de război ale lumii* în Revista de Istorie Militară nr. 1-2/2012.

Ostropel V., *Considerații privind operațiile întrunite multinaționale de stabilitate și sprijin* în http://www.actrus.ro/reviste/2_2005/a7.pdf

Șenilevschi A., *Lancaster* în „Modelism Internațional” 5-6/2008.

Tonea C., *Beneficiile participării forțelor românești la misiuni internaționale* în „Componenta operațională terestră”, supliment al „Revistei forțelor terestre”, noiembrie 2013.

http://www.jandarmeriaromana.ro/ro/Pagini/Cooperare_MisPace.html, accesat 02.12.2013.

<http://www.mae.ro/node/1585> accesat 12.11.2013, accesat 02.12.2013.

http://www.politiaromana.ro/revista_politiei/Nr_19/cooperare_internationala.htm, accesat 02.12.2013.

<http://www.spp.ro/?p=126&lang=ro>, accesat 02.12.2013.

<http://www.un.org/en/peacekeeping/>, accesat 02.12.2013.

www.mapn.ro/eroi/, accesat 12.11.2013.

ABORDĂRI LOGISTICE MANAGERIALE ÎN DOMENIILE ECONOMIC ȘI MILITAR

SOME MANAGEMENT LOGISTICS APPROACHES WITHIN THE ECONOMIC AND MILITARY FIELDS

Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE*

În societatea bazată pe cunoaștere, evoluția teoriei și a practicii economice în domeniul logisticii, în general, au un impact în domeniul militar de acest profil. Schimbările amintite determină mutații multiple și majore în logistica militară aflată în conexiune permanentă cu domeniul logistic economic. Interconținerea proceselor de management din domeniul economic cu cele din sfera logisticii militare generează o abordare modernă a managementului logistic, în contextul creării condițiilor de realizare a obiectivelor de interoperabilitate cu structurile militare occidentale.

Prin problematica relevantă, mi-am propus să tratez doar aspectele esențiale care evidențiază logistica și managementul logistic în domeniile economic și militar în condiții de eficacitate și de eficiență.

In the knowledge society the development of economic theory and practice in logistics, in general, has a direct impact on the military domain of this type. The aforementioned changes cause multiple and major mutations in the military logistics that is in permanent connection with economic logistics. The interaction between the processes of economic management and those from the sphere of military logistics creates a modern approach to logistics management in the context of creating the conditions for achieving the objectives of interoperability with occidental military structures.

Through relevant issues, we have attempted to treat only the essential aspects of logistics and logistics management in the economic and military fields in terms of effectiveness and efficiency.

Cuvinte-cheie: criza economică; organizații economice; logistică; management logistic; logistică militară; management logistic militar; eficiența logisticii.

Keywords: economic crisis; economic organizations; logistics; logistics management; military logistics; military logistics management; logistics efficiency.

Delimitări economice generale

În ciuda manifestării încă a efectelor crizei economice, organizațiile economice dezvoltate acordă o importanță deosebită principiului de concentrare a eforturilor în direcția creșterii eficienței economice. În acest scop, ca măsură a aplicării principiului creșterii permanente a eficienței funcțiilor logistice, administrarea departamentelor de profil se încredințează, din ce în ce mai mult, specialiștilor cu pregătire managerială și economică¹.

În aceste condiții logistica și managementul logistic a evoluat și evoluează, iar din momentul în care a încorporat știința, răspunzând de funcționarea eficientă a oricărui sistem social, logistica a căpătat dimensiuni globale, propagându-se ca o religie, fiind, indubitabil, în slujba unor instituții politice.

Conștientizarea importanței logisticii crește progresiv cu perfecționarea sistemelor de management și a politicilor de marketing, de la stadiul de activitate destinată distribuției la stadiul de sistem potențial creator de valoare adăugată și element de integrare a actorilor aflați pe traseul furnizori-consumatori finali².

În condițiile economiei moderne, managementul logistic reprezintă procesul specific care integrează fluxul de bunuri și servicii în, prin și în afara organizației, cu scopul de a asigura nivelul de aprovizionare necesar, la timpul și în locul potrivit.

Dintre factorii interni ai organizației economice/firmei, care pun în mișcare mecanismul managerial logistic, fac parte: nivelul sarcinilor și al posibilităților de realizare tehnică; hardware-ul logistic (aprovizionare, transport, ambalare, depozitare, distribuție, informatică); software-ul logistic (metode și tehnici de planificare, organizare, control și evaluare); intra și interorganizarea

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: minculetegh@yahoo.com

procesului logistic; comportamentul colaboratorilor; nivelul cunoștințelor de logistică³.

Integrarea logisticii și marketingului are, în practica economică, specifică societății bazate pe cunoaștere, un dublu efect: marketingul poate îndeplini în mai mare măsură rolul de componentă a strategiei globale a firmei; aplicarea conceptelor de marketing referitoare la comportamentul consumatorului/ utilizatorului facilitează îndeplinirea obiectivelor strategiei logistice.

Pentru funcționarea eficientă, din perspectivă managerială, la nivelul fiecărei organizații este necesară corelarea permanentă a obiectivelor, a deciziilor și a activităților din domeniul logisticii și marketingului. Cu ajutorul logisticii, marketingul oferă utilitățile de timp, loc și posesie solicitate de către clienți. Orientarea de marketing permite logisticii obținerea unui avantaj competitiv în privința satisfacerii cerințelor clienților.

Eficiența logisticii presupune corelarea aprovizionării, activităților de susținere a producției și distribuției fizice, activități desfășurate în interiorul întreprinderii și la interfața cu secvențele din aval și amonte, în cadrul canalelor de marketing. Obținerea unui avantaj competitiv pe piață presupune coordonarea tuturor celor trei componente logistice.

Totodată, eficiența este legată nemijlocit de costurile logistice, care, de regulă, sunt împărțite în trei categorii majore: *costurile de transport și manipulare* – sunt cele mai evidente pentru firmă și cele mai bine controlate, deși stabilirea lor pe produse și clienți se face pe baza unor criterii aflate la latitudinea companiei; *costurile legate de stocuri* – sunt uneori subestimate, dar pot ajunge până la 1/3 din valoarea mărfurilor; *costurile de funcționare a sistemului logistic* – sunt costurile de previzionare a cererii, planificare a producției, procurare a materialelor și prelucrare a comenzilor. Specialiștii consideră că, în cadrul unor firme producătoare, costurile logistice pot reprezenta 10-30% din valoarea vânzărilor, ceea ce reprezintă adesea dublul estimărilor managementului⁴.

Importante economii în materie de achiziții, depozitare, ambalare și transport sunt determinate de reducerea stocurilor. Tendința pe plan mondial, vizibilă în special la marile companii comerciale, este de reducere a stocurilor, concomitent cu dezvoltarea unei baze de date cu informații în timp real și accelerarea transporturilor pentru satisfacerea oportună a cerințelor beneficiarilor.

Marile companii preferă să mențină o parte importantă a inventarelor proprii în mișcare, în cadrul fluxurilor de aprovizionare, „inventory in motion”. Pentru a reuși să gestioneze corect aceste fluxuri, companiile apelează la sistemele globale de comunicații care le pot oferi date exacte și în timp real asupra mișcărilor de bunuri și a livrărilor către consumatori⁵.

Abordări specifice

Evoluția teoriei și a practicii economice în domeniul logisticii, în general, au un impact nemijlocit asupra *logisticii militare* care se individualizează ca un ansamblu sistematic de cunoștințe veridice despre o sferă distinctă a activităților sociale, aflată în deplină conexiune cu logistica națională și globală. Ea studiază legile care guvernează dotarea și înzestrarea armatei și pe baza cărora se pot face previziuni științifice privind pregătirea și ducerea acțiunilor militare.

Pentru realizarea obiectivelor operaționale tot mai complexe, logistica militară trebuie să fie capabilă să asigure livrarea oricăror bunuri materiale, la orice moment și oricând acestea sunt necesare trupelor. Pentru aceasta, trei cerințe principale trebuie îndeplinite: *un sistem logistic integrat, management eficient al informațiilor și focalizare pe cerințele beneficiarului*.

Cerințele logistice militare și cele economice pot fi văzute ca o modalitate de optimizare a tuturor resurselor disponibile, astfel încât acestea să poată opera eficient într-un mediu necunoscut și în situații imprevizibile. În acest sens, logistica poate fi văzută ca management situațional al unui anumit eveniment. Timpul, costurile și calitatea sunt definitorii pentru măsurarea performanțelor atât în mediul civil, cât și în cel militar.

Tendențele moderniste ale managementului logistic, în general, și a celui logistic militar, în special, provoacă specialiștii militari să identifice noi căi și modalități de înțelegere și aplicare a teoriei acestei științe la noile cerințe dictate de mutațiile intervenite în arhitectura sistemelor logistice militare, potrivit exigențelor de eficacitate și eficiență impuse noilor misiuni naționale și globale.

Actualele provocări economice și militare globale determină necesitatea de transformare a managementului acțiunii militare și, implicit, a managementului logistic, potrivit concepției Alianței, care vizează creșterea capacității de

reacție rapidă și adecvată, promovarea operațiilor bazate pe efecte, realizarea și materializarea unor strategii preemptive și a unor structuri de forțe foarte eficiente care să corespundă acestora.

Specialiștii militari americani apreciază că, în condițiile actuale ale transformării structurilor logistice, principalele funcțiuni și cerințe în domeniul managementului logistic includ, în general: managementul lansării comenzilor, managementul stocurilor, managementul depozitării, managementul transporturilor, evaluarea/diagnosticarea echipamentelor, supravegherea stocurilor, mentenanța și reparațiile, extinderea duratei de viață a produselor/echipamentelor, asistența tehnică, creșterea eficienței proceselor funcționale, constituirea structurilor specializate de contractare a bunurilor în teatrul de operații, stabilirea arhitecturii IT optime, realizarea sprijinului logistic integrat, managementul programelor de achiziții, automatizarea proceselor de prelucrare a datelor, asigurarea și controlul calității și instruirea personalului care asigură serviciile suport⁶.

Conceptul „Smart Defence” reprezintă un nou mod de gândire cu privire la generarea capabilităților moderne de apărare de care are nevoie Alianța pentru următorul deceniu și mai departe⁷. În aceste condiții, transformările actuale din domeniul militar aduc în fața forțelor armate noi provocări și dileme, ceea ce implică asigurarea unei balanțe optime între nevoia de a avea forțe bine pregătite și moderne, numărul important de misiuni și resursele din ce în ce mai limitate. Rezultă, așadar, că stocurile logistice trebuie micșorate, cantitățile de materiale de transportat trebuie reduse, iar timpul de reacție trebuie scurtat semnificativ. În consecință, transformarea managementului logistic militar este percepută nu numai ca un punct central al viitorului sprijinului logistic, ci și ca un punct de sprijin pentru efortul forțelor armate de a realiza echilibrul necesar între starea de pregătire și modernizarea necesară.

Reacția factorilor logistici de decizie trebuie să răspundă acestor provocări, ceea ce conduce la necesitatea de a examina felul în care transformarea și decizia logistică militară pot să răspundă cât mai bine condițiilor și cerințelor actuale, dominate de adaptarea capabilităților la cerințele moderne de sustenabilitate.

În mod similar cu marile corporații economice, și armata se confruntă cu două cerințe aflate în

evidentă opoziție: nevoia de a asigura sprijinul logistic optim pentru forțele luptătoare la un nivel al costurilor cât mai redus și nevoia de a reduce cât mai mult posibil dimensiunile fizice ale structurilor logistice care asigură acest sprijin, având în vedere tendințele actuale privind crearea de forțe armate suplimentare, mobile și dislocabile.

Viitorul logisticii în domeniul militar evoluează către o abordare integrată a aprovizionării, mișcării și transportului, mentenanței, sprijinului medical etc. care au anumite similarități cu cele din domeniul civil. Acest lucru va determina îmbunătățirea capacității sistemului logistic de a răspunde eficient la noile cerințe, odată cu reducerea semnificativă a mijloacelor fizice necesare susținerii forțelor.

Repere cronologice și tendințe evolutive

Logistica operațională și managementul ei specific au devenit tot mai complexe, pe măsură ce a crescut gradul de înzestrare și de dotare tehnică a structurilor militare operaționale, fenomen ce a generat consumuri din ce în ce mai mari de materiale. În continuare, voi prezenta câteva informații cronologice a evenimentelor logistice, cu impact asupra dezvoltărilor ulterioare eficiente și eficiente în domeniu.

Se apreciază că: „Dacă în Primul Război Mondial consumul de materiale pentru un luptător, într-o zi de luptă era de 17 kg, în cel de-al Doilea Război Mondial era de peste 35-40 kg, în prezent, acest consum este estimat la 80-100 kg. În primul război din Golf, o divizie blindată americană, compusă din aproximativ 10.000 de militari, consuma zilnic 5.000 t de muniție, deci 500 kg pentru fiecare luptător, iar pentru cele 350 de tancuri și 200 de autovehicule erau necesari 14.000 l de carburanți...”⁸.

Exemplificând ceea ce am prezentat anterior, generalul (r) Dan Zanini, vicepreședinte și director de program pentru Sisteme Viitoare de Luptă la Corporația Internațională de Știință Aplicată din SUA, spunea că atunci când era „comandantul unei brigăzi de tancuri implicată în Operația Desert Storm, tehnica de care dispunea, consuma 9.000 de galoane (32 de tone) de carburanți pe oră, și era nevoit să realimenteze la fiecare 8 ore. În aceeași idee, spunea că probabil în acțiunile viitoare vor exista operații în care vor exista intervale de timp cuprinse între 3 – 7 zile fără a fi necesară executarea reaprovizionării marilor unități și unităților implicate”⁹.

Experții au apreciat misiunea forțelor de logistică americane de a aproviziona forțele care acționau în Operația Irak II, că „a fost una complexă și dificilă și în același timp una plină de provocări”¹⁰. Totodată, general-locotenent Thomas F. Metz, comandant al trupelor multinaționale din Irak timp de un an, care s-a adresat membrilor subcomitetului senatorial de management și pregătire în vederea luptei, a afirmat că logisticienii au înregistrat succese în sprijinirea unei structuri de forțe de aproximativ 160.000 de infanteriști, marinari, piloți și civili, care au luat parte la acțiuni militare într-o țară de mărimea statului California. Generalul a precizat, totodată, că specialiștii în aprovizionare din cadrul Operației Irak II au distribuit în medie, zilnic, 1,2 mil. galoane de combustibil, 55.000 de cutii cu apă îmbuteliată, 13.000 de cutii cu mâncare gata preparată, 60 de tone de muniție și 200 de paleți cu piese de schimb în perioada cât el a fost la comandă. Totuși, Metz și-a adus aminte că la începutul activității sale acolo, canalele logistice nu au funcționat foarte bine¹¹.

În aprilie 2004, insurgenții au pus la cale atacuri pe tot cuprinsul Irakului și au atacat centrele de aprovizionare americane și convoaiele de camioane¹². Specialiștii în aprovizionare au reacționat atunci, imediat, și „au trecut de la distribuirea centralizată la una descentralizată, axată pe regiuni”, afirma Metz. Această schimbare a crescut volumul aprovizionării, dar a permis și o mai mare flexibilitate, ajutând astfel la o mai bună protejare a convoaielor civile care se îndreptau spre câmpul de luptă, și a dus la evitarea riscului în zonele cele mai predispușe la atacuri. O altă lecție învățată, potrivit lui Metz, a fost că logisticienii militari care s-au ocupat de convoaiele din Irak trebuia să fie antrenați, încrezători și să mână bine armamentul pentru a putea asigura cele mai bune condiții, pentru îndeplinirea misiunilor de aprovizionare¹³.

Generalul-locotenent în rezervă William G. „Gus” Pagonis – cel care a coordonat aprovizionarea în timpul Războiului din Golf, din 1991, într-un interviu în care trecea în revistă Operația *Furtună în deșert*, evidenția că cel mai mare număr de pierderi suferite de americani, în prima fază a războiului, nu a fost înregistrat în rândul pușcașilor din primele linii, ci în rândul celor care îi precedau sau îi succedau și care asigurau luptătorii cu hrană, combustibil, apă, muniție. „Logistica nu mai este de mult o acțiune desfășurată în spatele frontului”, spunea generalul, care afirma totodată că „foarte

puțini oameni știu că cel puțin 50% din cei 390 de soldați omorâți în timpul operațiilor Scutul deșertului și Furtună în deșert, în perioada 1990-1991, au făcut parte din trupele de logistică, și au murit în timp ce se ocupau cu aprovizionarea trupelor”¹⁴. Cele mai multe dintre decese au fost cauzate de accidente auto, și nu de gloanțe. Aceleași pericole cauzate de graba de a aproviziona trupele au apărut și în timpul celei de-a doua intervenții din Irak.

În Operația Irak II, implementarea aprovizionării pe rute aeriene, în zonele cu cele mai mari riscuri, a redus numărul de camioane din convoaie cu 40, și, astfel, cel puțin 80 de soldați au fost puși la adăpost de atacurile zilnice¹⁵.

Trebuie spus că efortul logistic în Operația Irak II a fost uriaș, atunci când se fac referiri la aprovizionarea cu hrană, combustibil și muniție. În sprijinul acestei afirmații, un exemplu elocvent este faptul că cele 15 brigăzi de luptă, care se aflau, în 2005, în Irak, erau formate din 60.000 de soldați. Restul soldaților americani se ocupau cu *aprovizionarea*, colectarea de informații, cu probleme de stat major, cu pilotarea elicopterelor. Alte câteva mii de soldați se ocupau cu instruirea și *aprovizionarea trupelor irakiene*, luând astfel parte la luptă, deoarece conflictul era de natură neconvențională. De multe ori erau necesari *trei sau cinci soldați pentru a sprijini fiecare soldat care este direct implicat în luptă*, iar unele dintre misiunile de sprijin ale armatei americane se aflau în alte regiuni ale Golfului Persic¹⁶. Nivelul record de efective americane din Irak a fost atins în luna august 2007, acesta fiind de 162.000 de militari¹⁷.

În operațiile din Afghanistan, tehnologia denumită „weight-in-motion” (WIM) a fost utilizată pentru a grăbi îmbarcarea elicopterelor Apache în avioanele de transport C5. În sistem clasic, pentru a realiza aceasta, un soldat trebuia să conducă autovehiculul pe rampa de acces și să efectueze toate calculele de îmbarcare manual.

WIM, care este o combinație avansată de senzori, microtehnologie și inteligență artificială, realizează toate aceste activități în mod automat. „Poți conduce un vehicul, inclusiv trailere pentru îmbarcare, cu o viteză de 5-15 mile pe oră fără oprire. În loc să dureze 30 de minute pentru fiecare ciclu de îmbarcare cu o rată de eroare de 20%, utilizarea WIM permite executarea aceleiași operații în 30 de secunde, pentru fiecare vehicul, cu o rată de eroare zero”¹⁸.

Utilizând mijloacele WIM, tehnica unei brigăzi de manevră cu peste 1.100 de vehicule poate fi imbarcată în câteva ore, față de câteva zile, cât dura înainte. Pentru o desfășurare rapidă în teatrul de operații, sistemul WIM reprezintă un mare avantaj¹⁹.

Potrivit aprecierii experților logisticieni americani, utilizarea pieselor de schimb și echipamentelor de înaltă tehnologie va reduce considerabil proverbiala „amprentă” a logisticii asupra operațiilor și va contribui la descreșterea timpului de reacție. Containerele cu utilizări multiple, în care două sau mai multe produse, sunt ambalate combinat, va reduce necesitatea de a utiliza capacități de transport suplimentare.

În aceeași optică, *Sistemul de Livrare în Teatrul de Operații (The Battlefield Delivery System – BDS)*, care utilizează containere de transport standard, va conduce la apariția unui sistem de transport mult mai flexibil, produsele fiind livrate direct de la agentul comercial către teatrul de operații²⁰.

Totodată, conceptul „avionului container” va conduce la creșterea flexibilității BDS, asigurându-se astfel mărirea posibilităților de reacție a bazei logistice, cockpit-ul avionului devenind un centru de comandă și control²¹.

Un nou concept, preconfigurarea containerelor de bunuri în vederea imbarcării, reprezintă un mod mai eficient de a asigura distribuția materialelor către luptător. „Putem containeriza materialele într-un mod în care să poată fi expediate de la bazele strategice până la nivel tactic fără a mai fi necesară o reconfigurare a acestora”, afirma Dan LABIN, cel care conducea Departamentul Centrului de Studii Pacific Northwest National Laboratory, care se ocupă de proiectul containerizării materialelor²².

Mult mai rapid și mai precis decât metodele actuale, sistemul de preconfigurare a containerelor este de asemenea interactiv. Un comandant din teatrul de operații poate cere reprovizionarea cu diferite materiale și le poate avea în configurația exactă cerută, pe o platformă care să fie compatibilă cu cea planificată a fi folosită pentru descărcarea acestor materiale²³.

Potrivit aserțiunii experților, armatele moderne dezvoltă așa-numitul concept „anticipatory logistics”, pentru produsele petroliere, muniții și mentenanță, care este, în fapt, logistica bazată pe nevoile reale de consum. Acest concept utilizează tehnologii, sisteme informaționale și proceduri destinate prevederii și stabilirii priorităților

consumatorului/utilizatorului militar pentru a fi în măsură să asigure un sprijin logistic adecvat, în funcție de consumurile reale. Deși, la prima vedere, conceptul este relativ simplu, în viitor se prevede extinderea utilizării tehnologiilor moderne ca instrumente pentru monitorizarea nivelului stocurilor de materiale, precum și a stării tehnice a echipamentelor majore²⁴. De asemenea, se prevede utilizarea sistemelor informatice de asistare a deciziei, pentru determinarea celei mai bune soluții de folosire a mijloacelor de sprijin avute la dispoziție. În acest fel, logisticienii vor avea la dispoziție cele mai moderne instrumente de management ale lanțului de aprovizionare-livrare.

Concluzii

Managementul logistic reprezintă un proces continuu, ciclic, care se execută de la primirea misiunii până la luarea deciziei și, ulterior, pe tot parcursul desfășurării acțiunilor de luptă, până la încheierea activităților, și o perioadă chiar după încheierea acestora.

Caracteristicile conflictelor și situațiilor de instabilitate ale viitorului determină, în funcție de caracterul acțiunilor adversarului, dezvoltarea economică, infrastructura zonelor (teatrelor) de operații etc., necesitățile reale de realizare a sprijinului logistic pentru obținerea succesului. În acest context, se poate explica necesitatea utilizării managementului logistic specific pentru a realiza dirijarea optimă a resurselor (logistice) necesare obținerii succesului acțiunilor militare.

Așadar, rezultă că managerilor logisticieni le revin misiuni deosebit de complexe în pregătirea și ducerea operațiilor. Pentru atingerea scopurilor operativ-tactice se cere din partea acestora o temeinică pregătire, competență, spirit de răspundere, multă inițiativă și perseverență.

Misiunea actuală importantă o reprezintă descreșterea „volumului” logisticii în economia acțiunilor militare și reducerea lungimii fluxului aprovizionărilor în teatrele de operații. Acest lucru este relativ ușor de statuat, dar mult mai greu de îndeplinit. Provocarea cea mai mare pentru logisticienii viitorului o va constitui asigurarea unui sistem logistic agil, interactiv, în măsură să sprijine eficient și eficace operațiile militare.

În perspectivă, ca urmare a reconfigurării sistemului logistic prin modernizarea tehnologiei informaționale specifice războiului bazat pe rețea, managementul logistic va fi perfecționat datorită

creării structurilor flexibile cu mare capacitate de reacție, capabile să acționeze în orice condiții, potrivit misiunilor încredințate.

NOTE:

1 Maurice Merleau-Ponty, *Sens et non-sens*, Paris, Gallimard, 1996, p. 86.

2 *Ibidem*.

3 John L. Gattorna (coordonator) și colectiv, *Managementul logisticii și distribuției*, Editura Teora, București, 1999, p. 48.

4 Carmen Bălan, *Logistica, Ediția a III-a revăzută și adăugită*, Editura Uranus, București, 2006, p. 45.

5 Roger Houck and William Cousins, *Communications Technologies for the Revolution in Military Logistics*, Army Logistician, January-February 2000, pp. 95-97.

6 Lieutenant Colonel Aundre F. Piggee, *Transformation – Revolution in Military Logistics*, United States Army, U.S.A., 09 April 2002, p. 130.

7 NATO - North Atlantic Treaty Organization, *Smart Defence*, <http://www.nato.int/cps/en/natolive/78125.htm>

8 Mircea Udrescu, Dumitru Popescu, *Sistematizări despre logistica militară*, Editura M.I., București, 1999, p. 33.

9 George C. Wilson, *The Logistics Behind A War On Iraq*, National Journal, U.S., 2006, p. 163.

10 *Ibidem*, p. 180.

11 *Ibidem*, pp. 182-183.

12 *Idem*.

13 Gerry J. Gilmore, *Logistics in Iraq success, partnership*, American Forces Press Service Washington, 2007, p. 187.

14 Major Brian, M. McMurry, *Expeditionary Logistics: Dawn of a New Joint Logistics Reality*, U.S., 2004, p. 134.

15 Gerry J. Gilmore, *Logistics in Iraq success, partnership*, American Forces Press Service Washington, 2007, p. 187.

16 *Ibidem*, p. 189.

17 <http://www.ziare.com/articole/militari+americani+Irak>.

18 *PNNL Breakthroughs Magazine Fall 2003 Special US Report.htm*.

19 *Idem*.

20 LTC Aundre F. Piggee, *USAWC Strategy Research Project, Transformation – Revolution in Military Logistics*, U.S. Army, 09 April 2002, p. 130.

21 *Idem*.

22 *PNNL Breakthroughs Magazine Fall 2003 Special US Report.htm*.

23 *Idem*.

24 Major Joshua M. Lenzini, *Anticipatory Logistics: The Army's Answer to Supply Chain Management*, USA, 2002.

BIBLIOGRAFIE

Bălan Carmen, *Logistica, Ediția a III-a revăzută și adăugită*, Editura Uranus, București, 2006.

Brian Major, Mc Murry M., *Expeditionary Logistics: Dawn of a New Joint Logistics Reality*, U.S., 2004.

Gattorna L. John (coordonator) și colectiv, *Managementul logisticii și distribuției*, Editura Teora, București, 1999.

Gilmore J. Gerry, *Logistics in Iraq success, partnership*, American Forces Press Service WASHINGTON, 2007.

Gilmore J. Gerry, *Logistics in Iraq success, partnership*, American Forces Press Service Washington, 2007.

Houck Roger, Cousins William, *Communications Technologies for the Revolution in Military Logistics*, Army Logistician, January-February 2000.

Major Lenzini M. Joshua, *Anticipatory Logistics: The Army's Answer to Supply Chain Management*, USA, 2002.

Merleau-Ponty Maurice, *Sens et non-sens*, Paris, Gallimard, 1996.

Piggee F. Aundre, *USAWC Strategy Research Project, Transformation – Revolution in Military Logistics*, U.S. Army, 09 April 2002.

Udrescu Mircea, Popescu Dumitru, *Sistematizări despre logistica militară*, Editura M.I., București, 1999.

Wilson C. George, *The Logistics Behind A War On Iraq*, National Journal, U.S., 2006.

PNNL Breakthroughs Magazine Fall 2003 Special US Report.htm.

NOUA IDENTITATE A RUSIEI ÎN „ERA PUTIN” ȘI SECURITATEA ENERGETICĂ ÎN CONTEXTUL REALITĂȚILOR CONTEMPORANE

NEW RUSSIAN IDENTITY IN “PUTIN ERA” AND ENERGY SECURITY IN THE CURRENT PERIOD

Lt.col. masterand Ion-Marius NICOLAE*

Folosind o abordare constructivistă, articolul explorează modul de identitate rus în timpul „erei Putin” și interacțiunea dintre monopolul de stat în domeniul resurselor naturale și desfășurarea politicii externe, în ceea ce privește dialogul privind energia dintre UE și Rusia atât un conflict de interese, cât și un conflict de identități și valori pot fi identificate.

Using a constructivist approach, the article explores the way Russian identity has been shaped during “the Putin era” and the interaction between state monopoly in the field of natural resources and the conduct of foreign policy. In relation to the energy dialogue between the EU and Russia, both a conflict of interests and a clash of identities and values can be identified.

Cuvinte-cheie: identitate; interes; securitatea energetică; de securitizare; Rusia; Uniunea Europeană.

Keywords: identity; interest; energy security; securitization; Russia; European Union.

Rusia pare că și-a regăsit *nostalgia imperială*¹, odată cu venirea la putere a lui Vladimir Putin, iar resursele naturale reprezintă ultimul atu al Kremlinului în dinamica procesului de globalizare și impunerea Moscovei ca un jucător de primă mână pe scena politică internațională.

Oricum, principalele tensiuni dintre Rusia și Uniunea Europeană au fost cauzate tocmai de neînțelegerile și vulnerabilitățile percepute de Bruxelles în termeni de *securitate energetică*.

Energia și resursele de energie reprezintă un punct central al aproape oricărei activități din cadrul societății umane de astăzi. Cu cât o societate este mai productivă și mai industrializată, cu atât mai mult are nevoie de resurse energetice fie că este vorba despre petrol, gaze naturale, energie solară sau electricitate.

Termenul de *securitate energetică* poate avea atât o dimensiune tehnică, dar și una politică, militară și economică.

Livrarea reprezintă o componentă a securității

energetice în siguranță a surselor cheie de energie, ale căror rețele de transport pot prezenta o vulnerabilitate la atacul unor teroriști, insurgenți, pirați sau bande criminale². De asemenea, se poate menționa și despre o *componentă militară*, în sensul proiectării forței în zone geografice unde resursele energetice ale unui anumit stat furnizor sunt amenințate³. Securitatea energetică poate avea și un alt sens, în special pentru statele *dependente de un singur furnizor* și care sunt plasate într-o poziție inferioară de negociere și sunt *vulnerabile unor presiuni politice*⁴, cum este cazul statelor din fostul spațiu sovietic precum Ucraina, Belarus, Georgia sau Țările Baltice.

Pentru a explica comportamentul Rusiei pe plan extern și relația acesteia cu Uniunea Europeană este necesară evidențierea factorilor care au modelat identitatea și interesele subiective ale Rusiei în materie de securitate energetică.

Conform teoriei lui Wendt, identitatea reprezintă „proprietatea actorilor internaționali care generează dispozițiile, motivațiile și comportamentele. Acest lucru înseamnă că identitatea este la bază subiectivă sau o calitate a nivelului de unitate înrădăcinată în înțelesurile atribuite sinelui de actor. Cu toate

*Statul Major al Forțelor Terestre
e-mail: marius24nicolae@yahoo.com

acestea, interpretarea acestor înțelesuri va depinde adesea de modul în care un actor reprezintă un actor în același fel, iar în această măsură identitatea va avea o calitate intersubiectivă sau sistemică” și se poate vorbi de patru identități statale (corporativă, tip, rol și colectivă)⁵. Este important de menționat cadrul teoretic al formării identităților, deoarece acestea vor determina modul în care se va forma interesul național și comportamentul în plan extern. De asemenea, se pot distinge între interese *obiective* (spre exemplu, supraviețuirea unui stat) și *interese subiective*, definite ca „cele credințe pe care practic actorii le au despre modul în care trebuie să își îndeplinească nevoile identitare, și acestea sunt adevărata motivație a comportamentului”⁶.

În timp ce Uniunea Europeană este un actor postmodern ce s-a dezvoltat ca o entitate ce privilegiază valori precum democrația, liberalizarea piețelor, sau drepturile omului, Rusia este un actor modern ce prețuiește suveranitatea în sens westphalian și ia în calcul folosirea forței pentru promovarea intereselor externe⁷. Din această cauză, nu este exagerat să înaintăm ipoteza că, între cele două părți pe lângă un conflict de interese, există un conflict de valori. Ținând cont de faptul că în spatele integrării europene și răspândirea valorilor sus menționate conțin o logică a securității⁸, extrapolat pe dimensiune energetică, interesul primar al UE este acela de a asigura securitatea alimentării pe termen lung membrilor săi, iar acest obiectiv urmează să fie îndeplinit prin integrarea și liberalizarea piețelor⁹.

Identitatea politică europeană și identitatea politică a Rusiei în „Era Putin”

Uniunea Europeană este percepută ca fiind un actor unic pe scena politicii internaționale, fiind etichetată de altfel și ca o *putere normativă* ce încearcă să își promoveze standardele politice proprii, precum democrația, drepturile omului sau economia de piață în relațiile cu terți actori, prin intermediul *politicii de vecinătate* (cel mai clar exemplu îl reprezintă statele din Europa de Est sau de la sudul Mării Mediterane). Încercarea de a defini identitatea europeană reprezintă o provocare serioasă din cauza faptului că nu este un stat, însă aspiră la obținerea calităților unui stat, tendință evidențiată de instituții, capacitatea de a lua decizii. Mai mult de atât, strict legat de relația energetică UE - Rusia, trebuie spus că Bruxelles nu vorbește cu o singură voce. Cu toate acestea, se

poate afirma că există o vizibilă identitate politică europeană. Această identitate politică este definită, în primul rând, dintr-o serie de viziuni comune asupra securității, în special nevoia de integrare cu scopul de a evita fragmentarea continentului¹⁰. Din acest punct de vedere, trebuie adusă în discuție Strategia de Securitate a Uniunii Europene, iar referitor la politica energetică deciziile adoptate de către Bruxelles, după crizele majore din 2004 și 2009. Totodată, în termeni de securitate energetică, interesul primar al Uniunii Europene este acela de a-și asigura siguranța alimentării pe termen lung, acțiune ce poate fi realizată prin integrare, și liberalizarea piețelor¹¹.

Christian Thorum identifică patru seturi diferite de idei colective în politica externă după destrămarea URSS, și anume: *idei liberale* (1992 - 1993 -1994), *realism geopolitic* (1993 - 1994 - 2000), *realism pragmatic geoeconomic* (2000 - 2004), *realism geostrategic cultural* (2004 - 2007)¹². Aceste idei colective au avut impact asupra percepției sistemului internațional, identității rusești, intereselor de politică externă și strategiei politice. Primele două tipuri de idei colective au definit identitatea rusească din perioada Elțin, caracterizată de ambiguitate în politica externă ce varia de la cooperare la divergențe cu Occidentul și definirea Rusiei mai mult ca o putere eurasiatică¹³, în timp ce următoarele tipuri de idei colective caracterizează perioada Putin, dar ținând cont de obiectivele de politică externă rusești realismul geostrategic cultural poate fi extins și dincolo de 2007, la mandatul președintelui Medvedev. Atât în perioada lui Boris Elțin, cât și în mandatul lui Putin, Rusia a fost percepută la nivelul leadership-ului politic ca o mare putere, însă cel de-al doilea lider a și definit sursele acestei măreții.

Conform *Conceptului de politică externă din 2000*, Rusia urma să își asigure o securitate durabilă, să lupte pentru obținerea unei poziții prestigioase în comunitatea internațională, natura relațiilor internaționale era descrisă ca fiind competitivă, unipolaritatea sistemului ca o amenințare, iar Moscova va trebui să facă eforturi pentru construirea unei lumi multipolare¹⁴. Din această cauză, primul mandat al președintelui Putin s-a axat foarte mult pe atragerea de investitori străini pe piața rusească și valorificarea potențialului intern de resurse naturale.

După 2004, sistemul internațional era perceput tot ca fiind unul competitiv, dar în care Occidentul încearcă să își impună propriul sistem de valori.

Astfel, Rusia era obligată să se întărească, deoarece „slabii vor fi învinși”¹⁵, iar Vestul era perceput ca amestecându-se în zonele sale de influență¹⁶. Acest lucru are un impact deosebit asupra politicii rusești, deoarece zona CSI, denumită și „străinătatea apropiată” era prioritară pentru Kremlin. Totodată s-a schimbat retorica leadership-ului politic, ce insista acum pe ideea că țara este o mare putere și un actor unic în sistemul internațional¹⁷. Politica externă pragmatică din timpul primului mandat al lui Putin era acum un suport pentru un comportament mult mai îndrăzneț pe scena internațională, și după cum afirma chiar fostul președinte „... pentru prima dată într-o lungă perioadă de timp, Rusia este atât politic, cât și economic stabilă. Este de asemenea independentă atât financiar, cât și în afacerile internaționale”¹⁸.

În ceea ce privește aspectul intern al statului, – ceea ce occidentalii au definit drept „managed democracy”¹⁹ – susținătorii lui Putin îl descriu folosind concepte, precum „democrație suverană” și „economie suverană”, accentuând necesitatea Rusiei de a-și proteja calea specifică de dezvoltare și resursele naturale²⁰. Factorii decizionali rusești identifică trei motive pentru care instinctul liberalizării și al democratizării venit dinspre Vest poate fi o amenințare directă pentru Rusia. În primul rând există teama de o revoluție „colorată” în Rusia după modelul celor din Ucraina sau Georgia. În al doilea rând, Kremlinul se vede încercuit în fosta sa zonă de influență de regimuri politice radicale pro americane și, nu în ultimul rând, țara se simte amenințată de radicalizarea islamiștilor, considerând că aceștia au fost provocați de acțiunile americane²¹.

În ceea ce privește perioada Medvedev atât *Conceptul de Politică Externă din 2008*, cât și *Strategia de Securitate* adoptată în mai 2009 de administrația prezidențială vorbeau despre dorința existenței unei lumi multipolare în care Rusia să joace un rol important, dorința Rusiei de a coopera și a menține relații de prietenie cu toate statele, inclusiv Vestul, datorită statului de a proteja cetățenii ruși din afara granițelor și despre faptul că Rusia are interese în anumite regiuni geografice, cum ar fi fostul spațiu sovietic²². Referitor la arhitectura sistemului internațional, în 2007, la Munchen, Putin afirma că nu există niciun dubiu asupra faptului că potențialul economic al noilor centre (se referea la statele BRIC) ale economiei globale va fi convertit

inevitabil în influență politică și vor consolida multipolaritatea²³.

Se poate afirma că *identitatea corporativă* a Rusiei este aceea de mare putere ce caută să își găsească un loc în afacerile mondiale și un actor unic în sistemul internațional cu o linie de politică externă proprie și cu un specific intern aparte reprezentat de *democrația suverană*, constituită în opoziție cu principiile liberale europene.

Securizarea pe dimensiune energetică în Rusia

Politica energetică reprezenta principala „armă”, prin care Rusia urma să se impună pe scena internațională, Putin declara de altfel, în 2005, că Rusia trebuie să se impună ca un lider al pieței energetice globale²⁴.

Prin securizare, concept ce îi aparține lui Ole Waever se înțelege „procesul prin care un actor ce securizează definește specific o problemă sau actor ca fiind o amenințare existențială pentru un anumit obiect referent și această mișcare este acceptată de o audiență semnificativă”²⁵.

Când vorbim despre *securitatea energetică* a Rusiei, tratată ca un domeniu dincolo de limitele normale ale politicului avem în vedere eforturile statului de păstrare a monopolului asupra resurselor energetice, diversificarea pieței externe, securitatea transporturilor și avantajele strategice ale politicii energetice rusești.

De asemenea, pentru Kremlin securitatea energetică are un important aspect social, deoarece sistemul energetic intern este puternic subvenționat de stat. Conform statisticilor câștigurile din exporturile de petrol, gaz natural și petrol rafinat au crescut de la 28 de miliarde de dolari în 1998, anul în care rubla s-a prăbușit la 217 miliarde de dolari în 2007²⁶.

Rolul crucial al statului în deținerea monopolului asupra resurselor naturale pleacă de la însăși ideile lui Vladimir Putin. Conform viziunii sale exprimată în teza de doctorat intitulată „Mineral Natural Resources in the Strategy of Development of Russian Economy” susținută la Institutul Minier din St. Petersburg, statului îi reveneau sarcinile de a administra resursele naturale, de a crea un cadru legislativ privind normele exploatarei, de a reglementa importul și exportul în domeniu și de a stimula inovațiile, investițiile și cercetarea în domeniu. De asemenea, proprietatea privată

avea o importanță minimă în viziunea liderului de la Kremlin²⁷.

Principalul instrument concret prin care Kremlinul își promovează politica energetică este Gazprom, creată în 1965 și devenită companie „independentă” în 1989. În 2005, statul rus a devenit acționar majoritar cu 51%, din capital restul fiind deținut de „entități legale rusești” (29,47%), particulari ruși (13,07%) și acționari străini (7,45%). De asemenea, compania deține toată infrastructura de transport din Rusia, toate stațiile de compresie din Rusia și este singura întreprindere rusească autorizată să vândă gaz rusesc în exteriorul țării²⁸. Firme particulare precum Shell sau BP au avut o experiență foarte neplăcută pe piața rusească, fiind practic forțate să renunțe la contractele încheiate în Rusia ca urmare a presiunilor exercitate de Gazprom, care a refuzat să aprobe exploatarea de gaze de la Sahalin 2 și Kovitka²⁹.

În afara stabilirii unui monopol asupra structurii energetice interne, dar și a unor state din fosta zonă CSI³⁰, mult mai importante sunt replicile oferite tentativei Uniunii Europene de a găsi o alternativă aprovizionării cu gaze rusești. Este vorba, în primul rând, despre proiectul *South Stream*, perceput ca rivalul proiectului *Nabucco* ce presupune construirea unei conducte de gaze naturale din Rusia către Italia și Austria. Proiectul rusesc se află, de altfel, în concurență directă cu *Nabucco* pentru resursele azere din câmpul gazeifer Șah Deniz.

Există, de asemenea, și o tendință de diversificare a pieței externe din domeniul energiei. *Strategia energetică a Rusiei pentru perioada de până în 2030*, lansată de administrația Medvedev în 2009, prevede o creștere a exporturilor de gaze naturale și petrol spre regiunea Asia – Pacific la 22 - 25% din cantitatea totală vândută³¹.

O altă decizie cu impact asupra pieței gazului a reprezentat-o ideea lansată de către Rusia împreună cu Iranul și Qatar în cadrul unei reuniuni în Teheran a Forumului Țărilor Exportatoare de Gaze Naturale din 2008 de a forma un „OPEC al gazelor”, fapt ce a provocat îngrijorare, atât în rândul statelor membre UE, cât și în SUA, din cauza unei posibile ridicări a prețului³². Comisia Europeană, chiar și-a exprimat opoziția clară față de crearea unei astfel de organizații susținând că gazele trebuie vândute pe o piață liberă³³.

În ceea ce privește atitudinea UE se poate menționa despre un ton fragmentat, atunci când este vorba despre relația energetică cu Rusia. Există

state care privilegiază relațiile bilaterale economice cu Rusia, cum ar fi Germania, Franța, Italia și un grup al statelor proaspăt intrate, care privesc Rusia ca o amenințare, atitudine determinată de percepția istorică față de Kremlin. În prezent, Germania își extinde relațiile energetice cu Rusia și odată cu demararea proiectului *North Stream* va avea parte nu numai de mai mult gaz natural din partea Rusiei, ci va deveni o rută de tranzit cheie pentru gazul rusesc și principalul distribuitor al resurselor energetice rusești în Europa, făcând-o să aibă și mai mare influență asupra vecinilor ei³⁴. De asemenea, relația Rusia – Franța este marcată de *afacerea Mistral*³⁵ și prezența pe piața rusească sau în proiecte internaționale alături de Rusia a unor importante firme franceze, precum GDF Suez, EDF, sau Societe Generale.

În schimb, statele estice s-au angajat în demararea unor proiecte de spargere a monopolului rusesc³⁶ și chiar definesc dependența de resursele energetice ale unui singur furnizor monopolist ca o amenințare³⁷.

Referitor la acțiunea politică, trebuie spus că încă de la începutul anilor 1990, URSS/Rusia a apelat la întreruperile de energie în scopul obținerii unor avantaje geopolitice³⁸. Însă apogeul tensiunilor dintre statele europene și Rusia l-au constituit crizele gazelor din 2006, respectiv 2009 și războiul ruso-georgian din august 2008, moment în care multe state membre UE au început să perceapă Rusia într-un ton negativ³⁹.

O miză importantă o constituie Ucraina, disputată atât de Rusia, cât și de UE. În cazul Ucrainei, miza securității pentru Rusia se extinde și în alte două sectoare, și anume cel militar (interesele strategice din Crimeea și Marea Neagră și abilitatea de a se proteja de amenințări externe) și cel societal (viitorul etnicilor ruși)⁴⁰. Pe de altă parte, UE a introdus, în anul 2009, Ucraina în cadrul *Comunității Energetice Europene*⁴¹.

Dialogul energetic UE - Rusia

Dialogul energetic instituționalizat dintre UE și Rusia a debutat în anul 2000 în urma Summitului de la Paris. Prin această formă de cooperare, Uniunea impunea Rusiei să își reformeze monopolurile din domeniul resurselor naturale, să ia măsuri pentru deschiderea pieței, să îmbunătățească eficiența energetică și să îmbunătățească climatul pentru investițiile private⁴². UE încearcă să aplice în relația cu Rusia, incluzând aici și dialogul energetic,

logica *Politicii Europene de Vecinătate* prin care încearcă să impună un set de condiții partenerilor săi, referitoare la democratizare, drepturile omului sau anumite standarde economice, idee ce nu este interpretată într-o lumină pozitivă de factorii decizionali de la Kremlin⁴³.

În urma Consiliului de la Feira din 2000 s-a ajuns la un acord informal între părți prin care Uniunea decupla dialogul energetic de condiționalitatea politică, iar ca rezultat imediat s-au intensificat raporturile economice între cele două părți⁴⁴.

Pentru Uniunea Europeană, lucrurile se vor complica după 2004 atunci când dependența energetică devine asimetrică, țările nou intrate fiind mult mai vulnerabile⁴⁵.

Interacțiunea dintre Uniunea Europeană și Rusia are loc sub identități diferite, care la rândul lor generează *interese subiective* diferite. După cum s-a afirmat anterior, integrarea europeană și impunerea nucleului de norme comunitare conține o logică a securității. Astfel, pe dimensiune energetică Uniunea dorește să își asigure siguranța alimentării cu energie și pentru aceasta consideră necesar acceptarea de către partenerii săi energetici a unor norme liberale menite să demonopolizeze respectivul domeniu, măsură ce ar putea avea impact atât asupra transparenței prețurilor, dar și a transportului în condiții de siguranță. Pe de altă parte, Rusia dorește să păstreze controlul asupra resurselor naturale, energia fiind o sursă de măreție a statului și un element definitoriu al identității rusești de mare putere.

Rusia prezintă o structură instituțională foarte slabă și din această cauză încrederea opiniei publice se îndreaptă mai mult spre „rețele personale de oameni” politici (variind de la cel mai înalt executiv, până la cea a unui primar). De altfel, climatul instituțional rusesc este concentrat mai mult în jurul unui singur element al structurii instituționale și anume administrația prezidențială⁴⁶. De fapt, această configurație duce oarecum cu structura instituțională țaristă, atunci când puterea era concentrată în mâna unui monarh absolut.

Un punct de divergență între UE și Rusia este reprezentat de prevederile *Tratatului Cartei Energiei*. Acesta este un tratat bazat pe principii liberale asupra cărora s-a căzut de acord în 1994 și a intrat în vigoare la 16 aprilie 1998, creând obligații sub Dreptul Internațional Public, iar scopul său era întărirea economiei de piață și a cooperării în materie energetică, îmbunătățind astfel siguranța în

aprovizionarea cu produse energetice⁴⁷. Rusia însă, deși a semnat tratatul în 1994, nu a ratificat actul respectiv, iar în aprilie 2004 TCE a fost mutat de pe agenda Dumei de stat considerându-se că este în contradicție cu interesele naționale rusești și este impus din exterior⁴⁸.

Pe de altă parte, *Pachetul al treilea al Liberalizării* în domeniul energetic lansat de Comisia Europeană în 2007 a fost la rândul său interpretat de Kremlin ca un impediment împotriva Gazprom⁴⁹.

Cu toate acestea, după 2009 se poate vorbi despre un nou ton al relațiilor energetice între cele două părți, în sensul maximizării gradului de instituționalizare. Gradul de instituționalizare a sporit, între cele două părți semnându-se și un *Parteneriat pentru Modernizare*, și de asemenea a apărut un mecanism de „early warning”⁵⁰. În februarie 2011 a fost convenit asupra unei „Foi de parcurs” pentru cooperare în domeniul energetic, document ce era însoțit de o „Declarație Comună” cu scopul creării unui mecanism de evaluare a viitoarelor trenduri de pe piața gazelor din Cadrul Dialogului UE - Rusia⁵¹.

De asemenea, faptul că securitatea energetică face parte din agenda NATO nu poate decât să întrețină relațiile încordate cu Moscova. În ceea ce privește NATO, securitatea energetică a devenit o preocupare pentru alianță după crizele din 2006 și mai ales 2009. Într-o conferință de presă susținută la Riga, în 2006, senatorul Richard Lugar a propus ca *securitatea energetică* – incluzând în categoria amenințărilor și posibilitatea de a folosi energia ca o armă geopolitică – să fie inclusă în prevederile *articolului 5 al Alianței*⁵², deci cu alte cuvinte să fie tratată ca o amenințare gravă la adresa securității de stat și să implice un răspuns colectiv din partea membrilor NATO.

Cu toate acestea, la Summitul NATO desfășurat la Lisabona, în noiembrie 2010 tonul referitor la gravitatea amenințărilor energetice s-a schimbat considerabil. Astfel, securitatea energetică a devenit oficial subiect al mecanismului și al procesului de consultări exprimat în articolul 4 al Alianței, exceptând existența unui risc major cum ar fi un atac asupra sistemului de comandă și control NATO sau rețeaua energetică a Alianței ce va implica măsuri colective de apărare sub Articolul 5⁵³.

Rusia are nevoie la rândul său de investițiile europene extrem de necesare modernizării infrastructurii interne, dar și de „control” asupra

Europei de Est. Deși Rusia încearcă o diversificare a pieței spre China, relațiile dintre cele două părți pe dimensiune energetică, cel puțin în ceea ce privește exportul de gaz natural sunt învăluite într-o oarecare incertitudine, determinată atât de criterii geografice (distanța mare dintre câmpurile gazeifere rusești și zona industrializată Guandong), dar și geopolitice (Rusia poate consolida prin resursele poziția Chinei în sistem).

Din această cauză rămâne prioritară relația cu Uniunea Europeană. Pe de altă parte, cooperarea poate fi determinată și de un eventual succes al UE de diversificare a alternativelor energetice. Astfel, Moscova este nevoită să coopereze cu Bruxelles pentru a avea un avantaj asupra potențialilor furnizori din Nordul Africii, Orientul Mijlociu sau zona Caucaz⁵⁴. După cum declara și președintele Consiliului European, H. von Rompuy, „Parteneriatul pentru Modernizare” va sta la baza unei relații noi între cei doi parteneri⁵⁵.

În ceea ce privește *cultura*⁵⁶ dialogului energetic, nu se poate încadra într-o anarhie de tip Locke, după modelul wendtian, unde rolul care domină interacțiunea dintre cele două părți ar fi cel de *rival*, din cauza naturii Uniunii Europene, și a faptului că Rusia nu este percepută astfel. Cultura este mai degrabă una extrem de dinamică ce oscilează între conflict și cooperare.

Concluzii

Faptul că Rusia definește Uniunea Europeană ca un competitor ține tot de identitatea statului de a se defini ca o mare putere. La rândul ei, logica condiționalității europene contribuie momentan la păstrarea acestei rivalități. Ca Rusia să accepte *acquisul* comunitar trebuie să formeze o identitate colectivă cu Uniunea Europeană, ori acest lucru momentan este imposibil, deoarece Rusia se percepe ca un actor de prim rang în sistem și are propria sa agendă politică, cu propriile interese și o sferă de influență de-a lungul fostului spațiu sovietic.

După cum am observat, Rusia se prezintă ca un actor modern ce prețuiește suveranitatea westphaliană și dorește să se impună din nou ca o mare putere în sistemul internațional. Din acest punct de vedere, monopolul statului asupra surselor de energie este un imperativ necesar obiectivelor de politică externă ale Kremlinului. Cu toate acestea, după cum afirmă și Wendt, identitățile nu sunt „sculptate în piatră”⁵⁷ și se pot schimba, în timpul

interacțiunii acestea aflându-se într-un continuu proces.

După cum am arătat, după 2010, relația energetică UE-Rusia pare a se încadra pe noi coordonate.

NOTE:

1 George Anglitoiu, *Strategia de securitate energetică a Uniunii Europene, Cadran politic* (2007) <http://www.cadranpolitic.ro/?p=3300>, accesat la data de 12.03.2014.

2 Michael T. Clare, *Energy Security* în Paul Williams (coordonator), *Security Studies: an introduction* (London and New York: Routledge, 2008), p. 485.

3 *Ibidem*, p. 487.

4 *Idem*, p. 488.

5 Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), p. 224.

6 *Ibidem*, p. 232.

7 Termeni împrumutați din Robert Cooper, *Destrămarea națiunilor: ordine și haos în secolul XXI*, traducere de Sebastian Huluban (Editura Univers Enciclopedic, București, 2007), pp. 47 - 55.

8 Barry Buzan, Ole Waever, *Regions and powers: the Structure of International Security*, (Cambridge University Press, Cambridge, 2004), p. 364.

9 Viatcheslav Mozorov, *Energy Dialogue and the Future of Russia: Politics and economics in the struggle for Europe*, în Pami Aalto (coordonator), *The EU - Russia Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security* (Hampshire: Ashgate Publishing, 2008), p. 45.

10 Barry Buzan, Ole Waever, *Regions and powers*, pp. 356-364.

11 Viatcheslav Mozorov, *Energy Dialogue and the Future of Russia: Politics and economics in the struggle for Europe*, în Pami Aalto (coordonator), *The EU - Russia Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security* (Hampshire: Ashgate Publishing, 2008), p. 45.

12 Christian Thorum, *Explaining Change in Russian Foreign Policy: the Role of Ideas in Post - Soviet Russia's Conduct Towards the West* (Palgrave MacMillan, Hampshire, 2009), pp. 9 - 10.

13 *Ibidem*, p. 29.

14 *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, (2000) <http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm>, accesat la 12.03.2014.

15 Vladimir Putin, *Address to the Federal Assembly of the Russian Federation Moscow*, the Kremlin, 16 Mai 2004 în http://www.mid.ru/Brp_4.nsf/arh/2E998AB77466FAC7C3256EC9001C93BE?OpenDocument, accesat la 12.03.2014.

16 Christian Thorum, *Explaining Change in Russian Foreign Policy: the Role of Ideas in Post - Soviet Russia's Conduct Towards the West* (Palgrave MacMillan, Hampshire, 2009), p. 32.

17 *Ibidem*, p. 35.

18 Vladimir Putin, *Address to the Federal Assembly of the Russian Federation Moscow, the Kremlin, 16 Mai 2004* în http://www.mid.ru/Brp_4.nsf/arh/2E998AB77466FAC7C32

- 56EC9001C93BE?OpenDocument, accesat la 12.03.2014.
- 19 Nicolay Petrov, Michael McFaul, *The Essence of Putin's Managed Democracy*, 2005, <http://www.carnegieendowment.org/events/index.cfm?fa=eventDetail&id=819>, accesat la 12.03.2014, ora 12.40.
- 20 *Kommersant*, "Vladislav Surkov Divides Democracy", http://www.kommersant.com/p686274/r_1/Vladislav_Surkov_Divides_Democracy/, accesat la 12.03.2014, ora 12.42.
- 21 Andrei P. Tsygankov, *Russia's Foreign Policy* în Stephen K. WEGREN, Dale R. HERSPRING (coordonatori), *After Putin's Russia 4th ed.*, (New York, Toronto, Plymouth, Rowman and Littlefield Publishers, 2010), pp. 224 – 225.
- 22 Marcel de Haas, *Medvedev's Security Policy: A provisional Assessment*, „Russian Analytical Digest”, 2009, p. 62.
- 23 Vladimir Putin, *Prepared Remarks at the 43rd Munich Conference on Security Policy*, 10 februarie 2007, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html>, accesat la 12.03.2014, ora 12.45.
- 24 Vladimir Putin *apud* Viatcheslav Mozorov, *Energy*, p. 55.
- 25 Barry Buzan, Ole Waever, Jaap De Wilde, *Security: A New Framework*, p. 6.
- 26 Evert Faber van der Meulen, *Gas Supply and the EU - Russia Relations*, *Europe - Asia Studies*, p. 61.
- 27 Olga Oliker et.al., *Russian Foreign Policy: sources and implications* (Arlington and Pittsburgh: RAND Corporation, 2009), p. 47.
- 28 Vladimir Putin, *apud* Paula-Daniela Gângă, *Relația Uniunea Europeană - Rusia: problema energetică*, Institutul European, Iași, 2010, pp. 146 - 147.
- 29 *Ibidem*, p. 112.
- 30 *Idem*, pp. 114 - 115.
- 31 Ileana Racheru, Octavian Manea, *Gazul - instrument de politică externă al Rusiei*, *Revista 22* (2008), <http://www.revista22.ro/gazul-instrument-de-politica-externa-al-rusiei-4886.html>, accesat la 12.03.2014, ora 13.10.
- 32 Schoichi Itoh, *Sino - Russian Energy Relations: True Friendship or Phony Partnership?*, *Russian Analytical Digest*, 2010, p. 63.
- 33 Terry Macalister, *Russia, Iran and Qatar announce cartel that will control 60% of world's gas supplies*, *The Guardian*, 22 octombrie 2009, <http://www.guardian.co.uk/business/2008/oct/22/gas-russia-gazprom-iran-qatar>, accesat la 12.03.2014, ora 13.20.
- 34 *Stratfor Global Intelligence* "Russia's Expanding Influences: Part 4 -the Major Players", 2010, pp.2-3;
- 35 Liviu Mureșan, *Ce consecințe are Afacerea Mistral*, *Adevărul*, 24 ianuarie 2011, http://www.adevarul.ro/international/foreign_policy/bate-Mistralul_0_433156868.html, accesat la 12.03.2014, ora 13.30.
- 36 Spre exemplu, Polonia, pentru a reduce dependența energetică de Rusia și pentru a-și spori independența politică, demarează trei proiecte importante: un terminal de gaz lichefiat în Vestul țării, conducta de gaze naturale Baltică ce va stabili o conexiune între Polonia și Norvegia și conducta petrolieră Odesa - Brody - Plock și de asemenea susține planurile energetice europene. Pentru mai multe detalii a se vedea Piotr Naimiski, *Energy Diversification Strategy for Poland*, *Columbia University*, (2007) http://www.columbia.edu/cu/ece/academics/regional/conf/Piotr_Naimiski_at_Columbia%20University070917_.pdf. De asemenea România, a demarat și o alternativă la proiectul Nabucco, și anume proiectul "AGRI" (Azerbaidjan - Georgia - România - Interconector), prin care gaze lichefiate azere ar urma să ajungă în România prin Georgia. Cu toate acestea asupra proiectului planează suspiciuni în ceea ce privește fezabilitatea și susținerea din partea UE, accesat la 12.03.2014, ora 13.40.
- 37 Acest caz se poate vedea în strategiile de securitate națională ale Lituaniei, respective Estoniei din anii 2002 și 2004. Pentru mai multe detalii a se vedea Eiki Berg, *The Baltic Gateway: A Corridor Leading Towards Three Different Directions?*, în Pami AALTO, *The EU - Russia Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security* (Hampshire: Ashgate Publishing, 2008), pp. 155 – 157.
- 38 Sergiy Prochorov, Marta - Maria Denschykova, *European Union's Gas Supply: to securitize or not to securitize?*, *Lund University*, (2009):2, <http://www.lu.se/o.o.i.s?id=19464&postid=1405862>, accesat la 12.03.2014.
- 39 Emil Kirchner, Can Berk, *European Energy Security Co-operation: between amity and enmity*, *Journal of Common Market Studies*, 2010, p. 48.
- 40 David Harriman, *Energy is what states make of it: Exploring New Aspects in the EU - Russian Energy Relations from a Constructivist Perspective*, *Lund University* (2008):39. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1414853&fileId=1414855>, accesat la 12.03.2014.
- 41 *The Treaty Establishing the Energy Community*, 3-27 <http://www.eihp.hr/hrvatski/pdf/zakoni/ect2005.pdf>, accesat la 12.03.2014.
- 42 Charles Grant, Katinka Barysch, *The EU - Russia Energy Dialogue*, *Centre for European Reform*, (2003): 1 – 4, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_eu_russia.pdf, accesat la 12.03.2014.
- 43 Viatcheslav Mozorov, *Energy Dialogue and the Future of Russia: Politics and economics in the struggle for Europe*, în Pami AALTO (coordonator), *The EU-Russia Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security*, (Ashgate Publishing, Hampshire, 2008), p. 44.
- 44 *Ibidem*, p. 47.
- 45 David Harriman, *Energy is what states make of it: Exploring New Aspects in the EU - Russian Energy Relations from a Constructivist Perspective*, *Lund University* (2008):39. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1414853&fileId=1414855>, accesat la 12.03.2014.
- 46 Faber van der Meulen, *Gas Supply and the EU - Russia Relations*, *Europe - Asia Studies*, p. 843.
- 47 Viorica Antonov, *Diplomația energetică rusă, Cadran politic* (2007) <http://www.cadranpolitic.ro/?p=1234>, accesat la 12.03.2014.
- 48 Viatcheslav Mozorov, *Energy Dialogue and the Future of Russia: Politics and economics in the struggle for Europe*, în Pami Aalto (coordonator), *The EU - Russia Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security* (Hampshire: Ashgate Publishing, 2008), p. 47.
- 49 David Harriman, *Energy is what states make of it: Exploring New Aspects in the EU - Russian Energy Relations from a Constructivist Perspective*, *Lund University* (2008):39. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1414853&fileId=1414855>, p. 38, accesat la 12.03.2014, ora 14.30.

50 Joint Report EU - Russia Energy Dialogue 2000 – 2010: Opportunities for our future Energy Partnership, (Buxelles, Moscova: 2010), pp. 7 – 12.

51 Comisia Europeană, *Common Understanding of the Roadmap of the Preparation of the EU – Russia Energy Cooperation until 2050*, (2011) http://ec.europa.eu/energy/international/russia/doc/20110224_understanding_roadmap_2050.pdf, accesat la 12.03.2014.

52 Iulian Chifu, Sergiu Medar, *NATO and Energy Security*, în Iulian Chifu (editor), *Energy Security Strategies in the Wider Black Sea Region*, Curtea Veche, București, 2010, pp. 35 - 37.

53 *Ibidem*, pp. 41-43.

54 Berk Kirchner, *European Energy Security Co-operation*, p. 873.

55 Consiliul European, *EU-Russia: Partnership for Modernisation*, (2010), <http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?lang=EN&focusID=485>, accesat la 10.03.2014.

56 În termen constructiviști cultura reprezintă un subset al structurii și se referă la setul de norme, reguli, valori, identități instituții, organizații, sau mecanisme de amenințare din sistemul internațional care constituie identitatea și interesele agenților.

57 Alexander Wendt, *Social theory*, p. 21.

BIBLIOGRAFIE

Anglitoiu George, *Strategia de securitate energetică a Uniunii Europene, Cadran politic*, 2007.

Antonov Viorica, *Diplomația energetică rusă, Cadran politic 2007* <http://www.cadranpolitic.ro/?p=1234>

Hifu Iulian (editor), *Energy Security Strategies in the Wider Black Sea Region*, Curtea Veche, București, 2010.

Gângă Paula-Daniela, *Relația Uniunea Europeană - Rusia: problema energetică*, Institutul European, Iași, 2010.

Mureșan Liviu, *Ce consecințe are Afacerea Mistral, Adevărul*, 24 ianuarie 2011.

Racheru Ileana Manea Octavian, *Gazul – instrument de politică externă al Rusiei, Revista 22*, 2008.

Buzan Barry, Waever Ole, *Regions and powers: the Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

Cooper Robert, *Destrămarea națiunilor: ordine și haos în secolul XXI*, Traducere de Sebastian Huluban, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007.

De Haas Marcel, *Medvedev's Security Policy: A provisional Assessment, Russian Analytical Digest*, 62 (2009), 5.

Grant Charles, Barzsch Katinka, *The EU – Russia Energy Dialogue, Centre for European Reform*, 2003, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_eu_russia.pdf

Harriman David, *Energy is what states make of it: Exploring New Aspects in the EU – Russian Energy Relations from a Constructivist Perspective*, Lund University, 2008.

Itoh Schoichi, *Sino-Russian Energy Relations: True Friendship or Phony Partnership?*, *Russian Analytical Digest*, 63 (10), 2010;

Kirchner Emil, Berk Can, *European Energy Security Co-operation: between amity and enmity*, *Journal of Common Market Studies*, 48(4), 2010.

Macalister Terry, *Russia, Iran and Qatar announce cartel that will control 60% of world's gas supplies*, *The Guardian*, 22 octombrie 2009.

Naimiski, Piotr, *“Energy Diversification Strategy for Poland”*, *Columbia University*, 2007.

Oliker Olga et al., *Russian Foreign Policy : sources and implications*, Arlington and Pittsburgh: RAND Corporation, 2009.

Pami Pami (coordonator), *The EU – Russia Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security Hampshire*: Ashgate Publishing, 2008.

Petrov Nicolay, Mc Faul Michael, *The Essence of Putin's Managed Democracy*, 2005.

Thorun Christian, *Explaining Change in Russian Foreign Policy: the Role of Ideas in Post – Soviet Russia's Conduct Towards the West*, Hampshire: Palgrave MacMillan, 2009.

Van der Meulen, Evert Faber, *Gas Supply and the EU-Russia Relations, Europe-Asia Studies*, 61(5) 2009: 848.

Wegren Stephen K., Herspring Dale R. (coordonatori), *After Putin's Russia 4th ed.*, New York, Toronto, Plymouth, Rowman and Littlefield Publishers, 2010.

Wendt Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

Williams Paul, (coordonator), *Security Studies: an introduction*, London and New York, Routledge, 2008.

http://www.columbia.edu/cu/ece/academics/regional/conf/Piotr_Naimski_at_Columbia%20University070917_.pdf, ultima accesare 12.03.2014

The Foreign Policy Concept of the Russian Federation, 2000, disponibil la <http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm>, accesat la 12.03.2014.

The Treaty Establishing the Energy Community, disponibil la <http://www.eihp.hr/hrvatski/pdf/zakoni/ect2005.pdf>, ultima accesare 12.03.2014

Joint Report EU – Russia Energy Dialogue 2000 - 2010: Opportunities for our future Energy Partnership, Buxelles, Moscova: 2010, disponibil la http://ec.europa.eu/energy/international/events/doc/2010_11_22_eu_russia_anniversary_report_en.pdf, accesat la 12.03.2014.

Comisia Europeană, Common Understanding of the Roadmap of the Preparation of the EU Russia Energy Cooperation until 2050, 2011 http://ec.europa.eu/energy/international/russia/doc/20110310_understanding_roadmap_2050.pdf

Consiliul European, EU-Russia: Partnership for Modernisation, 2010, <http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?lang=EN&focusID=485>, accesat la 12.03.2014.

INTERFERENȚE ȘI CORELAȚII SEMNIFICATIVE ÎNTRE BUGETUL MINISTERULUI APĂRĂRII NAȚIONALE ȘI BUGETUL STATULUI MAJOR AL FORȚELOR NAVALE

INTERRELATIONS AND SIGNIFICANT CORELATIONS BETWEEN THE BUDGET OF NATIONAL DEFENCE MINISTRY AND THE ONE OF THE GENERAL STAFF

Col.drd. Fănel MITEA*

În prima parte a articolului am surprins unele aspecte esențiale privind evoluția cheltuielilor efective și previzionate în Ministerul Apărării Naționale în perioada 2009-2016. O importantă parte din acest articol am alocat-o evidențierii unor elemente de referință privind cadrul general și sumarul alocațiilor bugetare pentru Statul Major al Forțelor Navale pentru perioada 2005-2013. Partea finală a articolului am destinat-o analizei evoluției indicatorilor bugetari pentru Statul Major al Forțelor Navale în perioada 2005-2013.

The first part of the article focuses on some essential aspects regarding the evolution of actual and envisaged expenditures within the Ministry of National Defence between 2009-2016. An important part of the paper is meant to stress important elements of the general framework and the amount of budgetary allocation for the Navy General Staff between 2005-2013, while its final pages are dedicated to the analysis of the budgetary indicators for the Navy General Staff between 2005-2013.

Cuvinte-cheie: structura cheltuielilor Ministerului Apărării Naționale în bugetul de stat; previziuni bugetare pentru apărare pentru perioada 2012-2015; structura bugetului Ministerului Apărării Naționale pe programe și obiective.

Keywords: *expenditures of National Defence Ministry from state budget; budgetary forecasting for defence between 2012-2013; the structure of ODU's budget.*

Unele aspecte esențiale privind evoluția cheltuielilor efective și previzionate în Ministerul Apărării Naționale în perioada 2009-2016

În articolul de față am dorit să evidențiez o serie de interferențe și corelații semnificative între bugetul Ministerului Apărării Naționale și bugetul Statului Major al Forțelor Navale, pentru a identifica unele posibilități de optimizare a legăturilor dintre cele două categorii de bugete.

În continuare voi prezenta evoluția cheltuielilor Ministerului Apărării Naționale din bugetul de stat pe perioada 2011-2016, cu unele comentarii ale noastre legate de cifrele cuprinse în acest document de referință (Tabelul nr. 1).

Se poate observa, în primul rând, faptul că cheltuielile totale au cunoscut o reducere în 2012 față de 2011, pentru ca în continuare, din 2013 până în 2016 să se previzioneze o ușoară creștere an de an a acestui indicator (de la 5.195 de milioane lei în 2013 la 5.441 de milioane lei în 2016). Dacă privim procentual acest indicator (ponderea lui din PIB), constatăm că acesta are o evoluție descendentă de la an la an (cu excepția anului 2013, când procentul este estimat la 0,83%), adică de la 0,89% în 2011 la 0,74% în 2016. Acest aspect indică o diminuare a importanței cheltuielilor pentru apărare în comparație cu alte cheltuieli ce se suportă din bugetul de stat.

Tot de pe site-ul Ministerului Finanțelor Publice prezentăm o situație reală și o previziune a bugetelor apărării în perioada 2012-2015 având ca surse de finanțare atât credite de angajament, cât și credite bugetare (Tabelul nr. 2).

*Ministerul Finanțelor Publice
e-mail: fanel.mitea@m.finante.ro

Evoluția cheltuielilor MAPN din bugetul de stat pe perioada 2011-2016¹

-milioane lei-

Tabelul 4.8 Cheltuielile Ministerului Apărării Naționale din bugetul de stat pe perioada 2011-2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
CHELTUIELI TOTAL						
mil lei	4.940	4.797	5.195	5.278	5.411	5.441
% din P.I.B.	0,89	0,82	0,83	0,80	0,78	0,74
Cheltuieli de personal						
mil lei	3.245	3.481	3.910	3.952	4.051	4.051
% din P.I.B.	0,58	0,59	0,63	0,60	0,58	0,55
Bunuri și servicii						
mil lei	721	629	592	611	629	644
% din P.I.B.	0,13	0,11	0,09	0,09	0,09	0,09
Subvenții						
mil lei	11					
% din P.I.B.	0,00					
Asistența socială						
mil lei	70 *)	64	80	53	56	56
% din P.I.B.	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Alte transferuri curente						
mil lei	269	265	280	324	329	335
% din P.I.B.	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Cheltuieli de investiții						
mil lei	625	358	332	338	346	356
% din P.I.B.	0,11	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05
din care:						
- transferuri între unități ale administrației publice	20	27	21	21	21	22
- proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile (FEN) postaderare						
- cheltuieli de capital	606	332	311	317	325	334

*) Începând cu anul 2011 plata pensiilor se asigură din Bugetul asigurărilor sociale de stat.

Previziuni bugetare pentru apărare în perioada 2012-2015

- mii lei -

Tip credite	2012	2013	2014	2015
Credite de angajament	5.106.577	5.805.474	5.720.621	5.983.393
Credite bugetare	5.106.577	5.579.288	5.696.809	5.803.441

Sursa: www.mfinante.ro

Realizările și previziunile pentru bugetele apărării în perioada 2012–2015 urmează un mic trend ascendent, însă în funcție de evoluția indicatorilor macroeconomici, estimările valorice vor fi actualizate în fiecare etapă de elaborare a bugetului de stat aferent anului respectiv.

Având în vedere că în Ministerul Apărării Naționale bugetul se elaborează pe programe prezintă interes aprecierea Departamentului pentru Politica de Apărare și Planificare cu

privire la modul cum se realizează programarea resurselor financiare pentru apărare. Potrivit acestui departament „Programarea resurselor financiare pentru apărare se realizează în concordanță cu obiectivele planificate și cu prioritățile stabilite. Finanțarea pe bază de programe constituie baza procesului de planificare și de bugetare. Deciziile privind planificarea și alocarea resurselor se aprobă în cadrul Consiliului de Planificare a Apărării, condus de ministrul apărării naționale”.²

Ca urmare a apariției Legii nr. 293/2011, legea bugetului de stat pentru anul 2009 și potrivit prevederilor Legii nr. 500/2002 privind finanțele publice, cu modificările și completările ulterioare, având în vedere programele și obiectivele de îndeplinit, structura bugetului Ministerului

Apărării Naționale și particularitățile în proiecția bugetară pe perioada 2012-2015 sunt prezentate în Tabelul nr. 3.

În continuare voi prezenta câteva aspecte legate de evoluția cheltuielilor militare în perioada 2009-2012.

Tabelul nr. 3

Structura bugetului MAPN pe programe și obiective

- mii lei -

Denumire program	Credite	2012	2013	2014	2015
Programul Forțe Terestre	Credite de angajament	1.966.020	2.128.502	2.368.940	2.617.298
	Credite bugetare	2.006.749	2.006.749	2.218.800	2.253.910
Programul Forțe Aeriene	Credite de angajament	787.857	722.668	1.028.408	758.151
	Credite bugetare	988.972	1.024.710	964.134	833.070
Programul Forțe Navale	Credite de angajament	615.195	995.500	450.032	684.605
	Credite bugetare	408.285	466.561	642.858	800.952
Programul Sprijin Logistic	Credite de angajament	519.669	582.696	576.752	623.415
	Credite bugetare	515.907	574.815	573.525	605.870
Programul Informații pentru Apărare	Credite de angajament	260.021	297.285	294.653	291.923
	Credite bugetare	260.021	282.899	289.590	295.907
Programul Reprezentanțe Internaționale	Credite de angajament	169.566	198.087	200.697	204.429
	Credite bugetare	169.566	198.087	200.697	204.429
Program Statul Major General/ Conducere Strategică	Credite de angajament	334.746	463.013	381.308	375.723
	Credite bugetare	329.315	378.624	378.779	382.525

Sursa: www.mfinante.ro

Pornind de la analiza bugetului alocat pe anul 2009, ministrul apărării naționale din perioada respectivă preciza sugestiv: „Avem voință, dar nu prea avem cu ce! Sigur, e loc de mai bine. Pentru acest an, avem un program de înzestrare strategic, care prevede atât achiziționarea unor corvete multifuncționale, cât și a unor vânătoare de mine, iar prioritățile mandatului meu la Ministerul Apărării Naționale vizează consolidarea și dezvoltarea capabilităților operaționale ale forțelor armate și respectarea întocmai a angajamentelor luate în cadrul NATO, a Uniunii Europene sau al coalițiilor unde acționăm. În, al doilea rând, este necesar să continuăm procesul de înzestrare și achiziție, conform concepției de înzestrare a Armatei Române. Resursele financiare au fost limitate și au condus la acumularea de restanțe în dotarea cu echipamente și nefinalizarea la termen a contractelor de achiziții

și modernizare planificate a se realiza în 2008. Deși bugetul aprobat inițial pentru anul trecut reprezenta doar 85,3% din necesarul stabilit, MAPN a fost nevoit să achite obligații financiare de plată restante din anul 2007, fapt care a determinat ca bugetul rămas să fie de numai 81% din necesar. În aceste condiții, finanțarea programelor de înzestrare aflate în derulare a fost afectată.”³

Cel mai ilustrativ exemplu de necorelare a obiectivelor cu programele bugetare este cel de asumare inițială a unor angajamente în cadrul forțelor internaționale de menținere a păcii (în acest caz, pe o perioadă de timp neprecizată) și de încercare de schimbare ulterioară a obiectivelor fixate inițial.

O astfel de decizie intervine când deja presiunea asupra bugetului instituției este evidentă și atunci când realitatea arată că multe dintre

sarcinile asumate pe plan intern de către minister sunt afectate, datorită nefinanțării.

Revizuirea obiectivelor este cu atât mai dificilă cu cât decizia, chiar dacă este justificată, poate avea consecințe pe plan extern în ceea ce privește seriozitatea și relația de încredere ce trebuie să existe între parteneri în timpul colaborării.

În conținutul documentului de politici publice sectoriale, strategie și coordonarea politicilor structurale pentru anul 2009 și perspectiva 2010-2012, este menționat faptul că Ministerul Apărării Naționale urma să finalizeze, în 2009, procedura de atribuire pentru două programe de înzestrare strategică, avionul multirol și corveta multiunțională, dar să înceapă plățile din 2010, deoarece bugetul mai avea prevăzuți doar 21 de milioane de lei pentru achiziții.

În transcriptul audierii din cadrul Comisiilor de Apărare reunite ale Parlamentului, din data de 19 mai 2009, ministrul apărării naționale, relatează pentru NewsIn următoarele: „La nivelul departamentului de armamente se desfășoară activități specifice derulării a două noi programe de importanță strategică, care se doresc a fi finanțate prin mecanisme specifice OUG nr.111/2006: avionul multirol și corveta multifunțională. În 2009 nu vom iniția decât proceduri de achiziție pentru contracte multianuale, pentru care nu este necesară alocarea de credite bugetare în anul 2009. Se pot face contracte, dar cu prevederea ca primele plăți să înceapă în 2010. (...) Există opt programe, însă numai o parte dintre ele au fost prezentate la Consiliul Suprem de Apărare a Țării și au primit emblema de programe strategice. Din cele șase, doar patru se încadrează în prevederile legale și se pot finanța prin OUG nr.111/2006. (...)”

Ministerul Apărării Naționale dorește ca Guvernul să-și asume responsabilitatea în cadrul Consiliului Suprem de Apărare a Țării pentru programul de înzestrare al Armatei, ca o garanție că sumele necesare desfășurării contractelor vor fi prevăzute de la buget. Se mai dorește ca Guvernul să-și asume în mod responsabil etapizarea anuală deoarece este pe termen mediu de 5 ani și sunt sume care se doresc a fi prevăzute și în același timp asumate și alocate....Prioritatea numărul unu este avionul multirol, pentru care s-a epuizat resursa de zbor la MIG 21, dar pentru care nu s-a luat nicio hotărâre pentru a se mări resursa de zbor. Rectificarea bugetară a fost rezultatul unei dispute

destul de dure în Guvern. Raportat la PIB, bugetul anului 2009, reprezintă un procent de 1,31%.”⁴

Aprobarea bugetului din anul 2010 nu a fost mai bună decât cea din anul 2009. Suma propusă pentru apărare în buget pe 2010 a fost de 7.000.794.000 lei, înregistrându-se astfel o scădere față de execuția aferentă anului 2009, care a fost de 7.651.916.000 și mult mai mică față de suma realizată în 2008, respectiv de 8.342.796.000 de lei. Nealocarea resurselor bugetare a dus la realizarea unor obiective cu întârziere, dar și amânarea unor programe de înzestrare necesare dotării capacităților angajate prin procesul de planificare aliat în cadrul ciclului de planificare 2008-2018.

În luna iunie 2012, la „Analiza de stare a MApN pentru perioada 2009-2012” au fost prezentate o serie de aspecte privind restructurarea și modernizarea Armatei României, alocațiile bugetare de care a beneficiat ministerul în această perioadă, starea tehnică și gradul de asigurare cu echipamente militare, disfuncțiile manageriale, teatrele de operații, precum și cu prioritățile în perioada imediat următoare.

Referitor la restructurarea și la modernizarea Armatei României, a fost subliniat faptul că, deși armata se află la jumătatea celei de-a doua etape a procesului de transformare, nu s-au elaborat și nu s-au promovat la CSAT planurile cadru necesare continuării acestuia, iar reducerea cheltuielilor bugetare nu s-a reflectat în măsuri de optimizare structurală și funcțională. Datorită faptului că menținerea nivelului de operaționalizare a structurilor afirmate la NATO în perioada 2005-2011 s-a desfășurat cu dificultăți, este necesară reanalizarea cerințelor obiectivelor forței asumate de România și a planurilor de implementare ale acestora.

Țara noastră și-a asumat, pentru perioada 2008-2018, îndeplinirea a 53 de obiective ale forței, dintre care șase au fost îndeplinite, alte trei urmând a fi îndeplinite la termenul stabilit, iar pentru implementarea a 44 de obiective s-au prelungit termenele de îndeplinire, astfel încât, într-un orizont de timp acceptabil, acestea să fie îndeplinite. „Aceste obiective nu au fost îndeplinite datorită angajării unor resurse total insuficiente la momentul în care dinamica mediului internațional este în creștere și generează preocupări deosebite privind menținerea capacității de descurajare a statului român, în eventualitatea unor turbulențe în spațiul geostrategic.

Eu cred că elementele pe care vi le-am prezentat, legat de bugetare, își găsesc expresia în reducerea procentelor alocate din PIB, în condițiile în care, după cum se știe, sume importante de la buget au fost realocate altor instituții ale statului, instituții care au construit obiective de investiții mai puțin prioritare și presante (parcuri prin păduri, săli de sport și piscine pe la sate și altele asemenea), iar nivelul de interoperabilitate, capacitatea operațională a armatei a intrat într-un regres deosebit. Perturbările generate procesului de planificare sunt evidente, iar toate acestea generează mari rezerve vizavi de capacitatea armatei de a-și îndeplini întreaga gamă de misiuni pe care și le-a asumat odată cu aderarea la Alianța Nord-Atlantică.

În ultimii ani, nivelul alocațiilor bugetare s-a situat cu mult sub ținta de 2% din PIB, de la 1,35%, în 2009, la 1,25%, în 2012. Acest fapt a determinat perturbări în procesul de planificare a apărării și neasigurarea corespunzătoare, prin forțe proprii, a capacității operaționale și a nivelului protecției și securității forțelor participante la misiuni în afara teritoriului național.

Pentru înzestrare, din bugetul Ministerului Apărării Naționale au fost alocate sume în procent de 8,71%, în 2009, 8,80%, în 2010, 7,49%, în 2011, și 8,32%, în 2012. Subfinanțarea a dus la neinițierea programelor noi planificate și la amânări succesive de plăți/livrări în cadrul unor programe aflate în derulare.

Tehnica din înzestrare are o vechime mai mare de 20 de ani pentru foarte multe categorii de echipamente, iar industria apărării nu mai produce piesele de schimb necesare tehnicii. Consecințele acestei realități sunt scăderea continuă a capacității de a executa misiunile specifice pe timp de pace, reducerea semnificativă a capacității operative a marilor unități, dar și limitarea posibilităților de susținere a forțelor angajate în operații. Cu toate acestea, se poate preciza că la nivel tactic, competențele de luptători și calitatea actului de

comandă au crescut, datorită participării la misiuni în teatrele de operații.

Din cheltuielile de operare și mentenanță, aproape 50% sunt consumate pentru pregătirea contingentelor rotite în teatre de operații, acestea reprezentând un procent de 4% din structura de forță a armatei.”⁵

Din cauza lipsei limitărilor bugetare, fondurile alocate înzestrării nu acoperă necesarul real, o parte dintre obiectivele asumate în cadrul NATO fiind îndeplinite parțial sau cu limitări foarte mari. Acestea nu pot face obiectul renunțării, deoarece sunt asumate, identificate în comun de către aliați și conferă relevanță strategică Alianței. În situația în care un stat nu are capacitate de finanțare pentru un anumit obiectiv asumat trebuie să-și reajusteze structura de forțe, în așa fel încât să realizeze economii la buget sau să crească bugetul apărării pentru a individualiza sumele necesare îndeplinirii obiectivului în cauză.

Bugetul apărării trebuie reechilibrat prin valorificarea infrastructurii, iar pentru bugetul din 2013 este necesară o suplimentare a cheltuielilor pentru apărare care să acopere cheltuielile de operare și mentenanță, în așa fel încât armata să poată face instrucția necesară îndeplinirii misiunilor.

Pentru perioada 2013-2020, valoarea estimată a cheltuielilor alocate Ministerului Apărării Naționale de la bugetul de stat, incluzând perioada precizată și veniturile proprii estimate a fi realizate, se prezintă în Tabelul nr. 4:

Conducerea Ministerului Apărării Naționale are în vedere pentru perioada următoare să întocmească documentele necesare rezolvării altor situații, precum: redimensionarea structurii de forțe; acoperirea deficitului de resurse financiare necesare înzestrării; achiziționarea avionului multirol; reforma sistemului medical militar; reîntregirea pensiilor diminuate în urma procesului de revizuire și valorificarea infrastructurii în exces.

Armata României se află într-un proces de transformare continuă, dar obiectivele acestuia nu

Tabelul nr.4

Valoarea estimată a cheltuielilor alocate MApN, 2013-2020

- mii lei -

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
5.006.759	5.211.252	5.464.774	5.857.692	6.145.757	6.500.394	6.858.836	7.221.110

Sursa: www.mapn.ro

au fost îndeplinite, tocmai datorită angajării unor resurse total insuficiente instituției apărării, la momentul în care dinamica mediului internațional capătă un parcurs preocupant.

În condițiile în care dinamica mediului internațional este în creștere, iar bugetele au forma unui grafic, dar cu săgeata în descreștere, intervin, preocupări deosebite privind capacitatea și menținerea capacității de descurajare a Statului Român în eventualitatea unor turbulențe în spațiul geostrategic.

În ultimii patru ani, bugetul Ministerul Apărării Naționale a scăzut constant, iar nevoile pentru toate categoriile de forțe armate sunt absolut urgente. Participarea la misiuni externe în teatrele de operații, asigurarea securității naționale și implicit contribuția la securitatea colectivă necesită echipamente și tehnică militară compatibile cu alte țări membre ale Alianței Nord-Atlantice (NATO).

Cadrul general și sumarul alocațiilor bugetare pentru Statul Major al Forțelor Navale pentru perioada 2005-2013

După ce am prezentat câteva aspecte semnificative legate de evoluția bugetului Ministerului Apărării Naționale, doresc să menționez elemente similare din dinamica bugetului alocat unei categorii importante de forțe ale armatei – Statului Major al Forțelor Navale.

În cadrul acestei categorii de forțe, deciziile privind planificarea și alocarea resurselor se aprobă de către șeful Statului Major al Forțelor Navale, ordonator secundar de credite, care analizează și stabilește obiectivele și măsurile ce trebuie desfășurate pentru îndeplinirea sarcinilor ce revin categoriei de forțe din documentele de planificare a apărării, precum și volumul, structura și modul de alocare a resurselor umane, materiale și financiare necesare îndeplinirii acestora.

Metoda de dimensionare a indicatorilor bugetari, prezentați în cuprinsul acestui subcapitol s-a bazat pe estimarea costurilor și avantajelor viitoare, care au intrat în calculul indicatorilor bugetari drept variabile certe. Deoarece viitorul este imprezvizibil, tot timpul s-au înregistrat diferențe între mărimea previzionată și cea reală a indicatorilor considerați, în estimarea costurilor realizării unui obiectiv bugetar. Astfel, costurile și avantajele viitoare nu au putut fi cunoscute cu certitudine, dar decidentul a evidențiat toate rezultatele posibile și a atribuit probabilități de realizare pentru fiecare dintre ele.

Criteriul aplicat în Forțele Navale este criteriul „minimax” reprezentând tehnica de decizie prin care s-a analizat diferența dintre cel mai mare avantaj generat de un proiect și avantajele fiecăruia dintre celelalte proiecte. Astfel, s-au pus în evidență pierderile sau avantajele la care se renunță prin alegerea oricărui alt proiect în locul celui care oferă cele mai bune rezultate.

Prezentarea comparativă a bugetului Programului Major „Forțe Navale”, în contextul alocațiilor bugetare repartizate către structurile aflate în coordonarea Statului Major General, în perioada 2005-2013, precum și analiza nivelului alocărilor bugetare pentru categoria de forțe, în perioada 2005-2013 sunt prezentate în continuare în Tabelul nr. 5, Tabelul nr. 6, Graficul nr. 1 și Graficul nr. 2.

Notă: Valorile reprezintă execuția de casă a bugetului categoriilor de forțe la data de 31.12 a fiecărui an, cu excepția anului 2013 unde valorile sunt preluate din Legea 5/2013 – Legea bugetului de stat pe anul 2013. Valorile, pentru Forțele Navale, aferente anilor 2005-2008 au fost stabilite prin eliminarea dobânzilor, a intrărilor și a rambursărilor de credite reprezentând tranșe contractuale pentru achiziția fregatelor T22. Din anul 2009, plata acestora a fost preluată de către Ministerul Finanțelor Publice.

Din analiza tabelelor și graficelor prezentate anterior iese în evidență faptul că bugetul alocat

Tabelul nr. 5

Evoluția alocărilor de fonduri, în sume brute, pe categorii de forțe la sursa de finanțare „buget de stat”

mil. lei

Programe majore	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Forțe terestre	2.000,07	1.915,78	1.917,78	2.086,19	2.000,07	1.915,78	1.917,78	2.086,19	2.224,75
Forțe aeriene	745,24	762,35	759,17	953,94	745,24	762,35	759,17	953,94	792,42
Forțe navale	324,36	491,47	455,44	430,34	344,07	337,98	405,45	380,55	401,02
Total	3.069,67	3.169,60	3.132,39	3.470,47	3.089,38	3.016,11	3.082,40	3.420,68	3.418,19

Sursa: Ministerul Apărării Naționale

Graficul nr. 1

Evoluția bugetelor categoriilor de forțe din subordinea SMG (mil. lei)

Tabelul nr. 6

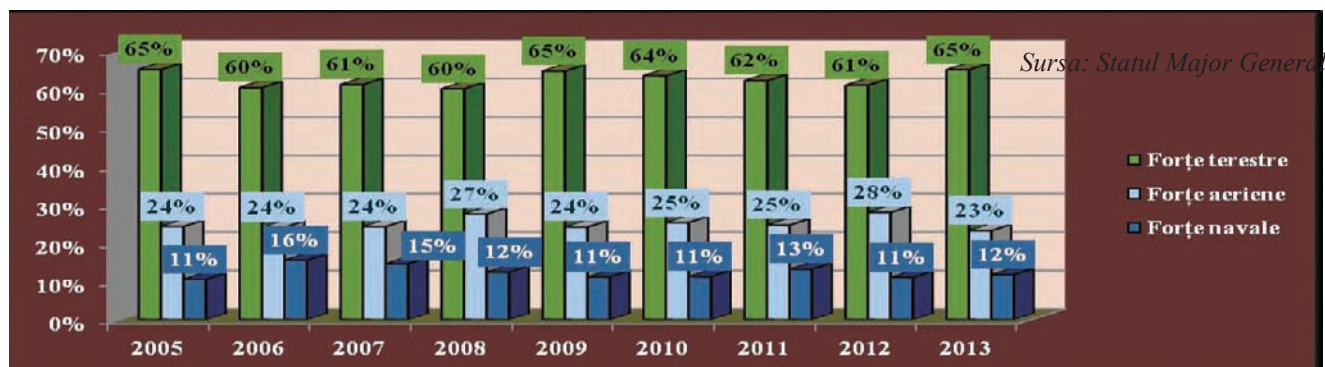
Comparația procentuală a repartizării fondurilor financiare pe categorii de forțe din coordonarea Statului Major General

Programe majore	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Forțe terestre	65%	60%	61%	60%	65%	64%	62%	61%	65%
Forțe aeriene	24%	24%	24%	27%	24%	25%	25%	28%	23%
Forțe navale	11%	16%	15%	12%	11%	11%	13%	11%	12%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Sursa: Statul Major General

Graficul nr. 2

Reprezentare procentuală a alocărilor de resurse financiare pe categorii de forțe (medie aritmetică pentru perioada analizată-mii lei)

Programului Major „Forțe Navale” urmează o constantă relativă față de fondurile financiare, cumulate, repartizate categoriilor de forțe din coordonarea Statului Major General atât în sumă netă, cât și procentual, cu precizarea că în anul 2006, când bugetul ajunge la 16% din total fonduri a fost anul în care s-a achitat tranșa contractuală cea mai semnificativă, aferentă achiziției elicopterelor navalizate, către S.C. I.A.R. Brașov, iar în cursul anului 2011 Forțele Navale au executat operația Unified Protector – Libia pentru executarea căreia a fost nevoie de suplimentarea bugetului din fondul de rezervă al Guvernului cu suma de 19,86 mil. lei.

Prin urmare, activitățile aferente sarcinilor ce revin Forțelor Navale s-au desfășurat în condițiile alocării unor resurse limitate, această situație generând perturbări în procesul de planificare, materializate în numeroase modificări ale documentelor de planificare, transferuri repetate

internaționale pentru onorarea angajamentelor asumate în cadrul NATO și UE în domeniul securității și apărării și satisfacerea responsabilităților ce decurg din calitatea de membru privind asigurarea capacităților necesare celor două organizații;

2) asigurarea capacității de luptă și intervenție conform planurilor în vigoare, menținerea capacității operaționale și a nivelului minim de funcționare a structurilor din forțele navale în locațiile existente la pace;

3) inițierea unui proces cuprinzător de revizuire a categoriei de forțe, având la baza principiile procesului de planificare a apărării în cadrul NATO, în scopul dezvoltării unei structuri de forțe echilibrate și diminuarea deficitelor de capacități prin optimizarea cheltuielilor.

În continuare voi prezenta repartitia fondurilor pe principalii indicatori de analiză în Tabelul nr. 7 de mai jos.

Tabelul nr. 7

Repartiția fondurilor pe principalii indicatori de analiză (mii lei)

Denumire indicator	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Costuri fixe	198.011	214.230	245.736	274.661	275.182	263.046	292.997	302.982	344.151
Calitatea vieții	21.738	33.954	37.495	24.477	17.023	27.513	20.333	17.645	15.273
Reparații nave/andocări	17.431	20.440	16.899	8.505	7.074	6.298	9.231	9.273	5.551
Mentenanță anuală	11.707	10.147	9.646	6.339	3.275	2.821	3.643	4.815	2.601
Carburanți lubrifianți	11.778	32.353	25.239	13.798	6.626	2.219	18.301	10.020	13.764
Modernizări tehnică	49.664	163.382	103.743	59.971	8.734	13.492	41.418	3.905	12.360
Înzestrare	6.283	11.111	9.667	35.579	16.182	15.348	14.979	26.941	2.615
Asistență socială, transferuri	7.746	5.852	7.012	7.006	9.971	7.245	4.547	4.966	4.705
Total buget de stat	324.358	491.469	455.437	430.336	344.067	337.982	405.449	380.547	401.020

Sursa: Statul Major al Forțelor Navale

ale fondurilor de la un articol bugetar la altul sau de la un program de înzestrare la altul sau/și chiar amânarea unora dintre acestea, precum și multiple reevaluări ale priorităților.

Analiza evoluției indicatorilor bugetari pentru Statul Major al Forțelor Navale în perioada 2005-2013

Obiectivul strategic al categoriei de forțe, pentru perioada de analiză, l-a reprezentat dezvoltarea, la un nivel ridicat, a capacității de decizie și acțiune, adaptarea la cadrul legislativ, și valorificarea oportunităților, în cadrul comunității europene, euroatlantice și internaționale.

Pentru îndeplinirea acestui obiectiv au fost avute în vedere următoarele direcții de acțiune:

1) continuarea participării la operațiile

În legătură cu informațiile din acest tabel privind categoriile de cheltuieli din componența indicatorilor și repartitia bugetului, sunt de făcut următoarele remarci mai importante:

1) costurile fixe – au în componere acele naturi de cheltuieli indispensabile pentru funcționarea structurii, cu un grad înalt de prioritizare în ceea ce privește repartizarea fondurilor, iar alocările bugetare au urmarit asigurarea integrală a acestor categorii de cheltuieli;

2) calitatea vieții – componența indicatorului a urmărit acele naturi de cheltuieli care concură la crearea unei atmosfere de lucru propice pentru personalul Forțelor Navale;

3) reparații nave/andocări, mentenanță anuală și carburanți lubrifianți – bunele practici au condus la recomandarea unor alocări de 25-30 % din

buget pentru aceste categorii de cheltuieli (chiar superioare celor de înzestrare), în condițiile în care acestea includ, pe lângă cheltuielile de funcționare, pe cele de instruire și de întreținere a tehnicii. Este de menționat că această categorie de cheltuieli înregistrează, de regulă, creșteri peste rata inflației oficiale. Faptul că nu sunt exceptate de la măsura de reducere a acestor cheltuieli conduce la concluzia că nu s-a reușit încă să se convingă decidenții că în situația Forțelor Navale, această categorie de cheltuieli nu înseamnă doar cheltuieli de natură administrativă. Cheltuielile strict legate de acești indicatori au reprezentat în bugetul instituției doar 7% (calculat ca medie aritmetică pentru întreaga perioadă analizată) iar, mai mult, acestea au fost alocate doar unui număr restrâns de mari unități și unități, cum ar fi cele în pregătire sau participare la misiuni internaționale și cele care execută servicii de luptă permanente.

demne de remarcat: a) metoda de dimensionare a indicatorilor bugetari s-a bazat pe estimarea costurilor și avantajelor viitoare (care au intrat în calculul indicatorilor bugetari ca variabile certe); b) criteriul aplicat a fost (și este) criteriul „mini-max” reprezentând tehnica de decizie prin care s-a analizat diferența dintre cel mai mare avantaj generat de un proiect și avantajele fiecăruia dintre celelalte proiecte.

2) Alocațiile bugetare pentru Forțele Navale în perioada 2005-2013 în comparație cu fondurile repartizate pentru celelalte două categorii de forțe (terestre și aeriene) s-au situat procentual între 11-16%, alocația minimă fiind practică în patru ani din intervalul menționat, iar alocația maximă regăsindu-se doar într-un an (2006); se poate observa că sarcinile care au revenit Forțelor Navale s-au desfășurat în condițiile alocării unor resurse

Tabelul nr. 8

Reprezentarea procentuală a alocărilor de fonduri (%)

Denumire indicator	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Costuri fixe	61%	44%	54%	64%	80%	78%	72%	80%	86%
Calitatea vieții	7%	7%	8%	6%	5%	8%	5%	5%	4%
Reparații nave/ andocări	5%	4%	4%	2%	2%	2%	2%	2%	1%
Mentenanță anuală	4%	2%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Carburanți lubrifianți	4%	7%	6%	3%	2%	1%	5%	3%	3%
Modernizări tehnică	15%	33%	23%	14%	3%	4%	10%	1%	3%
Înzestrare	2%	2%	2%	8%	5%	5%	4%	7%	1%
Asistență socială, transferuri	2%	1%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	1%
Total buget de stat	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Sursa: Statul Major al Forțelor Navale

4) cheltuielile de modernizare și înzestrare – este bine cunoscut faptul că alocările cu mult sub limita recomandată de 20 % din buget au determinat atât neinițierea programelor noi planificate, cât și amânări succesive de plăți/livrări în cadrul unor programe aflate în derulare;

Alocarea sub formă procentuală de resurse financiare pe indicatori pe perioada 2005-2013 va fi prezentată în Tabelul nr. 8.

Din cele prezentate în conținutul articolului, se pot desprinde următoarele concluzii mai importante:

1) În ceea ce privește alocările bugetare pentru Statul Major al Forțelor Navale în perioada 2005-2013, această activitate a avut câteva caracteristici

limitate, care au generat perturbări în procesul de planificare, materializate în numeroase modificări a documentelor de planificare, transferuri repetate de fonduri de la un articol bugetar sau program de înzestrare la altul) sau multiple reevaluări ale priorităților;

3) Obiectivul strategic al Forțelor Navale pentru perioada 2005-2013 l-a reprezentat dezvoltarea la un nivel ridicat a capacității de decizie și acțiune și valorificarea oportunităților în cadrul comunității euroatlantice și internaționale, iar în acest scop s-au avut în vedere următoarele direcții de acțiune: a) continuarea participării la acțiuni internaționale; b) asigurarea capacității de luptă și intervenție conform planurilor în vigoare; c) inițierea unui

proces cuprinzător de revizuire a Forțelor Navale, având la bază principiile procesului de planificare a apărării în cadrul NATO.

4) Principalii indicatori de analiză a fondurilor repartizate prin buget sunt următorii: a) costuri fixe; b) calitatea vieții; c) reparații nave/andocări; d) mentenanță anuală; e) carburanți/lubrifianți; f) modernizări tehnică; g) înzestrare; h) asistență socială, transferuri.

5) În ceea ce privește evoluția procentuală a indicatori de analiză a fondurilor repartizate prin buget, în intervalul analizat (2005-2013) în raport de întregul buget alocat Forțelor Navale se poate constata că procentele cele mai mari de alocații au fost destinate costurilor fixe (între 44% și 86% – deci cu niște fluctuații foarte mari în amplitudine), urmate de modernizarea tehnicii (între 1% și 33% – și aici se pot observa fluctuații deosebit de mari pentru tipul respectiv de indicator), iar la polul opus (cu alocațiile cele mai mici) s-au situat mentenanța anuală (între 1% și 4%), reparații nave/andocări (între 1% și 5%) și înzestrarea (între 1% și 8%);

6) Consider că se impune o regândire din temelii a mecanismului și a fundamentelor procesului de alocare a resurselor financiare pentru Statului Major al Forțelor Navale, pentru a se evita efectele negative, unele inacceptabile, legate de pregătirea, instruirea și nivelul de viață al personalului ce încadrează unitățile și subunitățile din această foarte importantă categorie de forțe ale armatei.

NOTE:

1 Guvernul României, *Strategia fiscal-bugetara pentru perioada 2014-2016*, București, 2013, p. 114, www.mfinante.ro

2 Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare, *Planul Strategic al Ministerului Apărării Naționale*, pp. 8-11.

3 http://www.financiarul.com/articol_25936/inzestrarea-marinei-romane-ramane-si-in-2009-la-stadiul-de-promisiune.html, accesat la 04.02.2012.

4 www.newsinfo.ro, articol din 15.06.2009, accesat la 20.04.2013.

5 Corneliu Dobrițoiu, *Observatorul militar*, nr. 26 din 4 - 10 iulie 2012, București și www.presamila.ro, accesat la 14.05.2012.

BIBLIOGRAFIE

Departamentul pentru Politică de Apărare și Planificare, *Planul Strategic al Ministerului Apărării Naționale*.

Guvernul României, *Strategia fiscal-bugetară pentru perioada 2014-2016*, București, 2013, www.mfinante.ro

Ziarul „Observatorul militar”, nr. 26 din 4 - 10 iulie 2012.

www.financiarul.com

www.newsinfo.ro

www.presamila.ro

www.mfinante.ro

www.mapn.ro

GÂNDIREA CREATIVĂ ȘI GÂNDIREA CRITICĂ - COMPETENȚE ESENȚIALE PENTRU MENȚINEREA INIȚIATIVEI DECIZIONALE ÎN CONFLICTUL DE TIP HIBRID

CREATIVE THINKING AND CRITICAL THINKING - ESSENTIAL SKILLS FOR MAINTAINING DECISION MAKING INITIATIVE IN HIBRID TYPE CONFLICT

Mr.drd. Alexandru HERCIU*

Pentru a face față modificărilor rapide ale situațiilor ce se pot produce în mediul operațional actual, impunerea unui ritm de luptă adecvat și manifestarea inițiativei în conflictul de tip hibrid, accentul este pus pe asigurarea libertății de acțiune, realizată prin comanda unică și execuția descentralizată. În acest context, gândirea creativă și gândirea critică constructivă sunt elemente cheie pe tot timpul procesului decizional și asigură identificarea soluțiilor de răspuns optime și elaborarea planurilor eficiente.

Operațiile hibride se execută în contextul acțiunii integrate a categoriilor de forțe și a genurilor de arme, într-un mediu operațional complex în care operează o multitudine de actori – instituții, autorități, organizații internaționale, organizații neguvernamentale, națiuni – care pot influența succesul operațiilor și care necesită o abordare cuprinzătoare¹. Depășirea provocărilor impuse de varietatea culturală, de interese și de capacități se poate realiza prin colaborare și dialog deschis.

In order to face rapid changes in circumstances that may occur in current operational environment, imposing a proper battle rhythm and expression initiative in hybrid conflict, the emphasis is on ensuring freedom of action, achieved by command and decentralized execution. In this context, constructive creative thinking and critical thinking are key elements throughout the decision-making process and ensure optimal response identifying solutions and develop effective plans.

Hybrid operations are executed in the context of integrated action categories and the types of forces in a complex operational environment in which a multitude of actors operates – institutions, authorities, international organizations, NGO's, nations – that may influence the success of operations and require a comprehensive approach during operations process. Overcoming the challenges of cultural diversity, interests and capabilities can be achieved by collaboration and open dialogue.

Cuvinte-cheie: gândire creativă; gândire critică; gândire critică și creativă.

Keywords: creative thinking; critical thinking; critical and creative thinking.

Gândirea creativă și gândirea critică.

Delimitări conceptuale

Faptul demonstrat că a gândi creativ și critic în același timp sunt competențe universal valabile, aplicabile și absolut necesare astăzi atât în viața cotidiană, mai ales în procesul decizional individual și organizațional, a condus la formularea justificată a întrebării care stă la baza demersului nostru și anume: *Poate fi eficientizat procesul operației întrunite, integrate și multinaționale în cadrul conflictului de tip hibrid, cu ajutorul gândirii critice și creative? Dacă da, în ce fel?*

Alăturarea într-o sintagmă a celor două tipuri de gândire aparent diferite în conținut dacă nu chiar opuse, ridică încă de la început problema analizei compatibilității lor, tocmai din perspectiva demersului critic.

A gândi în sens larg exprimă actul de reflectare mijlocită, complexă, abstractizată a realității ce operează cu simboluri, cu legături logice și este specifică omului și se materializează în acte specifice de comunicare².

În acest context, termenul a crea (fr. *créer*; lat. *creare*) utilizat în sintagmă, cu sensul de dispoziție spontană de a crea și a inventa, a valorifica prin descoperiri și a pune în evidență o mare flexibilitate

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: herciu12@yahoo.com

în perceperea de relații noi și neobișnuite³ nu face decât să potențeze acțiunea în sensul unui demers conștient, intenționat și direcționat în obținerea unui produs final original care să răspundă unor necesități.

Gestul de *a critica* (fr. *critiquer*) cu înțelesul verificării ipotezelor și constituirea stărilor de abordare logică a acestora în căutarea adevărului⁴ presupune existența prealabilă a subiectului sau a obiectului criticat, ca urmare gândirea critică este precedată de actul reflexiv creator și diferită prin aceea că pune sub semnul întrebării viabilitatea produsului acestuia.

Privită din perspectiva explicațiilor de mai sus, sintagmei „gândire critică și creativă” așa cum este ea consacrată și utilizată în literatura de specialitate – și împrumutată și în domeniul militar – îi pot fi reproșate două aspecte: în primul rând, consider a fi necesară precizarea că avem de-a face cu două tipuri diferite de gândire: una critică și alta creativă, care se presupun reciproc, nici una dintre acestea neavând sens în lipsa celeilalte; în al doilea rând, gândirea critică este precedată de gândirea creativă, deci ordinea corectă – și sintagma pe care o propun – este aceea de „gândire creativă și gândire critică”.

Conceptul de *gândire critică* a evoluat în ultimul secol, cele mai cuprinzătoare abordări aparținând unor filosofi, psihologi și pedagogi ai secolului XX. John Dewey propune conceptul de gândire reflexivă (*reflective thinking*) definit a fi considerarea activă, atentă și perseverentă a unei opinii sau a oricărei forme de cunoaștere, în lumina dovezilor care le susțin și a concluziilor pe care doresc să le întemeieze⁵. Ceea ce frapează la prima vedere dincolo de limpezimea și generozitatea semnificațiilor este unghiul sub care autorul analizează gândirea de tip reflexiv, acela al unui proces *activ* și nu pasiv așa cum este cel mai adesea considerat, care cere timp și perseverență, care generează *opinii* asupra cărora este necesar a medita, care necesită argumente și *dovezi*, precum și formularea *concluziilor*.

Preluând și reformulând abordarea conceptuală deschisă de către acesta, cuplul Watson-Glaser delimitează mai clar cele două concepte de gândire reflexivă și gândire critică: gândirea critică este o atitudine prin care cineva este dispus să ia în considerare problemele întâlnite într-un mod reflexiv. Acestei caracteristici îi urmează

cunoașterea metodelor de investigare și judecare logică, și anumite deprinderi de operare, de utilizare a acestor metode.⁶ Cu alte cuvinte nu este suficient să deții deprinderile metodei reflexive și exercițiul logicii, ci trebuie să demonstrezi și capacitatea de a le utiliza în situații concrete.

Mai recent, Robert Ennis sintetizează și propune una dintre cele mai citate definiții, care l-a consacrat ca fiind unul dintre cei mai influenți autori în domeniu: gândirea critică este gândirea rațională, reflexivă care este concentrată pe *a decide ce să credem sau ce să facem*⁷. În termeni extrem de puțini și de simpli, acesta deschide noi perspective punând alături a crede, a face, a decide.

În ceea ce privește gândirea productivă, acest concept a fost introdus în psihologie de către psihologul german Selz ca produs opus gândirii neproductive, iar mai apoi preluat și asumat de către Vinacke și Wertheimer, care sunt de părere că procesul de gândire creativă este o artă, o linie care nu urmează pașii unui model.⁸ Dat fiind faptul că soluțiile se obțin spontan, acest tip de gândire a fost numit gândire productivă. Unii autori o numesc gândire creatoare sau productiv-creatoare.

Concluzionând se poate afirma că în timp ce gândirea creativă urmărește elaborarea a cât mai multor originale și variate soluții, gândirea critică se centrează pe testarea și evaluarea viabilității soluțiilor, rezultatelor și a consecințelor posibile.

Caracteristici ale gândirii creative și ale gândirii critice

Considerații privind aplicarea gândirii creative și critice în operațiile militare

Comandanții conduc procesul operațiilor, construiesc și mențin înțelegerea situației, aplică gândirea critică și creativă („Apply critical and creative thinking”) și încurajează colaborarea și dialogul.⁹

Pornind de la complexitatea mediului operațional actual, caracterizat de existența unei mari diversități de riscuri și amenințări, urmare a suprapunerii și a complementarității celor convenționale cu cele neconvenționale și cu cele asimetrice atât în mediul fizic, cât și în cel virtual, „gândirea creativă și gândirea critică” sunt considerate astăzi ca fiind „principii fundamentale ale procesului operațiilor”, instrumente necesare în înțelegerea complexității mediului operațional

Gândirea creativă	Gândirea critică
- se desfășoară în mod aleator, prin tatonarea și combinarea posibilităților, iar produsul este imprevizibil	- este structurată în mod logic, conduce la rezultate predictibile
- de tip euristic	- de tip analitic
- răspunde la întrebarea: <i>De ce nu?</i>	- răspunde la întrebarea: <i>De ce da?</i>
- orientată în afara realului	- orientată spre limitele realului
- urmărește elaborarea și combinarea cât mai multor soluții posibile	- se concentrează pe testarea și evaluarea viabilității, trierea, selectarea soluțiilor posibile
- rezultat al gândirii reflexive	- este activă
Ambele sunt direcționate spre un scop comun și luarea unei decizii adecvate, eficiente.	

actual și în luarea deciziilor pe timpul planificării, pregătirii, executării și evaluării operației militare, la toate nivelurile.

Actul decizional militar impune din partea comandantului grupării de forțe întrunite multinaționale, a comandanților componentelor subordonate și a grupurilor implicate în proces conștientizarea, cunoașterea, încurajarea/formarea/exersarea competențelor și aplicarea în practica lucrurilor a celor două competențe.

Gândirea creativă. În accepțiune militară, gândirea creativă este direcționată deliberat în sensul proiectării unei viziuni asupra unui viitor probabil/incert, a elaborării unor scenarii posibile originale și cât mai variate. Pornind de la o problemă care are atât date cunoscute, cât și multe necunoscute, se încearcă găsirea unui răspuns favorabil pe căi noi și variate de abordare, de înțelegere și de soluționare. Făcând apel la gândirea creativă, comandantul urmărește listarea unor idei noi, deschiderea unor noi perspective asupra viitorului prin prospectarea acestuia prin intermediul imaginației și expertizei subordonaților în anumite domenii, cu intenția de se distanța de vechile metode de rezolvare a lucrurilor și adoptarea unor inovative și adaptative la condițiile des schimbătoare ale mediului operațional, care să-i asigure îndeplinirea cu succes a misiunii.

Estimarea continuă este activitatea prin care specialiștii în toate domeniile din grupul de planificare, uzitând de funcția prospectivă¹⁰ a gândirii creative, sondează continuu viitorul, încearcă să anticipeze cursul desfășurării operației militare pe baza expertizei, a unor informații incomplete (fapte) și a unor completări a golurilor de informații (presupuneri) cu privire la modul de

reacție și de acțiune al componentelor adversarului hibrid, în toate variabilele mediului de securitate, și să găsească o rezolvare în prezent a acestora.

Aplicând gândirea creativă pe timpul activității de analiză a misiunii, ofițerii compartimentului informații acționează în rolul adversarului, obligând comandantul și grupul de planificare să răspundă unor situații inedite, să înțeleagă modul de a gândi al acestuia, ajută la dezvoltarea unor cursuri de acțiune complexe și complete și la obținerea unei viziuni asupra modului de desfășurare a operației. În contextul pregătirii cuprinzătoare a mediului de confruntare, pe timpul planificării operației întrunite, integrate și multinaționale, gândirea creativă este indispensabilă în analiza varietății mediului operațional în care operează actori militari și nonmilitari (componentele adversarului hibrid, populația indigenă, organizații internaționale și organizații nonguvernamentale), a varietății culturale, a perspectivelor și a intereselor diferite ale acestora. Estimările emise de modulul informații îi permit comandantului să înțeleagă situația din perspectiva actorilor oponenti și neutri, să elaboreze planuri alternative de operații adecvate contextului și realităților mediului operațional și să integreze acțiunilor partenerilor/aliaților. Independența și capacitatea de contestare fermă a modului de gândire a grupului de planificare de către modulul de informații, sprijină gândirea creativă, obligând planificatorii să genereze opțiuni de răspuns dintre cele mai variate, originale și adecvate.

Gândirea critică. În procesul decizional desfășurat pentru planificarea operației, gândirea critică este o atitudine valoroasă, voluntară, analitică și adaptativă, care determină direcționarea acțiunilor și adecvarea la realitate a soluțiilor

obținute în urma demersului creativ. Gândirea critică este elementul esențial în identificarea necesităților și a problemelor, clarificarea înțelegerii situației, găsirea cauzelor reale ale situațiilor de criză, selectarea opțiunilor de reacție, formularea unor concluzii justificate și argumentate, întocmirea planurilor de calitate și evaluarea obiectivă a progresului operațiilor. În acest context, gândirea critică este o judecată analitică despre ceea ce *se cunoaște, se presupune* sau *ce se face* pe baza unui set de observații, experiențe sau argumente fundamentate de către specialiștii în arme/domenii și care generează propuneri și concluzii pe care la supun deciziei comandantului.

Pentru comandant și planificatorii militari, gândirea critică se manifestă și prin analiza riguroasă a riscurilor și a amenințărilor hibride, a situației curente a forțelor proprii, a adversarului și a actorilor neutri, a posibilităților sistemelor de armament și de comunicații, a mobilității, influența terenului și a vremii asupra operațiilor, sprijinul de luptă și logistic și alte considerații cu privire la variabilele mediului operațional (politic, militar, economic, social, informații, infrastructură, mediu fizic și timp – PMESII-PT) și ale misiunii (misiune, inamic, forțe proprii, teren, timp și civili – MIFT-TC). Analiza disciplinată și concentrată asupra tuturor variabilelor mediului operațional și ale misiunii, prin filtrul gândirii critice, cu privire la provocările, vulnerabilitățile și oportunitățile

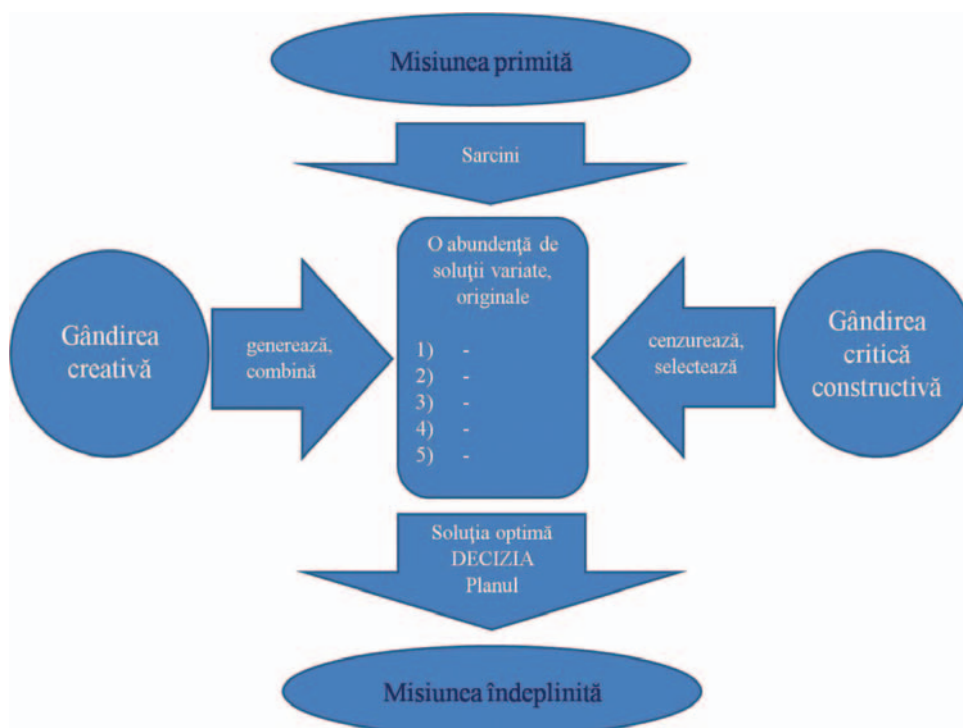
identificate, este indispensabilă pentru înțelegerea deplină a situației și aprecierea alternativelor ca soluții posibile și viabile pentru îndeplinirea cu succes a misiunii.

Cursurile de acțiune ale forțelor proprii (răspuns la cursurile de acțiune cel mai probabil și cel mai periculos al adversarului hibrid) elaborate în efortul de gândire creativă, vor fi ulterior analizate critic-constructiv, comparate și validate pe timpul *Jocului de război*, iar soluția considerată optimă va fi propusă comandantului spre aprobare în cadrul briefingului de decizie. Aprobata în forma propusă de către șeful grupului de planificare sau într-o altă formă agreeată de comandant, aceasta se dezvoltă și devine concepție a operației.

Gândirea creativă și gândirea critică în procesul decizional

Dezvoltarea gândirii creative și a gândirii critice. Încurajarea colaborării și a dialogului

Colaborarea se manifestă atât pe timpul planificării, cât și pe timpul pregătirii și executării operației. Sistemele de comunicații și informatică permit astăzi comunicarea în timp aproape real, oriunde în lume. La nivel operativ, gândirea creativă și gândirea critică sunt încurajate de către comandantul grupării de forțe întrunite multinaționale prin asigurarea unui climat de colaborare continuă și de dialog în cadrul statului

major și cu partenerii de acțiune (militari și nonmilitari) integrați. Colaborarea permanentă și dialogul ajută la înțelegerea comună adecvată a situației, la împărtășirea și valorificarea informațiilor și a resurselor utilizate în comun, pentru îndeplinirea obiectivului/intereselor comune. Colaborarea dintre actorii militari și nonmilitari contribuie la depășirea diferențelor culturale, a dificultăților și a întârzierilor inerente, prin construirea consensului, eliminarea suspiciunilor și dezvoltarea unor relații de încredere reciprocă. Ideal ar fi ca actorii naționali și internaționali cu care se cooperează să fie reprezentați, integrați și implicați în planificare, să confirme acțiunile proprii, în domeniile în care se impune cooperarea și sprijinul, în scopul realizării finalităților reciproc avantajoase. În contextul abordării cuprinzătoare a operațiilor/*comprehensive approach*, planificatorii grupării de forțe întrunite multinaționale trebuie să înțeleagă acțiunile celorlalți actori naționali și internaționali cu care se cooperează, precum și acțiunile actorilor necooperanți, pentru a evita impactul negativ asupra propriilor cursuri de acțiune și pentru a întări interacțiunile cu aceștia.

În cadrul colaborării, dialogul este calea care implică schimbul sincer de idei și de opinii dintre parteneri și care încurajează discuțiile deschise chiar și în cazul opiniilor contradictorii și a dezacordurilor. Pentru depășirea unor astfel de situații de moment, partenerii, sub îndrumarea comandantului, colaborează activ, solicită și împărtășesc informații, percepții și idei pentru o mai bună înțelegere a situației și luarea deciziei pe baza unor concluzii just argumentate.

Prin intermediul colaborării și a dialogului pe timpul ședințelor, comandantul grupării de forțe creează un mediu propice afirmării punctelor de vedere, permițând tuturor participanților să gândească creativ și critic, îi încurajează să-și împărtășească ideile, opiniile și recomandările fără teama de a greși și a fi sancționați. Discuțiile în cadrul ședințelor se bazează pe sinceritate și libertate de exprimare, respect reciproc și acceptarea concursului de idei. Participanții trebuie să se simtă liberi în a-și exprima punctele de vedere bazate pe expertiză, experiență și pe înțelegerea personală a situației, inclusiv a acelor care contravin opiniilor superiorilor în grad și în funcție, atunci când sunt bine argumentate. Comandanții trebuie să manifeste înțelegere în a

asculta idei noi și originale atunci când acestea pot fi susținute.

Construirea spiritului de echipă. Colaborarea și dialogul deschis sunt încurajate atât pe orizontală, cât și pe verticală, până la cele mai mici eșaloane tactice. În cadrul eșaloanelor până la nivel companie inclusiv, acolo unde decizia are loc pe baza unei proceduri condensate, desfășurată în condiții de constrângere temporală, reclamată fiind de situații care necesită un răspuns prompt (și de cele mai multe ori înaintea primirii unui ordin acțiune de la eșalonul superior), subordonații și partenerii analizează situația, participă la dezvoltarea cursurilor de acțiune și rezolvă situațiile nou apărute. Această colaborare conduce la înțelegerea îmbunătățită a situației, a intenției comandantului cu două eșaloane mai sus, a concepției operației și sarcinilor de către întreaga forță.

Spiritul de echipă poate face, pe timpul acțiunii militare în situații limită, diferența dintre unități care se presupune că au același nivel de pregătire, experiență și sprijin. Fundamente precum: capacități, tehnici, tactici și proceduri pot fi lipsite de valoare fără motivarea și implicarea emoțională a luptătorilor. Eficientizarea acestora ține mai mult de atitudinea și comportamentul comandanților decât de politici, procese și instrumente. Munca în echipă bazată pe dialog, asigurarea respectului reciproc și grija față de oameni, face ca lucrurile să meargă bine mai mult decât orice altceva în organizația militară. Coeziunea este elementul esențial de succes și se bazează pe încredere reciprocă și implicarea personală, pentru realizarea scopului comun în cadrul organizației.

Concluzii

Apreciez că pe timpul planificării, pregătirii și desfășurării operației, probabilitatea selectării soluției optime este direct proporțională cu cantitatea, varietatea și originalitatea soluțiilor propuse de către planificatori.

Gândirea creativă și gândirea critică sunt demersuri continue, care coroborate cu fermitatea deciziei comandantului, colaborarea și dialogul permit forței să se adapteze rapid la condițiile dinamice ale mediului de securitate actual. Pe timpul desfășurării operației, pe măsură ce faptele cunoscute și presupunerile pe baza cărora s-au emis estimările statului major sunt confirmate, infirmate sau apar altele noi, gândirea creativă

formulează noi opțiuni care sunt analizate critic. Procesul continuu pe timpul planificării, pregătirii și desfășurării operației, evaluarea progresului este optimizată atunci când comandantul și subordonații colaborează, formulând opinii cu privire la ceea ce este sau nu este în regulă și cum să revadă/ajusteze planul, în vederea îndeplinirii misiunii.

Deși gândirea creativă și gândirea critică par a se exclude reciproc, apreciez că nu pot fi concepute și utilizate separat și că rolul lor este decisiv în activitatea de planificare. În mod particular, procesul decizional militar trebuie să ofere cadrul pentru manifestarea flexibilității și a inițiativei, care să contribuie la elaborarea unor cursuri de acțiune viabile, originale și în măsură a fi adaptate într-un interval scurt de timp la provocările imprevizibile, specifice modului de acțiune al adversarului hibrid.

NOTE:

1 *Manualul de planificare a operațiilor*, București, 2012, p. 15.

2 Ursula Șchiopu (coord.) și colectiv, *Dicționar de psihologie*, Editura Babel, București, 1997, p. 317.

3 *Ibidem*, p. 180.

4 *Ibidem*, p. 317.

5 http://www.brocku.ca/MeadProject/Dewey/Dewey_1910a/Dewey_1910_a.html

6 <http://assets.cambridge.org/052100/9847/sample/0521009847ws.pdf>

7 http://cfcc.edu/SACS/QEP/documents/QEPFinalDraftAug242006_000.pdf

8 <http://www.directedcreativity.com/pages/WPModels.html#WertheimerRef>

9 ADRP 5-0 17 May 2012 *Operations Process*, Chapter 1 - Fundamentals of the Operations Process, p. 1-3.

10 Adriana Râșnoveanu, *Gândirea critică – o abordare pedagogică*, București, 2010, p. 2.

BIBLIOGRAFIE

ADRP 5-0, *Operations Process*, 2012.

Manualul de planificare a operațiilor, București, 2012.

Râșnoveanu Adriana, *Gândirea critică – o abordare pedagogică*, Proceedings of 4th International Conference on Knowledge Management: Projects, Systems and Technologies, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

Șchiopu Ursula (coord.) și colectiv, *Dicționar de psihologie*, Editura Babel, București, 1997.

<http://www.brocku.ca/>

<http://assets.cambridge.org/>

<http://cfcc.edu/SACS/QEP/>

<http://www.directedcreativity.com/>

POLITICA UNIUNII EUROPENE DE DEZVOLTARE REGIONALĂ ȘI DE COEZIUNE – PILON ESENȚIAL AL CREȘTERII NIVELULUI DE SECURITATE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ

THE EU POLICY FOR REGIONAL DEVELOPMENT AND COHESION – ESSENTIAL PILLAR TO INCREASING THE LEVEL OF ECONOMIC AND SOCIAL SECURITY

Ella ȘTEFAN*

Ca fundament al securității, securitatea economică presupune accesul la resursele și la infrastructurile de bază necesare asigurării unui nivel acceptabil de prosperitate și de putere a statului și a cetățenilor. Ea se compune din securitatea industrială, securitatea agrară (alimentară etc.), securitatea serviciilor, securitatea transporturilor (terestre, aeriene, maritime, fluviale, prin conducte, pe cablu etc.), securitatea telecomunicațiilor, securitatea comercială, securitatea financiar-valutară, securitatea energetică, securitatea materiilor prime, securitatea infrastructurilor etc.

Dezvoltarea regională în UE reprezintă o condiție a creșterii nivelului de securitate, iar în acest sens politicile comunitare au în vedere susținerea prin mecanisme financiare a acestui efort. Astfel, politica Uniunii Europene de dezvoltare regională și de coeziune contribuie, în mod deosebit, la atingerea țelului privind o Europă unită și sigură.

Plecând de la premisele Strategiei Naționale de Securitate a României din 2007, potrivit căreia o economie puternică, performantă și competitivă, macrostabilă, dinamică sub raportul ritmului de creștere și adaptabilă la cerințele integrării și ale globalizării, reprezintă un pilon important al securității naționale, asigurând condiții pentru securitatea economică și socială, interesul majorității populației pentru susținerea instituțiilor democratice și baza necesară pentru promovarea inițiativelor vizând prosperitatea și securitatea națională, fondurile structurale își fac așadar simțită prezența în orice document strategic național sau de asumare oficială.

As a foundation of security, economic security involves access to resources and basic infrastructure needed to ensure an acceptable level of prosperity and power of both the state and citizens. It consists of industrial security, land security (food, etc.), security of services, transport security (land, air, sea, river, pipeline, cable, etc.), telecommunication security, commercial security, financial security, energetic security, commodity security, infrastructure security.

Regional development in the EU is a prerequisite for increasing security, and in this respect the Community policies, through the financial mechanisms support this effort. The EU policy of regional development and cohesion contribute to achieving the goal of an united and secure Europe.

Starting from the premises of the National Security Strategy of Romania in 2007, according to which a strong economy, performant and competitive, macro-stable, dynamic in terms of growth and adaptable to the requirements of integration and globalization, is an important pillar of national security, ensuring conditions for an economic and social security, interest of the majority population to support democratic institutions and the basis for initiatives to promote prosperity and security, structural funds thus make their presence felt in the national strategic documents.

Cuvinte-cheie: politica UE; dezvoltare regională; securitate socială și economică; globalizare.

Keywords: EU policy; regional development; social and economic security; globalization.

Aspecte generale privind politica UE de dezvoltare regională și de coeziune

Ansamblul instrumentelor politicii de coeziune și de dezvoltare regională sunt dezvoltate astfel încât să deservească politica economică națională

a fiecărui stat membru al Uniunii Europene, în vederea reducerii inegalităților existente între standardele de viață ale cetățenilor Uniunii, precum și a disparităților de dezvoltare.

Procesul de integrare europeană contribuie la estomparea granițelor dintre statele membre, prin înlăturarea barierelor comerciale, asigurarea liberei circulații a bunurilor și a serviciilor și prin

* *Academia Națională de Informații*
e-mail: ella.stefan@gmail.com

eliminarea ajutoarelor de stat. Paul Krugman, într-o analiză publicată în New York Times, a arătat că „piața europeană cu cât este mai unificată, mobilitatea capitalului și a factorului muncă devine din ce în ce mai ridicată și nu are sens să abordăm relațiile comerciale între statele membre în termeni de comerț internațional, ci mai degrabă din perspectiva comerțului interregional”.

„Dezvoltarea politicii regionale într-o Uniune Europeană extinsă nu poate fi realizată doar din perspectivă națională, fără a lua în considerare conexiunile existente între politicile regionale naționale, politica regională europeană și politica concurențială a Uniunii Europene”¹, conform studiilor elaborate de către Batchler, Wislade și Yuill.

Intensificarea procesului de integrare europeană a avut ca rezultat și adâncirea inegalităților în dezvoltarea economică a statelor membre, discrepante relevante fiind întâlnite mai ales la nivel regional. La nivelul Uniunii Europene au fost identificate trei categorii de regiuni:

- regiuni prospere, care stau la baza dezvoltării economice a țărilor cărora le aparțin – Baden-Wuntenberg (Germania), sud-estul Angliei, Lombardia (Italia), Catalonia (Spania), Rhone-Alpes (Franța);

- regiuni cu tradiții industriale, care întreprind eforturi susținute pentru creșterea competitivității – Țara Bascilor (Spania), Liguria (Italia), Lorena (Franța);

- regiuni cu deficiențe structurale, care se situează sub media comunitară, regiunile Mezzogiorno (Calabria, Campania, Sicilia, Pulia, Sardinia, Basilicata și Molise), landurile din estul Germaniei, Castilla-La Mancha (Spania), Auvergne (Franța), Scoția (Regatul Unit).

Rezultatele studiilor efectuate în legătură cu instrumentele politicii regionale ale statelor membre au condus la identificarea a șase tipologii ale instrumentelor de politică regională: stimulente regionale, în special sub forma investițiilor direcționate către asistarea firmelor; promovarea unor măsuri care să asigure cadrul general de dezvoltare a mediului de afaceri; dezvoltarea infrastructurii; dezvoltarea strategiilor regionale; controlul amplasării activităților economice și descurajarea localizării firmelor în zonele aglomerate; distribuția spațială adecvată a activităților economice de stat.

Politica regională a Uniunii Europene „se

prezintă ca indisolubil legată de dimensiunea orizontală a politicii de coeziune”, fiind „înainte de orice, o politică a solidarității construită în jurul obiectivului coeziunii economice și sociale”².

Realizarea coeziunii economice și sociale într-o Uniune extinsă reprezintă principala provocare a momentului, vizavi de transformarea Uniunii Europene în „cea mai dinamică și mai competitivă economie din lume” conform Strategiei Lisabona. În completarea demersurilor de implementare a Strategiei Lisabona, la începutul lui 2010, a fost lansată Strategia Europa 2020, care își propune să asigure în Uniunea Europeană o creștere economică inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.

Exercitarea unei politici regionale prin promovarea unor noi politici de dezvoltare economică la nivel regional (care să asigure asistarea tuturor regiunilor componente ale unui stat, și nu doar a regiunilor-problemă) va genera creștere economică și competitivitate la nivel național, având efecte directe asupra creșterii disparităților dintre regiunile aceluiași stat. Această abordare a politicii de dezvoltare regională este tot mai prezentă în statele membre UE.

Scopul și natura politicilor structurale

În momentul elaborării Tratatului de la Roma din 1957, cei șase membri fondatori au fost conștienți de faptul că integrarea economică va duce la restructurări în sectoarele strategice ale oțelului și cărbunelui. Din această cauză s-a creat Fondul Social European cu scopul de a contracara efectele mutațiilor industriale prin finanțarea sistemelor de ajutoare pentru angajarea forței de muncă și pentru acțiunile de formare.

În 1975, în urma unui prim val de aderări a unui grup de state mai sărace decât cele șase state fondatoare, a șocurilor petroliere și a gravei crize economice care a urmat și în urma cererii explicite a Regatului Unit unde aveau loc importante restructurări industriale, a fost creat Fondul European de Dezvoltare Regională, FEDR. Acest instrument a fost redefinit în 1988 și perfecționat în 1994, pentru a completa acțiunea FSE și FEOGA – componenta Orientare, prin furnizarea de sprijin financiar regiunilor defavorizate: prin investiții productive care permit crearea sau menținerea unor locuri de muncă durabile, proiecte de infrastructură, ajutoare acordate IMM-urilor, subvenții pentru agricultură, transfer de tehnologii, dezvoltarea de instrumente de finanțare etc.

La mijlocul anilor 1980 au avut loc noi extinderi, prin aderarea unor democrații tinere care trebuiau consolidate. Liderii politici europeni doreau ca acele state să ajungă la nivelul de dezvoltare al statelor membre și și-au demonstrat solidaritatea financiară dublând alocările financiare alocate instrumentelor structurale. Astfel, coeziunea economică și socială a devenit un nou obiectiv al Tratatului CE, iar resursele financiare alocate politicii regionale au fost dublate pentru a facilita convergența. S-a instituit și principiul că ajungerea din urmă nu trebuie să se facă prin dumping social, ci prin respectarea acquis-ului comunitar și a programelor de dezvoltare regională.

Începând cu 1988 a intrat în vigoare politica de coeziune ale cărei obiective erau reducerea diferenței de dezvoltare dintre diferitele regiuni ale UE și compensarea tensiunilor și dezechilibrelor ca urmare a conformării regulilor impuse de uniunea economică și monetară.

În 1994 a fost creat Fondul de Coeziune; destinatarii acestuia nemaifiind în mod direct regiunile, ci statele, spre deosebire de Fondul European de Dezvoltare Regională. Mai exact, statelor al căror venit național brut/locuitor nu depășește 90% din media UE 25 și finanțează proiecte de infrastructură, mediu și energie.

În momentul elaborării de către Comisia Europeană a propunerii pentru perspectiva financiară 2007-2013, datorită accentuării disparităților regionale în urma extinderii europene din 2004, comisarul pentru piață internă și servicii, Michel Barnier, a avertizat că alocările financiare aferente politicilor structurale nu puteau fi inferioare valorii de 0,45% din venitul național brut (VNB) la nivel european. În final, bugetul a fost stabilit la 0,37% din VNB al UE-27, reprezentând 308 miliarde Euro, alocare considerată insuficientă în raport cu nevoile. Aceasta a reprezentat o reducere cu aproximativ 10% față de valoarea propusă de către Comisie, iar transferurile medii către noile state membre au reprezentat 3,5% din PIB-ul acestora, față de 3,8% cât era prevăzut în propunerea Comisiei. Guvernele statelor membre fondatoare nu au dorit să reînnoiască efortul de solidaritate față de noile state membre.

Tendențe actuale ale politicii de dezvoltare regională

În prezent există o tendință de modificare a viziunii privind politica de dezvoltare regională. Până la perioada de programare 2007-2013, aceasta se sprijinea pe o redistribuire masivă a fondurilor

bugetare, orientate îndeosebi către proiecte de infrastructură și, în paralel, pe atragerea de investiții străine directe în regiunile defavorizate. În exercițiul financiar 2007-2013 se tinde către o concentrare pe valorificarea activelor regionale și locale (și mai puțin pe transferurile interne sau externe) și, totodată, pe creșterea competitivității la nivel regional. Accentul se deplasează deci către sprijinirea economiei pentru a deveni mai competitive, nu doar prin crearea infrastructurii fizice în regiune, ci și prin valorificarea altor factori, mai puțin tangibili (A. Bal, 2007).

Este dificil să se aprecieze influența politicilor structurale asupra coeziunii din cauza unei discontinuități în seriile statistice de date ale Eurostat referitor la PIB sau la ocuparea forței de muncă la nivelurile NUTS-2 și NUTS-3. Există un decalaj care poate fi de câțiva ani și care poate dura chiar mai mult de un deceniu, între momentul investiției cofinanțate de către UE și momentul în care proiectul devine operațional și rentabil. Acest decalaj în timp nu înseamnă însă că fondurile structurale nu au efect pe termen scurt.

Trebuie subliniat, de asemenea, că politica structurală nu numai că ajută regiunile/țările UE să își exploateze potențialul de dezvoltare investind în capitalul fizic, capitalul uman și tehnologii pentru a depăși eventualele dificultăți legate de o puternică integrare economică sau monetară (rata dobânzii și rata de schimb unice, liberalizare, concurență crescută, și restructurările și reducerile de personal rezultate din acestea), dar susține în același timp piața internă prin comerțul și crearea locurilor de muncă generate prin crearea și punerea în aplicare a proiectelor care se bazează pe fonduri structurale și care, deseori, nu s-ar fi realizat fără rolul de catalizator al intervenției europene.

Pe lângă aceste considerații asupra aspectului financiar al politicilor structurale, nu se pot lăsa nementionate alte efecte ale politicii de coeziune:

- definirea unui cadru financiar pentru o perioadă de 7 ani, care să asigure o anumită stabilitate și să permită programarea;
- parteneriatul care se creează în cadrul proiectelor eligibile pentru finanțarea din fondurile structurale, chiar dacă acest parteneriat este perfectibil;
- încurajarea disciplinei financiare a administrațiilor locale în administrarea proiectelor finanțate parțial de către Uniune.

Importanța politicii regionale a crescut progresiv pe măsura extinderii UE. Statele care au aderat în 2004 au un PNB/locuitor mai mic decât media UE, iar aderarea lor a avut efectul de adâncire considerabilă a disparităților dintre statele membre și dintre regiuni.

Obiectivul principal al politicii coeziunii este reducerea inegalităților economice și sociale în ceea ce privește nivelurile de dezvoltare ale regiunilor europene. Astfel, este necesar ca regiunile mai puțin dezvoltate să rămână în centrul atenției acestei politici. Pe de altă parte, majoritatea statelor membre susțin că politica de coeziune ar trebui să acopere întreg teritoriul al UE, dat fiind faptul că aceasta nu constă într-un simplu mecanism de solidaritate, ci are scopul de a stimula potențialul de dezvoltare endogenă a regiunilor europene.

Orientări la nivel european

Contextul economic în care se regăsește Uniunea Europeană, începând cu 2008, criza financiară mondială actuală, este cel mai grav fenomen financiar de la Marea Criză din perioada 1929-1933. Pentru a putea întâmpina toate efectele crizei economice, s-a dovedit necesar ca la nivel comunitar să se instituie o mai bună coordonare a politicilor și necesitatea unei guvernante economice. Pentru a ajuta la stimularea creșterii economice, la nivel european s-a inițiat o serie de măsuri:

- Strategia Europa 2020, care se va concentra asupra reformelor specifice fiecărei țări în termeni de politici fiscale, structurale și ale pieței forței de muncă, care va permite UE să maximizeze potențialul său pe scena mondială.

- Semestrul european³, care va permite ca implementarea Strategiei Europa 2020 să fie monitorizată mai atent pe o bază anuală, pentru a permite o mai bună coordonare a creșterii economice.

- Analiza anuală a creșterii, concentrată macroeconomic și pe politica fiscală, reforme și măsuri de stimulare a creșterilor structurale, ceea ce va oferi o evaluare clară a situației economice a UE și va furniza acțiuni prioritare suplimentare atât la nivelul UE, cât și la nivel național.

Prin intermediul „Semestrului European” s-a propus coordonarea consolidată a politicilor, în sprijinul prevenirii discrepanțelor și pentru a asigura convergența și stabilitatea în întreaga UE și în statele membre ale acesteia. În cadrul acestui exercițiu, statele membre s-au angajat

să atingă obiectivele Strategiei Europa 2020, transpunându-le în obiective naționale și politici favorabile creșterii economice.

Pentru 2014, Comisia Europeană își îndreaptă atenția asupra a cincipriorităților principale: continuarea consolidării fiscale diferențiate, favorabile creșterii, reluarea activității bancare de creditare, promovarea creșterii și a competitivității, abordarea aspectelor legate de șomaj și de consecințele sociale ale crizei, modernizarea administrației publice.

Concluzii

Din perspectiva fondurilor europene, o serie de indicatori sunt deosebit de importanți pentru evaluarea modului în care fondurile absorbite contribuie la sporirea gradului de securitate economică. Modificarea în sens pozitiv al acestora prin utilizarea acestor finanțări nerambursabile vor contribui, fără îndoială, la creșterea bunăstării individului și a familiei lui, a comunității și a statului. Cei mai importanți indicatori⁴ ce ar putea fi luați în considerare sunt:

- *agricultură și dezvoltare rurală*: suprafața introdusă în circuitul agricol; suprafața agricolă irigată; numărul de utilaje și tractoare achiziționate; numărul locuri de muncă nou create în agricultură; volumul producției agricole etc.;

- *educație*: nivelul abandonului școlar; gradul de alfabetizare; nivelul cheltuielilor publice în domeniul educației; volumul forței de muncă; nivelul șomajului etc.;

- *medii*: accesul la electricitate; numărul ariilor marine protejate; gradul de poluare; numărul de specii de plante/animale amenințate; nivelul emisiilor, gradul de îmbunătățire al surselor de apă etc.;

- *sănătate*: nivelul cheltuielilor publice în domeniul sănătății; gradul de îmbunătățire al facilităților sanitare; gradul de incidență al bolilor (tuberculoză, SIDA); nivelul malnutriției etc.;

- *infrastructură*: drumuri și căi ferate construite (kilometri); numărul de utilizatori de Internet; numărul de utilizatori de telefoane mobile; numărul de autovehicule etc.;

- *știință și tehnologie*: nivelul cheltuielilor publice în domeniul cercetării-dezvoltării; numărul de patente înregistrate; numărul de IMM-uri nou înființate; numărul de parcuri tehnologice; numărul de cercetători; numărul de articole/studii; numărul de site-uri; numărul de aplicații etc.

Din perspectiva obiectivelor de securitate/apărare asumate, administrarea deficitară a resurselor bugetare și ale capitalului uman a împiedicat realizarea reformelor economice structurale, generând astfel o zonă de vulnerabilități, riscuri și amenințări, cu potențial de lezare a stării de securitate a României, în mod particular, a componentei sale economice.

Așadar, modul de repartizare a fondurile europene, în funcție de nevoile și de realitățile statului, mecanismele de folosire a acestora, gradul de utilizare și multitudinea de procese și fenomene economice, sociale generate se conturează ca o temă importantă de studiu, de esența securității naționale.

NOTE:

1 http://www.eprc.strath.ac.uk/eprc/Documents/PDF_files/RIPR%2050%20ESRC.pdf

2 http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag26/mag26_ro.pdf

3 <http://www.consilium.europa.eu/special-reports/european-semester/documents-in-2012?lang=ro>

4 The World Bank, Indicators, <http://data.worldbank.org/indicator>

BIBLIOGRAFIE

Buzan Barry; Waever Ole; Wilde De Jaap. *Securitatea: un nou cadru de analiză*, Cluj-Napoca, Editura CA Publishing, București, 2011.

Irimia Ovidiu, *Dimensiunea societală a securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.

Stoicescu Ruxandra, *Conceptul de securitate*, în „Politica de securitate națională. Concepte, instituții, procese”, Editura Polirom, Iași, 2007.

Polverari L., Bachtler J., *Assessing the Evidence: The Evaluation of Regional Policy in Europe*, EoRPA Paper No. 04/5, European Policies Research Centre, University of Strathclyde, UK., 2004.

European Parliament, *Governance and Partnership in Regional Policy*, and Annex, Brussels, 2008.

European Parliament, *Projet De Rapport sur la complémentarité et la coordination de la politique de cohésion et des mesures de développement rural*, 2008.

European Parliament, *Shrinking Regions: A Paradigm Shift in Demography and Territorial Development*, 2008.

European Parliament, *Vademecum on EU Regional and Cohesion Policy*, 2008.

European Parliament, *Working Document on the Role of Cohesion Policy in the Integration of Vulnerable Communities and Groups*, 2008.

Bachtler J., Mc Master I., *EU Cohesion policy and the role of the regions: investigating the influence of Structural Funds in the new member states, Environment and Planning C: Government and Policy*, Vol. 26 (2), 2008.

Comisia Europeană, *Investiții în viitorul Europei – Al cincilea raport de coeziune economică, socială și teritorială*, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2010.

ANALIZA ASPECTELOR CULTURALE ȘI A IMPACTULUI LOR ASUPRA DESFĂȘURĂRII CONFLICTULUI DIN IRAK

THE ANALYSIS OF CULTURAL ASPECTS AND THEIR IMPACT ON THE IRAQ

Conf.univ.dr. Margareta BOACĂ*

Lumea de astăzi a devenit din ce în ce mai conștientă de aspectele culturale și de importanța lor în promovarea colaborării în cazul unui conflict. Articolul prezintă unele dintre trăsăturile definitorii ale culturii americane, pe de o parte, iar pe de altă parte, cele ale culturilor arabe, pentru a evidenția modul în care diferențele culturale au jucat un rol în alimentarea ostilităților dintre cele două părți în conflictul din Irak. Ignoranța, lipsa conștiinței, neglijarea valorilor culturale, și chiar actele deliberate prin care valori culturale au fost distruse, pot duce la creșterea urii și a violenței.

The world today has become increasingly aware of the cultural aspects and their importance in promoting collaboration of in fomenting conflict. The article presents some of the defining characteristics of American culture, on the one hand, and of Arab cultures on the other, to highlight the way in which the cultural differences have played a role in fuelling the hostility between the two sides in conflict in Iraq. Ignorance, unawareness, neglect of cultural values and even deliberate acts in which cultural values were trampled down upon increase hatred and escalate violence.

Cuvinte-cheie: conștiință culturală; dimensiuni culturale; greșeli culturale.

Keywords: cultural awareness; cultural dimensions; cultural mistakes.

Este cert că pe scena mondială aspectelor culturale li se acordă tot mai multă atenție, ele putând să contribuie fie la promovarea cooperării și apropierii între națiuni, fie la escaladarea ostilității și conflictului. Folosită în mod frecvent în ultima vreme, sintagma „război cultural” este destul de ambiguă. Dacă termenul ar fi folosit în sensul său propriu, un astfel de război cultural ar trebui să fie purtat în urmărirea unor scopuri care țin de sfera culturilor, ceea ce evident nu se întâmplă. Războaiele purtate în această epocă, numite în mod impropriu „culturale”, se poartă pentru atingerea acelorași scopuri din totdeauna de natură economică, politică, acces la resurse etc. În aceste războaie, aspectele culturale joacă rolul de a-l defini pe Celălalt ca diferit, necunoscut, ostil și pe măsura amplificării conflictului, inuman și malefic, justificându-se astfel acțiunile violente împotriva lui.

Într-o lucrare devenită clasică, Hanvey¹ identifică patru niveluri de conștientizare a diferențelor dintre culturi. Primul nivel este

reprezentat de percepția Celuilalt la nivelul stereotipurilor, prin urmare o cunoaștere minimă a Celuilalt, cu o tendință de a percepe deficiențele sau ceea ce apare a fi bizar, exotic, surprinzător.

Cunoașterea pe baza stereotipurilor este o cunoaștere simplificată și superficială, preluată din mediul social, fără a fi determinată de contactul direct cu cea de-a doua cultură. În lipsa educației și a comunicării interculturale, tendințele etnocentrice sunt frecvente și persistente, iar Celălalt este perceput în mod negativ. În același timp, indiferent de situație, superioritatea grupului propriu nu este pusă sub semnul întrebării. În timp ce acțiunile adversarului sunt considerate ostile și viclene, competitivitatea proprie este văzută ca eficiență. În felul acesta se creează condițiile pentru ca stereotipurile să se autoconfirme: considerându-l pe Celălalt viclean și nedemn de încredere va determina comportament în consecință, ceea ce va atrage după sine reacții de viclenie sau de suspiciune, care în final vor confirma stereotipul.

Societatea occidentală, erodată de secularizarea care sporește sentimentul de anxietate, percepe fundamentalismul islamic ca o critică a modului de viață occidental, care trebuie ridiculizată, deoarece,

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: m.boaca@gmail.com

dacă ar fi luată în serios, ar pune sub semnul întrebării imperativele modernității².

Lumea occidentală îi percepe pe musulmani ca fiind fanatici, violenți, ei îi urăsc pe necredincioși, trăiesc conform unor tradiții medievale și nu se pot adapta la stilul de viață modern sau la condițiile din societățile occidentale. În această viziune simplificată și superficială, a fi arab și musulman înseamnă același lucru, între lumea occidentală și lumea islamică există diferențe insurmontabile, musulmanii sunt magnați ai petrolului sau teroriști, femeile sunt oprimate și lipsite de libertate. Statele islamice sunt înapoiate și divizate, dar au ambiția de a-și impune modul de viață în lume; se mândresc cu principiile lor religioase, dar sunt corupte și opresive și cu toate că posedă resurse extrem de bogate nu au reușit să-și găsească calea spre dezvoltare. Pe de altă parte, fundamentalistii islamici critică societățile occidentale în special pentru aspectele legate de secularizarea spațiului public și formele de suveranitate ale individului. În ceea ce privește Statele Unite, criticile au în vedere faptul că, deși libertatea credinței reprezintă un drept fundamental, în statele Unite nu există o religie națională. Stereotipurile răspândite cu privire la americani sunt: americanii sunt aroganți, imorali, risipitori, ignoranți, bețivi, leneși, rasiști, nu respectă autoritatea, valorile familiei. Statele Unite nu doresc decât să domine lumea, nu respectă tratatele internaționale și nu sprijină în realitate forțele democratice, ci nu fac decât să-și urmărească interesele proprii. Ele sunt vinovate de starea de sărăcie din întreaga lume și de criza majoră în care se află statele islamice.

Al doilea nivel este nivelul șocului cultural, experimentat ca rezultat al contactului direct cu o cultură, este nivelul care accentuează caracteristicile culturale care contrastează cu cele ale culturii proprii, este nivelul respingerii celeilalte culturi, a neînțelegerii și a frustrării. El este extrem de problematic în cazul culturilor de filiație, care sunt complet străine și care necesită un dialog intercultural susținut pentru a determina cunoașterea reciprocă.

Cel de-al treilea nivel de conștientizare a diferențelor între culturi devine posibil doar în urma unui proces de informare și de cunoaștere a noii culturi și subliniază rolul important pe care îl joacă educația, – prin cunoașterea limbilor străine și studierea particularităților culturale. Acestea permit evitarea, atenuarea sau desprinderea din șocul cultural și înțelegerea la nivel cognitiv a modului în

care funcționează o altă cultură, adaptarea și ulterior realizarea integrării în mediul cultural respectiv.

În final, nivelul al patrulea este nivelul la care la care cunoașterea temeinică a limbii permite accesul la o mare varietate de aspecte culturale, ceea ce face ca înțelegerea la nivel cognitiv să fie dublată de înțelegerea empatică a modului în care funcționează valorile culturale specifice, modelând mentalitățile și modul de viață caracteristic unei alte culturi. O astfel de cunoaștere și de apreciere a culturii permite înțelegerea empatică a celor care împărtășesc cultura respectivă.

Apelul la modelul lui Hanvey îl consider util, deoarece el pe baza lui se poate face o comparație între cultura americană și culturile islamice, o comparație care furnizează clarificări suplimentare cu privire la relația care există între ele. Pe de o parte, Statele Unite, principala putere mondială, unul dintre promotorii sistemului democratic în lume. Pe de altă parte, statele islamice aflate într-un proces profund, complicat și violent de transformare. Simpla lor alăturare aduce în atenție deosebirile majore care există între acestea (teritorii, dezvoltare economică, politică, socială, instituții, cultură, religie etc.). Analiza noastră se axează pe caracteristicile culturale extrem de diferite, pentru a demonstra că acestea, pe lângă factorii economici, sociali, politici, au jucat și joacă un rol în relația existentă dintre cele două tipuri de societăți.

În conformitate cu modelul lui Hanvey, relația dintre Statele Unite și lumea islamică se află la nivelul doi, nivelul șocului cultural.

Din punct de vedere cultural, în conformitate cu criteriile de diferențiere ale lui Hofstede³, diferențele sunt majore. Cea mai frapantă este în ceea ce privește indicatorul individualitate, cu valoarea 91 în cazul culturii americane, valoarea cea mai ridicată dintre toate țările analizate. Această valoare caracterizează o societate care pune accentul pe drepturile individuale, în care se consideră că individul are datoria să-și urmărească visurile, să se dezvolte liber și independent, dar și să-și poarte de grijă, să-și asume meritele, dar și răspunderea pentru acțiunile sale. În comparație, societățile arabe au un indice de individualism de 40, ceea ce denotă o societate colectivistă, în care indivizii sunt puternic legați de grupurile de care aparțin, deciziile se iau de către conducătorii grupului, iar ceilalți membrii le acceptă ca atare. În acest tip de cultură, instituțiile și mecanismele democratice sunt greu de acceptat. Diferențe notabile există și la indicatorii *power distance* și evitarea incertitudinii (40 SUA și

96 Irak, 95 Arabia Saudită și 80 țări arabe în ceea ce privește distanța față de putere; 46 SUA vs. 85 – Irak, indicatorii de evitare a incertitudinii⁴). Acești indicatori marchează diferențe între o societate egalitaristă cum este cea americană, care s-a clădit pe baza credinței în „visul american”, posibilitatea de a avansa pe scara socială și de a dobândi putere și bogăție, indiferent de cât de modeste sunt originile unui individ, și lumea arabă, în care oamenii se consideră în esență inegali, iar această inegalitate este îndreptățită și trebuie păstrată, deoarece este o sursă predictibilitate, ordine și reguli specifice de comportament. În ceea ce privește evitarea incertitudinii, indicatorii au valori de 46 – pentru societatea americană și 65 pentru lumea arabă, ceea ce indică, pe de o parte, o societate care consideră schimbarea drept oportunitate în contrast cu o societate în care există un grad ridicat de rezistență la schimbare, o societate care a încercat să evite provocările lumii de azi, ascunzându-se în spatele religiei și a unei identități definite pe valori tradiționale⁵. Prin urmare, relația dintre cele două culturi este o relație de filiație, care implică diferențe majore.

Acesta este foarte succint fundalul caracteristicilor culturale pe care se desfășoară conflictele din Irak. Ca în numeroase situații de conflict, diferențele culturale au acționat ca un catalizator în definirea Celuilalt ca fiind diferit, în justificarea ostilității față de acesta prin acțiuni care, în mod deliberat sau pur și simplu din necunoașterea valorilor culturale, au avut ca rezultat amplificarea sentimentelor de ostilitate și a conflictului.

Majoritatea datelor despre desfășurarea conflictelor provin din Statele Unite. La un deceniu de la declanșarea conflictului, în volumul 1 al unui proiect de raport intitulat „Un deceniu de război” care face parte dintr-o analiză în mai multe volume a lecțiilor învățate din ultimii zece ani de conflict, Statele Unite recunosc greșelile comise în Irak. Chiar la începutul intervenției americane au fost comise două erori majore, și anume desființarea forțelor de securitate irakiene și concedierea oficialităților guvernamentale. Acestea au dus la imposibilitatea guvernării țării, au creat un haos care a durat ani de zile și au confruntat forțele americane cu misiunea de a crea noi forțe de poliție și militare irakiene, o misiune care s-a dovedit a fi „o povară serioasă” pe care forțele americane nu erau pregătite s-o îndeplinească⁶.

Atitudinea extrem de critică caracterizează și best-sellerul jurnalistului american Thomans Ricks,

Fiasco. The American Adventure in Iraq, publicat în 2006, care se bazează pe interviurile luate militarilor și oficialităților implicate în planificarea și în executarea operațiilor în perioada de început a conflictului, precum și volumul ulterior, publicat în 2009, care continuă analiza, „The Gamble: General David Petraeus and the American Adventure in Iraq, 2006-2008”.

În ceea ce privește aspectele culturale, *Un deceniu de război* se referă la inexistența pregătirii culturale a trupelor, care nu au avut nici un fel de cunoștințe cu privire la modul de viață, mentalitățile, obiceiurile populației locale. Trupele americane au fost frecvent acuzate că nu cunosc și nu înțeleg mediul cultural irakian. Neavând o pregătire anterioară în acest sens, ele a trebuit să se bazeze pe învățarea prin descoperire – o modalitate riscantă într-un astfel de mediu ostil. Aceasta a fost cauza a numeroase gafe culturale, cum au fost percheziționarea locuințelor, folosirea câinilor, tratamentul femeilor sau modul de adresare către autoritățile locale, care au creat disensiuni, ostilitate, ură. De menționat și faptul că deși unele informații cu caracter cultural au fost identificate, faptul că ele nu au fost transmise în mod sistematic unităților care le înlocuiau pe cele combatante a făcut ca greșelile să se repete.

La începutul conflictului, decidenții militari au considerat că acești factori „soft” au o importanță secundară. Vechile hărți nu dădeau prea multe detalii cu privire la câmpul de luptă. Acum ele conțin informații despre locul de amplasare a grădinițelor, a lăcașurilor de cult, a școlilor koranice, a punctelor de întâlnire, compoziția socială a unei comunități, afilieri etnice, obiceiuri locale, legi nescrise, informații care sunt acum sunt cunoscute.⁷ În perioada de început a conflictului era greu de imaginat că pentru a invita o femeie la audieri la autoritățile militare era abordat mai întâi conducătorul local care se adresa unui bărbat din gospodăria respectivă și astfel mesajul ajungea la femeia respectivă, fără a cauza fricțiuni.

Situații în care valorile culturale nu a fost respectate, cum a fost incidentul în care un exemplar al Koranului a fost folosit ca țintă în antrenament de către un militar american într-un poligon de lângă Bagdad, au inflammat spiritele irakienilor care au reacționat vehement și au atras atenția asupra consecințelor pe care le pot avea astfel de acțiuni⁸.

Exprimând nemulțumirile irakienilor, Basim al-Azzawi, conducător tribal sunit din nord-estul Bagdadului s-a plâns de faptul că americanii au tratat cu brutalitate pe conducătorii tribali în timpul

patrulării în diferite zone, o insultă gravă pentru un demnitar, că în timpul perchezițiilor au deschis ușile cu forța, cu piciorul, și i-au scos afară pe toți cei din casă, inclusiv pe femei, au intrat în dormitoare, au căutat prin dulapuri, ceea ce i-au înfuriat pe bărbații irakieni⁹.

Oficialii americani au recunoscut și greșeli care s-au făcut în Irak în ceea ce privește și în protecția valorilor culturale. Această recunoaștere vine la un deceniu după ce ministrul apărării american din acea perioadă, Donald Rumsfeld, a comentat jefuirea Muzeului Național din Bagdad în aprilie 2003, spunând „se întâmplă”, deși Convenția de la Haga din 1954 cere protejarea patrimoniului cultural.

În prezent, oficialități din Departamentul Apărării recunosc că s-au comis greșeli și că, deși militarii pornesc de la premisa că muzeele, monumentele și alte bunuri culturale se află incluse pe lista obiectivelor care nu reprezintă ținte întocmită înainte de atac, și că ele nu trebuie lovite decât cu excepția situației în care acest lucru este cerut de necesitățile războiului, hotărârile de pe câmpul de luptă sunt uneori problematice. Ulterior, ei au motivat că acest lucru a fost posibil ca urmare a abordării ad-hoc și a resurselor insuficiente pentru stabilizarea Irakului¹⁰.

Consecințele țin de crearea unei culturi a violenței în care nici un fel de valori nu mai sunt respectate. Violența devine singurul mod de acțiune și aceasta creează falsa impresie că soluțiile pot veni tot prin violență¹¹.

Concluzii

Conflictul din Irak a adus în atenție, încă odată, importanța aspectelor culturale în relațiile dintre state, în interacțiunile dintre indivizi care aparțin unor culturi diferite, în escaladarea sau atenuarea conflictelor. Comunicarea interculturală este modalitatea sigură prin care se realizează cunoașterea Celuilalt, ceea ce face posibilă înțelegerea și cooperarea. Comunicarea interculturală se realizează, în general, mai ușor între culturile-surori, între care există numeroase asemănări, deși și în cazul acestora există numeroase excepții, și mai dificil în cazul culturilor așa-numite „de filiație”, între care există diferențe majore, și între care trebuie să existe inițial procese de cunoaștere reciprocă, pentru ca în final să se poată realiza cooperarea. Indiferent de intensitatea influențelor care se exercită, comunicarea între culturi reprezintă procesul care, sub diferite forme, a configurat culturile în forma în care există în prezent. Dar pentru realizarea comunicării interculturale trebuie, în primul rând, să existe voința politică de a o realiza.

NOTE:

1 Robert Hanvey, *An Attainable Global Perspective*, in „Theory and Practice”, summer 1982, pp. 162-167.

2 Peter van Ham, *European Integration and the Postmodern Condition: Governance, Democracy, Identity*, London, Routledge, 2001, p. 211.

3 Geert Hofstede, Gert Ian Hofstede, Michael Minkov, *Culturi și organizații. Softul mental. Cooperarea interculturală și importanța ei pentru supraviețuire*, Editura Humanitas, București, 2012, p. 99.

4 *Ibidem*, pp. 62-66, 190-191.

5 Margareta Boacă, *Comunicarea interculturală în contextul proceselor de integrare europeană și euroatlantică*, București, 2009, pp. 177-178.

6 <http://blogs.reuters.com/global/2008/09/21/are-us-roops-learning-from-cultural-blunders-in-iraq/> international December 2006.

7 *Ibidem*.

8 <http://hnn.us/article/126152> history news network, *American Mistakes in Afghanistan and Iraq*.

9 Reuters, 21 sept 2008, <http://blogs.reuters.com/global/2008/09/21/are-us-roops-learning-from-cultural-blunders-in-iraq/> 13 febr, ora 9.00.

10 Laura Gilbert. Conservation, Issue 252, December 2013, Published online: 19 December 2013, <http://www.theartnewspaper.com/articles/US-admits-errors-in-Iraq/31098>

11 <http://hnn.us/article/126152#sthash.yXglsEr.dpuf>

BIBLIOGRAFIE

Boacă Margareta, *Comunicarea interculturală în contextul proceselor de integrare europeană și euroatlantică*, Editura Humanitas, București, 2009.

Hofstede Geert, Hofstede Gert Ian, Michael Minkov, *Culturi și organizații. Softul mental. Cooperarea interculturală și importanța ei pentru supraviețuire*, Editura Humanitas, București, 2012.

Hanvey Robert, *An Attainable Global Perspective*, in „Theory and Practice”, summer 1982, pp. 162-167.

Van Ham Peter, *European Integration and the Postmodern Condition: Governance, Democracy, Identity*, London, Routledge, 2001.

<http://hnn.us/article/126152> history news network

<http://www.theartnewspaper.com/articles/>

<http://hnn.us/article/126152#sthash.yXglsEr.dpuf>

<http://blogs.reuters.com/global/2008/09/21/are-us-roops-learning-from-cultural-blunders-in-iraq/>

SCURTE CONSIDERAȚII DESPRE ETICA AFACERILOR MILITARE ACTUALE

SHORT CONSIDERATIONS ON CURRENT MILITARY BUSINESS ETHICS

Avocat Cosmin-Marius IORDACHE*
Avocat lect.univ.dr. Valentin-Stelian BĂDESCU**

Care va fi, în general, evoluția eticii afacerilor militare? Mai exact, care va fi în viitor statutul eticii? Răspunsul este în funcție de concepția statului și în ce măsură sfera dreptului public va lăsa să mai subziste și o sferă a dreptului privat, în ce măsură individul va mai păstra vreun drept, în ce măsură persoana va mai avea o oarecare autonomie. Istoria verifică cu o continuă oscilație între autoritate și libertate, între predominarea colectivității asupra individului și expansiunea de drepturi ale individului în cadrul colectivității. Momentele acestui proces în mod continuu se traduc în forme de structură a statului. Va fi o etică eliberată de interese meschine sau o etică birocratizată în cadrul administrativ politic al statului? Democrație sau totalitarism?

What will be, in general, the evolution of military business ethics? More specifically, what future will the status of ethics have? The answer is based on the concept of the state and on the extent to which public law will allow the sphere of private law to develop, whether the individual will retain any right, and to what extent the individual will have some autonomy. History has a continuous oscillation between authority and freedom, between the prevalence of the community over the individual and the expansion of individual rights within the community. The stages of this continuous process translated into forms of state structure. Will we have ethics based on personal interests or bureaucratic ethics within the political administrative state? Democracy or totalitarianism?

Cuvinte-cheie: etică; afaceri militare; drept internațional; Uniunea Europeană; Rusia.

Keywords: ethics; military affairs; international law; European Union; Russia.

Argumentum

Timpul nostru este plin de schimbări. Ceea ce astăzi este actual, mâine va fi deja dat uitării, în viața socială, în economie, știință și tehnică, drept și morală, o nouă oarecare înlocuiește pe cealaltă. Ceea ce pe unul îl încântă, pe celălalt îl înfricoșează, și mai devreme sau mai târziu – ne dăm cu toții seama că omul are nevoie de un susținător în acest torent al vieții. Acest susținător poate fi etica sau cum o mai înțeleg unii morala.

În ceea ce privește morala, o oarecare influență, chiar dacă în sens negativ, asupra dreptului internațional și implicit asupra relațiilor

internaționale, a avut-o și Niccolo Machiavelli (1469-1527) care, prin lucrările sale, *Il Principe*, punctul de convergență al operei lui istorico-diplomatice ce a străbătut secolele și, mai ales, *Despre arta războiului* în care Machiavelli desparte radical politica de morală și promovează ideea că succesul trebuie obținut cu orice preț și indiferent de mijloace. Explicabile pentru perioada în care au fost formulate, raționamentele rămân astăzi departe de ceea ce ar trebui să caracterizeze relațiile internaționale și dreptul internațional, dar mei ales afacerile militare. În ce mod?

Conducerea Federației Ruse ar putea instaura o așa-zisă „multipolaritate reală“, adică de a obține un raport de forțe, la nivel internațional, în care nimeni nu îndrăznește să calce dincolo de spațiul „intereselor legitime“ ale statului rus. Adică, de lebensraum-ul postsovietic. Totodată, însă, Rusia nu a putut ascunde niciodată de ochii comunității internaționale (deși a încercat) faptul că în toate

***Baroul București**

e-mail: jordache_constantin@yahoo.com

****Universitatea Europei de Sud-Est LUMINA, București**

Baroul București

e-mail: valentinbadescu@yahoo.com

republicile postsovietice au existat și există tendințe de contestare a hegemoniei rusești. Tendințe care, în anumite momente, au devenit majoritare și au decis soarta acestor republici. Ea dorește crearea unei axe mondiale antioccidentale care să încheie perioada dominației mondiale a SUA. Aliații Rusiei în aceste demersuri sunt, în viziunea Moscovei: China și India. S-ar putea să asistăm la reformatarea ordinii mondiale. Noua ordine de după încheierea procesului de reformatare se dorește a fi una în care democrația, liberalismul, economia de piață, să fie distruse, iar în locul lor să fie instaurat un alt sistem social și politic. Este acesta în acord cu normele dreptului internațional și ale moralei?

În anii 1920, în rândurile emigrației ruse (oameni nevoiți să-și părăsească țara din cauza loviturii de stat bolșevice din 1917) a luat ființă un curent de gândire care se numea „eurasianism“ și care pretindea că Rusia nu este o țară europeană, iar poporul rus nu este unul european. În viziunea lor, Rusia ar fi trebuit să se transforme într-un stat național ortodox, care să-și refacă măreția pierdută după Primul Război Mondial. Chiar dacă se aflau în emigrație, eurasianiștii îi priveau pe bolșevicii care conduceau la Petersburg, apoi la Moscova, cu ochi buni. Asta deoarece ei declanșaseră o revoluție împotriva modelului occidental de modernizare. Ei sperau să facă din creștin-ortodoxie forța conducătoare a societății. Inconsistența ideilor eurasiانية, născute dintr-un antioccidentalism ușor de explicat după războiul civil din 1918-1922 (în care au intervenit și puterile occidentale), a făcut ca popularitatea acestora în rândurile emigrației ruse să scadă. Istoricul și antropologul Lev Gumiliov a dat eurasianismului un suflu nou și, în premieră, un conținut științific. Gumiliov susținea că rușii și turanicii sunt popoare de stepă, înrudite și care trebuie să stăpânească Eurasia. Perioada de dominație tătaro-mongolă era văzută drept scut în fața cuceririi occidentale. Iar Rusia nu numai că este o țară ne-europeană, ci este mai apropiată de cultura asiatică și trebuie să conducă o luptă împotriva occidentului. Gumiliov a introdus în analizele sale concepte contestate și văzute drept neștiințifice de comunitatea mondială de cercetare în domeniul etnologiei. Unul dintre acestea este „pasionaritatea“ (de la „pasiune“) – de fapt, un eufemism pentru agresivitatea elitelor și tendințele acestora de a șterge de pe fața pământului alte popoare. Gumiliov este, astfel, întemeietorul curentului numit „neoeurAsianism“.

Principalul său continuator este, astăzi, Aleksandr Dughin, văzut de către mulți ca un fel de „eminență cenușie“ a Kremlinului. Dughin consideră că eurAsianismul trebuie să lupte cu atlantismul, „popoarele uscatului“ trebuie să lupte cu „popoarele mării“, iar Rusia trebuie să se transforme într-un conducător și hegemon mondial al războiului împotriva occidentului. În ultimele luni, agresivitatea verbală a lui Dughin a crescut imens, acesta lansând de pe pagina sa de facebook adevărate filipice antioccidentale. „Imperiul“ lui Dughin (deoarece neoeurAsianismul său nu vede Rusia decât ca pe un imperiu, și declară asta deschis) are nevoie și de o ideologie nouă, una care să asigure conducerea „luminată“ a colectivității. Și acesta o inventează în cartea „A patra teorie politică“. Noua ideologie are la bază „dasein-ul heideggerian“, „existența-în-lume“, și se plasează împotriva a ceea ce Dughin numește „ideologiile modernului“ (liberalismul, comunismul și fascismul) văzând Rusia nu ca pe o țară, ci ca pe o civilizație eurasiatică. Poate că autorului i se pare că tezele lui sunt unele complet noi, însă la o analiză de profunzime putem observa aceleași vechi frustrări și complexe de inferioritate: le suntem superiori și trebuie să le-o demonstrăm. Cum? Ocupând Crimeea, de exemplu. O Rusie superioară Occidentului care a demonstrat Occidentului că este puternică.¹

În opinia sa, acest „model“ de înfruntare și de luptă trebuie să continue. Fapt pe care l-am putut constata în Rusia și prin bolșevism care făcea o operație de reasiatizare a unui țarism invertit; descapitalismul era o simplă formulă pentru a demasca deseuropeanizarea, deci nu putea fi vorba despre un proces de descompunere a ideii democratice, care nu a avut în timpul țarismului, decât o clandestină circulație într-un cerc restrâns de intelectuali. Bolșevismul este ca fenomen istoric un produs specific rusesc atât prin critica democrației parlamentare de tip liberal, a partidelor, a tehnicii parlamentare, cât și prin ceea ce aducea nou revoluția bolșevică.

Această noutate se dorea o actualizare îndrăzneată și o încercare de a adapta statutului modern formațiile social economice precapitaliste, o negare totală a principiilor revoluției franceze și a consecinței structurale; clase, întreprinderi de bază individualistă, carteluri, syndicate, trusturi, concerne, toate manifestând tendințe antistatale.

În concepția bolșevică, statul, care nu se reazemă pe o idee și pe voință formată și subordonată acestei

unități, este doar o aparență de stat, o combinație instabilă de fragmentări economice și de clase, în mozaic de interese, o colectivitate care suferă de o permanentă anarhie latentă. Statul devine astfel, un factor spiritual, o expresie a voinței naționale, condiționată de destinele istorice ale statului. Această reacție antiindividualistă, această totală negare a ideologiei liberale, impunea, ca o primă consecință, suprimarea drepturilor fundamentale ale omului, una dintre cerințele fundamentale ale democrației.

În aceste condiții, pare surprinzătoare o încercare, chiar de mică anvergură precum cea de față, dedicată eticii „afacerilor militare”. Numai că, de când există omul, de la Cain și Abel, conflictul i-a însoțit întreaga existență, iar astăzi mai mult ca oricând influența cartelurilor militaro-civile asupra decidenților politici este covârșitoare. Nu ne adresăm unei categorii speciale – elitele militare, ori politicienilor – ci tuturor celor preocupați de prezentul și viitorul lor.

Afacerile militare și etica lor

Dacă în urmă cu ani era de neconceput a vorbi despre afacerile militare și mai ales despre etica lor, întrucât aceasta era, pentru unii autori, o sintagmă rezervată în exclusivitate statelor puternice, astăzi ne este tot mai clar faptul că avem de-a face cu o nouă construcție de tip juridico – economică, în cadrul căreia etica ocupă un loc aparte, or instrumentele juridice internaționale și europene, împreună cu principiile consfințite de acestea (al democrației și statului de drept, principiul separației puterilor în stat, al egalității statelor în fața tratatelor) formează toate la un loc blocul de funcționalitate al statului în general, al afacerilor militare în special.

Problematica eticii în afacerile militare actuale trebuie privită într-un context mult mai larg decât cel al relației dintre interesul personal și interesul general.² Este vorba despre mari transformări în politica internațională: focusarea marilor puteri asupra arealului asiatic care tinde să devină – dacă nu a și devenit deja – cel mai interesant loc pentru jocul puterii globale în acest secol, înlocuind Europa, centralitatea sistemică nord-atlantică. Trebuie spus că trăim o perioadă de incertitudini sistemice, fiindcă au loc schimbări de anvergură în ierarhia sistemică: nu numai că Brazilia a luat locul Marii Britanii și a trecut pe locul șase în topul global, dar China a trecut pe locul doi, depășind Japonia, apropiindu-se vertiginos de locul prim. Această

ultimă inversare s-a văzut imediat, iar vocea Chinei a devenit tot mai puternică. Trăim deci o perioadă de schimbări sistemice, dar și de transformări geopolitice. Pe fondul acestor incertitudini se caută similitudini sau apropieri cu ceea ce s-a întâmplat înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, pentru a face predicții plauzibile.

Poate fi o metodă greșită de abordare, pentru că fiecare conflict generalizat fie că este vorba despre primul sau despre cel de-al Doilea Război Mondial, are propriile cauze și scânteii care au declanșat lucrurile. Nu vom găsi repetiții aidoma, iar comparațiile nu se pot face în acest fel. Ceea ce este însă posibil pe fondul incertitudinilor și al crizei economice este că afacerile militare nu trebuie să se afle în afara eticii, mai ales din perspectiva efectelor acestora.

Opinia curentă este că războaiele sunt dezlănțuiri oarbe ale instinctelor umane primare, manifestate la nivelul unor comunități mari – triburi, grupări populare, națiuni. Este într-adevăr așa, de aceea omenirea a inventat de timpuriu norme și reguli de purtare a lor astfel încât violența să fie întrucâtva limitată. În felul acesta s-a dezvoltat o etică a războiului. Credem că nu greșim prea mult dacă afirmăm că și războaiele trebuie să aibă propria lor etică, întrucât această lume nu este una în care să dormi liniștit, este o confruntare aproape continuă.

Dacă vorbim despre război, s-au cristalizat, pe un fond asupra căruia nu vom stăruia, de-a lungul timpului, reguli privitoare la ce este permis și la ce nu este permis în război. Epoca de înflorire a cavalerismului a constituit și momentul în care etica militară s-a aflat la cea mai înaltă expresie a ei. Ceea ce nu înseamnă, automat, că tot ceea ce am moștenit drept regulă era respectat *ad literam*. Dar, cel puțin se făcea caz și exagerările, dezlănțuirile sângeroase aveau o barieră care ținea nu doar de omeneasca milă, ci și de o opinie general împărtășită. Cei care luptau în războaie s-au deprins să considere că e interzis a ucide dușmanul care se predă sau care se află în imposibilitatea de a se apăra, că nu se poate lovi sau ucide pe la spate, ci numai într-o înfruntare bărbătească, dreaptă, față în față, că nu se pot ataca oameni neînarmați, femei bătrâni, copii. De asemenea, s-a găsit că este normal ca un prizonier să fie tratat corespunzător rangului său; nu chiar dezinteresat, rangul presupunea un nivel mai mare al sumei care urma să fie cerută drept răscumpărare. O vreme, armatele chiar s-au luptat nu pentru a omorî inamicul, ci pentru a face cât mai mulți prizonieri. Ca să nu mai spunem că motivația

prăzii dădea imbolduri nebănuite combatanților. Etica cu care venea creștinismul a șlefuit mult dintre aceste moravuri militare. Spre deosebire de etica războiului, etica afacerilor militare actuale este mult mai „tânără”.

Prin scurta noastră cercetare ne-am propus să formulăm o pledoarie cu privire la necesitatea și la importanța asumării unui comportament etic în cadrul afacerilor militare ținând cont de drepturile și obligațiile ce revin participanților în derularea afacerilor militare atât din perspectiva dreptului internațional, cât și a eticii. Principala unitate de analiză, în cadrul acestei cercetări, este etica, iar tematica cea mai amplu abordată vizează aspecte legate de implementarea unor practici etice care pot să-i crească nivelul responsabilității la nivelul întregii societăți internaționale. Drept urmare, pe parcursul întregii abordări atenția ne-a fost îndreptată, cu preponderență, asupra analizei componentelor specifice eticii în afacerile militare, iar prin metodele de analiză utilizate, termenul de responsabilitate este subordonat celui de etică în afaceri. Obiectivul acestui demers constă în evidențierea problemelor de natură etică cu privire la modalitățile înfăptuire a unei noi paradigme în afacerile militare, respectiv, formularea unui ghid etic, care să constituie un instrument de dezvoltare a unui climat etic atât în comunitatea internațională, cât și în afacerile militare, acestea din urmă având drept arie de desfășurare întreaga societate internațională. Pentru îndeplinirea acestui obiectiv a fost propusă, chiar pretențios spus, o „revoluție în afacerile militare”.

Despre actuala revoluție în afacerile militare

Revoluția în afacerile militare a devenit un concept cheie în gândirea strategico-militară americană începând cu anii '90. De fapt, „antecedentele” acesteia se regăsesc în revoluția tactică a sovieticilor, care încercau să definească mutațiile produse în conceptul lor de apărare, în organizarea lor militară, ca și în doctrinele lor prin apariția armelor nucleare și a rachetelor. Sovieticii puneau accentul pe dezvoltarea tehnologică, pe componentele tehnice ale luptei, pe armament și mai puțin pe posibilitatea adaptării doctrinei de întrebuințare a tehnicii și armamentului la inovațiile tehnologice.³

Conceptul american al revoluției în afacerile militare a apărut într-un context strategic conturat de o dublă revoluție – cea a informației și cea a

globalizării, din necesitatea adaptării strategiei militare americane la noul mediu de securitate.⁴ De fapt, ca să putem vorbi despre o revoluție, trebuie să avem o schimbare de fond în doctrină și în organizare. Tocmai de aceea, nu putem spune că avem o revoluție în afacerile militare dacă ea nu e precedată și de o transformare socială, pentru că, deși în denumire, conceptul surprinde termenul „militar” nu este totuși un fenomen rezervat elitei militare, ci are ca bază chiar ansamblul societății în care se dezvoltă. *Stricto sensu*, termenul de „revoluție” se aplică schimbărilor tehnologiei, descoperirile revoluționând efectiv lumea, implicit și războiul. În acest sens, Toffler spunea că o revoluție militară se produce numai atunci când se ivește o nouă civilizație, spre a o sfida pe cea existentă. Astfel, el vorbește despre „subrevoluții”⁵ – adică, nu facem decât să adăugăm alte elemente, să creăm alte combinații de elemente vechi în cadrul unui scenariu existent.

Revoluția în afacerile militare a cunoscut multe cicluri și multe etape, care au depins de marile descoperiri științifice și de implementarea lor în domeniul militar, de apariția mijloacelor de luptă performante care au determinat mutații substanțiale în conceperea și ducerea războaielor. O revoluție în afacerile militare are drept condiție *sine qua non* o schimbare instituțională profundă, ceea ce, fundamental, pragmatic înseamnă profesionalizarea forțelor și modularitatea acestora, integrarea noilor tehnologii ale informației în sistemele de arme existente.

În opinia unor gânditori de marcă ai științei militare, o revoluție în afaceri militare poate fi definită ca fiind „impactul unei sau unor anumite tehnologii revoluționare și al unor doctrine adecvate care să pună în valoare la parametrii optimi aceste tehnologii asupra spațiului de luptă și asupra fizionomiei războiului în ansamblul său, atunci când aceste noi descoperiri științifice sunt utilizate în război”.⁶

Revoluția provocată de computer, stimulată de mondializarea accentuată a comunicației și favorizată de micșorarea, în proporție geometrică, a ecartului dintre faza de descoperire și cea de aplicare, a realizat un salt impresionant în acest domeniu. Urmând acest raționament, este de așteptat ca revoluția în afacerile militare să aducă mutații substanțiale îndeosebi în strategia forțelor, în cea a mijloacelor și evident în strategia operațională.⁷

În concluzie, sintagma „revoluția în afaceri militare” vizează punerea de acord a doctrinei militare cu revoluția tehnico-științifică, dar, în egală măsură, orice nouă descoperire științifică cu aplicabilitate în domeniul militar, are absolut nevoie pentru a se dezvolta, de stabilirea caracteristicilor sale⁸, fără a omite și o minimă moralitate în acest domeniu.

Problema etică fundamentală în afacerile militare

Data fiind marea diversitate a moravurilor din lumea afacerilor militare, problema principală cu care se confruntă îndeosebi marile corporații multinaționale, care operează pe piața globală, este alegerea uneia dintre următoarele două politici alternative: fie, pe de o parte, respectarea strictă a codului etic al firmei din țara de origine oriunde ar opera în lume; fie, pe de altă parte, adaptarea politicii firmei la tradițiile și stilul de afaceri din fiecare țară străină unde operează.

Fiecare dintre aceste două strategii alternative prezintă avantaje și dezavantaje din punct de vedere strict economic, dezavantajul major al acestei politici inflexibile constând în faptul că pe anumite piețe naționale nu se poate pătrunde și nu se pot face afaceri profitabile dacă nu se acceptă recurgerea la anumite practici discutabile sub aspect etic, dacă nu chiar de-a dreptul ilegale, datorită unui fenomen generalizat de corupție și unor mecanisme economice care favorizează concurența neloială mai mult decât competitivitatea.

Flexibilitatea codurilor etice și adaptarea la practicile economice locale permite corporațiilor multinaționale să penetreze piețele dominate de practici dubioase și să se mențină pe acele piețe, cu profituri tentante. Dezavantajele imediate sunt legate de reacțiile opiniei publice din țările de origine și, în general, din statele care adoptă o politică dură față de corupție; dezavantajele mai puțin vizibile, dar și mai serioase pe termen lung, decurg din faptul că orice complicitate a firmelor transnaționale cu factorii de putere corupți din anumite țări ale lumii încurajează și consolidează corupția din acele țări, ceea ce diminuează considerabil potențialul lor de dezvoltare solidă și echilibrată care să le facă, în timp, niște parteneri serioși, cu resurse în expansiune și cu o putere de cumpărare din ce în ce mai atractivă pentru investitorii străini de anvergură.

Teoreticienii de catedră pledează, firește, pentru prima strategie, recomandând o cât mai mare inflexibilitate în respectarea codurilor etice ale firmei oriunde și-ar desfășura activitatea. Argumentele sunt numeroase și, măcar unele dintre ele, par să fie confirmate de rezultatele financiare pe termen mediu și lung ale corporațiilor cunoscute și respectate pentru consecvența cu care își asumă responsabilități etice. Pe de altă parte, experiența ultimelor decenii a dovedit că daunele pe care le poate suferi o firmă de talie internațională în urma unor scandaluri financiare datorate unor flagrante încălcări ale respectabilității etice pot avea consecințe extrem de nefavorabile sau chiar catastrofale. Din păcate, nu întotdeauna practicile imorale ale unor corporații multinaționale sunt sancționate și, pe de altă parte, nu întotdeauna scrupulozitatea etică este răsplătită de rezultate financiare excelente. Acest subiect merită o atenție sporită datorită importanței sale.

Despre importanța eticii în afacerile militare

Etica în afaceri este un domeniu academic și un subiect de dezbatere publică destul de recent⁹. Ca mai toate noutățile din secolul XX, și *business ethics* este o invenție americană. Pentru unii, originea transatlantică a noii discipline este o garanție de calitate, seriozitate și performanță; pentru alții, dimpotrivă, orice vine de peste ocean trebuie să fie ceva teribil de rudimentar, superficial și – neapărat – „imperialist”. Entuziasmantă sau detestabilă, etica în afaceri a luat rapid amploare în spațiul nord-american, de unde s-a răspândit apoi în toată lumea „civilizată”, mai exact în țările în care se poate vorbi cu temei despre economie de piață și stat de drept. Cu britanicii în frunte, europenii s-au „contaminat” și ei de interesul crescând față de etica în afaceri abia în anii de după 1980. În România, acest interes este deja actual. Multe dintre universitățile cu profil economic au această disciplină în curricula universitară.

„Etica în afacerile militare nu este o modă trecătoare”¹⁰ întrucât puterea și influența firmelor private asupra întregii societăți este mai mare decât a fost vreodată până acum, iar politicile imorale, frecvent întâlnite în mediul de afaceri, pot să provoace imense daune și prejudicii indivizilor, comunităților și mediului. Politicile guvernamentale au scos în relief anumite probleme de etică în afacerile militare, care se pun acum cu mare acuitate în noul context geopolitic.

Creșterea interesului față de etica în afacerile militare este determinată și de schimbarea naturii înseși a afacerilor în contextul ultimelor decenii, în care a luat o amploare evidentă procesul de globalizare. Corporațiile devin tot mai transfrontaliere, mai complexe și mai dinamice decât au fost vreodată până acum. În consecință, apar probleme noi, iar certitudinile valoric-normative ale mediilor de afaceri locale sunt înlocuite de relativitatea unui context multinațional și multicultural, în care criteriile corectitudinii morale diferă și se modifică rapid. Drept urmare, chiar și problemele mai vechi devin tot mai greu de soluționat, iar afacerile trebuie să repună în discuție anumite principii și valori considerate până de curând a fi de la sine înțelese.

Augmentarea importanței acordate eticii în afacerile militare se explică și prin modificările suferite de strategiile și structurile corporațiilor. Curente recente în teoria și în practica managerială, precum *total quality management*, ca și procesele de restructurare și de redimensionare a firmelor de top au condus la abandonarea multor practici tradiționale de conducere a proceselor economice. Ierarhiile manageriale stufoase și rigide s-au aplatizat considerabil. În consecință, autoritatea și răspunderea decizională s-au dispersat din ce în ce mai mult în cadrul firmei: decizii importante sunt luate la niveluri ierarhice tot mai joase și de către tot mai mulți angajați.

Concluzii

În chip destul de curios, etica s-a afirmat în acest timp în cadrele ei tradiționale, ca filosofie morală, la care s-au adăugat cercetări adâncite de sociologie, psihologie sau biologie asupra vieții și experienței morale individuale sau colective fără a omite din enumerare și politica.

Politica, la rândul ei, interesează prin raporturile sale cu dreptul, economia și psihologia mulțimilor. Evident că în presă, dar și în universități, unele exemplificări de moralitate-imoralitate erau luate din sfera vieții și a comportamentului politic. Se continua astfel o veche tradiție care separa etica de politică, avându-l, cel mai adesea, pe Machiavelli ca autoritate în această paradigmă de gândire. Prin urmare, nucleul acestei argumentații suna, simplificat, astfel: între morala privată și morala publică există o completă eterogenitate, de unde și concluzia că, doar întâmplător, cele două sfere

valorice și normative se întâlnesc. Oricum, ideea dominantă care s-a păstrat în tot acest răstimp era aceea că etica în politică reprezintă, cel mai adesea, mai mult o excepție fericită decât o regulă în curs de a se generaliza. În al doilea rând, această absență a unei preocupări totodată academice, dar și aplicate pentru a pune în conjuncție etica și politica ține în mod paradoxal, evident, de istoria tragică a Europei, în care în numai treizeci de ani (1914-1945) au avut loc două războaie devenite mondiale. Din păcate, în anarhia morală a relațiilor dintre state din acel timp istoric foarte dens în evenimente a te interoga asupra posibilității unei etici politice era catalogat, adesea cinic, drept un semn de idealism naiv sau de slăbiciune. În fapt, atacate și periclitare atunci au fost valorile morale fundamentale așa cum au fost acestea statuate în tradiția greco-latină și iudeo-creștină, tradiție prelungită apoi în epoca modernă prin filosofia drepturilor universale ale omului: viața, libertatea, demnitatea, egalitatea și fraternitatea tuturor oamenilor¹¹.

Care va fi, în general evoluția eticii afacerilor militare? Mai exact, care va fi în viitor statutul eticii? Răspunsul este în funcție de concepția statului și în ce măsură sfera dreptului public va lăsa să mai subziste și o sferă a dreptului privat, în ce măsură individul va mai păstra vreun drept, în ce măsură persoana va mai avea o oarecare autonomie. Istoria verifică cu o continuă oscilație între autoritate și libertate, între predominarea colectivității asupra individului și expansiunea de drepturi ale individului în cadrul colectivității. Momentele acestui proces în mod continuu se traduc în forme de structură a statului. Va fi o etică eliberată de interese meschine sau o etică birocratizată în cadrul administrativ politic al statului? Democrație sau totalitarism? Și între cele două forme de organizare există o infinitate de forme intermediare cum ar fi „democratura”! Situația de azi a eticii reprezintă cele două concepții delimitate prin frontiera politică dintre statele democratice și statele totalitare, iar procesul de verificare a concepției statale într-un sens sau altul este în curs.

NOTE:

1 Dan Nicu, <http://adevarul.ro>

2 George Coca, *Interesul general și drepturile fundamentale ale omului*, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 21.

3 Lucian Stăncilă, Ene Vasile, *Impactul revoluției în afaceri militare, asupra managementului integrat al resurselor de apărare*, http://conference.dresmara.ro/conferences/2007/21_Stancila_Lucian.pdf, p. 157, accesat la 17 iunie 2013.

4 *Revolution in Military Affairs* – RMA.

5 Alvin și Heidi Toffler, *Război și antirăzboi*, Editura Antet, București, 2000.

6 Teodor Frunzeti, *Soluționarea crizelor internaționale*, Editura Institutul European, Iași, 2006, p. 90.

7 L. Stăncilă, E. Vasile, *op. cit.*, p. 159.

8 Ionel Hornea, *Revoluția informațională, baza revoluției în afaceri militare*, http://www.rft.forter.ro/2010_2_t/02-fm/05.htm, accesat la 17 iunie 2013.

9 Dan Căciun, *Etica în afaceri*, <http://www.biblioteca.digitala.ase.ro/biblioteca/carte.asp?id=398&idb>.

10 *Idem*, p. 9.

11 Mihail Manoilescu, *Etica politică*, Editura Spandugino, București, 2010, p. 8.

Crăciun Dan, *Etica în afaceri*, <http://www.biblioteca.digitala.ase.ro/biblioteca/carte.asp?id=398&idb>

Frunzeti Teodor, *Soluționarea crizelor internaționale*, Editura Institutul European, Iași, 2006.

Hornea Ionel, *Revoluția informațională, baza revoluției în afaceri militare*, http://www.rft.forter.ro/2010_2_t/02-fm/05.htm, la data de 17 iunie 2013.

Manoilescu Mihail, *Etica politică*, Editura Spandugino, București, 2010.

Stăncilă Lucian, Vasile Ene, *Impactul revoluției în afaceri militare, asupra managementului integrat al resurselor de apărare*, http://conference.dresmara.ro/conferences/2007/21_Stancila_Lucian.pdf, p. 157, la data de 17 iunie 2013.

Toffler Alvin și Heidi, *Război și antirăzboi*, Editura Antet, București, 2000.

BIBLIOGRAFIE

Coca George, *Interesul general și drepturile fundamentale ale omului*, Editura Universul Juridic, București, 2009.

SCURTE CONSIDERAȚII ALE DOCTRINEI JURIDICE DESPRE ROLUL REGULATOR AL DREPTULUI ÎN RAPORTUL DINTRE INTERESUL INDIVIDUAL ȘI INTERESUL GENERAL

SHORT CONSIDERATIONS OF LEGAL DOCTRINE ON THE REGULATING ROLE LAW HAS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN INDIVIDUAL INTERESTS AND GENERAL INTERESTS

Col.(r)just.mil. avocat conf.univ.dr. George N. COCA*

Una dintre problemele pe care trebuie să le dezlege umanitatea este cea a înfăptuirii unei societăți civile care să administreze în mod echitabil și armonios dreptul, să limiteze libertatea individului pentru a exista libertatea semenului său, să promoveze, să respecte și să protejeze drepturile și libertățile fundamentale ale omului ca pe o religie sfântă, dar în același timp să vegheze și la dezvoltarea umanității prin promovarea interesului general.

One of the problems that humankind must solve is the accomplishment of a civil society capable to administer law in a fair and balanced way. Another problem is limiting the freedom of the individual in order to allow the freedom of his fellow men; to respect and protect fundamental human rights and freedoms as a holy religion, but also to ensure the development of humanity by promoting the general interest.

Cuvinte-cheie: filosofia dreptului; interesul individual; interesul general; etica; morală; drepturile fundamentale ale omului.

Keywords: *philosophy of law; individual interest; public interest; ethics, morals; fundamental human rights.*

Chestiuni introductive

O societate modernă trebuie să aibă în unele aspecte ale ei o organizare contractualistă, iar celebritasima carte a lui Rousseau „Despre contractul social sau principiile dreptului politic” este una dintre primele trei cele mai influente cărți de acest gen din spațiul culturii occidentale (împreună cu „Politica” lui Aristotel și „Principele” lui Machiavelli). De la ea se adapă cu sentimentul că beau din cel mai pur izvor și socialiștii, și liberalii de dreapta și naționaliștii, și federaliștii. Până și Mahatma Gandhi cita cu plăcere din „Contractul Social”.

De unde își extrage această enormă influență „Contractul Social”, nu-mi pot explica, căci ideile sale nu sunt noi deloc. Ideea că legitimitatea este cea

mai importantă problemă a regimurilor politice este de la Locke. Însăși ideea contractului social vine din veacul anterior, de la Hobbes. Ideea separației puterilor este cu mult mai articulată prezentată cu un deceniu înainte de Montesquieu (pe care Rousseau îl cunoștea bine, căci îl citează adesea). Ideea că oamenii trăiesc în societate pentru că așa vor, prin liberul lor consimțământ și nu pentru că îi împinge vreo fatalitate irațională e încă și mai veche – o găsim în dialogurile platoniciene (în „Criton”, de pildă). Atunci ce e fascinant în această carte, deopotrivă, și pentru revoluționari și pentru cei cumiți? Nu poate fi decât esența dreptului!

Esența dreptului

Problema esenței dreptului nu trebuie analizată numai din punct de vedere strict al teoriei generale a dreptului, ci ea poate fi înțeleasă mai bine din perspectiva filozofică și sociologică, pentru că dreptul este prin excelență un fenomen social, iar filozofia este știința adevărului, conceptul de adevăr

**Baroul București*
Universitatea „Spiru Haret”
e-mail: georgecoca59@yahoo.com

fiind apanajul filozofiei. Abordarea problemelor în discuție din perspectivă filozofică constituie un fundament pentru explicarea și aplicarea dreptului, cultivă reflecția metajuridică asupra existenței sociale și umane, configurează finalitățile dreptului ca servind finalităților sociale și umane. Filozofia răspunde la întrebarea: Care este rostul omenesc al dreptului și dacă dreptul este pentru om sau omul pentru drept?

Filozofia dreptului are ca miză principală potențialitatea sa de a contribui într-o manieră aparte la procesul de optimizare a dreptului în raport cu cerințele condiției umane, cu valorile istoriei, la perfecționarea dreptului ca instrument de control al intereselor generale, intereselor personale al drepturilor și libertății ca valori supreme¹.

Fără a face recurs la filozofie nu putem realiza cunoașterea complexă și aprofundă a dreptului, iar relația dintre drept și condiția umană este definitorie pentru filozofia dreptului. Conceptul dreptului este marcat de o serie de factori obiectivi și subiectivi, cum ar fi: timpul istoric, filozofia epocii, școlile și curentele juridice și personalitatea fiecărui autor în parte, iar marile curente filozofice consideră că cele două calități lăuntrice ale dreptului care dau esență acestuia sunt *interesul juridic și voința juridică*, dar modul de abordare este diferit în funcție de perioada istorică analizată.

Filozofii Antichității și Evului Mediu erau mai puțin interesați de esența dreptului, ei analizând mai mult conceptul de stat. În acest context, ei considerau că nu poate exista stat dacă există libertate și individul nu înțelege că fericirea lui depinde de supunerea necondiționată față de autoritate. Statul prefigurat, spre exemplu, de Platon era unul polițienesc care nu accepta drepturi și libertăți. Individul este subordonat exclusiv statului deoarece colectivismul ca întreg este superior individualismului, libertatea individuală și voința sunt subordonate nemijlocit statului și ca atare dreptul nu poate fi o emanație a voinței individuale generalizate care să conducă către o finalitate ce să fie în concordanță cu interesele generale ale membrilor societății. În evoluția dreptului, Aristotel este primul care pătrunde cu gândirea în esența dreptului și abordează problema interesului promovând conceptul de justiție socială. El afirmă că legiuitorul dacă vrea să facă legi bune trebuie să aibă în vedere *binele obștesc (interesul general)* și egalitatea dintre interesul general al statului și

interesul individual al cetățeanului. Sfântul Toma d'Aquino considera că în ceea ce privește conceptul de interes, societatea este superioară individului, indivizii sunt predispuși spre divizare, dar *interesul comun* îi unește. În afară de binele propriu există un bine comun. „Cetatea, spune filozoful, are ca intenție *binele comun (interesul general)*, care este mai plăcut și mai divin decât *binele individual (interesul individual)*.”

Reprezentanții Școlii dreptului natural consideră că toate acțiunile omului sunt prescrise sau interzise pentru că așa sunt prin natura lor, iar regulile dreptului natural nu aparțin voinței fie ea divină sau umană. Acest curent filozofic face însă și o sumară analiză a raportului dintre interesele generale și cele particulare ale cetățenilor, caracterizată prin faptul că „cetatea este în stare să suporte nenorocirile particulare ale oricărui cetățean, dar fiecare cetățean nu poate să le suporte pe ale ei”.

Raționaliștii moderni consideră libertatea ca nefiind obținută prin determinarea voinței ci ca o cauză primă și eternă a cunoașterii lui Dumnezeu. Libertatea ține de cunoaștere, de rațiune și nu de voință. În ceea ce privește esența dreptului apare ideea practică, voința care face posibilă conviețuirea în societate, puterea de stat limitând libertatea, oamenii subordonându-se necondiționat. Rațiunea dă dreptul omului să-și urmărească interesul, să întrebuițeze forța, înțelepciunea și orice altceva pentru a-și atinge scopul, interesul său și să-i înlătore pe cei care se opun realizării scopului și interesului personal. Drepturile naturale pot conduce însă la contestarea puterii de stat când aceasta vine în contradicție cu menirea sa de a veghea la siguranța și la libertatea cetățenilor².

Esența dreptului este analizată profund pentru prima dată de doctrina contractului social. Ea este tratată din perspectiva conceptelor de libertate, voință, interes, scop și drepturi.

Principalele idei care se desprind sunt următoarele:

- natura umană constă în libertate și egalitate, iar puterile statului trebuie limitate și separate pentru a înfrânge abuzul și a favoriza libertatea și exercitarea drepturilor naturale ale omului;

- libertatea nu trebuie să fie excesivă întrucât este împotriva *interesului general* și va diviza societatea în grupuri de interese care vor submina coeziunea socială bazată pe conceptul *binelui comun*;

- libertatea naturală are alte limite decât forțele individului pe când libertatea civilă este limitată de voința generală: pe când statul are la bază voința liberă a indivizilor, dreptul ca bază a societății este rezultatul direct al voinței generale;

- existența socială are ca principiu fundamental protecția drepturilor și persoanelor asociaților, dar omul trebuie să se supună voinței generale, aceasta neînsemnând că renunță la drepturile sale, ci realizează un schimb avantajos între cei ce guvernează și cei guvernați;

- omul ca individ are o voință particulară, individuală, dar care este diferită de cea pe care o exprimă ca cetățean, de natură să degaje *interesul general* prin intermediul voinței generale;

- *interesul general* se formează prin opoziție față de toate interesele particulare, care trebuiesc constrânse și puse în concordanță cu *interesul general* și, prin urmare, voința tuturor nu este voința generală pentru că voința generală se referă la *interesul comun*, pe când voința tuturor privește *interesul particular* și nu este decât o sumă a voințelor particulare.

Filozofia juridică kantiană pornește de la premisa că omul cunoaște fenomenul și lucrul așa cum este el în sine. Esența dreptului la Kant constă în a distinge foarte clar între ce aparține moralității și ce aparține dreptului. Dreptul, spune el, derivă din moralitate care acționează până la constrângere. Kant, atunci când definește dreptul, impune limite libertății individului pentru a o armoniza cu libertatea celui alt. Astfel, libertatea devine libertate de relație, limitată și constrângătoare. Analizând esența dreptului Kant urmărește trecerea de la *SEIN* (ceea ce este) la *SOLLEN* (ceea ce trebuie să fie), acesta fiind proiect de atins, astfel el presupune scopuri (*interese*) deci implicit acțiune.

Esența dreptului, la filozoful român Mircea Djuvara, constă în ideea că în lumea juridică se ordonează sistematic scopurile activității (*interesele*). Ea constă în necesitatea coordonării activității libere a oricărui și a tuturor, adică ocrotirea dezvoltării raționale prin promovarea creațiilor spirituale care rămân să definească omul de-a lungul istoriei.

Eugeniu Speranția evidențiază esențialitatea dreptului distingând sociologia (știința vieții sociale) de știința dreptului și filozofia socială de filozofia dreptului. El pătrunde în esența dreptului și constată că normele pentru a fi consistente

trebuie să slujească unui anumit scop, interes, el punând în evidență odată cu scopul și voința. Pentru drept, spune sociologul filozof, caracteristice sunt acțiunea, *scopul și interesul*, iar norma juridică nu este altceva decât un mijloc în vederea realizării unor *scopuri și interese*. Speranția analizează esența dreptului din perspectiva raportului dintre dreptul obiectiv și dreptul subiectiv. El consideră că orice interes particular trebuie să se conformeze normei juridice adică *interesul general*, iar conceptul de conștiință colectivă (care apare pentru prima dată la Speranția) prevalează în raport cu indivizii luați particular pentru că *interesul particular este subordonat interesului colectiv, general*. *NOI*, prevalează în fața lui *EU* pentru că este necesar să existe o armonie desăvârșită între dreptul obiectiv reprezentat prin *interesul general* și dreptul subiectiv reprezentat de *interesul particular*.

Filozofia dreptului la Hegel constă în echilibrarea drepturilor individuale cu *interesul general* al statului. Individul își găsește adevărata libertate în stat, iar voința este motorul care stă la baza dinamicii sistemului juridic, ea este ținută de *scopuri, interese*. Esența dreptului pentru Hegel este voința de stat care întrușipează rațiunea absolută sau spiritul obiectiv. Voința prevalează cunoașterii și ca atare oamenii ca purtători ai cunoașterii sunt subordonați voinței obiective a statului. Doctrina național-socialistă subordonează brutal și necondiționat individul comunității, *interesul general* este impus cu forța interesului particular. Libertatea individuală este subordonată *interesului statului*, iar dreptul apare ca produsul spiritului poporului, expresie a spiritului juridic al națiunii.

Trecerea de la dreptul obiectiv spre dreptul subiectiv se face de către utilitariști, aceștia considerând că statul și dreptul au rolul de a asigura echilibrul dintre *interesele particulare și interesele generale ale comunității*. Atunci când interesul individual ajunge în contradicție cu interesul general „împăcarea” lor se face prin lege care prin intermediul sancțiunii pune acord între interesele individuale și cele colective³.

Curentul sociologic analizează esența dreptului din perspectiva raporturilor dintre puterea de stat și activitatea colectivă ce constă în gruparea indivizilor în asociații. Duguit, spre exemplu propune armonizarea *interesului general* urmărit de stat cu interesele colective urmărite de către asociați. El pune în discuție conceptul de solidaritate socială care limitează puterea de guvernământ și

organizarea guvernanților și conduce la articularea *interesului general* cu interesele colective. Dreptul subiectiv este înlocuit cu o perspectivă în care se conciliază autoritatea statului, drepturile subiective ale indivizilor și entitățile colective existente prin noțiunea de instituție. A doua calitate lăuntrică a esenței dreptului, voința apare ca voință națională care este voința majorității. Legea, spune autorul, nu mai este expresia voinței generale, a voinței de stat care nu există ci a unor indivizi care votează.

În fine, marxismul, când analizează esența dreptului ajunge la concluzia greșită că dreptul este rezultatul dezvoltării relațiilor de producție care impun o anumită formă de relații juridice și nicidecum rezultatul voinței individuale, pentru că omul devine abstract. În comunism, interesul general și cel individual coincid, nu mai este necesară constrângerea și ca atare dreptul trebuie să dispară. Drepturile fundamentale ale omului au un caracter pur formal pentru că sunt drepturile unui om egoist. În ceea ce privește *interesul juridic*, se consideră că este depășită contradicția dintre interesul general și interesul individual și ca atare statul și dreptul dispar, deoarece reglementările juridice din societatea burgheză sunt expresia contradicțiilor antagoniste de interese.

Analiza esenței dreptului, ca unitate a laturilor, trăsăturilor, raporturilor necesare care asigură identitatea și stabilitatea dreptului a identificat cele două calități lăuntrice ale dreptului respectiv voința exprimată în drept și interesul. Dacă în ceea ce privește voința, aceștia au stabilit că aceasta are o dublă semnificație respectiv voința generală a grupurilor sau a întregii societăți și voința individuală, caracteristică unui individ, în ceea ce privește interesul, acesta a fost analizat mai puțin.

În esență, concluzia a fost aceea potrivit căreia interesul general nu trebuie înțeles ca fiind în opoziție cu interesele personale sau de grup. Interesul general, adică cel care dă naștere dreptului alături de voința juridică nu dă curs tuturor nevoilor individuale, ci trebuințelor sociale, fundamentale care constituie o sinteză practică a societății. Interesul social sau general este strâns legat de voința generală reflectată în normele juridice.

Dreptul, în concepția autorilor menționați, este expresia intereselor și voinței sociale generale, iar profesorul Ioan Humă reluând ideile lui J.J. Rousseau consideră că în contextul fiecărui moment istoric există o sinteză a intereselor și a

voințelor individuale, adică interesul general și voința generală.

Interesul general în concepția autorilor respectivi reprezintă trebuințele sociale generale și fundamentale ale societății. Raportul dintre interesul general și cel particular necesită o analiză temeinică sub aspect doctrinar, metodologic și practic pornind și de la faptul că realitatea zilelor noastre pune în fața teoreticienilor și a practicienilor o problemă esențială și controversată, și anume aceea a argumentării științifice a necesității și modalităților de limitare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului prin invocarea interesului general.

Interesul general și drepturile fundamentale ale omului

Una dintre problemele pe care trebuie să le dezlege umanitatea este cea a înfăptuirii unei societăți civile care să administreze în mod echitabil și armonios dreptul, să limiteze libertatea individului pentru a exista libertatea semenului său, să promoveze, să respecte și să protejeze *drepturile și libertățile fundamentale ale omului* ca pe o religie sfântă, dar în același timp să vegheze și la dezvoltarea umanității prin promovarea *interesului general*.

În ultimii ani, în domeniul drepturilor fundamentale ale omului în ceea ce privește promovarea, protecția și respectarea acestora, a fost acumulată o experiență considerabilă. Până în prezent nu a fost cercetată în profunzime problema limitării, derogării și restrângerii acestora prin invocarea interesului general.

Noile realități ale lumii contemporane, problema drepturilor fundamentale ale omului considerate ca fiind „o religie sfântă a mileniului III”, dar și necesitatea promovării interesului general al societății în condițiile blocării abuzului de stat impun reexaminarea raportului dintre interesul general și drepturile fundamentale ale omului, din perspectiva principiului proporționalității. Luând în considerare că abordarea științifică a problemei asigură funcționarea ei mult mai eficace în practică este necesar nu numai formularea unor definiții, nu doar delimitarea semnelor caracteristice fundamentale, ci și identificarea mecanismului prin care se îmbină interesul general al membrilor societății cu libertatea lor și a semenilor lor.

Acest mecanism menit să îmbine interesul general al membrilor societății cu libertatea lor

și celelalte drepturi și libertăți fundamentale îl reprezintă dreptul prin cele două calități lăuntrice ale sale, interioare și intrinseci, care se află într-o intercon condiționare reciprocă, și anume: *interesul și voința*.

Esența dreptului, locul și rolul său în lume, rațiunea sa de a exista, relația sa cu condiția umană, toate acestea nu pot fi explicate decât dacă facem recurs la filozofia dreptului. Numai filozofia dreptului care reprezintă „timpul prins în gânduri” este cea care analizează acest fenomen social, respectiv dreptul, în raport cu morala, politica, economia, ea este cea care definește finalitățile dreptului, conduce la optimizarea acestuia în raport cu cerințele condiției umane și la perfecționarea dreptului ca instrument normativ ce conduce și arbitrează competiția dintre *interese și valori*.

Trăim într-o societate în care această competiție dintre *interese și valori* (consider valoarea supremă a omului ca fiind *drepturile și libertățile fundamentale* ale acestuia), începe să capete accente dramatice uneori.

Dreptul este o știință socială pentru că el nu există decât acolo unde sunt oameni cu interesele lor particulare, cu valorile și aspirațiile lor și este prin excelență un fenomen social pentru că este un produs al societății, el intervine prin normele juridice la reglementarea tuturor proceselor din societate. Dreptul este cel care corelează relația dintre drepturile și îndatoririle cetățenilor, cel ce limitează libertatea indivizilor atunci când afectează libertatea celor din jur.

Viața socială și condiția umană sunt complexe și contradictorii, iată de ce dreptul trebuie să răspundă la două întrebări esențiale: *Care este scopul vieții?* și *Legea este pentru om sau omul pentru lege?* Nu putem înțelege dreptul și finalitățile sale, scopul său suprem decât din perspectiva dimensiunii sale axiologice, pentru că omul ca făuritor al dreptului pentru a reglementa faptele sociale, pentru a face dreptul acceptabil de ceilalți din jur trebuie să aibă o conștiință a scopului și a valorii.

Problema genezei și esenței dreptului nu poate fi atinsă și nici rezolvată fără o referire rapidă la teologie, la scopurile vieții noastre. Dreptul nu poate fi conceput în afara dimensiunii sale axiologice, el este produsul voinței omului și a faptelor sale, reprezintă un ansamblu de acte și acțiuni de voință și de autoritate, de libertate și de constrângere care, în final, trebuie să apere atât *interesele personale*,

dar mai ales interesul colectiv, general.

Valoarea, în genere, implică un raport social între obiectul valorizat și subiectul valorizator, iar actul de valorizare este o referință validată de comunitatea umană. Fiecare comunitate umană are un sistem de valori, dar există unele valori general umane care răspund trebuințelor, nevoilor și aspirațiilor universale ale oamenilor indiferent de timpul istoric. În decursul istoriei, valorile au fost ordonate și ierarhizate în funcție de semnificația lor pentru om și de importanța acordată de către colectivitățile umane, ele fiind situate într-o ordine consonantă cu trebuințele și idealurile colectivității umane.

Interesul general și drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt valori fundamentale, esențiale, aflate în vârful piramidei ierarhiei valorilor. Trăim într-o societate în care se remarcă tot mai mult pluralismul cultural, în care trebuie să reconsiderăm principiul demnității umane și să înțelegem omul ca sistem unitar în totalitatea aspectelor vieții și istoriei sale.

Concluzii

Dreptul în contextul contemporan trebuie să aibă în centrul atenției *omul*, să protejeze socialitatea, drepturile și libertățile fundamentale ale acestuia, să administreze inegalitățile și necorelarea libertății indivizilor pentru a evita anarhia, dar în același timp să vizeze *interesul general* blocând însă abuzul statului.

Dreptul trebuie să fie cel mai perfecționat mijloc de control social având menirea ca prin climatul său normativ specific să contribuie la conservarea și la dezvoltarea omului ca ființa bio-psiho-socială, la normalitatea asigurării satisfacerii nevoilor, drepturilor și libertăților, la realizarea siguranței civice, la instituirea și dezvoltarea cadrului social în care fiecare este cu alții și libertățile trebuie să coexiste, să ofere șanse fiecărui individ pentru afirmarea personalității umane și să asigure climatul juridic necesar realizării de către fiecare a idealului său creator.

Renumitul profesor universitar doctor Mircea Djuvara spunea următoarele: „Idea fundamentală care stă la baza dreptului este respectul demnității omenești, respectul omului față de om, simpatia față de semenii, prin urmare respectarea tuturor drepturilor lui legitime, adică a acelora care nu reprezintă încălcarea libertății celorlalți”.

În viața oamenilor, ca membri ai societății, un rol deosebit de important îl are *interesul general*. Interesul general nu există în afara indivizilor separați de interesele personale, el se regăsește în interesele personale. Interesul general nu constituie totalitatea intereselor personale. Interesele generale și cele personale nu sunt identice, au elemente deosebite, au un anumit conținut comun, dar și deosebiri. Ele nu se suprapun, ci în anumite cazuri coincid, dar numai prin conținutul lor fundamental și nu în mod absolut.

Raportul dintre interesele personale și cele generale nu poate fi redus la o simplă legătură sau dependență minoră, ci constituie legături reciproce, de interacțiune, independență și întrepătrundere. Pe de altă parte, raportul dintre interesele personale și interesele generale pot să despartă sau să apropie, să unească diferite interese, ele pot fi raporturi între interese deosebite, contradictorii sau concordante.

Raportul dintre interese nu este fix, imuabil, el se modifică în funcție de schimbările din conținutul intereselor, de condițiile care le determină, de posibilitățile de satisfacere a lor. Un aspect extrem de important îl reprezintă corelația dintre interesele și relațiile sociale. Trebuie să acceptăm că oamenii se află în relații unii cu alții, se încadrează într-un sistem de relații sociale. Între interese și relațiile sociale există interdependențe, legături directe și indirecte. Odată apărute și cunoscute, interesele exercită o influență asupra relațiilor sociale prin acțiunea și activitatea oamenilor. Totodată, acțiunile și activitatea oamenilor determinate de interesele lor contribuie la reproducerea, consolidarea sau apărarea relațiilor sociale existente. Interesele personale sunt diverse, ele se încrucișează, se apropie sau se ciocnesc, determină acțiuni variate.

Istoria societății este făurită de către oameni care au conștiință și își propun anumite scopuri personale, individuale și colective, generale. Intrând în relații reciproce, oamenii acționează în conformitate cu mobilurile și convingerile lor, urmează anumite scopuri, luptă pentru realizarea lor, alegându-și anumite căi și mijloace pentru obținerea rezultatelor dorite. În societate, fiecare individ acționează pentru satisfacerea intereselor sale personale, dar societatea omenească evoluează nu datorită acțiunilor unor indivizi călăuziți de interesele personale oglindite în dorințe și scopuri individuale, ci pentru că grupuri mari de oameni desfășoară o activitate care prin interesele lor impun scopuri sociale și anumite moduri de acțiune.

Scopurile acțiunilor diferiților indivizi sunt

voite, dar rezultatele care decurg din aceste acțiuni în foarte multe cazuri nu sunt voite. Pentru a cerceta cauzele care stau în spatele mobilurilor ideale care îi fac pe oameni să acționeze într-un anumit fel, presupune a examina interesele generale ale oamenilor. Interesele personale determină scopurile personale și activitatea individuală. Actele individuale însă trebuie analizate în strânsă legătură cu relațiile obiective stabilite în cadrul interacțiunii masei de indivizi.

Individul se integrează în grupurile mari de oameni, interesele sale personale conțin interesele grupului căruia îi aparține, fiecare individ contribuie la rezultanta comună a activității tuturor indivizilor aflați în relații reciproce. Individul nu poate acționa izolat pentru că astfel acțiunile sale corespund intențiilor și scopurilor individuale fără să influențeze viața socială în general. Pentru ca rezultatele sociale ale acțiunilor să fie în ultimă instanță conforme cu scopurile propuse, scopurile trebuie să corespundă intereselor generale.

Una dintre problemele importante abordate în ceea ce privește necesitățile și interesele comune ale interacțiunii membrilor societății o reprezintă îmbinarea intereselor generale cu cele particulare. Problema a constituit o preocupare permanentă a sociologilor, a filozofilor, a economiștilor și a juriștilor și, ca atare, poate fi abordată din două perspective: pe de o parte, efectuarea unei analize din punct de vedere etic fără a se indica mijloacele concrete, practice de rezolvare a problemei îmbinării intereselor și, pe de altă parte, depășirea planului etic și indicarea căilor și mijloacelor practice cu sfere diferite de acțiune pentru îmbinarea intereselor.

NOTE:

1 George Coca, *Interesul general și drepturile fundamentale ale omului*, Editura Universul Juridic, București 2009, p. 13.

2 Valentin-Stelian Bădescu, *Etica în afaceri*, Editura Prouniversitaria, București, 2014, p. 134.

3 George Coca, *op.cit.*, p. 14.

BIBLIOGRAFIE

Coca George, *Interesul general și drepturile fundamentale ale omului*, Editura Universul Juridic, București.

Bădescu Valentin-Stelian, *Etica în afaceri*, Editura Prouniversitaria, București, 2014.

SCURTE CONSIDERAȚII DESPRE FUNDAMENTUL CREȘTIN AL DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR

SHORT CONSIDERATIONS ON THE CHRISTIAN FOUNDATION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

Avocat lect.univ.dr. Valentin-Stelian BĂDESCU*

Între factorii care au influențat dezvoltarea dreptului internațional umanitar cu certitudine creștinismul ocupă un loc important, era o cale care propunea un compromis între idealul moral și necesitatea politică. Legătura dintre religie și drept apare inevitabilă în istorie și contemporaneitate. Nicăieri dreptul nu s-a născut cu fizionomia laică pe care o are în contemporaneitate: Autoritatea pe care o reprezintă ordinea juridică își găsește baza în originea divină atribuită regulilor de drept.

Among the factors that have influenced the development of international humanitarian law, Christianity certainly holds an important place, offering an ideal compromise between moral and political necessity. The relationship between religion and law was inevitable in history and contemporaneity. Nowhere has law been born with the laic physiognomy right from the start. The authority of law finds its basis in the divine origin bestowed upon the law.

Cuvinte-cheie: dreptul internațional umanitar; creștinism; etica; morala; solidaritate socială.

Keywords: international humanitarian law; Christianity; ethics; moral; social solidarity.

Argumentum

Alegerea acestei teme ar părea îndrăzneță; cu ușurință se pot aduce argumente pro și contra. Nu acesta este interesul nostru, ci acela de a încerca, într-o succintă prezentare să urmărim rolul creștinismului în fundamentarea și în evoluția dreptului internațional umanitar. Este o încercare temerară, mai ales azi, când deteriorarea conținutului termenului „demnitatea umană” nu ar putea să treacă neobservată și problema să fie lăsată la buna dispoziție a unor politicieni „de ocazie” într-un domeniu deosebit de sensibil și complex. Oameni de știință și conducători ai unor organizații cu caracter umanitar, analizând în mod responsabil fenomenele care au condus la degradarea protecției ființei umane, au luat poziții dând o replică fermă celor care încearcă să subordoneze unor interese politice conjuncturale, conținutul noțiunii

„umanitar” prin acțiuni politice urmate de fluvii de suferințe umane. Iar creștinismul susține punctul de vedere că din perspectivă religioasă omul este predestinat comuniunii și pentru orice religie aspectul juridic al valorizărilor ei este extrem de important. Aceasta cu atât mai mult cu cât întotdeauna juridicul, ca și socialul este o expresie evident vizibilă a structurilor doctrinare existente. Această evidență poate fi observată din Antichitate până în modernitate la toate marile religii (iudaism, islamism, budism, hinduism). Religios și social coexistă într-o interdependență covârșitoare. Unele „legiuri” antice, pe lângă valențele lor constitutive de izvoare autentice ale dreptului internațional umanitar au avut în germene elemente care au constituit dezvoltarea unei concepții despre moralitate și spiritul dreptății. În istoria generală a civilizației, aceste momente juridice nu ar avea legătură cu cutumele timpului¹, fiind mai mult expresia tradițională a responsabilității sociale a regelui. Este motivul pentru care se crede că ar trebui luate doar ca niște directive normative în fața legilor postbiblice și romane, cu atât mai mult cu cât gestul primirii legilor chiar din mâna zeului. Urma să confere autoritate sacră normelor

*Universitatea Europei de Sud-Est LUMINA,
București
Baroul București
Institutul de Cercetări Juridice al Academiei
Române
e-mail: valentinbadescu@yahoo.com

juridice formulate. Așadar, adevăratul legislator era divinitatea; regele nu făcea decât să transmită oamenilor normele juridice, iar călcarea unei norme juridice era considerată un afront direct adus zeilor care sunt legiuitori. În privința legii talionului, unii cercetători ai problemei fac afirmația că în „Istoria evoluției spirituale și sociale a omului, *lex talions* a constituit un progres. Pentru că anterior, așa cum citim în Geneza IV, 24 <Și a zis Lameh către femeile sale: „Am ucis un om pentru rana mea și un tânăr pentru vânătăia mea”>, adică pedeapsa era cu mult mai mare decât delictul efectuat, iar legea talionului a stabilit o egalitate între delict și pedeapsă. Legea talionului era numai pentru oameni liberi. Sclavii răscumpărați primeau numai despăgubire mare, iar cei care rămâneau sclavi, o despăgubire mai mică. Totuși, dacă era cazul, *lex talions* era aplicată imediat. Dacă marii legiuitori ai Antichității propun o viziune legislativă în care individul capătă rolul unui supus absolut, în interiorul creștinismului situația este cu totul alta. Creștinismul propune iubirea și păstrarea în perimetrul absolut al iubirii care, în esența ei absolută, este dumnezeiască. Judecătorul suprem este Dumnezeu care este în același timp și Iubitorul Suprem. Situația creează o ruptură reală între sistemele religioase ale Antichității și creștinism, pentru că juridicul se păstrează în interiorul iubirii, individul care, descoperindu-și calitatea de persoană, ajunge să respecte iubirea până la risc, ca pe o lege care face parte din el însuși. Creștinismul nu propune o subordonare a societății față de individ, deoarece este o religie și nu o utopie.²

Creștinismul în epoca actuală

În comparație cu religiile naturale, creștinismul, religie relevantă de Dumnezeu, constituie în viața religioasă a omenirii o noutate extraordinară. Creștinismul este prin excelență religia păcii și a înfrățirii oamenilor. Pentru realizarea păcii și înfrățirii dintre oameni și popoare, prin iubirea aproapelui de orice neam ar fi el, Dumnezeu Tatăl a trimis în lume pe Însuși Fiul Său, Care s-a întrupat din Fecioara Maria spre a elibera omenirea de rănilor păcatelor, de suferințe deznădejde și de spaima morții. Pentru conștiința creștină, iubirea aproapelui și pacea dintre oameni și popoare sunt comandamente divine „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Matei 22, 37-39; Marcu 12, 29-31; Luca 10, 27). Desigur sunt cele zece porunci și

suntem conștienți în mod deosebit, pentru demersul de față, de importanța acestora, deoarece a șasea, a șaptea, a opta și a noua sunt reglementate de legile penale și civile și de cutumele sociale. A zecea poruncă este inaplicabilă, chiar și în sine, chiar cu cele mai bune intenții din lume, ea este încălcată în mod sistematic. De altfel, Biserica creștină a recomandat întotdeauna misionarilor și slujitorilor altarului ca răspândirea Evangheliei lui Hristos în lume să se facă prin sfaturi, bună înțelegere, convingere și pace. Apariția creștinismului în timpul împăraților romani a împărțit istoria lumii în două ere: înainte de Hristos și după Hristos. Timp de peste o mie de ani, cu toate luptele și certurile de credință, cu toate antagonismele de întâietate și dominație la conducerea Bisericii din partea episcopilor Romei, creștinismul și-a păstrat unitatea sa. Cu tristețe se constată, însă, că Biserica creștină, care trebuia să-și păstreze unitatea sa, s-a despărțit mai întâi în două la 16 iulie 1054, apoi de la 1517 – când apare Reforma lui Luther, se află împărțită în trei mari confesiuni: Biserica Ortodoxă de Răsărit, Biserica Romano-Catolică și Biserica Protestantă fiecare dintre ele afirmând despre sine că deține întregul adevăr relevat de Domnul Hristos.

În prezent, fără a minimaliza rolul și importanța celorlalte confesiuni, creștinismul de toate confesiunile reprezintă cea mai mare religie din lume, iar internaționalizarea Bisericii confirmă rolul, importanța și implicarea crescândă a bisericii în găsirea soluțiilor la problemele grave cu care se confruntă omenirea la începutul mileniului III.

Influența culturii și civilizației creștine asupra formării dreptului internațional umanitar

Între factorii care au influențat dezvoltarea dreptului internațional umanitar cu certitudine creștinismul ocupă un loc important. Religia iudeo-creștină proclamase crearea omului ca imagine a lui Dumnezeu, toți copiii având același Tată și șansă la viața eternă. Consecințele acestei noi doctrine sunt multiple și incalculabile, pentru că statutul persoanei derogă din structura cosmică. Ființa umană conține o demnitate încă necunoscută, oamenii sunt frați, uciderea este o crimă nu și sclavia. Această concepție era revoluționară, dar oscilantă pe bazele societății antice. Isus predicase iubirea aproapelui și a ridicat-o la nivel universal. Iubirea umană trebuie să fie imaginea divină, absolută și fără motiv. Ea se referă la toți, inclusiv la inamic. Trebuie să iubim

aproapele așa cum e, fără a măsura meritele sale și fără a aștepta ceva în schimb. Din nefericire oamenii au deformat această doctrină, văzând înainte de toate în altruism un mijloc de a li se aduce omagiul lor ca persoană, sau să câștige cerul fără să aplice preceptele fraților în credință. În Evul Mediu se încerca prezentarea vieții ca o simplă cale către lumea de dincolo. Preocuparea se concentra către salvarea sufletului văzut separat de corp. Viața terestră nu părea un bun de preț și prin urmare nu erau necesare eforturi, Isus nu s-a pronunțat asupra războiului, nici a manierei de a-l conduce, dar este important de cunoscut dacă îndemnul Decalogului „nu ucide” sau a celui din Evanghelie „iubește-ți aproapele” se aplică războiului sau numai la viața privată a individului. Chestiunea a fost mereu controversată. În primele secole creștinii refuzau să servească în armata romană, ulterior aceste obiectii fiind abandonate. Anul 313 este momentul memorabilului Edict de la Milano prin care împăratul Constantin, care se convertise la noua credință, va face din Biserică o mare putere peste timp. Printre multiplele consecințe ale acestei alianțe a Bisericii cu Statul a fost și chemarea autorității ecleziastice să legitimizeze războiul. Dar această situație a tulburat multe spirite care considerau că vărsarea de sânge este o crimă condamnată de Scriptură. În fața acestor scrupule, Sfântul Augustin – o mare personalitate a creștinismului – urmat mai târziu de Thomas d’Anguino, la începutul secolului al V-lea au promovat o formulă care să atenueze consecințele războiului, folosită și de către romani: faimoasa și funesta doctrină a „războiului just”. Era o cale care propunea un compromis între idealul moral și necesitatea politică. Raționamentul se baza pe faptul că ordinea naturală este reflectată de ordinea obiectivă. Suveranul legitim ar putea să stabilească și să mențină această ordine. Cum scopul justifică mijloacele, actele de război comise pentru cauza suveranului nu erau considerate greșeli. Acest război era declarat just, era acceptat de Dumnezeu, adversarul era inamicul lui Dumnezeu și nu putea face decât un război injust³. Condițiile pentru ca războiul să fie just erau ca acesta să fie dus pentru respingerea unui atac sau repararea unui afront. Folosirea pe scară largă a armelor și mitul „războiului just” va fi o piedică în calea progresului umanitar al societății peste secole. Urmărind cu orice preț să-și afirme dreptatea, căutând justificarea în credință, morală, justiție și onoare cei doi beligeranți se luptau până

la consumarea forțelor. Cruciadele erau considerate „războaie sfinte” prin excelență. Biserica admitea că se putea ucide captivii inamici ca fiind eretici sau să fie transformați în sclavi chiar dacă erau femei sau copii. Al II-lea Conciliu de la Luteran din 1139 a prohibit arbaleta ca fiind o armă crudă, a precizat că ea putea fi folosită totuși împotriva infidelilor. La fel și otrava. Aceste derogări erau departe de caritatea evanghelică pretinsă. Abia în secolul al XX-lea, biserica catolică nu mai consideră războiul ca o consecință necesară a păcatului originar. Din nefericire se constată că mitul „războiului just” este reluat de către unii ideologi în condițiile în care Societatea Națiunilor apoi ONU interzic războiul.

Despre ordinul cavalerilor

De origine germanică, această instituție caracterizează perioada feudalismului. Ordinul cavalerilor reunea un corp de elită al celor care aveau dreptul de a purta arme și de a lupta călare, altfel spus nobili. Acest drept reprezintă onoarea care presupune anumite obligații. Între altele erau angajate să supravegheze cum nobilii îl servesc pe Dumnezeu sau pe suveranul lor. Nerespectarea acestui crez era suprema ofensă. Valorile ordinului au fost onoarea, credința și dragostea, iar virtuțile lui au fost: loialitatea, fidelitatea, sacrificiul, moderarea și compasiunea. Principiile cavalerismului au contribuit la dezvoltarea dreptului internațional umanitar. Declarația de război, statutul parlamentarilor, interzicerea unor arme, sunt o moștenire a cavalerismului. Ceea ce este însă regretabil, aceste reguli erau valabile doar pentru creștini și în lumea de castă a nobililor. De menționat că statutul nobililor era aplicat și inamicilor de același rang. Mai mult, aceste reguli nu vizează decât cavalerii. Doar nobilul captiv avea viața salvată și putea să-și cumpere libertatea. Lupta în armură care îl proteja în luptă nu oferea aceeași siguranță contra unei săgeți trasă de la distanță cu arbaleta. Prin urmare, această armă trebuia interzisă. Înțelegem deci mai bine curiosul amestec de compasiune și cruzime, delicatețe și asprime, credință și trădare, ideal și decădere care este propriu cavalerismului. Cruciadele sunt o perioadă a istoriei în care creștinismul și cavalerismul s-au intersectat. Adversarul lor comun era lumea islamică a cărei putere, în plină dezvoltare, se exercita asupra Orientului și a Europei. Cruciadele au costat viața a milioane de ființe umane. Aveau loc masacre abominabile, fără niciun rezultat. Dar

occidentul trebuie să recunoască, ca de altfel și europenii, că sub pretextul de a aduce civilizația și credința adevărată, semănau ură, violență și deziluzie. În această epocă, războaiele aveau loc printr-o singură bătălie la care participau mercenari, soldați anonimi plătiți. Cruzimea lor era fără limite. Pentru a se consemna o culme a nenorocirilor, în 1213, prin Conciliul de la Luteran, s-a interzis clericilor să practice chirurgia. Răniții erau abandonați pur și simplu. Răniților inamici li se aplica o lovitură de sabie. Doar seniorii aveau un medic personal. Prizonierii de război care nu puteau fi răscumpărați erau uciși. Populația civilă nu beneficia nici de condițiile minime de cazare. Când se decreta prădarea (devastarea, jefuirea) unui oraș asediat, populația era trecută prin sabie, femeile și copiii erau la discreția învingătorilor. Către 1020, Monarhia și Biserica, cele două puteri organizate în epocă, impuneau lumii occidentale „Armistițiul lui Dumnezeu” care interzicea actele de război duminică, sâmbăta seara până luni dimineața și chiar mai mult. Dar toate acestea nu erau suficiente pentru a opri ororile războiului. Evul mediu va rămâne din punct de vedere al dreptului umanitar o epocă fanatică și sângheroasă.

Reguli umanitare în epoca modernă

La sfârșitul secolului al XIV-lea, o stare de fapt a marcat un punct de cotitură în istoria militară: apariția armelor de foc, cu care diferențele fizice dintre oameni dispăreau. Artileria a bulversat arta războiului și odată cu aceasta ordinea socială. Piese de artilerie erau scumpe și doar regii puteau să și le permită. Armatele deveneau regale și mercenare, cavalerismul începea să dispară. Puterea statului urma celei a feudalului. Războaiele private și sclavia sunt depășite. În același timp se manifesta o anumită îngrijorare față de prizonierii de război pentru care răscumpărarea se generalizase ca și față de răniți pentru care începeau să se creeze servicii sanitare. Începând cu secolul al XV-lea se recurgea la *carteluri și capitulații* cu aprobarea șefilor armatelor adverse. Din 1851 la 1864 au fost încheiate nu mai puțin de 291 acorduri având mențiuni de acest fel⁴. Unul dintre primele acorduri este Acordul de la Sempach, încheiat în 1393 între cantoanele elvețiene care menționează clauza referitoare la respectarea răniților și femeilor. În secolul al XVI-lea, de asemenea, formarea statelor moderne și declinul autorității pontificale au condus

la o nouă concepție de dreptul ginților, care a devenit *jus inter gentes*, în care entitățile politice luau locul indivizilor ca subiecte de drept. În această epocă filozofii scolastici aveau o influență benefică asupra războiului. Astfel, dominicanul spaniol Francisco de Vitorio reluând ideile Sfântului Augustin și Thomas d'Aquino, le dezvoltă și reunește într-un corp doctrinar distinct. Prin ideile sale umanitare, Vitorio se plasează în avans față de epoca sa. Bazându-se pe dreptul natural el condamna suferințele excesive și masacrarea nevinovaților. Câțiva ani mai târziu, Reforma a împărțit creștinii în două. În relațiile internaționale era nevoie de unitate care se impunea de dreptul ginților. Artizanii au fost Grotius și discipolii săi, protestanți de această dată. Pentru Grotius dreptul nu mai era expresia *justeței divine*, ci a rațiunii umane.⁵ Dreptul nu precede acțiunea statelor, decurge din aceasta. Dreptul ginților era opera națiunilor care îl creau în plenitudinea suveranității lor. În această concepție, legislația națională se inspiră din dreptul natural și proclamă anumite drepturi ale persoanei umane pe care le exercită prin puterile publice. Cum în timp de război indivizii nu mai beneficiază de protecția naturală a țării de origine în raporturile cu inamicul, doar dreptul internațional mai poate garanta respectarea persoanei. La Grotius, noțiunea de „război just” se menține, dar se are în vedere nu numai dacă o cauză este justă, cât și competența de a face război. Acesta este un mijloc politic de a conserva statul „În război – scrie el – trebuie să ai întotdeauna în vedere pacea”. Și Grotius a fost primul care a spus că o „cauză justă” care autorizează un stat să recurgă la război, nu înlătură obligația beligeranților de a respecta legile războiului. Dar ca și Vitorio, Grotius admitea că populația adversă este inamic și este la discreția învingătorului. Totodată, violențele care nu sunt necesare pentru obținerea victoriei nu se mai justifică. Crușarea civililor chiar și a combatanților era permisă dacă exigențele militare o permiteau. „Violența nu mai era privită din perspectiva sancțiunii, înceta să mai fie un scop în sine. Ea devenea un mijloc, care va fi folosită cu moderație crescută și calculată”. În lucrarea sa, *De jure belli ac pacis*, pe care Biserica romană a interzis-o până în 1899 – Grotius enumera *temperamenta belli* (temperarea războiului) ca fiind printre cele mai solide baze ale dreptului războiului. În epoca lui Grotius, războiul de treizeci de ani a reprezentat o încălcare flagrantă a prevederilor

dreptului internațional umanitar. Prezența jefuitorilor în teritoriul amic sau inamic, soldații care maltratau țărani care se răsculau atunci când nu mai puteau suporta asuprirea sunt caracteristicile perioadei. Cum se justifică această flagrantă contradicție cu spiritul Renașterii? Bestialitatea umană și vandalismul nu explică totul. Armatele erau formate din bande de mercenari prost plătiți care participau la război pentru a obține un câștig. Începând cu reformele lui Louis IV și Frederic al II-lea, armatele au devenit corpuri regulate, naționale, plătite și disciplinate. Știința a cunoscut o dezvoltare remarcabilă. Omul a descoperit legile fizicii care conduc universul și propria persoană. Viața a devenit un scop în sine. Încă de la început, societatea și-a luat în propriile-i mâini destinul, cu intenția de a corecta erorile generatoare de ură și de cruzime. Perioada care a fost numită „secolul luminilor”, va recunoaște umanitarismul, ca formă evoluată și rațională a carității și a justiției. Oamenii sunt egali în drepturi și îndatoriri, pe care statele au obligația să le garanteze. În secolul al XVIII-lea, războiul devine o luptă între armate profesioniste cu efective mai reduse, civilii nu mai sunt implicați, deoarece trupele dispun de formațiuni de servicii și se interzice jefuirea. Războiul este o artă care are regulile lui și dacă mai apar violențe ele sunt excepții. Mijloacele perfide și crude sunt condamnate. Umanizarea⁶ războiului, la nivel național, făcea pași importanți. Cartelurile care erau încheiate în prealabil între conducătorii armatelor, în scopul stabilirii situației victimelor, sunt adesea modele de bun simț și moderație. Cel mai remarcabil este fără îndoială „tratatul de prietenie și pace” încheiat în 1785 de către Frederic cel Mare și Benjamin Franklin ale cărei prevederi se ridicau la nivel de principii. Pentru prima dată se exprimă concepția că Părțile „se angajează mutual și față de Univers” și că o convenție încheiată între state are ca scop protejarea individului. Se stipulează că, în caz de conflict, se va renunța la blocadă și că civilii inamici vor putea să părăsească țara într-un termen stabilit. Prizonierii de război vor fi hrăniți și cazați ca și soldații puterii deținătoare și un om de încredere îi va putea vizita și să le trimită ajutoare. Respectarea unor astfel de clauze creează un *veritabil drept cutumiar*, care poate fi rezumat astfel: spitalele sunt luate în evidență și marcate cu un fanion, a cărei culoare variază în raport cu armatele; răniții și bolnavii nu sunt considerați ca fiind prizonieri de război. Ei sunt îngrijiți ca cei ai

armatei captatoare și eliberați după război; medicii și ajutoarele lor, precum și personalul religios, sunt exceptați de la captivitate și trimiși în liniile lor; prizonierii de război au viața salvată și pot fi schimbați fără răscumpărare; populația civilă pacifistă nu trebuie molestată. Se impune precizarea că aceste carteluri aveau un caracter temporar, valabil doar pentru un conflict armat determinat. Trebuie făcută mențiunea că aceste realizări pe plan material ca și pe plan juridic nu erau valabile decât în câteva țări din Europa occidentală. În cea mai mare parte a continentului, situația era asemănătoare celei din războiul de treizeci de ani. O parte din gânditorii epocii au încercat elaborarea unor reguli sociale care să fie aplicate de state în raporturile cu cetățenii. Între aceștia Jean-Jacques Rousseau și-a exprimat opinia că „Războiul nu este o relație de la om la om, ci o relație de la stat la stat, în care indivizii nu sunt decât accidental inamici, nu ca oameni, nici ca cetățeni, ci doar ca soldați, nu ca membri ai patriei, ci doar ca apărători ...”. „Sfârșitul războiului fiind distrugerea statului, ei au dreptul să-i ucidă apărătorii atât când au armele în mâini; dar imediat ce depun armele și se predau, încetează să mai fie inamici sau instrumente ale inamicului, ei redevin simpli cetățeni și au dreptul asupra vieții lor”. Prin aceste idei se reduce în atenție o regulă fundamentală a dreptului modern al războiului – protecția persoanei. Rousseau combate tezele lui Hobbes potrivit cărora războiul este în natura omului și se justifică prin rațiunea suveranității de stat pentru care indivizii sunt obiecte. El reglementează și conținutul vechiului sofism al „războiului just” propunând o regulă mai corectă care se referea la ceea ce trebuie făcut între combatanți și necombatanți. Un conflict are ca scop nimicirea statului inamic, dar nu trebuie să se meargă până acolo. Soldații în afara luptei, civilii pacifiști, nu poartă culpabilitatea unei crime pe care nu au comis-o, ei trebuie „să fie protejați și nu vor fi supuși la tratamente crude și inumane”. Aceste idei au fost reluate de Revoluția franceză care proclama solemn în Constituția sa *drepturile naturale, inviolabile și sacre ale omului* și adopta celebra *Declarație a drepturilor omului*. Între altele, legislația prevedea „tratament obligatoriu și egal soldaților inamici și soldaților proprii” și sublinia că „prizonierii de război sunt sub ocrotirea națiunii și protecția legilor”. În acest sens, Holzendorff scria: „Marile principii pe care Revoluția franceză le-a proclamat și care au devenit

patrimoniul comun al națiunilor civilizate, dau acestei revoluții o importanță capitală în istoria dreptului ginților”. Cu toate acestea au existat numeroase situații în care cruzimile au fost prezente. „Nemuritoarele principii” în spiritul conducătorilor revoluționari din 1789, trebuiau să aibă drept corolar pacea universală. Din nefericire, evenimentele au decis altfel: națiunea întregă a fost mobilizată pentru salvarea Republicii. O nouă invenție a provocat alt curs istoriei: conscripția, altfel spus serviciul militar obligatoriu care transforma radical natura însăși a luptei. De acum încolo războaiele vor fi de masă, șocul suprem al tuturor popoarelor care se îndreaptă unul contra celuilalt, după ce și-au mobilizat toate resursele materiale și pasionale. Nu se vor mai bate pentru un interes, ci și pentru idei, pentru o anumită concepție de viață. Astfel începe era „războaielor dezlănțuite” cum spunea mareșalul Foch. Se înregistrează un teribil recul umanitar. Războaiele primului imperiu francez au accelerat această tragică decadentă. „Războaiele inevitabile sunt întotdeauna juste” spunea Napoleon. Acest mare cuceritor nu se interesa deloc de răniți. El trebuia să aibă mereu carne proaspătă pentru a alimenta nevoia de soldați. În acest fel, mortalitatea în armată a fost foarte ridicată. Suferințele răniților erau imense. Exemplul retragerii dramatice din Rusia este evocat în toate memoriile. Austerlitz a fost un veritabil „Waterloo sanitar”. Foarte grav a fost faptul că principiile umanitare au fost uitate. Cartelurile au devenit tot mai rare și și-au pierdut din importanță. Spitalele de campanie erau ținta atacurilor, medicii capturați erau separați de răniți și făcuți prizonieri. Cu toate limitele impuse de stadiul de dezvoltare a dreptului internațional și a diferențelor evidente dintre dorințele unor vizionari optimiști și realitățile concrete în care se desfășurau războaiele, încercările de reglementare a acestui fenomen se constituie într-o etapă importantă a procesului general de codificare a conflictelor. Un rol decisiv în acest sens îl va avea mișcarea umanitară generată și susținută de Crucea Roșie internațională și convențiile (protocoalele) internaționale ale secolului al XX-lea.⁷

Concluzii

Lumea este plină de contraste, de paradoxuri inexplicabile pentru mintea omenească și poate fi explicată numai prin cea veșnică, dumnezeiască.

Umanismul voia să înlăture tot ce era greu, problematic și tragic în om, pentru a-l face fericit pe pământ. Dar aceasta e numai negarea omului ca ființă aparținând la două lumi, ca părtaș al lumii necesității naturale și al împărăției libertății supranaturale. Îndată ce Dumnezeu e înlăturat și omul divinizat, omul cade în subomenesc, pentru că omul rămâne om cu adevărat, numai până ce este fiul, sau chipul și asemănarea lui Dumnezeu”. Minte fără har e o făclie stinsă. Dar când în suflet se arată zorile, ne vom da seama că viața noastră, trăită numai pământește, e o călătorie în pierdere și nu ne putem apăra comorile și „Unde va fi comoara noastră, acolo va fi și inima noastră”. Dar cu adevărat comoara, mai de preț decât lumea, e însăși persoana lui Iisus, care se face nu numai contemporanul nostru în vreme, dar se face și suflet al sufletului nostru; se face și viața noastră, se face și mintea noastră.⁸ Trecând la dreptul internațional umanitar, susținem că respectarea solidarității sociale, ca bază a dreptului, este o necesitate „biologică”, pentru că nimeni nu o poate compromite fără să afecteze viața societății sau propria viață. Astfel, putem defini dreptul, drept intern sau drept internațional, „ca fiind un imperativ social ce traduce o necesitate născută din solidaritatea naturală”. Îi lipsește oare idealul determinismului său biologic? De unde vin regulile de drept? Din însuși faptul social și din întâlnirea eticului cu puterea, produse ale solidarității sociale. O altă problemă încă nerezolvată în etică se referă la raportul dintre scopuri (țeluri) și mijloacele utilizate pentru atingerea lor. Controversa se concentrează asupra opoziției dintre teza: „Scopul nu justifică mijloacele” și teza „Scopul scuza mijloacele”. Contribuția lui Machiavelli la această concepție are două aspecte. În primul rând, Machiavelli pune la îndoială propoziția că scopul poate sau nu poate să justifice mijloacele. În al doilea rând, el separă scopul de mijloace și, în acest fel, critică pe toți gânditorii din trecut care nu au făcut această separație. Potrivit lui ceea ce este „drept” și ceea ce este „folositor” sunt concepte ce se pot afla în conflict și, în orice caz, esențialmente distincte. Caracteristic pentru o anumită școală etică era să susțină ca o chestiune etică de bun simț că scopul nu va justifica niciodată mijloacele. Ceea ce ar trebui precizat este că ceea ce este „drept” nu poate să însemne nimic altceva decât „cauza unui rezultat bun” și deci este identic cu ceea ce este folositor. Rezultă prin urmare că scopul (țelul) va justifica

întotdeauna mijloacele și că nicio acțiune care nu e justificată prin rezultate nu poate să fie dreaptă. Accept integral că poate să existe o propoziție adevărată concepută să exprime afirmația „scopul nu justifică mijloacele”. Însă în celălalt sens, un sens cu mult mai important pentru teoria etică, ea este complet falsă și trebuie să fie demonstrată”. Machiavelli pare să aibă dreptate când pune la îndoială afirmația că: „Scopul nu justifică niciodată mijloacele”, însă concluzia opusă că „scopul justifică totdeauna mijloacele” cere o analiză mai profundă. Orice mijloace aplicate în viața reală duc la anumite rezultate care, la rândul lor, pot să corespundă sau pot să nu corespundă cu anumite țeluri dorite. Această alternativă presupune alte cercetări pentru a preciza „când pot să corespundă” și „când să nu corespundă”. Pe de altă parte, niciun scop (țel) nu poate să fie atins dacă nu se folosesc anumite mijloace. Așadar, *o prima facie*, există o legătură tehnică organică între scopuri și mijloace. Singura întrebare care mai trebuie clarificată în continuare este următoarea: duc aceleași mijloace întotdeauna la realizarea acelorași scopuri (țeluri)? Aici se află rădăcinile problemei date: când pot mijloacele și când nu pot ele să corespundă unor țeluri date? Se poate spune, general vorbind, că în unele cazuri răspunsul este afirmativ, iar în altele – negativ. Conflicte între mijloace și țeluri se întâlnesc la tot pasul în lumea în care trăim, care trebuie spus, este o lume în dezechilibru, spre a nu lăsa impresia că aserțiunea: „scopul nu justifică mijloacele” ar fi valabilă în orice sistem posibil. Machiavelli desparte radical politica de morală și promovează ideea că succesul trebuie obținut cu orice preț și indiferent de mijloace. Pentru Machiavelli, „dorința de cucerire (a unui stat) este în adevăr un lucru foarte firesc și foarte obișnuit, iar aceia care pot să-i dea curs și care o fac vor fi întotdeauna lăudați, sau, oricum, nu vor fi dezaprobați”.⁹ Explicabile pentru perioada în care au fost formulate, raționamentele rămân astăzi departe de ceea ce ar trebui să caracterizeze relațiile internaționale și dreptul internațional în general, dreptul internațional umanitar, în special. Legătura dintre religie și drept apare inevitabilă în istorie și contemporaneitate. Nicăieri dreptul nu s-a născut cu fizionomia laică pe care o are în contemporaneitate: Autoritatea pe care o reprezintă ordinea juridică își găsește baza în originea divină atribuită regulilor de drept. S-a observat că autoritatea statului se clădește pe trei forțe diferite: *Forța materială*, de constrângere,

specifică dreptului și care este eficace atunci când se întrebuițează împotriva unei minorități, majoritatea dând sprijinul său moral dreptului; *forța rațiunii* (specifică moralei) cu privire la necesitatea logică a dreptului și respectarea sa de către om ca ființă socială, considerată prezentă doar la o infimă minoritate, chiar în societățile civilizate; *sentimentul mistic* bazat pe afectivitate, intuiție, credința în divinitate (de proveniență religioasă).¹⁰ Dacă în mod incontestabil religia se bazează – prin definiție – pe mistică, morala și dreptul de bazează și ele, în mare parte, tot pe sentimentul mistic. Desigur că, la început, în istoria statelor, dreptul se confundă cu religia, în sensul că regulile de drept sunt considerate ca emanând de la divinitate. Încetul cu încetul, instituțiile se laicizează ajungându-se la demarcarea mai mult sau mai puțin pronunțată între funcțiile și instituțiile religioase și laice, până la separarea bisericii de stat. Dar și în acest caz se păstrează o legătură latentă, difuză, la nivel psihosocial, între drept și religie, mai ales în ceea ce privește normele dreptului internațional umanitar, iar o decantare, o separare a moralei de drept ni se pare cu totul anormală. Este suficient pentru o opinie contrară să vedem unde a dus și a ajuns distanța tot mai mare dintre cele două concepții în lumea de azi, când sub ochii noștri se întâmplă cele mai dramatice catastrofe umanitare.

NOTE:

1 Jean-Marie Henckoerts et Louise Doswald-Beck, *Droit international humanitaire coutumier*, vol. I: Regles, Bruylant 2006, CICR, p. XVII.

2 Valentin-Stelian Bădescu, *Fundamentul moral și religios al dreptului internațional umanitar*, în Buletinul Universității Naționale de Apărare, nr. 4/2012, p. 123.

3 G.I.A.D. Draper, *L'evolution du droit de la guerre. Influence du christianisme et de la chevalerie*. *Revue internationale de la Croix Rouge*, Geneve, 1965, p. 73.

4 E. Gurlt, *Zur Geschichte der internationalen und freiwilligen Krankenpflege in Kriege*, Leipzig, 1873, p. 65.

5 Valentin-Stelian Bădescu, *Dreptul mediului. Sisteme de management de mediu*, Editura CHBeck, București, 2011, pp. 185-182.

6 Valentin-Stelian Bădescu, *Umanizarea dreptului umanitar*, Editura CHBeck, București, 2007, pp. 27-84.

7 Cele patru Convenții de la Geneva din 1949 au fost ratificate de 191 de state. Față de acestea Protocolul adițional I (1977) este ratificat doar de 161 de state și Protocolul adițional II (1977) de 156 de state.

8 Predică a Părintelui Arsenie Boca ținută la Prislop în data de 6.III.1949, publicată în cartea intitulată „Cuvinte Vii”, Editura Charisma, Deva, 2006, pp. 44-45.

9 Ph. Malaurie, *Antologia gândirii juridice*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 75.

10 Valentin-Stelian Bădescu, *Etica în afaceri*, Editura Prouniversitaria, București, 2014, p. 293.

BIBLIOGRAFIE

Bădescu Valentin-Stelian, *Etica în afaceri*, Editura Prouniversitaria, București, 2014.

Bădescu Valentin-Stelian, *Fundamentul moral și religios al dreptul internațional umanitar*, în

Buletinul Universității Naționale de Apărare, nr. 4/2012,.

Bădescu Valentin-Stelian, *Umanizarea dreptului umanitar*, Editura CHBeck, București, 2007.

Gurlt E., *Zur Geschichte der internationalen undfreiwilligen Krankenpflege in Kriege*, Leipzig, 1873.

Henckoerts Jean-Marie et Doswald-Beck Louise, *Droit international humanitaire coutumier*, vol. I: Regles, Bruylant 2006, CICR, p. XVII.

Malaurie Ph., *Antologia gândirii juridice*, Editura Humanitas, București, 1996.

PACHETELE MOBILE CU PIESE DE SCHIMB PREGĂTITE PENTRU LUPTĂ, FACTOR CRITIC ÎN MENȚINEREA DISPONIBILITĂȚII AERONAVELOR PE TIMPUL OPERAȚIILOR EXPEDIȚIONARE

MOBILITY READINES SPARE PACKAGES, CRITICAL FACTOR IN MAINTAINING AVAILABILITY OF AIRCRAFTS DURING EXPEDITIONARY OPERATIONS

Col.drd. Marian-Daniel FÂȘIE*

Implicarea militară NATO în rezolvarea unor crize apărute în diferite zone geografice ale globului se face tot mai frecvent cu forțe aeriene dislocabile, optim dimensionate capabile să acționeze rapid. Acestora le trebuie asigurat un sprijin logistic pe măsură, pentru îndeplinirea obiectivelor operațiilor aeriene. Continuitatea susținerii forțelor aeriene, ca urmare a trecerii de la un sprijin logistic național la unul colectiv impune dislocarea acestora cu stocuri de materiale constituite în așa fel încât să asigure un sprijin logistic constant și continuu până la intrarea în funcțiune a lanțului de sprijin multinațional.

NATO Military participation in solving some crises appeared in different geographical areas of the globe, is more and more frequently achieved with optimally dimensioned deployable air forces, capable to perform fast interventions in the given areas. These forces must have a specific logistic support in order to accomplish the objectives of the respective air operations. The continuity of support for the air forces, following up the transition from a national logistic support to a collective joint one, imposes organizing and executing deployment of troops together with their stocks of materiel, in order to maintain their ability to ensure a steady and continuous logistic support up to the moment when the multinational support chain is operational.

Cuvinte-cheie: piese de schimb; disponibilitate; suportabilitate.

Keywords: spare packages; availability; supportability.

Schimbările mediului internațional de securitate, din ultima perioadă de timp, au generat un spectru complex de crize și amenințări, care au determinat un amplu proces de transformare și în mediul militar, printr-o reconfigurare structurală, în forțe expediționare, capabile să acționeze rapid într-o diversitate de operații complexe și îndelungate. În cadrul acestor forțe, componenta aeriană reprezintă un rol însemnat, fapt dovedit fără echivoc, în ultimele conflicte armate contemporane.

Pentru a-și îndeplini obiectivele propuse, forțele aeriene trebuie să beneficieze de o susținere eficace, care să se manifeste neîntrerupt pe timpul desfășurării operațiilor.

În cadrul asigurării sprijinului logistic, reprovizionarea cu piese de schimb și accesorii în vederea menținerii aeronavelor la un grad de disponibilitate ridicat reprezintă o funcție a sprijinului logistic care depinde de punerea în funcțiune a lanțului de sprijin național sau multinațional. Reprovizionarea nu poate intra în funcțiune imediat după dislocarea forțelor aeriene în teatrul de operații. În acest sens, până la stabilizarea fluxurilor de aprovizionare din surse economice naționale sau din import, forțele dislocate trebuie să aibă asupra lor stocuri de piese de schimb și accesorii, necesare menținerii aeronavelor în stare de funcționare, gata pentru a fi folosite, de regulă, pentru 30 de zile.

Având în vedere că mentenanța aeronavelor „este în principal o responsabilitate națională... datorită ...unicității pieselor de schimb”¹, obligă

*Școala de aplicație pentru logistică
„General Constantin Zaharia”
e-mail: [fasie_marian@yahoo.com](mailto:fisie_marian@yahoo.com)

fiecare națiune care participă cu forțe aeriene în operații desfășurate în teatre de operații, în afara teritoriului național, la constituirea de stocuri de piese de schimb și accesorii necesare executării lucrărilor de mentenanță pe noile locații de dislocare.

La nivelul puterii aeriene SUA, singura capabilă să disloce forțe în orice zonă a globului și să le sprijine logistic o perioadă îndelungată de timp, asigurarea stocurilor de materiale pentru aeronave, ajustate pe profilul operațiilor aeriene, reprezintă o preocupare permanentă.

În concepția specialiștilor americani, stocurile cu piese de schimb și accesorii de rezervă au fost denumite *pachete mobile cu piese de schimb pregătite pentru luptă* („Mobility Readiness Spares Package –MRSP). Acestea au înlocuit „kiturile cu piese de schimb de rezervă la război (War Reserve Spares Kits-WRSK)”². WRSK-urile au fost utilizate pe timpul operațiilor Desert Shield și Desert Storm, „cu scopul de a asigura nevoile de piese de schimb forțelor dislocate pentru 30 de zile”³. Elementele constitutive ale acestor pachete „erau stabilite cu ajutorul calculatoarelor de tip Mainfram”⁴.

MRSP este un „pachet cu piese de schimb (reparabile și/sau consumabile), transportabile aerian, necesare pentru sprijinul operațiilor dislocabile planificate, până când reprovizionarea poate începe”⁵.

Conform unei alte definiții, MRSP este „un pachet de mentenanță preambalat pentru a fi dislocat pe calea aerului și asigură capacitatea de mentenanță imediată echipelor de mentenanță dislocabile”⁶.

Aceste pachete sunt configurate în așa fel încât să poată fi dislocate cu ușurință în caz de urgență, criză sau război. Fiecare pachet este adaptat pentru a sprijini un anumit tip de scenariu, un anumit tip de avion și un anumit număr de avioane, fără a fi nevoie de o reprovizionare în primele 30 de zile de la dislocarea în zona de conflict. În plus, aceste tipuri de pachete sunt concepute pentru a obține un anumit nivel de disponibilitate țintă, denumit obiectivul sprijinului direct (*Direct Support Objective – DSO*), care „stabilește numărul minim de avioane care ar trebui să fie capabile de a duce la bun sfârșit misiunea la sfârșitul celor 30 de zile de luptă.”⁷

Inventarul pe care îl conține acest tip de pachet este cel absolut necesar pentru a atinge DSO și de a asigura faptul că forțele aeriene își vor îndeplini

obiectivele pe timp de război. Există o serie de îngrijorări cu privire la MRSP, cum ar fi costul de transport al acestora sau costul pieselor de schimb. Aceste îngrijorări conduc către necesitatea de a menține pachetele cu piese de schimb cât mai reduse, dar suficient de robuste pentru a fi în măsură de a îndeplini DSO.

Aceste pachete sunt prepoziționate în cadrul unei baze sau în imediata apropiere a acesteia și/sau pe un aeroport urmând a fi trimise către zona de dislocare înaintea forțelor aeriene, odată cu acestea sau după plecarea lor către acea zonă.

O altă problemă cu care se confruntă specialiștii americani este calculul exact al pieselor de schimb și accesorii ce intră în inventarul unui MRSP. Lecțiile învățate ale Operației Allied Forces a arătat că „aceste pachete pot fi insuficiente pentru realizarea obiectivelor de disponibilitate sub aspectul forțelor aeriene expediționare (Air Expeditionary Forces – AEF)”⁸. Pentru a compensa neajunsurile MRSP, canibalizarea (sprijinul controlat) reprezintă singura soluție.

Pentru a calcula necesarul de piese de schimb și accesorii ale MRSP, specialiștii americani folosesc o aplicație informatică numită *Modelul de susținere pentru avion (Aircraft Sustainability Model – ASM)*, care calculează combinația optimă de piese de schimb pentru un pachet. Pentru a asigura legătura dintre cost și disponibilitate, ASM utilizează un număr de 62 de factori în calculele pe care la întreprinde. Dar modelele rezultate în urma rulării acestui program sunt influențate în special de scenariu, rata cererilor, costul fiecărui item și fezabilitatea canibalizării (schimbului controlat).

Forțele aeriene SUA au căutat să identifice factorii care duc la creșterea costurilor referitoare la MRSP, precum și la găsirea de soluții pentru a optimiza inventarul și odată cu acesta costurile ce le implică MRSP. În anul 2008, *Air Force Institute of Technology* a realizat un studiu referitor la capacitatea MRSP de a susține aeronave A-10, F-16C, F-15E aparținând forțelor aeriene americane în concordanță cu costul și asigurarea disponibilității acestora. Studiul s-a realizat pentru MRSP-uri la 6, 12, 18 și 24 de aeronave.

În urma acestui studiu, pentru avionul multirol F-16C sau constat că „din punct de vedere al costurilor MRSP pentru 6 avioane sunt suficient de robuste pentru a sprijini toate mărimile de flote pentru cel puțin 15 zile, dar sunt, de asemenea, și cele mai scumpe (peste un milion de dolari pentru

fiecare MRSP) astfel acestea creează o mult mai mare amprentă logistică. Restul MRSP-urilor construite, pentru alte tipuri de escadriile sunt la diferențe de ordinul sutelor de mii de dolari unele de altele”⁹.

Un alt studiu al aceluiași institut urmărește rezultatele obținute prin utilizarea MRSP în cadrul Operației Iraqi Freedom folosind aplicația ASM. Logisticienii aparținând forțelor aeriene trebuie să determine cel mai bun număr și cea mai bună combinație de MRSP-uri.

„Din cele 174 de componente stocate în MRSP-uri, 13 au fost folosite în primele 30 de zile ale misiunii”¹⁰, 163 rămânând nefolosite după această perioadă. Asta înseamnă că doar 7,4% din totalul MRSP au fost cu adevărat necesare. Costul total al MRSP folosite arată o deficiență de aproximativ 12.000.000 de dolari. Aceste lucru ne duce cu gândul la faptul că MRSP conțin de șapte ori mai mulți itemi decât sunt de fapt folosiți în repararea aparatelor de zbor. Același studiu demonstrează faptul că MRSP nu au avut piesele de schimb necesare în mai mult de 65% din cazurile care au solicitat reparații.

Mergând mai înapoi în axa timpului, în anul 1986 s-a realizat o analiză a calculului necesarului pieselor de schimb pentru avionul F-16 pentru perioada 1982-1984, iar în urma acestuia s-a constatat faptul că o sumă de 110,4 milioane de dolari a fost atribuită în exces din cauza variațiilor în cadrul factorilor de modificare luați în considerare de la o bază de date la alta.

Cel mai puțin costisitor MRSP, care sprijină avionul F-16 și care atinge obiectivele propuse pentru flote de 12, 18 și 24 de avioane, fără a avea probleme în primele 10 zile de luptă, au fost cele calculate pentru a sprijini 12 avioane pentru 10 zile. Deși au fost calculate pentru 10 zile de sprijin, studiile au scos la iveală faptul că este de așteptat ca acestea să asigure sprijin pentru flotele mari până la 20 de zile.

Aspectele prezentate mai sus au evidențiat necesitatea constituirii acestor pachete cu piese de schimb dislocabile, dar nu oricum, ci în baza unui program care să le individualizeze în funcție de specificul și condițiile în care se desfășoară operația aeriană. Acestea fiind suplă, dar în același timp robuste creând o amprentă logistică cât mai mică.

Analizând modul de asigurare cu piese de schimb a aeronavelor din dotarea Forțelor Aeriene

ale României, achiziționate înainte de 1989, de la furnizorii exsovietici, am constatat că odată cu livrarea aeronavelor se livrau și pachetele cu piese de schimb și accesorii pentru executarea lucrărilor de reparații. Acestea erau constituite din piese de schimb și accesorii pentru 4, 10, 20, 24 de aeronave. După 1990, odată cu întreruperea relațiilor contractuale cu acei furnizori, pachetele cu piese de schimb și accesorii pentru reparații s-au consumat și nu au mai fost încheiate contracte pentru completarea acestora.

Reglementările actuale cu privire la constituirea stocurilor prevăd realizarea de „stocuri de motoare de avion ce se calculează în funcție de existentul în avioane”¹¹. În plus, se mai constituie stocuri pentru următoarele materiale: veste de salvare, bărci de salvare individuale, pachete de parașute standard pentru personal, complete de parașute speciale de înaltă performanță pentru desant.

Consider că, similar celorlalte echipamente militare din compunerea forțelor terestre și a forțelor navale, este necesar să se constituie stocuri de piese de schimb și accesorii pentru repararea aeronavelor.

Analizând prezența acestui concept în reglementările militare naționale de specialitate, se observă că acesta este menționat în cadrul atribuțiilor unor structuri de conducere a sprijinului logistic, conform cărora, acestea „supervizează acțiunile de sprijin logistic pentru asigurarea stării de disponibilitate a containerelor cu piese de rezervă care asigură mobilitatea forțelor (Mobility Readiness Spares Packages – MRSP)”¹².

Totuși, dintre cele prezentate mai sus, consider că în esență, conceptul MRSP nu reprezintă un element de noutate, el exista cu mult înainte de 1989, prin completele cu piese de schimb și accesorii pentru repararea a 4, 10, 20, 24 de aeronave. De noutate poate fi evoluția programului de calcul al elementelor constitutive ale acestora.

În cadrul Programului avion multirol F-16 este nevoie să se achiziționeze și aplicația informatică *Aircraft Sustainability Model-ASM*, pentru a calcula necesarul de MRSP-uri în funcție de scenariile probabile de desfășurare a operațiilor aeriene pe teritoriul național, precum și a unor scenarii NATO desfășurate în afara teritoriului național, dar și achiziționarea ulterioară a variantei eficiente de MRSP-uri.

NOTE:

- 1 F.A./L.-2, *Manualul pentru sprijinul logistic al forțelor aeriene în operații multinaționale*, București, 2009, p. 35.
- 2 GAO, *Air Force Supply, Management Actions Create Spare Parts Shortages and Operational Problems*, April 1999, p. 14.
- 3 Anthony H. Cordesman, *Air Offensive*, October 15, 1994, p. 587.
- 4 *Conduct of the Persian Gulf War*, Final Report to Congress, April 1992, p. 398.
- 5 Stephen D. Gray, *Mitigating growth cost for mobility readiness spares packages*, Aircraft Institute of Technology, Wright-Patterson Air Force Base, Ohio, p. IV.
- 6 *The Airstream*, Volume 21, Number 4, April 2005, p. 5.
- 7 Stephen D. Gray, *Mitigating growth cost for mobility readiness spares packages*, Aircraft Institute of Technology, Wright-Patterson Air Force Base, Ohio, p. 1-2.
- 8 *Kosovo/Operation Allied Force*, After action Report, Report to Congress, 31 January, 2000, p. 101.
- 9 Christopher M. Beckley, *Sizing mobility readiness spares packages for today warfighting units*, Aircraft Institute of Technology, Wright-Patterson Air Force Base, Ohio, p. 46.
- 10 Dianna Smith, *The operational impact of mobility readiness spares package configuration during operation Iraqi Freedom*, Aircraft Institute of Technology, Wright-Patterson Air Force Base, Ohio, p. 39.
- 11 *Concepția stocurilor în Armata României*, București, 2007, p. 15.
- 12 F.A.-2, *Manualul pentru organizarea de stat major și operații în Forțele aeriene*, București, 2009, p. 65.

BIBLIOGRAFIE

- Cordesman Anthony H., *Air Offensive*, October 15, 1994.
- Beckley Christopher M., *Sizing mobility readiness spares packages for today warfighting units*, Aircraft Institute of Technology, Wright-Patterson Air Force Base, Ohio.
- Smith Dianna, *The operational impact of mobility readiness spares package configuration during operation Iraqi Freedom*, Aircraft Institute of Technology, Wright-Patterson Air Force Base, Ohio.
- Gray D. Stephen, *Mitigating growth cost for mobility readiness spares packages*, Aircraft Institute of Technology, Wright-Patterson Air Force Base, Ohio.
- Concepția stocurilor în Armata României*, București, 2007.
- F.A./L.-2, *Manualul pentru sprijinul logistic al forțelor aeriene în operații multinaționale*, București, 2009.
- GAO, *Air Force Supply, Management Actions Create Spare Parts Shortages and Operational Problems*, April 1999.
- Conduct of the Persian Gulf War*, Final Report to Congress, April 1992.
- The Airstream*, Volume 21, Number 4, April 2005.

AGENȚIA EUROPEANĂ DE APĂRARE – ROL ȘI REALIZĂRI

EUROPEAN DEFENCE AGENCY – ROLE AND ACHIEVEMENTS

Lect.univ.dr. Mihaela BUȘE*

Înființarea unei Agenții Europene de Apărare care să reunească eforturile statelor europene în dezvoltarea domeniului de apărare european a fost un deziderat care s-a materializat în 2004. Agenția Europeană de Apărare promovează cooperarea europeană în domeniul capacităților militare, armamentului, cercetării, noilor tehnologii și consolidarea industriei de apărare. Activitatea agenției s-a extins de la an la an prin lansarea unor proiecte operaționale de succes care au venit în sprijinul statelor membre pentru a-și dezvolta capacitățile de apărare pentru operațiile de gestionare a crizelor.

The establishment of a European Defence Agency which brings together the efforts of European countries in the development of the European defense area was a goal fulfilled in 2004. The European Defence Agency promotes European cooperation with respect to military capabilities, weapons, research, new technologies and the strengthening of the defense industry. The agency has grown from year to year by launching successful operational projects that support the Member States in the development of their defense capabilities for crisis management operations.

Cuvinte-cheie: Agenția Europeană de Apărare; cooperare europeană; capacități militare; armament; cercetare, noi tehnologii.

Keywords: European Defence Agency; European cooperation; military capabilities; weapons; research; new technologies.

Materializarea unei idei

Înființarea unei Agenții Europene de Apărare care să reunească eforturile statelor europene în dezvoltarea domeniului de apărare european a fost o idee. Primele referiri la o agenție europeană de armament apar în 1992, în Anexa Tratatului de la Maastricht, mai exact în *Declarația referitoare la rolul Uniunii Europene Occidentale și relațiile sale cu Uniunea Europeană și Alianță Nord-Atlantică*, în care se menționează că va fi examinată propunerea referitoare la „o mai bună cooperare în materie de armament în scopul creării unei agenții europene de armament”.

Franța, Marea Britanie și Germania au propus înființarea, în cadrul Uniunii Europene, a unei agenții interguvernamentale care să aibă ca obiective dezvoltarea capacităților militare, cercetarea și armamentul¹.

La reuniunea Consiliului European de la Salonic din 19-20 iunie 2003 se hotărăște crearea, în cursul anului 2004, a unei agenții interguvernamentale în domeniul dezvoltării capacităților de apărare, cercetare, achiziții și de armament care se va afla sub autoritatea Consiliului.

Obiectivul principal al agenției îl constituie promovarea cooperării europene în domeniul apărării, fiind deschisă participării tuturor statelor membre ale Uniunii Europene în dezvoltarea proiectelor acestei agenții (cu excepția Danemarcei). *Convenția privind viitorul Europei (2002-2003)* reprezintă o etapă importantă în procesul de înființare al unei agenții europene în domeniul apărării prin obiectivul de a elabora o Constituție europeană. În 2004, înființarea Agenției Europene de Apărare este prevăzută și în *Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa* la titlul V, articolul I-41.

Agenția Europeană de Apărare (European Defence Agency – EDA) a fost creată prin *Acțiunea comună 2004/551/PESC a Consiliului* din 12 iulie

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: mihaelabuse@yahoo.fr

2004. În acest document sunt detaliate obiectivele acestei agenții: „Dezvoltarea capacităților de apărare în domeniul gestionării situațiilor de criză, promovarea și îmbunătățirea cooperării europene în materie de armament, consolidarea bazei industriale și tehnologice europene în domeniul apărării (BITA) și crearea unei piețe europene competitive a echipamentelor de apărare, precum și promovarea cercetării, în legătură cu activitățile de cercetare comunitare, după caz, în vederea atingerii celor mai înalte niveluri în domeniul tehnologiei strategice a capacităților viitoare de apărare și securitate, întărind astfel potențialul industrial al Europei în acest domeniu”². De asemenea, se precizează faptul că, prin activitatea desfășurată, agenția trebuie să contribuie la punerea în aplicare a politicii externe și de securitate comună (PESC), în special a politicii europene de securitate și de apărare (PESA).

Misiunea agenției, specificată în același document fondator, este „de a sprijini Consiliul și statele membre în efortul lor de a îmbunătăți capacitățile de apărare ale Uniunii Europene în domeniul gestionării situațiilor de criză și de a susține PESA în starea sa actuală și în dezvoltarea sa viitoare”.

Organizarea Agenției Europene de Apărare

Agenția se află sub autoritatea și controlul politic al Consiliului, căruia îi prezintă rapoarte regulate referitoare la activitățile desfășurate, iar Consiliul stabilește linia directoare pe care agenția să le urmeze.

Agenția Europeană de Apărare are o structură unică și eficientă, care își axează activitatea pe următoarele domenii: dezvoltarea capabilităților de apărare în domeniul gestionării situațiilor de criză, promovarea cooperării europene în domeniul armamentului, eficientizarea domeniilor cercetării și tehnologiei europene în domeniul apărării, crearea unei piețe europene a echipamentelor de apărare cu impact pe plan internațional.

Inițial, în cadrul EDA au funcționat patru direcții care deserveau domeniile principale de activitate ale Agenției: Capabilități, Cercetare și Tehnologii, Armamente, Industrie și Piețe, precum și o direcție de servicii³. Începând cu 1 ianuarie 2014, numărul direcțiilor a fost redus la trei: Cooperare, Planificare și Asistență; Capabilități, Armament și Tehnologie; Sinergii europene și Inovație.

Secretarul general/Înaltul reprezentant pentru PESC este șeful Agenției Europene de Apărare. Astfel, Javier Solana a ocupat primul această funcție din 2004 până în 2009, când, a fost preluată de către baroneasa Catherine Ashton în urma numirii acesteia în postul de Înalt Reprezentant al Uniunii Europene pentru Politică Externă și de Securitate Comună.

Organul de decizie al EDA este Comitetul Director compus din câte un reprezentant al fiecărui stat membru participant (la nivel de miniștri ai apărării ai statelor membre participante sau la nivel de reprezentanți ai acestora) și un reprezentant al Comisiei.

Șeful EDA îi are sub autoritatea sa pe directorul executiv și adjunctul său care sunt numiți de Comitetul Director pe baza unei propuneri din partea șefului agenției. Astfel, Javier Solana a desemnat primul director executiv al EDA în persoana lui Nick Witney⁴ (2004-2007), apoi pe Alexander Weis⁵ (2007-2010). În 2011, Catherine Ashton o numește pe Claude-France Arnaud⁶ director executiv al EDA pentru o perioadă de trei ani.

Realizări ale Agenției Europene de Apărare

În opinia Înaltului Reprezentant pentru PESC, Javier Solana, EDA poate avea contribuții însemnate în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare: „Necesitatea de a consolida capacitățile militare ale Europei pentru a se potrivi aspirațiilor noastre este mai urgentă ca niciodată. Și astfel trebuie să răspundem mai bine provocărilor cu care se confruntă industriile noastre de apărare. Această Agenție poate avea o mare importanță”⁷.

În aceeași ordine de idei, Monica Gariup, un specialist cu un profil internațional care de-a lungul carierei a împletit experiența de profesor cu cea de cercetător, este de părere că înființarea unei astfel de agenții este cu siguranță un pas foarte important în dezvoltarea unei identități militare⁸.

EDA afirmă că își va îndeplini obiectivele prin încurajarea guvernelor țărilor membre ale Uniunii Europene să aloce fonduri pentru domeniul apărării pentru a răspunde provocărilor care apar în locul amenințărilor istorice și prin identificarea nevoilor comune de securitate și promovarea colaborării pentru a obține soluții reciproc avantajoase pentru țările membre. Astfel de activități, conform EDA, vor produce capabilități militare europene mai

bune, industrii de apărare europene mai puternice și valoare sporită pentru contribuabilii europeni⁹.

Pentru a stabili cât mai clar direcțiile de acțiune din cadrul domeniilor sale de activitate, EDA a dezvoltat patru strategii: viziunea pe termen lung pentru dezvoltarea capacităților de apărare (3 octombrie 2006), strategia pentru baza industrială și tehnologică de apărare (mai 2007), strategia referitoare la cooperarea în domeniul armamentului (15 octombrie 2008) și strategia europeană pentru cercetare și tehnologie de apărare (10 noiembrie 2008).

În cadrul EDA se asigură cadrul pentru o colaborare mai strânsă în domeniul apărării europene prin lansarea unor proiecte care pot reuni minimum două state membre participante. Încurajarea cooperării europene și inițierea acestor proiecte comune are ca rezultat utilizarea mult mai eficientă a fondurilor destinate domeniului apărării. Proiectele desfășurate în cadrul agenției vizează dezvoltarea capacităților militare, armamentul, cercetarea, noile tehnologii și consolidarea industriei de apărare.

Preocupate de o creștere a colaborării europene în materie de apărare, în noiembrie 2010, Germania și Suedia au propus inițiativa Pooling & Sharing. Această inițiativă reunește proiecte dezvoltate pe baza colaborării multinaționale care au ca scop îmbunătățirea capacităților militare ale statelor membre.

La Summitul de la Ghent din septembrie 2010, ministrii apărării din UE au considerat oportună identificarea proiectelor în cadrul inițiativei Pooling & Sharing. În acest sens, în noiembrie 2011, EDA, care a primit această sarcină, a inventariat 11 proiecte: Helicopter training, Maritime surveillance, European Satellite Communication Procurement Cell, Medical field hospitals, Air-to-air refueling, Future military satellite communications, Intelligence, surveillance, reconnaissance, Pilot training, European transport hubs, Smart munitions, Naval logistics and training. În noiembrie 2012 pe lista proiectelor au fost incluse și Cyber Defence, Route Clearance CIED, NH90 Transport Helicopter, Maritime Landscaping Exercise, European Advanced Airlift Tactics Training Course. Proiectele reunite în cadrul acestei inițiative sunt proiecte prioritare pentru EDA, datorită beneficiilor imediate rezultate pentru statele membre participante în urma colaborării pentru realizarea acestor proiecte.

Pentru a spori eficiența colaborării statelor membre în cadrul Inițiativei Pooling & Sharing, EDA a elaborat *Codul de conduită privind punerea în comun și partajarea* adoptat de către miniștrii apărării din UE la 19 noiembrie 2012. Acest cod de conduită conține o serie de măsuri menite să integreze inițiativa Pooling & Sharing în planificarea și procesele decizionale ale statelor membre. Un an mai târziu, cu ocazia Consiliului European din decembrie 2013, Consiliul European remarcă deja optimizarea cooperării prin intermediul Codului de conduită al Agenției Europene de Apărare privind gruparea și utilizarea în comun.

Helicopter Training Programme (HTP) este unul dintre proiectele de succes ale EDA. HTP este un proiect aprobat de către Consiliul Director al EDA în noiembrie 2009, care are ca scop antrenarea piloților de elicoptere pentru a participa la operații în condiții foarte dure de teren (deșert sau zone muntoase greu accesibile). O mare parte dintre piloții de elicoptere care au beneficiat de antrenament în cadrul acestui proiect prin participarea la exerciții, cursuri și seminarii au participat la misiuni în Afganistan.

În noiembrie 2012, Consiliul Director al EDA a dat undă verde proiectului Helicopter Exercise Programme (HEP), în cadrul căruia statele membre UE să poată dezvolta cele mai potrivite practici de luptă în mediul operațional actual.

Proiectul reunește 12 țări care, pe o perioadă de 10 ani¹⁰ vor participa la diverse exerciții de antrenament. Până în decembrie 2012 s-au desfășurat cinci exerciții de pregătire la care au participat 794 de echipaje, aproape 5.000 de persoane care asigurau asistența și a 123 de elicoptere. Exercițiile s-au desfășurat în mai multe țări: Belgia, Franța, Italia, Spania și Portugalia. De asemenea, cele trei simpozioane de specialitate desfășurate la Luxemburg au oferit cadrul propice pentru schimbul de experiență prin discuții constructive. Un aspect important al acestui proiect îl constituie asigurarea continuității proiectului prin înființarea unei echipe de planificare care asistă țările participante pe perioada desfășurării proiectului și preiau unele informații care vor fi integrate în exerciții viitoare.

Comunicațiile prin satelit reprezintă un factor-cheie pentru operații militare și civile. De aceea, pentru a beneficia de un sistem propriu de comunicații pe care să-l folosească la nevoie Franța, Italia, Polonia, România și Regatul Unit,

căroră li s-au alăturat ulterior Belgia, Finlanda și Luxemburg au inițiat proiectul European Satellite Communication Procurement Cell (ESCPC). ESCPC este un proiect complet operațional care, în urma progreselor înregistrate, a suscitât și interesul altor state de a se implica în acest proiect.

La propunerea EDA, au fost aprobate, în cadrul Consiliului European din decembrie 2013, patru proiecte menite remedieze niște lipsuri critice și să contribuie la sporirea dezvoltării capabilităților, sprijinind industria europeană de apărare: Air-to-Air Refuelling (AAR), Remotely Piloted Aircraft Systems (RPAS), Governmental Satellite Communication și Cyber Defence.

Cyber Defence se afla încă din iulie 2008 printre cele zece priorități prevăzute în Planul de dezvoltare a capabilităților, iar în 2013 revine în atenția Consiliului European. Conform Raportului anual din 2013 al EDA, în domeniul Cyber Defence agenția a primit sarcina de a elabora, în colaborare cu statele membre, Serviciul european de acțiune externă (SEAE) și Comisia Europeană, o foaie de parcurs cuprinzătoare pentru consolidarea capabilităților în domeniul Cyber Defence. În foaia de parcurs¹¹ se precizează faptul că EDA a inițiat diverse proiecte atât în domeniul capabilităților cyber defence, cât și în domeniul cercetării și tehnologiei care vizează o mai bună conștientizare a situației cibernetice, formarea specialiștilor în Cyber Defence, agenda cercetării în domeniul cyber defence, protecția informațiilor, criptologie.

În cadrul EDA există, de asemenea, preocupări pentru domeniile energiei și mediului înconjurător materializate în diverse inițiative. Problemele legate de energie și de mediu devin domenii de interes pentru EDA, care în 2013 a elaborat o abordare cuprinzătoare cu scopul de a oferi soluții viabile.

Military Green este o inițiativă care reliefează eforturile EDA în aceste două domenii. Este un instrument strategic de sprijin pentru atenuarea efectelor adverse care vizează clima și ecologia consolidând în același timp apărarea și capabilitățile de gestionare a crizelor¹².

Military Green 2012 Conference-Exhibition-Demonstration s-a desfășurat în 19-20 iunie 2012 la Bruxelles, reunind factori de decizie și experți care au dezbătut importanța unei apărări care să respecte mediul înconjurător.

Military Green 2013 Climate, Environmental and Energy Security – From Strategy to Action

s-a desfășurat în perioada 6 - 7 iunie și 13 iunie 2013 în mai multe workshop-uri, în cadrul căroră printre subiectele discutate de experți s-au numărat și schimbările climatice, strategia de dezvoltare, tehnologiile alternative, biocombustibili și energie regenerabilă.

Dintre proiectele EDA vizând energia și mediul înconjurător menționez Go Green și Fuel & Energy.

Proiectul Go Green a început la 22 martie 2012, cu participarea a șase state membre participante (Austria, Cipru, Republica Cehă, Cipru, Germania, Grecia, Luxemburg), Germania fiind coordonatoarea proiectului. În iunie același an s-a alăturat și România țărilor participante la proiect. Proiectul are ca obiectiv producerea de energie electrică necesară din surse regenerabile de către forțele armate participante, și chiar pentru a genera venituri suplimentare pentru bugetele de apărare prin alimentarea cu surplusul de energie electrică a rețelei de energie electrică generală¹³.

Dependența de combustibili fosili a operațiilor de gestionare a crizelor implică costuri din ce în ce mai mari astfel încât Fuel & Energy¹⁴ are ca obiectiv identificarea modului în care consumul de energie poate fi redus și eficiența energetică poate fi mărită; în acest fel se acționează și în scopul protejării mediului înconjurător.

Concluzii

În 2004, un pas important spre construirea Europei apărării a fost făcut prin înființarea Agenției Europene de Apărare¹⁵. EDA promovează cooperarea multinațională și împiedică fragmentarea eforturilor europene în materie de apărare¹⁶, oferind cadrul în care statele membre se pot implica în proiecte care să le genereze beneficii de care sunt direct interesate.

La nivel internațional, activitatea EDA se bucură de apreciere. În acest sens, în presa franceză, proiectele din cadrul EDA care vizează comunicațiile prin satelit, dronele, dezvoltarea capacității de alimentare în zbor, *cyber defence*¹⁷ sunt considerate rezultate importante. De asemenea, Jean-Dominique Giuliani¹⁸, președintele Fundației Robert-Schuman consideră că activitatea desfășurată de EDA este una bună, remarcându-se prin „proponeri concrete care să permită partajarea anumitor resurse militare, fără a compromite capacitatea statelor de a acționa, mobilizarea de fonduri de cercetare în beneficiul securității europene, realizarea unor inovații”.

În aceeași ordine de idei, activitatea EDA s-a extins progresiv fiind lansate tot mai multe proiecte în funcție de cerințele statelor membre pentru dezvoltarea capacităților de apărare în domeniul gestionării situațiilor de criză. Astfel, conform rapoartelor financiare ale agenției, în 2005, EDA lansează 14 proiecte operaționale pentru ca cinci ani mai târziu, în 2010, numărul acestora să ajungă la 48. În 2011, numărul proiectelor crește la 69, iar în 2012 se înregistrează 84 de proiecte operaționale.

În iunie 2004, Daniel Keohane afirma că „pe termen lung agenția ar putea juca un rol major în dezvoltarea și îmbunătățirea capacităților militare ale Europei”¹⁹. În 2014, la zece ani de la înființarea Agenției Europene de Apărare, se poate afirma că într-adevăr, prin activitatea desfășurată, EDA contribuie la dezvoltarea capacităților de apărare, cercetării și armamentelor. De asemenea, în cadrul acestei agenții europene s-a realizat cadrul adecvat pentru consolidarea cooperării europene în materie de apărare, generând, în urma colaborării țărilor participante la diverse proiecte o eficiență a costurilor în materie de apărare europeană.

NOTE:

1 Laurent Giovachini, *L'Agence européenne de défense : un progrès décisif pour l'Union?* In *Politique étrangère* n 1, 2004, 69e année, p. 182.

2 Council Joint Action 2004/551/CFSP of 12 July 2004 on the establishment of the European Defence Agency, http://www.eda.europa.eu/docs/documents/council_joint_action_2004_551_cfsp.pdf, accesat la 29 aprilie 2014.

3 *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Departamentul pentru Integrare Euroatlantică și Politică de Apărare, 2006, p. 13.

4 European Defence Agency, *Appointment of Nick Witney and Hilmar Linnenkamp*, 30 July, 2004, Brussels, http://www.eda.europa.eu/info-hub/news/2004/07/29/Appointment_of_Nick_Witney_and_Hilmar_Linnenkamp, accesat la 3 mai 2014.

5 European Defence Agency, *New Chief Executive of European Defence Agency Appointed*, May 24, 2007, http://www.eda.europa.eu/home/2007/05/23/New_Chief_Executive_of_European_Defence_Agency_Appointed, accesat la 3 mai 2014.

6 Commission Européenne, *Catherine Ashton appoints Managing Director for Africa, welcomes appointment of EDA Chief Executive*, Brussels, 6 December 2011, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-12_en.htm?locale=en, accesat la 3 mai 2014.

7 European Defence Agency, *Building capabilities for a secure Europe*, http://www.eda.europa.eu/docs/documents/eda_brochure, accesat la 5 mai 2014.

8 Monica Gariup, *European Security Culture: Language, Theory, Policy*, Ashgate Publishing, Ltd., 2009, p. 210.

9 Bert Chapman, *Space Warfare and Defense: A Historical Encyclopedia and Research Guide*, ABC-CLIO, 2008, p. 332.

10 European Defence Agency, *EDA Helicopter Exercise Programme Confirmed for 10 Years*, <http://www.eda.europa.eu/info-hub/news/2012/12/14/eda-helicopter-exercise-programme-confirmed-for-10-years>, accesat la 10 mai 2014.

11 European Defence Agency, *Fact sheet Cyber Defence*, http://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-factsheets/2013-11-19-factsheet_cyber_defence.pdf, accesat la 14 mai 2014.

12 European Defence Agency, *Military Green*, <http://www.eda.europa.eu/docs/default-source/news/military-green-leaflet.pdf>, accesat la 12 mai 2014.

13 European Defence Agency, *European Armed Forces GO GREEN*, <http://www.eda.europa.eu/projects/projects-search/european-armed-forces-go-green>, accesat la 10 mai 2014.

14 European Defence Agency, *Fuel & Energy*, <http://www.eda.europa.eu/projects/projects-search/fuel-energy>, accesat la 10 mai 2014.

15 Anita Roth, *L'Agence Européenne de Défense: virage vers l'avenir ou de Vénus à Mars?* în *Annuaire Français Des Relations Internationales*, Volume VI, p. 630.

16 Gunther Hauser, *The ESDP: The European Security Pillar* în Gunther Hauser, Franz Kernic, *European Security in Transition*, Ashgate Publishing, Ltd., 2006, p. 58.

17 Jean-Pierre Stroobants, *Où en est la défense européenne?*, în *Le Monde*, 05.01.2014, http://www.lemonde.fr/europe/article/2014/01/05/ou-en-est-la-defense-europeenne_4343206_3214.html, accesat la 14 mai 2014.

18 Jean-Dominique Giuliani, *Défense européenne: ne tirez pas sur les pianistes!*, 18.12.2013, http://www.jd-giuliani.eu/fr/article/cat-2/358_Defense-europeenne-ne-tirez-pas-sur-les-pianistes.html, accesat la 14 mai 2014.

19 Daniel Keohane, *Europe's new defence agency*, Centre for European Reform, 2004, p. 6.

BIBLIOGRAFIE

Chapman Bert, *Space Warfare and Defense: A Historical Encyclopedia and Research Guide*, ABC-CLIO, 2008.

Gariup Monica, *European Security Culture: Language, Theory, Policy*, Ashgate Publishing, Ltd., 2009.

Giovachini Laurent, *L'Agence européenne de défense: un progrès décisif pour l'Union? În Politique étrangère n°1*, 69e année, 2004.

Hauser Gunther; Kernic Franz, *European Security in Transition*, Ashgate Publishing, Ltd., 2006.

Keohane Daniel, *Europe's new defence agency*, Centre for European Reform, 2004.

Council Joint Action 2004/551/CFSP of 12 July 2004 on the establishment of the European Defence Agency, <http://www.eda.europa.eu/docs/>

- documents/council_joint_action_2004_551_cfsp.pdf
- Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Departamentul pentru Integrare Euroatlantică și Politica de Apărare, 2006.
- Roth Anita, *L'Agence Européenne de Défense: virage vers l'avenir ou de Vénus à Mars?* in
- Annuaire Français Des Relations Internationales, Volume VI.
- <http://europa.eu>
- <http://www.eda.europa.eu>
- <http://www.jd-giuliani.eu>
- <http://www.lemonde.fr>

ROLUL ACTIV AL ROMÂNIEI ÎN CONTURAREA REGIUNII EXTINSE A MĂRII NEGRE CA AREAL GEOPOLITIC DISTINCT

ROMANIA'S ACTIVE ROLE IN SHAPING THE WIDER BLACK SEA REGION AS A DISTINCT GEOPOLITICAL AREA

Ing.drd. Marius ROȘU*

În vederea întăririi și consolidării poziției strategice a României la Marea Neagră, prioritare pentru România sunt următoarele direcții: armonizarea și eficientizarea proceselor instituționale de cooperare în curs de desfășurare, prevenirea competiției sau a tentațiilor hegemonice și stabilirea unui nou cadru de dialog și cooperare la care să participe toate statele și organizațiile democratice interesate¹. În acest sens, România acționează ferm pentru instituționalizarea Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat², inițiativă consacrată preponderent promovării democrației și dezvoltării economice, securității energetice, creșterii încrederii, consolidării stabilității, păcii și securității.

Pentru promovarea acestei inițiative, România va coopera strâns cu statele riverane Mării Negre – Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia și Ucraina, cu alte state din vecinătatea apropiată, precum și cu alte state membre ale comunității euroatlantice. Concomitent, România va sprijini activ procesul de constituire, în acest spațiu, a unei euro-regiuni de dezvoltare aptă să faciliteze cooperarea cu statele membre ale Uniunii Europene, să stimuleze dezvoltarea infrastructurii energetice și de transport, să promoveze comerțul, investițiile și mecanismele economiei de piață.

In order to strengthen and consolidate the strategic position of the Romanian Black Sea, Romania has the following priority areas: institutional harmonization and streamlining processes ongoing cooperation, of prevention competition or hegemonic temptations and establish a new framework for dialogue and cooperation involving all democratic states and organizations concerned. In this respect, Romania takes action firmly to institutionalize the Black Sea Forum for Dialogue and Partnership initiative chiefly to promote democracy and economic development, energy security, confidence, strengthening the stability, peace and security.

To promote this initiative, Romania will work closely with the Black Sea countries – Bulgaria, Georgia, Russian Federation, Turkey and Ukraine with other countries in close proximity, as well as other members of the Euro-Atlantic community. Simultaneously, Romania will actively support the constitution, in this space, a Euro-region development able to facilitate cooperation with the Member States of the European Union to encourage the development of energy and transport infrastructure, and to promote trade, investment and mechanisms of market economy.

Cuvinte-cheie: conflicte înghețate; terorism; imigrație ilegală; NATO; Rusia; UE.

Keywords: frozen conflicts; terrorism; illegal immigration; NATO, Russia; EU.

Interesul fundamental al multor actori ai scenei internaționale față de Regiunea Extinsă a Mării Negre este construirea unor piloni de securitate economică, politică și militară, care să se extindă în spațiile adiacente. Scopul acestora este de a contribui atât la dezamorsarea tensiunilor, cât și la o mai bună gestionare a crizelor și a conflictelor din Caucazul de Sud, Moldova, Orientul Mijlociu și din Asia Centrală. Strategia de transformare a Zonei Extinse a Mării Negre într-un pilon de

securitate și stabilitate se coroborează cu strategia luptei împotriva terorismului, cu eforturile active manifestate în cadrul Inițiativei de Cooperare Sud – Est Europeană – SECI și al Inițiativei de Apărare a Frontierelor – BDI (*Border Defence Initiative*).

România, vector dinamic al securității democratice, al stabilității și al prosperității economice, are un interes strategic fundamental ca Zona Extinsă a Mării Negre să fie una stabilă, democratică și prosperă, strâns conectată la structurile europene și euroatlantice. Subsumat acestui interes, obiectivul strategic al țării noastre este acela de a stimula o implicare europeană și

*Garda de Coastă, Constanța
e-mail: rosu.marius@outlook.com

euroatlantică mai puternică și mai productivă în această regiune³.

Țările din spațiul extins al Mării Negre au nevoie să coopereze activ și eficient, să promoveze măsuri destinate creșterii încrederii în regiune și să-și îndeplinească cu bună-credință obligațiile privind reducerea armamentelor convenționale și retragerea forțelor militare staționate ilegal pe teritoriul altor state.

România este un actor de importanță strategică la frontiera europeană și euroatlantică. Dimensiunea strategică și de securitate este fezabilă și constituie elemente de plus valoare, pentru că pleacă de la realizări ale României bazate pe comportamentul său în dimensiunea strategică și de securitate: Parteneriatul strategic cu SUA, cu Turcia, Parteneriatul energetic cu Azerbaidjanul. Participarea trupelor românești peste hotare în misiunile alianței sau în coalițiile de voință, în Irak și Afganistan, dar și în Kosovo și Bosnia sunt cea mai mare valoare adăugată și cel mai important argument de politică externă a României⁴.

În aceeași arie a liniilor de forță ce pot asigura plus valoarea strategică a României se poate asocia componenta diplomatică și capacitățile în spațiul justiției internaționale ce pot fi transformate în valoare de întrebuințare pentru poziția strategică a României și viitoarea postură a acesteia în lume⁵.

În același timp, pornind de la caracterul indivizibil al securității în spațiul euroatlantic în acord cu cerințele regionalizării, de la nevoia unui tratament egal pentru toate entitățile care au interese legitime în zonă, inclusiv NATO și Uniunea Europeană, România apreciază că Zona Extinsă a Mării Negre este un spațiu geopolitic deschis comunității democratice internaționale, în cadrul căruia se pot manifesta plenar statele aliate, parteneri și prieteni. În acord cu această viziune, România promovează activ ideea necesității unei strategii europene și euroatlantice pentru zona Mării Negre, luând în considerare experiența abordării concertate NATO-UE în procesul de stabilizare din Europa de sud-est și nevoia unui echilibru apt să favorizeze opțiunea democratică a statelor, să preîntâmpine agravarea riscurilor și amenințărilor și să contribuie eficient la soluționarea conflictelor și stărilor de tensiune. Extinderea responsabilităților Uniunii Europene în stabilizarea și în reconstrucția regiunii, consolidarea prezenței și creșterea contribuției Alianței Nord-Atlantice și a Programului PfP la procesele de

promovare a democrației, păcii și securității, ca și prezența unor capacități operaționale americane în regiune, reprezintă factori capabili să contribuie la fundamentarea unei astfel de strategii⁶.

În acest context, în vederea întăririi și consolidării poziției strategice a României la Marea Neagră, prioritare pentru România sunt următoarele direcții: armonizarea și eficientizarea proceselor instituționale de cooperare în curs de desfășurare, prevenirea competiției sau a tentațiilor hegemonice și stabilirea unui nou cadru de dialog și cooperare la care să participe toate statele și organizațiile democratice interesate⁷. În acest sens, România acționează ferm pentru instituționalizarea *Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat*⁸, inițiativă consacrată preponderent promovării democrației și dezvoltării economice, securității energetice, creșterii încrederii, consolidării stabilității, păcii și securității. Pentru promovarea acestei inițiative, România va coopera strâns cu statele riverane Mării Negre – Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia și Ucraina, cu alte state din vecinătatea apropiată, precum și cu alte state membre ale comunității euroatlantice. Concomitent, România va sprijini activ procesul de constituire, în acest spațiu, a unei euroregiuni de dezvoltare aptă să faciliteze cooperarea cu statele membre ale Uniunii Europene, să stimuleze dezvoltarea infrastructurii energetice și de transport, să promoveze comerțul, investițiile și mecanismele economiei de piață.

În ceea ce privește problematica soluționării conflictelor separatiste, așa-numitele conflicte înghețate, România va folosi noua fereastră de oportunitate pentru menținerea ei pe agenda politică a principalilor actori de securitate, va promova strategii politice și diplomatice active și se va implica mai eficient în funcționarea mecanismelor ce vizează soluționarea prin mijloace pașnice a acestor conflicte. Ineficiența unora dintre mecanismele folosite până în prezent pentru soluționarea conflictelor impune necesitatea reanalizării lor și o implicare mai activă a statelor și a organizațiilor ce pot aduce o contribuție pozitivă în acest scop. Este necesar ca, în cadrul unei astfel de strategii să fie definit un set de principii, norme și reguli de conduită unitare, conforme cu interesele oamenilor, comunităților și statelor din zonă, cu interesele de securitate ale comunității euroatlantice și cu prevederile dreptului internațional, apte să răspundă adecvat diferențelor specifice fiecărui conflict în parte. Setul de principii, norme și reguli de conduită ar putea cuprinde obligații referitoare

la: nerecunoașterea regimurilor separatiste și neîncurajarea lor în orice formă; contracararea fermă a terorismului și a altor activități asociate terorismului; retragerea trupelor străine staționate ilegal în perimetrul diferitelor enclave; evacuarea depozitelor de armament, muniții și explozivi sub control internațional; desființarea formațiunilor paramilitare constituite de regimurile ilegale pe teritoriul regiunilor separatiste⁹.

România urmărește implicarea directă în procesul de soluționare pașnică a conflictelor și disputelor din proximitatea strategică atât prin acțiuni naționale, cât și în format multilateral, vizând promovarea democrației, sprijinirea eforturilor de apropiere de structurile europene și euroatlantice și a celor ce au ca scop construcția securității și prosperității¹⁰.

Pe temeiul relațiilor speciale dintre România și Republica Moldova și în consens cu responsabilitățile firești ce decurg din comunitatea de istorie, limbă și cultură, pe baza principiului „o singură națiune – două state” și în spiritul politicii europene de vecinătate, România acordă o atenție deosebită cooperării cu Republica Moldova. România are datoria politică și morală de a sprijini acest stat în parcurgerea procesului de modernizare, democratizare și integrare europeană, de a face tot ce este posibil pentru a susține – din punct de vedere politic, economic și diplomatic – conform principiului democratic al suveranității și integrității teritoriale, precum și pentru a spori contribuția noastră la extinderea spațiului de securitate și prosperitate. În acest scop, România va monitoriza cu atenție evoluția conflictului separatist din raioanele estice ale Republicii Moldova, va contribui activ la identificarea unor soluții viabile – bazate pe democratizarea țării și demilitarizarea regiunii, pe retragerea trupelor și armamentelor staționate ilegal – și va sprijini implicarea decisivă în procesul de pace a Uniunii Europene și a Statelor Unite¹¹.

Un rol important pe axa securității și prosperității în Zona Extinsă a Mării Negre revine dimensiunii economice. România va desfășura o politică externă și de cooperare economică marcată de pragmatism și de folosire eficientă a instrumentelor oferite de acordurile bilaterale și multilaterale pentru participarea la proiectele cu impact major vizând consolidarea democrației și prosperității. Eforturile vor viza, cu prioritate, dezvoltarea coridoarelor

energetice și de transport capabile să conecteze economic și comercial zona pontică la comunitatea euroatlantică și să permită o valorificare optimă a potențialului oferit de porturile maritime și fluviale din Regiunea Extinsă a Mării Negre. Concomitent, România va acorda o atenție sporită protecției mediului, valorificării potențialului și restabilirii funcționalității multiple a ecosistemului Dunăre - Marea Neagră¹².

România, stat membru NATO și UE, și-a propus dezvoltarea unor programe speciale prin care vor fi sporite capacitățile naționale și regionale de monitorizare și intervenție rapidă pentru prevenirea și contracararea riscurilor de securitate provenite din spațiul maritim. Vor fi susținute, totodată, inițiativele vizând amplificarea capacităților regionale de răspuns la crize și de contracarare a amenințărilor asimetrice, precum și cele prin care va fi îmbunătățit cadrul juridic favorabil creșterii încrederii între statele din zonă și alte state interesate în securitatea regiunii.

În spațiul pontic, întâlnim ca structuri moderne de promovare a securității, stabilității și păcii, sistemul benefic al parteneriatelor, care reprezintă un cadru viabil de dinamizare a proceselor de globalizare și democratizare, de acțiune preventivă împotriva amenințărilor și a provocărilor actuale. Astfel de parteneriate sunt: parteneriatul strategic al SUA cu Rusia, relația SUA - Turcia și parteneriatul SUA - Ucraina; parteneriatul UE cu Rusia și cu Ucraina și dorința acesteia din urmă, a Moldovei și a Georgiei de integrare în UE, care se înscriu în aceeași strategie de transformare a zonei extinse a Mării Negre într-un pilon de stabilitate, securitate și dezvoltare durabilă.

Cooperarea trebuie să se axeze, în acest caz, în primul rând, pe prevenire, pe controlul și acțiunea antiteroristă, pe măsuri combinate, complexe – militare, politice, economice – de îmbunătățire a condițiilor de viață și a egalității șanselor.

România susține acest proces prin dezvoltarea formelor de cooperare mai largă, pentru a preveni riscurile convenționale și neconvenționale și a gestiona crizele, abordarea valorilor transatlantice și a standardelor de securitate, asigurarea interoperabilității în managementul crizelor din regiunea extinsă a Mării Negre, cooperarea în securizarea granițelor și a litoralului și în urgențele civile, asistența acordată țărilor vecine în reformarea sectorului de securitate și dezvoltarea

programelor de reformă a securității, împreună cu națiunile din regiune¹³. Un exemplu în acest sens este aportul României la măsurile complexe de sporire a încrederii, prin controlul armamentelor, prin contactele la toate nivelele, prin aplicarea acordurilor „Cer Deschis”, cu survolarea, pe baze reciproce, a teritoriilor naționale, pentru creșterea încrederii și transparenței referitoare la operațiunile militare¹⁴.

La nivel înalt, România participă activ la Procesul Reuniunii Miniștrilor Apărării din Sud Estul Europei și în cadrul structurii lui de tip militar, SEEBRIG, ce reprezintă instrumente de luptă împotriva riscurilor asimetrice, de creștere a încrederii politice și militare, de sporire a dialogului și rezolvare a crizelor, de ducere a unor operații de menținere a păcii și sprijin umanitar, sub egida ONU, UE și OSCE.

Alături de armatele statelor vecine și riverane Mării Negre, România a participat activ la reuniunile și exercițiile desfășurate în cadrul inițiativelor de tipul Brigada Multinațională cu capacitate de luptă ridicată pentru operațiuni ONU și Grupul de Forțe Navale de la Marea Neagră (BLACKSEAFOR), element regional fertil de dezvoltare a cooperării și interoperabilității între forțele militare ale statelor spațiului pontic¹⁵.

Se poate spune că statul român se implică constant, printr-o strategie dinamică, activă, anticipativă, cu personal specializat, în misiuni de stabilitate și combatere a terorismului internațional, de asigurare a democratizării și reconstrucție postconflict. Este deja confirmat profesionalismul militarilor români în operațiile de stabilitate și reconstrucție din Balcanii de Vest, Orientul Mijlociu Extins și din alte zone care le-au solicitat sprijinul.

Cooperarea militară din bazinul pontic presupune noi modele strategice. Coalițiile ad-hoc, acțiunile integrate, afirmarea unei solidarități funcționale, revitalizarea și consolidarea inițiativelor, pentru crearea unor instrumente operaționale eficiente în lupta cu terorismul și cu celelalte amenințări transfrontaliere sunt doar câteva dintre acestea. Diferențele nu mai constituie un impediment în eforturile de stabilizare regională, câtă vreme niciun actor – fie el statal sau nonstatal – nu mai poate controla de unul singur procesele complexe care au loc în zonă.

Acțiunile actorilor internaționali cu interese directe în zona Mării Negre nu pot fi nici gestionate

cu ușurință, nici estimate ușor, implicând soluții și acțiuni inedite, generabile doar prin cooperare și consultare reciprocă.

Concluzii

În calitatea sa de stat aflat într-o arie geopolitică de importanță strategică, România urmărește să joace un rol substanțial în procesul de definire și de implementare a politicilor stabilizatoare, de cooperare și asistență de securitate ale NATO și Uniunii Europene, în Europa Centrală, de Est și de Sud-Est.

România are relații de bună vecinătate cu toate statele riverane. De aceea, de la bun început, a fost prezentă în toate acțiunile importante de parteneriat și colaborare regionale, fiind direct interesată în amplificarea și consolidarea acestora, precum și în găsirea unor noi modalități de cooperare internațională, inclusiv pe planul întăririi securității și stabilității, prin extinderea acestora și spre state ne riverane, îndeosebi state democratice din spațiul euroatlantic.

La momentul actual trebuie să facem o evaluare realistă a cadrului regional de cooperare și să încercăm să determinăm locul fiecărei inițiative în contextul mai larg al securității regionale. De asemenea, trebuie să ne asigurăm ca inițiativele (vechi și noi) se află în legătură directă cu comunitatea euroatlantică.

Poziționarea României este, din punct de vedere strict geografic, în zona de sud-est a Europei și în Regiunea Extinsă a Mării Negre, din punct de vedere geopolitic în zona în care se identifică și se definesc intersecțiile intereselor actorilor europeni statali/suprastatali și polilor de putere mondiali, iar geostrategic ca placă turnantă/pivot pentru armonizarea, controlul, participarea, gestionarea, corelarea, furnizarea și coordonarea unor importante și diverse interese multinaționale, colective și naționale pe spații de interferențe geopolitice.

În consecință, România, în urmărirea consecventă a intereselor sale strategice în zonă, este de preferat să-și consolideze poziția în cadrul NATO, să-și asume un rol important în consolidarea securității Regiunii Extinse a Mării Negre, să continue sprijinirea eforturilor țărilor din zonă, pentru democratizare și integrare în structurile euroatlantice și să-și consolideze rolul de pivot strategic al zonei extinse pontice exportând securitate și promovând valorile democratice.

NOTE:

- 1 *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 34.
- 2 http://www.gov.ro/summitul-de-lansare-a-forumului-marii-negre-pentru-dialog-si-parteneriat__11a57590.html, accesat la data de 29. 11.2013.
- 3 *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 32
- 4 Chifu Iulian, *Gândire Strategică*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2013, p. 59.
- 5 *Ibidem*.
- 6 *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 34.
- 7 *Ibidem*.
- 8 Pentru detalii: http://www.gov.ro/summitul-de-lansare-a-forumului-marii-negre-pentru-dialog-si-parteneriat__11a57590.html, accesat la data de 29. 11.2013.
- 9 *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 35.
- 10 *Ibidem*.
- 11 *Ibidem*, p. 36.
- 12 *Ibidem*.
- 13 E. Bădălan, *Securitate și cooperare în spațiul extins al Mării Negre*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și

Securitate, Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, pp. 9-14.

14 *Ibidem*.

15 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

Strategia de Securitate Națională a României, București, 2007.

Bădălan E., *Securitate și cooperare în spațiul extins al Mării Negre*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

Chifu Iulian, *Gândire Strategică*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2013.

http://www.gov.ro/summitul-de-lansare-a-forumului-marii-negre-pentru-dialog-si-parteneriat__11a57590.html, accesat la data de 29. 11.2013.

INCIDENTELE DE TIP „GREEN ON BLUE” ÎN TIMPUL OCUPAȚIEI SOVIETICE DIN AFGANISTAN (1979-1989)

“GREEN ON BLUE” INCIDENTS DURING THE SOVIET OCCUPATION IN AFGHANISTAN (1979-1989)

Plt.adj.pr. Demostene-Dorinel GHEORGHE*

Afganistanul a fost și constituie o zonă mult încercată de conflicte armate, violență ce poate induce efecte serioase asupra mentalității și chiar a stării mentale atât a populației civile, cât și a militarilor. Încercând o extrapolare a acestor decenii de frământări, nemulțumiri și frustrări economice și sociale – pe de o parte, ideologice și religioase – pe de altă parte, înclinarea comportamentală către acte extreme devine un fapt banal și de cele mai multe ori susținut de considerente tradiționale și culturale. Diferența de cultură a celor care de-a lungul istoriei au încercat să influențeze destinul acestui popor și incapacitatea acestora de a onora și a respecta obiceiurile afgane, a constituit permanent o sursă de neîncredere reciprocă și acuzații menite să submineze eforturile comune de întărire a securității zonale.

Afghanistan has always been a strongly storm-beaten area and one of armed conflicts and violence which can cause serious damage to mentality and even mental state stability, for both civilians and military personnel. Trying to extrapolate these decades of unrest, discontent, economic and social frustrations – on the one hand, ideological and religious – on the other hand, behavioral inclination towards extreme acts, becomes mundane and it is often supported by traditional and cultural considerations. The cultural differences of those who have tried throughout history to influence the destiny of these people, and their inability to honor and respect the Afghan customs, have constantly been a source of mutual distrust and accusations meant to undermine joint efforts to strengthen regional security.

Cuvinte-cheie: atac din interior; ocupație sovietică; mujahedin; insurgență.

Keywords: „green on blue”; insider attack; Soviet-Afghan War; mujahedeen; insurgency.

Următorul material încearcă o evaluare a civili afgani a fost de multe ori antagonică și lipsită incidentelor de tip *green on blue*¹ numite în de orice sentiment de încredere, limitându-se astfel continuare atacuri „din interior”, presupuse a se la a cataloga mult mai dur aceste relații.

fi întâmplat, și având drept țintă consilierii civili În general, o analiză a acestora a concluzionat și militari sovietici ce au activat în Afganistan pe faptul că, în timp ce unele au fost motivate pe considerente religioase, celelalte par a fi conduse de Deși pot fi identificate câteva incidente de acest tip, naționalism și antipatie pentru guvernul comunist literatura de specialitate ce analizează conflictul în de la Kabul. perioada respectivă se rezumă la a lua act de faptul că relația dintre consilierii sovietici și soldați și

Conceptul incidentelor de tip „green on blue” sau semnificația atacurilor „din interior”

De specificat de la început este faptul că acest concept nu este unul nou nici pentru mediul civil, și

*Statul Major General
e-mail: dorinel_gh@yahoo.com

cu atât mai mult pentru cel militar, și nu este delimitat la o anumită locație geografică sau perioadă de timp. Faptul că pentru mediul militar fenomenul a început să fie studiat și analizat mult mai în detaliu, rezultă din importanța pe care acest tip de incidente o au în coeziunea unei colectivități, instituții civile sau organizații militare. Esența acestui concept a dat naștere de-a lungul istoriei la revolte, trădări, acțiuni criminale împotriva colectivului sau colectivității, transformându-se într-o formă de protest și explozie comportamentală. Este adevărat că, din punct de vedere militar, termenul a fost tratat ca atare doar în organizațiile și instituțiile militarizate ce acționează preponderent în zone de conflict armat.

Din punct de vedere teoretic, amenințarea „din interior” reprezintă potențialul dezvoltat de o persoană sau de către un grup de persoane, cunoscute în cadrul colectivului din care fac parte, în virtutea poziției și a statutului acesteia în cadrul mediului în care își desfășoară activitatea. De asemenea, se consideră a fi un atac „din interior”, evenimentul în care o persoană sau un grup de persoane, inițiază un act de violență împotriva colectivului, a conducerii sau a mediului din care face parte. Autorii unui astfel de atac posedă motiv, intenția și capacitatea de acțiune, acțiunile acestora fiind caracterizate prin surprindere, viteză de acțiune și, nu în ultimul rând, prin șocul pe care-l induce la nivel colectiv.

Atacurile „din interior”, din punct de vedere militar, pot fi clasificate astfel:

- a. motivate personal, generate de factori ideologici, stres sau alte nemulțumiri personale sau culturale;
- b. ca rezultat direct al manipulării, al constrângerii sau al infiltrării;
- c. motivate politic sau social, ca rezultat al nemulțumirii față de regimul aflat la putere;
- d. necunoscut, în cazul în care făptuitorul este ucis sau scapă, motivația lui rămânând adesea necunoscută.

Pentru oricare din factorii sau combinație de factori dintre cei enunțați anterior ce duc la apariția unui atac „din interior”, cu siguranță indivizii – sau insurgenții, în cazul mediului militar – vor încerca să-l revendice și să-i exploateze consecințele.

Un studiu al incidentelor tip „atac din interior” pe timpul ocupației sovietice din Afganistan tind să cuprindă o perioadă de analiză mult anterioară celei de ocupație sovietică, accentuând comportamentul soldaților afgani în timpul conflictului armat.

Între 1839 și 1919, Marea Britanie a luptat trei războaie în Afganistan și numeroase campanii de contrainsurgență în regiunea de Frontierei de Nord-Vest. În toată această perioadă, ofițerii britanici au observat că soldații afgani aveau tendința de a dezerta și a se întoarce în teritoriile tribale, unde puneau în aplicare tactici și metode de luptă învățate chiar de la foștii lor aliați. Pe baza cunoștințelor dobândite de la militarii britanici, militarii afgani au dat dovadă, de asemenea, de posibilitatea de a dezvolta propriile tactici împotriva armatei britanice, crescând astfel eficiența acestora. În toată această perioadă, britanicii au recunoscut că au înregistrat numeroase incidente având ca țintă consilierii militari, diplomații și membrii familiilor acestora, incidente considerate și analizate astăzi ca atacuri „din interior”.

Contextul istoric și preambulul sovietic

Dacă luăm în considerare cele două războaie Britanico-Afgane din 1838 și 1878, între obținerea independenței în 1919 și cedarea către regimul comunist în 1978, Afganistanul trece printr-o perioadă așa-zis calmă a istoriei sale. Astfel că, în căutarea unor relații care să-i consolideze statutul de stat suveran și independent cu granițe clar delimitate, Afganistanul semnează, în 1921, primul său tratat de prietenie din postura de partener egal la masa de negocieri cu o mare putere – Uniunea Sovietică, țară ce devine din ce în ce mai interesată în a deveni un partener de încredere pentru Afganistan. În sprijinul celor enunțate, încă din 1919, Uniunea Sovietică demarează un amplu proces de sprijinire a armatei afgane; dacă la început acesta a fost unul ocazional, precum arme de calibru mic, muniție și cursuri de pregătire pentru ofițerii afgani, acest sprijin militar a devenit unul regulat începând cu 1956, odată cu semnarea unui nou acord bilateral. Astfel că, „în 1972, până la 100 de consultanți și specialiști sovietici au fost detașați în interes de serviciu în Afganistan”, pentru ca în 1978, guvernele celor două țări să semneze un alt acord internațional ce permitea Uniunii Sovietice trimiterea de până la 400 de consilieri militari sovietici pentru instruirea forțelor armate afgane.

În 1923, Guvernul Afgan proclamă prima Constituție a statului care însă nu se bucură de susținerea maselor populare, liderilor tribali și clerului acelor vremuri. Această nemulțumire duce la o revoltă populară împotriva guvernului în 1928 și la o lovitură de stat militară în 1929. Fostul

Ministru de Război al Guvernului Afgan, Generalul Mohammad Nadir Shah este încoronat rege, dinastie ce adoptă în 1931 o nouă constituție prin care oferă aristocrației tribale puteri sporite și participare în cadrul guvernului. De asemenea, pe 24 iunie 1931, Uniunea Sovietică și Afganistanul încheie un tratat de neutralitate și neagresiune reciprocă, valabil doar 10 ani, dar care a fost reînnoit de patru ori de atunci, ultima dată fiind în decembrie 1975.

Pe fondul scăderii influenței britanice în regiune, în special după cel de-al Doilea Război Mondial (1939-1945), coroborat cu situația Afganistanului care devine din ce în ce mai slab din punct de vedere economic, pe la mijlocul anilor 1960 ia naștere în clandestinitate *Organizația Armată Revoluționară* cu scopul înlăturării monarhiei și instituirea unei noi Republici Afganistan, ceea ce se și întâmplă de fapt în 1973.

Urmează pentru Afganistan o luptă mocnită, dusă atât în plan politic între diverse facțiuni și partide politice, cât și pentru impunere ideologică între paștuni și mujahedini, măcinare populară ce culminează cu declanșarea unui război civil în 1978. Lipsa de putere în a obține victoria a uneia sau alteia dintre părțile implicate în conflict și a faptului că, în decembrie 1978, Republica Democrată Afganistan și Uniunea Sovietică semnează un tratat de bună vecinătate și cooperare între cele două țări, face ca decizia regimului de la Kabul de a solicita intervenția militară sovietică pe teritoriul său să fie doar una formală și ușor de a se concretiza, fapt ce se întâmplă de altfel începând cu primăvara anului 1979.

Intervenția armată și rolul consilierilor sovietici în Afganistan

În 1979, ca urmare a cererii regimului politic de la Kabul, Uniunea Sovietică își oferă sprijinul militar și, în decembrie același an, trupele Armatei a 40-a trec granița dintre cele două țări pentru a-l ajuta pe Președintele afgan Hafiyullah Amin în lupta sa cu forțele insurgente mujahedine.

După cum subliniază și Matt M. Matthews în *We have not learned how to wage war there – The Soviet approach in Afghanistan 1979-1989*, “planul sovietic inițial prevedea împingerea armatei afgane în teren pentru a lupta împotriva mujahedinilor. Armata afgană însă, limitată ca număr, slab pregătită și dând dovadă de o loialitate îndoielnică, a făcut ca acest plan să fie unul prea riscant pentru a fi implementat”.

Pe toată perioada de ocupație în regiune, Uniunea Sovietică a desfășurat consilieri atât pentru a instrui regimul de la Kabul în diferite domenii de activitate economică sau militară, cât și pentru a extinde legitimitatea politică a Partidului Popular Democrat din Afganistan (PDPA)² în comunitățile rurale. Conform declarației lui Alexei Kosygin³ în cadrul unei ședințe⁴ a Biroului Politic (*Politburo*)⁵ a Comitetului Central, numărul acestor consilieri, la 17 martie 1979, era de aproximativ 550 de persoane. Infuzia de personal pe scară largă a început, mai exact, în vara anului 1979, când consilierii ai Partidului Comunist Sovietic, consilieri militari, consilieri tehnici, consilieri de tineret din Komsomol⁶, consilieri sindicali și chiar consilieri în probleme maritime din cadrul Ministerului Sovietic de Transport, deși această țară nu are ieșire la mare, au aglomerat sistemul central afgan. Reprezentanți sovietici au fost plasați în aproape fiecare instituție politică și socială din Afganistan, inclusiv în cadrul Ministerelor Afgane ale Afacerilor Externe și Afacerilor Interne.

Desigur, Ministerul Apărării Afgan a avut parte de o infuzie substanțială din partea Uniunii Sovietice, care, prin planul de instruire a forțelor armate din Afganistan își propunea constituirea unei forțe defensive stabilă și de încredere, cu capacitate de autosusținere, lucru ce s-a dovedit însă aproape imposibil de realizat din cauza dezertărilor în masă, cu caracter cronic, ce au decimat structura numerică a armatei afgane. Cu aceste probleme serioase s-au confruntat încă de la început, iar acestea nu s-au limitat doar la cazuri individuale sau la unități izolate; amploarea fenomenului s-a extins până la nivelul marilor unități, al diviziilor întregi care au ales să treacă de partea mujahedinilor, și asta nu doar cu echipamentul și armamentul individual ci chiar cu tancurile și vehiculele blindate din compunerea acestor unități și mari unități ale forțelor armate afgane⁷.

O analiză generală a colaborării dintre consilieri sovietici și omologii lor din Afganistan arată cum afganii erau adesea percepuți ca needucați și priviți de către consilierii lor sovietici cu neîncredere, stare ce de multe ori tindea să devină comună de ambele părți.

De cele mai multe ori, în planificarea operațiilor militare, liderii militari sovietici au căutat să beneficieze de cooperarea și de sprijinul liderilor locali afgani, cooperare ce s-a dovedit a

fi una problematică și în același timp constantă pe toată durata conflictului armat. Acest sprijin al liderilor locali a fost asigurat în principal prin informații referitoare la posibile atacuri sau ambuscade planificate de insurgenții mujahedini. În schimb, aceste informații au fost compensate prin subvenții bănești, medicamente, hrană, consiliere și echipament militar și chiar protecție fizică. Mai mult, ofițerii sovietici obișnuiau să recruteze săteni recomandați de către liderii locali, persoane ce urmau să fie folosite în calitate de agenți pentru culegerea de informații. În timp ce planul, în teorie, era unul fiabil și cu șanse mari de reușită, analfabetismul ofițerilor afgani și lipsa cunoștințelor necesare citirii și interpretării hărților ducea de cele mai multe ori la relații de serviciu ce presupuneau prezența față în față a partenerilor de discuție, cu asumarea riscurilor ce implicau acest tip de comunicare, în detrimentul folosirii mijloacelor de comunicație secretizate. Dacă relația dintre ofițerii sovietici și mediul civil afgan s-a dorit a fi una simbiotică, în care sovieticii primeau informații importante referitoare la operațiile și la planurile insurgenților mujahedini, iar informatorii locali primeau ajutorul de care aveau nevoie, lipsa totală de încredere între părți a afectat considerabil obiectivele sovietice de redresare atât politică, cât și militară a Afganistanului.

Această lipsă de încredere reciprocă a dus inevitabil la un program de pregătire militară slab

în general, rudimentar în ceea ce privește utilizarea armamentului și tehnicii și aproape inexistent în ceea ce privește ordinea și disciplina militară. Urmând mișcarea pieselor de domino, planificarea și participarea la misiuni comune a avut de asemenea de suferit. Se ajunsese la situația în care sovieticii se limitau la a informa partenerii afgani asupra obiectivelor misiunilor în ultimul moment, sau, mai mult, omiteau în mod deliberat părți ale planului de acțiune, lucru ce ducea la modificarea cu ușurință a misiunilor, de multe ori chiar pe timpul desfășurării acestora. În mod normal, afganii se simțeau deplin îndreptățiți în a fi acuzatori la adresa sovieticilor, când lucrurile nu decurgeau conform planurilor inițiale.

Artemy Kalinovsky⁸, analist al problemelor sovietice în Afganistan și cercetător al rolului acestor consilieri în perioada de ocupație, constată că agenții afgani au lucrat în mod frecvent duplicitar, chiar și la cel mai înalt nivel al structurilor de securitate afgane. Un exemplu elocvent este cel al șefului serviciului de informații militare din Afganistan care, în mod regulat, a oferit informații insurgenților mujahedini, în special liderului de la acea vreme, Ahmad Shah Massoud⁹.

După cum am menționat și în secțiunea referitoare la consilierii militari sovietici, soldații afgani au dezertat, în mod regulat, pentru a se alătura mujahedinilor și, în unele cazuri, aceștia

Incidentele de tip „green on blue” în timpul ocupației sovietice

Fig. 1 Material instructiv-preventiv sovietic (relațiile apropiate și prietenii cu localnicii sunt interzise)

s-au re-înrolat în armată, ulterior. În plus, agenții de informații afgani au furnizat constant informații false și înșelătoare partenerilor oficiali sovietici. Deși aceste acțiuni nu pot fi catalogate ca incidente „din interior”, în sensul în care acest tip de incidente sunt analizate în cadrul conflictelor armate actuale, din documentele analizate reiese clar că aceste atacuri au dus uneori la victime de partea sovietică și au avut o contribuție semnificativă la subminarea încrederii reciproce dintre afgani și sovietici. Unul dintre exemplele cele mai notabile de răzvrătire a soldaților armatei afgane s-a înregistrat de fapt cu nouă luni înainte de invazia militară a Uniunii Sovietice, când, în urma unei decizii a guvernului comunist de la Kabul de a forța fetele să meargă la școală a făcut ca, la 15 martie 1979, orașul Herat să fie asediat de către localnici conduși de militari ai Batalionul 17 din Armata Afgană. Până la încheierea ostilităților, numărul victimelor s-a ridicat la aproximativ 5.000 de persoane, inclusiv 100 de consilieri militari sovietici și familiile acestora, capetele acestora înfipte în țepe fiind purtate prin oraș în semn de victorie.

Starea de revoltă a soldaților afgani a fost îndreptată în aceeași măsură atât împotriva

membrilor PDPA, partidul ce deținea puterea politică, a consilierilor sovietici, precum și împotriva celor considerați profanatori ai religiei și idealurilor musulmane, promovate de către mujahedini. Steagurile și portretele liderilor comuniști au fost înlăturate iar starea de revoltă a dus chiar la acte de violență împotriva oamenilor ce nu purtau haine tradiționale musulmane; oficialii de partid în frunte cu guvernatorul însuși, au fost vânați și uciși.

Violența populară împotriva guvernului comunist și a consilierilor sovietici a continuat până în vara anului 1979. Potrivit unor rapoarte, armata afgană a planificat și a condus un masacru de sute de persoane în satul Kerala, provincia Kunar, la sfârșitul lunii aprilie. În urma atacului, au fost imediat răspândite zvonuri despre implicarea consilierilor sovietici în planificarea și în coordonarea atacului amintit. Din mai până în august același an, au urmat revolte în șase provincii afgane. În Paktiya, una dintre aceste provincii, evenimentele au degenerat în uciderea a doi consilieri sovietici în Districtul Gardez, incident speculat și transformat în unul dintre motivele justificative pentru invazia sovietică, mai târziu în acel an. De remarcat este faptul că revoltele au continuat și după ce trupele

Fig. 2 Material instructiv-preventiv sovietic (fi permanent vigilant, păstrează secretul și nu aborda subiecte militare în prezența localnicilor)

sovietice au început să sosească în Afganistan, în masă, în iarna dintre 1979 și 1980. În acest sens, Rodric Braithwaite¹⁰, în *Afgantsy-The Russian in Afghanistan 1979-1989*, remarcă momentul în care o unitate de artilerie din Afganistan atacă și ucide trei consilieri sovietici la mijlocul lunii ianuarie 1980; ca răspuns, sovieticiiucid aproximativ 100 de afgani.

Odată ce conflictul începe să ia amploare și pierderile sovietice cresc, oficialii sovietici ordonă acoperirea situației prin propagandă mass-media. Documentele Biroului Politic (*Politburo*) din 1981 iau act de faptul că „liderii sovietici au permis doar o discuție limitată în mass-media despre sacrificiul soldaților sovietici.

Presa a fost autorizată să raporteze un singur caz de soldat rănit sau ucis pe lună”. Ca urmare, este rezonabil de dedus faptul că atacurile „din interior”, probabil, au avut loc de-a lungul războiului sovieto-afgan, dar cenzura mass-media a împiedicat ca astfel de informații să fie accesate de publicul larg.

Încercând o analiză a atacurilor „din interior” ce au loc în Afganistanul anului 2014 și extrapolând înțelesul acestor evenimente în conflictul din Afganistanul anilor '70, ne poate face să concluzionăm că acest tip de incidente nu a existat, mai ales că, din studiul documentelor referitoare la perioada de ocupație sovietică dintre anii 1979-1989 nu reiese explicit acest lucru. Lipsa acestor rapoarte detaliate nu înseamnă însă că astfel de evenimente nu a avut loc.

În plus, trebuie subliniat faptul că Uniunea Sovietică nu a avut posibilitatea de a efectua o analiză militară oficială a eforturilor sale de război. Dr. Oleg Kulakov¹¹, cercetător și lector la Universitatea de Apărare din Moscova, sublinia faptul că prăbușirea Uniunii Sovietice în 1991, la doi ani după războiul din Afganistan, a făcut imposibilă o analiză aprofundată a experienței sale în această țară. Preocupați de aplanarea prăbușirii politice a țării și a atenua instabilitatea generată de aceasta, liderii militari sovietici au trebuit să negocieze, în același timp atât retragerea efectivelor sale militare din Europa Centrală și de Est, să abandoneze Centrele de Pregătire Montană din Turkestan, cât și reorganizarea structurii militare afectată de pierderea a zeci de baze, echipamente și personal ca urmare a declarării independenței de stat a unui număr de cincisprezece republici, foste componente ale Republicii Sovietice Socialiste Unite (URSS).

Aceste circumstanțe exclud o revizuire formală a operațiunilor sovietice din Afganistan și, ca o consecință, există o lipsă notabilă de informații cuprinzătoare atunci când vine vorba de a evalua întreaga gamă de atacuri „din interior” presupuse a fi catalogate ca atare, pe timpul ocupației sovietice din Afganistan.

NOTE:

1 *Green on blue* (eng.), în traducere liberă „verde împotriva albastru”, în contextul în care *forțele verzi* sunt reprezentate de parteneri, forțe militare ale statului gazdă în suportul căruia acționează forțele coaliției, iar *forțele albastre* reprezintă forțele proprii, militari ai propriei armate și ai forțelor armate partenere în cadrul coaliției.

2 *The People's Democratic Party of Afghanistan (PDPA)*, înființat de către afgani adepți ai curentului marxist, la 1 ianuarie 1965, ca partid socialist.

3 Alexei Nikolayevich Kosygin, Președinte al Consiliului de Miniștri (1964-1980), Prim-Vice președinte al Consiliului de Miniștri (1960-1964), Președinte al Comitetului de Stat pentru Planificare (1959-1960).

4 Ședința Biroului Politic *Politburo* al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice întrunită în data de 17 martie 1979 datorită deteriorării condițiilor din Republica Democrată Afganistan și găsirea unui eventual răspuns din partea Uniunii Sovietice.

5 *Politburo* /plɪbjəro/ - reprezintă varianta în limba engleză a cuvântului *Politbyuro*, care la rândul său este prescurtarea la *Politicheskoye Byuro* (Политическое бюро, „Birou Politic”); Comitetul executiv pentru o serie de partide politice (de obicei comuniste).

6 *Komsomol*, abreviație rusă pentru *Vsesoyuzny Leninsky Kommunistichesky Soyuz Molodyozhi*, Liga Uniunilor Tineretului Comunist Leninist, înființată în 1912, organizație de tineri cu vârste cuprinse între 14 și 28 ani, organ politic pentru răspândirea învățăturilor comuniste și pregătirea viitorilor membri ai Partidului Comunist; strâns asociați cu această organizație au fost pionierii – organizație înființată în 1922 pentru vârstele 9-14 ani și *Micii Octombriști*, pentru cei foarte tineri.

7 David Loyn, *In Afghanistan: Two Hundred Years of British, Russian and American Occupation* (New York, NY: Palgrave Macmillan, 2009), p. 152.

8 Dr.ArtemyKalinovsky, profesor asistent la Universitatea din Amsterdam, este autorul lucrării *A Long Goodbye: The Soviet Withdrawal from Afghanistan* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2011); cercetările sale actuale sunt orientate spre proiectele de modernizare sovietice din Asia Centrală.

9 Ahmad Shah Massoud (Persană: ډاؤد عېسم هاش دم ح) 2 Septembrie 1953 – 9 Septembrie, 2001) lider politic și militar afgan, tactician militar, personalitate centrală a luptei de rezistență împotriva ocupației sovietice între 1979 și 1989; a fost asasinat la 9 septembrie 2001.

10 Sir Rodric Quentin Braithwaite, născut la 17 mai 1932, diplomat britanic (cariera diplomatică include posturi

în Indonezia, Italia, Polonia și Uniunea Sovietică), ambasador la Moscova între 1988 și 1992 și autor al mai multor cărți de analiză a regimului sovietic.

11 Fost colonel în Armata Rusă, doctor în istorie la Institutul de Studii Orientale al Academiei de Științe din Rusia, membru al Consiliului NATO-Rusia în perioada septembrie 2005 - februarie 2006, Colegiul NATO de Apărare, Roma, Italia.

BIBLIOGRAFIE

- Braithwaite Rodric, *Afgantsy-The Russian in Afghanistan 1979-1989*, New York: Oxford University Press. 2011.
- Doohovskoy A. Andrei, *Soviet Counterinsurgency in the Soviet Afghan War Revisited-Analyzing the Effective Aspects of the Counterinsurgency Effort*, Cambridge: Harvard University, Massachusetts, septembrie 2009.
- Drozdova Katya, *Divide and COIN-Evaluating Strategies for Stabilizing Afghanistan and the Region*, presented at the *American Political Science Association Annual Meeting*.
- Dudik E. Charles, *The Soviet-Afghanistan War: A Superpower's Inability to Deny Insurgent Sanctuary*, paper submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of military studies by Marine Corps University, 2009.
- Bordin Jeffrey, *A Crisis of trust and Cultural Incompatibility: A Read Team Study of Mutual Perceptions of Afghan National Security Force Personnel and U.S. Soldiers in Understanding and Mitigating the Phenomena of ANSF-Committed Fratricide-Murders, NSKL Red team*, 12 mai 2011.
- Kalinovsky Artemy, *A long Goodbye - The Soviet Withdrawal from Afghanistan*, Cambridge: Harvard University press.
- Kalinovsky Artemy, *The blind Leading The Blind-Soviet Advisors, Counter-Insurgency and Nation-Building in Afghanistan, Cold War International History Project Working Paper #60*, p. 13, ianuarie 2010.
- Kulakov Oleg, *Lesson learned from the Soviet Intervention in Afghanistan - Implications for Russian Defence Reform*, NATO Defence College-Research paper no.26.
- Matthews M. Matt, "We have not learned how to wage war there - The Soviet approach in Afghanistan 1979-1989", *U.S. Army Combined Arms Center Occasional Paper 36*, iulie 2011.
- Mitrokhin Vasilii, "The KGB in Afghanistan", *Cold War International History Project Working Paper #40*.
- Politburo Session, 13 November, 1986 - *Notes of Anatoly S. Chernyaev*, U.S. National Security Archive.
- The Russian General Staff, *The Soviet-Afghan War: How a Superpower Fought and Lost*, published by University of Kansas and copyrighted, ©2001, by University Press of Kansas;
- Tips for soviets in Afghanistan, https://www.google.com/search?q=Tips+for+soviets+in+Afghanistan&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=Yp9xU_rlNKTgsASG-oLIBg&ved=0CD0QsAQ&biw=1680&bih=939.

COMBATEREA AMENINȚĂRILOR BALISTICE

THE COUNTERACTING BALLISTIC MISSILES

Col.drd. Leopold Cerassel LUNGU*

Manifestarea unei cursei pentru deținerea și fabricarea de arme de nimicire în masă, de către unele state, precum și a vectorilor de transport a acestora, determină o instabilitate a echilibrului strategic internațional care a venit odată cu sfârșitul Războiului Rece. Combaterea rachetelor balistice presupune atât o serie de măsuri preventive, cât și pașii care ar putea fi urmați înainte a lansării și pe timpul zborului final al rachetelor balistice.

The manifestation of arms race for possession and fabrication of weapons of mass destruction by the some states, as well as their transportation vectors, induces an instability of the international strategic balance, that came together with the end of the cold war. The counteracting ballistic missiles involves both a series of preventive measures and the steps that could be followed before launching and during the finally ballistic missiles flying.

Cuvinte-cheie: întrebuintarea forțelor armate pentru apărarea antibalistică; rachete balistice; procedee de combatere a amenințării balistice cu rachete balistice.

Keywords: the utilisation of the army forces for the antiballistic defence; ballistic missiles; counteracting proceedings of the ballistic threatenings with ballistic missiles.

„Cine domină spațiul, domină lumea.”
Generalul John COLIN POWELL

În ultima perioadă, în domeniul militar se constată o creștere a amplitudinii dimensiunii verticale a acțiunilor/operațiilor militare, prin folosirea crescândă a rolului mijloacelor aeriene cu misiuni ofensive și defensive, precum și a importanței mijloacelor de apărare aeriană cu baza la sol.

Amploarea acțiunilor balistice rezultă din capacitatea militară a actorilor statali internaționali (state în curs de dezvoltare, state dictatoriale și state fundamentaliste), precum și a actorilor nonstatali internaționali (organizații teroriste internaționale) de a lovi rapid, prin surprindere, cu mare precizie și putere de distrugere, obiectivele importante ale adversarului, precum și de a produce efecte puternice asupra capacității de reacție a acestuia.

În concepția analiștilor militari străini, componenta verticală (aerospațială) va căpăta o amploare și mai mare în perspectiva primelor decenii ale mileniului trei, iar această evoluție se va realiza și prin următoarele elemente:

- supravegherea permanentă și completă a spațiului aerian, terestru și naval în toată gama de înălțimi, descoperirea, urmărirea, identificarea și transmiterea datelor despre țintele aeriene, terestre și de la suprafața apei la centrele de procesare automatizată a informațiilor;
- mărirea capacității de supraviețuire a vectorilor aerieni, purtători de încărcătură de luptă clasică sau de distrugere în masă, ca urmare a dezvoltării sistemelor de ripostă aeriană;
- pregătirea și desfășurarea de acțiuni militare prin întrebuintarea sistemelor de cercetare și lovire de înaltă precizie;
- executarea loviturilor aeriene cu rachetele balistice și de croazieră, prin surprindere, în special pe timp de noapte, combinat cu lovituri ale sistemelor de înaltă tehnologie, stări de nesiguranță prin dezinformări și induceri în eroare;
- crearea unui sistem de ripostă aeriană integrat în care apărarea aeriană și

*Statul Major General

e-mail: leopold.cerassel1964@yahoo.com

antibalistică a obiectivelor politice, economice, sociale și militare va avea un rol primordial.

Într-un eventual conflict armat, rachetele balistice și de croazieră pot îndeplini următoarele misiuni:

- neutralizarea și dezorganizarea conducerii forțelor armate, precum și diminuarea capacității combative a acestora;
- neutralizarea și distrugerea sistemului de cercetare;
- neutralizarea și distrugerea sistemului de comunicații;
- neutralizarea și nimicirea infrastructurii forțelor armate;
- neutralizarea și nimicirea sistemului de ripostă aeriană și antibalistică;
- neutralizarea și nimicirea grupărilor de forțe terestre și navale;
- neutralizarea și distrugerea elementelor logistice și de infrastructură teritorială;
- dezorganizarea instituțiilor publice, politice și administrative;
- neutralizarea și distrugerea elementelor industriei de apărare;
- dezorganizarea și neutralizarea transporturilor civile și militare;
- dezorganizarea sistemului economic etc.

Într-un viitor conflict armat, rolul și locul apărării aeriene și antibalistice va crește considerabil, având în vedere modul de acțiune al mijloacelor balistice ale adversarului.

În prezent se observă manifestarea unei ascendențe al cursei pentru fabricarea și deținerea de arme de distrugere în masă de către noi actori statali, de către noi actori nonstatali, precum și a vectorilor de transport a acestora, ceea ce le va oferi libertate de acțiune și o foarte mare consistență în relațiile internaționale.

Lovirea obiectivelor cu rachete balistice devine tot mai periculoasă datorită posibilității utilizării încărcăturilor de luptă convenționale sau de distrugere în masă (nucleare, chimice, bacteriologice).

Destinație, caracteristici și clasificarea rachetelor balistice

Rachetele balistice reprezintă o armă relativ nouă în arsenalul diferitelor armate, apărută în anii celui de-al Doilea Război Mondial, ca o alternativă

mai eficientă de a transporta la ținta aflată la mare distanță, dincolo de linia frontului, a unei încărcături de luptă foarte puternice și cu o mare precizie.

Conform specialiștilor militari americani, rachetele balistice sunt utilizate, în special, pentru lansarea încărcăturilor nucleare, biologice și chimice.

Acum douăzeci și cinci de ani, cursa înarmărilor dintre cele două superputeri (Statele Unite ale Americii și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice) a avut o pondere uriașă în ceea ce privește deținerea și posibilitatea de folosire a rachetelor balistice și de croazieră, începând de la raza de acțiune și precizia acestora până la tipul și numărul încărcăturilor de luptă.

În prezent, pericolul posesiei unor astfel de arme este cu atât mai mare, cu cât actorii statali și nonstatali au capacitatea de a realiza sau procura încărcături nucleare, biologice sau chimice, precum și vectorii purtători ai acestor încărcături. Ca urmare, crește riscul statelor de a fi atacate cu rachete balistice, iar preocupările teoretice și practice ale acestora pentru contracararea acestor lovituri sunt deosebit de intense¹.

După specialiștii militari americani, o clasificare a rachetelor balistice, în funcție de raza lor de acțiune, este următoarea:

- rachetele balistice cu rază scurtă de acțiune (RBRS): 0 - 600 km;
- rachetele balistice cu rază medie de acțiune (RBRM): 0 - 1.300 km;
- rachetele balistice cu rază intermediară de acțiune (RBRI: 0 - 3.500 km);
- rachetele balistice intercontinentale (RBI: 3.500 - 10.000 km).

Sistemele de arme nucleare clasice, dar și de distrugere în masă, au fost desfășurate în toate mediile: terestru, maritim, aerian, iar într-o măsură importantă și în spațiul extraatmosferic al planetei.

Caracteristici tehnice de luptă ale rachetelor balistice:

- prin miniaturizarea focoarelor a fost creată posibilitatea ca o singură rachetă balistică intercontinentală să transporte mai multe focoare nucleare;
- rachetele poate avea mai multe focoare nucleare (MRV²), destinate pentru lovirea unui obiectiv advers;
- rachetele pot avea focoare nucleare multiple teleghidate independent (MITRV³), care pot să

lovească simultan și cu mare precizie un număr de 8-12 obiective;

- rachetele cu focoaase nucleare pot fi manevrate și pe ultima porțiune a traiectoriei de zbor către obiectivele adverse vizate (MARV⁴), putând penetra sistemele de apărare antirachetă, precum și a lovi țintele adverse aflate în deplasare.

Vectorii-purtători de armament clasic sau de distrugere în masă pot avea baza pe sol (pe mijloace fixe sau mobile), pe nave de suprafață sau submarine, precum și pe avioane.

Conform specialiștilor militari ruși, în funcție de distanța de acțiune și de cantitatea încărcăturii, cele peste 30 de tipuri de rachete balistice pot fi clasificate în următoarele categorii:

- categoria I: rachetele balistice tactice, cu funcționare într-o singură treaptă, ce acționează la o distanță de 30 - 200 km și care au o încărcătură convențională sau nucleară/biologică/chimică de până la 500 kg TNT. Exemple: rachetele balistice rusești SS-21 TOCHKA și rachetele balistice americane MGM-140 ATACMS;

- categoria a II-a: rachetele balistice cu rază scurtă de acțiune, cu funcționare în una sau două trepte, ce acționează la o distanță de 200 - 1.000 km și care au o încărcătură explozivă convențională sau nucleară/biologică/chimică de 500 - 1.000 kg TNT. Exemple: rachetele balistice rusești SCUD B (300 km), SCUD C (500 km) și rachetele balistice chinezești DF-15 (600 km);

- categoria a III-a: rachetele balistice cu rază medie de acțiune, care acționează la o distanță de 1.000-5.000 km, având una sau mai multe ogive cu încărcătură explozivă convențională sau nucleară/biologică/chimică, de 1.000 - 1.500 Kg TNT, cu funcționare în două sau trei trepte. Exemple: rachetele balistice chinezești DF-3 (2.800 km), rachetele balistice indiene AGNI (2.500 km); rachetele balistice nord-coreene TAPEO-DONG (2.500 km);

- categoria a IV-a: rachetele balistice cu rază lungă de acțiune sau intercontinentale (ICBM), care acționează în intervalul 5.000 - 12.000 km, având ogive multiple cu încărcătură nucleară/biologică/chimică, de peste 1.500 kg TNT, cu funcționare în trei sau patru trepte. Exemple: rachetele rusești SS-25 (10.000 km), rachetele americane PEACEKEEPER (9.600 km).

Rachetele balistice pot fi propulsate de motoare cu combustibil solid (mai greu de realizat, dar mai folosit, deoarece conferă rachetei balistice o

mare stabilitate pe traiectorie și o mare ușurință în exploatare) și cu combustibil lichid (mai ușor de realizat, dar mai puțin folosit, deoarece nu oferă rachetei balistice o stabilitate perfectă pe traiectorie).

Pe timpul fazei de inițiere (ascensiune) este folosit motorul pentru propulsie, iar racheta balistică iese din atmosfera terestră. Pe timpul zborului, pe porțiunea de traiectorie medie, racheta balistică folosește motorul de marș. Pe porțiunea traiectoriei finale, racheta balistică folosește energia acumulată în timpul ascensiunii și a zborului pe porțiunea de traiectorie medie, pentru a coborî spre țintă, pe o traiectorie balistică descendentă.

Sistemul de navigație al rachetei balistice este, de obicei, de tip inerțial, folosind giroscopie cu 2-3 grade de stabilitate pe traiectorie, precum și date geodezice care sunt transmise de către sateliții geostaționari sau cosmici sau care au fost memorate din timp în aparatura de calcul a coordonatelor țintei. Uneori, la rachetele balistice intercontinentale este folosit un sistem de dirijare combinat astro-inerțial, care conține și subsisteme de navigație astrală, cu corecție stelară.

O rachetă balistică poate transporta mai multe focoaase (3-12) convenționale sau nucleare/chimice/biologice, fiecare focos fiind destinat pentru o țintă separată.

Traectoria rachetelor balistice

Elementul fundamental care caracterizează toate rachetele balistice îl reprezintă traiectoria balistică. Aceasta cuprinde trei faze:

- faza de inițiere (ascensională);
- faza traiectoriei medii (dezbor pe traiectorie);
- faza terminală (de coborâre spre țintă).

Faza de inițiere este porțiunea din traiectul de zbor al rachetei balistice, în care aceasta înaintează pentru a obține accelerația necesară înscrierii pe traiectoria medie de zbor ce îi va permite ulterior lovirea țintei. În cazul rachetelor balistice intercontinentale, această fază durează, de obicei, între 3 și 5 minute.

După ce racheta balistică și-a încheiat faza de inițiere, fiind lansată pe traiectorie prin propriul sistem de propulsie, ea va parcurge cea mai lungă parte a zborului său, cunoscut sub numele de faza traiectoriei medii. În cazul rachetelor balistice cu rază intermediară de acțiune și a celor intercontinentale, această fază durează maxim 20

de minute, iar în cazul rachetelor balistice cu rază scurtă și medie de acțiune această fază durează maxim 8 minute.

În momentul în care rachetele balistice cu rază de acțiune intermediară și cele intercontinentale părăsesc atmosfera terestră, motorul de propulsie se desprinde, intră în funcțiune motorul de marș, astfel încât să crească distanța până la țintă pe care o poate parcurge încărcătura de luptă a rachetei. În cazul rachetelor balistice cu rază de acțiune intermediară și a rachetelor balistice intercontinentale, această fază are loc în afara atmosferei terestre.

Zborul rachetelor balistice cu rază scurtă și medie de acțiune se va efectua cu ajutorul motorului de propulsie, iar traiectoria lor va fi în interiorul atmosferei terestre.

Faza finală a zborului unei rachete balistice se numește faza terminală.

În timpul acestei faze, racheta balistică reintră în atmosfera terestră cu o viteză de aproximativ 1,5 - 6 km/s. Faza terminală durează aproximativ 30 de secunde, în cazul rachetelor balistice intercontinentale, și până la 45 de secunde, în cazul rachetelor cu rază scurtă, medie și intermediară de acțiune.

Posibilitatea de a combate și de a nimici rachetele balistice, în toate cele trei faze ale zborului, va determina realizarea unei apărări antibalistice extinse, în suprafață și pe înălțimi.

Posibilitatea de interceptare a unei rachete balistice în faza de inițiere poate duce la nimicirea acesteia, indiferent de raza ei de acțiune sau de punctul de lovire stabilit, și se poate realiza printr-o apărare antibalistică globală.

Posibilitatea de interceptare a unei rachete balistice pe porțiunea medie a traiectoriei se poate asigura printr-o apărare antibalistică extinsă a unei/unor regiuni.

Posibilitatea de interceptare a unei rachete balistice în faza terminală reduce considerabil teritoriul apărat antibalistic, la o anumită zonă determinată.

Creșterea probabilității de interceptare devine foarte importantă atunci când rachetele balistice transportă armament de distrugere în masă. În această situație este întotdeauna de preferat crearea posibilității de distrugere a unei rachete balistice în apropierea punctului său de lansare comparativ cu încercarea de a o nimici în apropierea obiectivului vizat de aceasta.

Gradele de control ale spațiului aerian și limitele acestuia în situația întrebuirii rachetelor balistice

Unul dintre obiectivele strategice sau operative ale operației aeriene de control asupra spațiului aerian îl reprezintă obținerea unuia dintre următoarele: grade, situație aeriană favorabilă, superioritate aeriană și supremație aeriană.

Începând cu cel de-al Doilea Război Mondial, în conflictele armate au fost folosite și loviturile aeriene cu rachete balistice, la o scară mai mare sau mai mică, ceea ce a pus sub semnul întrebării importanța deținerii controlului asupra spațiului aerian în condițiile folosirii rachetelor balistice de către adversar. Realitatea conflictelor post-Război Rece, precum primul și al doilea război din Golful Persic, intervențiile din Regiunea Kosovo, Republica Cecenia și din Republica Islamică Afganistan, au prezentat un nou mod de ducere a războiului, caracterizat prin lovituri aeriene cu aviația și rachetele de croazieră urmate de intervenția terestră.

Controlul asupra spațiului aerian înseamnă dobândirea libertății de acțiune în întregul spațiu aerian, care este afectat acțiunilor/operațiilor militare, deasupra dispozitivului de luptă/operativ/strategic propriu și al inamicului, fără ca adversarul să poată influența semnificativ, îndeplinirea planului operației/campaniei aeriene⁵.

Aceasta înseamnă că, după lovirea aerodromurilor și aviației inamice, la sol și în aer, neutralizarea mijloacelor de cercetare prin radiolocație, precum și de apărare aeriană cu baza la sol inamice, reacția Forțelor Aeriene adverse va fi ne semnificativă și nu va influența semnificativ desfășurarea operației/campaniei aeriene. Pericolul principal reprezentat de loviturile cu rachetele balistice devine mai mare, datorită încărcăturii de luptă (nucleare, chimice sau bacteriologice) a acestora⁶. În acest sens trebuie demarate acțiuni la nivel politico-diplomatic cu mult timp înainte de izbucnirea conflictului militar, pentru a preveni achiziționarea și deținerea de rachete balistice de către guvernele sau organizațiile iresponsabile. Când conflictul militar a fost deschis trebuie acționat la nivel strict militar prin folosirea unei combinații de mijloace de atac aerian și terestre proprii (avioane, rachete balistice și de croazieră, forțe speciale), mijloace de cercetare, urmărire, identificare și de indicare a mijloacelor aeriene

adversare (sistemele de radiolocație), precum și de mijloace de apărare antibalistice (sistemele de rachete sol-aer cu performanțe și eficacitate mare), pentru a se diminua amenințarea cu rachetele balistice.

Este important de subliniat că și controlul spațiului aerian are limite și își pierde semnificația în fața posibilității de folosire de către adversar a rachetelor balistice cu încărcătură nucleară (chimică sau bacteriologică), ce au fost lansate fără a exista posibilitatea de a fi combătute sau nimicite.

Situația aeriană favorabilă când se folosesc rachetele balistice sau de croazieră

Situația aeriană favorabilă reprezintă un ansamblu de condiții în care efortul aerian pe care îl poate angaja adversarul aerian la un moment dat nu reprezintă un pericol pentru operațiile aeriene, terestre sau navale ale forțelor armate proprii, pentru o perioadă scurtă de timp (între 1 și 4 ore). Acest grad de control al spațiului aerian se poate obține atât prin desfășurarea operațiilor aeriene ofensive cu mică și medie intensitate, pe una sau mai multe direcții tactic-operative, cât și prin executarea de lovituri aeriene independente, într-o zonă de interes tactic-operativ.

Ca și element esențial în realizarea acestui grad de control al spațiului aerian îl reprezintă surprinderea aeriană. Exploatarea, în mod adecvat, a situației aeriene favorabile poate conduce la cucerirea superiorității aeriene/supremației aeriene.

Un exemplu al limitării situației aeriene favorabile în condițiile folosirii rachetelor îl reprezintă utilizarea, de către Forțele Aeriene argentine, în războiul din arhipelagul Insulelor Falkland/Malvine, din anul 1982, a rachetelor de croazieră franceze, de tip „EXOCET”, împotriva Forțelor Navale britanice, în perioada blocadei navale în jurul acestui arhipelag de insule, de către Marina Militară Regală britanică.

Cu toate că Forțele Aeriene britanice au deținut, la începutul conflictului armat, o situație aeriană favorabilă, acest fapt fiind datorat și superiorității tehnice a platformelor aeriene de luptă britanice, Forțele Aeriene argentine au putut lansa fără opoziție, șase rachete de croazieră de tip „EXOCET”, dintre care una a lovit și avariat grav, distrugătorul britanic „SHEFIELD”⁷. Acest fapt a impus ca Forțele Navale britanice să solicite și să aibă ulterior un sprijin aerian nemijlocit, precum și o acoperire aeriană eficientă, care s-a efectuat atât

cu mijloacele aeriene de luptă, de tip „HARRIER”, cu sistemele de apărare aeriană cu baza pe navă, de tip „BLOODHOUND”, cât și prin măsurile de mascare cu perdele de fum, care au putut împiedica posibilitățile de autodirijare prin cap termic și prin infraroșu ale rachetelor de croazieră lansate de către Forțele Aeriene argentine.

În acest caz, efortul principal al Forțelor Aeriene britanice, deținătoare a situației aeriene favorabile, iar ulterior deținătoare și a supremației aeriene generale de necontestat, a fost făcut și în direcția de a preveni lansările de rachete de croazieră, precum și de a distruge platformele aeriene argentine de lansare a rachetelor de tip „EXOCET”. Acest efort a avut rezultate foarte bune în prevenirea și în combaterea lansărilor de rachete de croazieră efectuate de către Forțele Aeriene argentine.

Superioritatea aeriană în condițiile folosirii rachetelor balistice sau de croazieră

Superioritatea aeriană reprezintă acel grad de control asupra spațiului aerian care permite desfășurarea operațiilor aeriene, terestre și navale într-o zonă de operații aeriene, pe anumite direcții operativ-strategice, într-un anumit interval de timp (între 1 și 2 zile), fără să fie afectate semnificativ de acțiunile Forțelor Aeriene adverse. Acest grad de control asupra spațiului aerian se poate obține cu prioritate prin desfășurarea operațiilor aeriene ofensive, de medie și mare intensitate, dar și prin executarea de lovituri aeriene independente, într-o zonă de interes operativ-strategic.

Un exemplu al limitării superiorității aeriene în condițiile folosirii rachetelor balistice îl reprezintă utilizarea, de către germani, în cel de-al Doilea Război Mondial a rachetelor de croazieră și a rachetelor balistice. Astfel, începând cu data de 13 iunie 1944 asupra Marii Britanii a avut loc primul atac aerian german cu rachete de tip „V 1” (rachete de croazieră). În următoarele 80 de zile, un număr de 8.564 de rachete de tip „V 1” au fost lansate asupra Angliei, precum și asupra orașului belgian Antwerp, având drept rezultat peste 23.000 de morți și răniți⁸. În total, peste 15.000 de rachete de tip „V 1” (rachete de croazieră) și „V 2” (rachete balistice) au fost lansate în perioada iunie 1944 și martie 1945.

Anticipând aceste atacuri, aliații au inițiat operația aeriană „CROSSBOW”, în cursul lunii decembrie 1943, pentru a întârzia și a distruge facilitățile germane de producție a acestor arme de

teroare. Până la data de 6 iunie 1944, aliații au folosit peste 32.000 tone de bombe împotriva locațiilor de fabricație sau de lansare a rachetelor germane de tip „V”⁹. În final, aliații au executat aproximativ 70.000 de ieșiri de avion împotriva locațiilor de producere sau lansare a rachetelor germane de tip „V-1” și „V-2”. În ciuda executării de către aliați a mii de ieșiri de avion împotriva a peste 250 de ținte germane, în perioada lunilor critice din vara anului 1944, germanii au lansat în medie 80 de rachete pe zi.

În conformitate cu statisticile germane consultate după război, operațiile de atac aerian aliate, nu au reușit niciodată să prevină lansările de rachete germane de tip „V-1” și „V-2” și niciodată nu au afectat starea de disponibilitate a rachetelor în unitățile tactice chiar dacă, încercările de a distruge facilitățile germane de producere și lansare a rachetelor au avut prioritate în repartitia ieșirilor zilnice ale aviației de bombardament aliate.

Cu toate că Forțele Aeriene aliate dețineau superioritatea aeriană asupra spațiului aerian al Republicii Franța și Regatului Olandei (țări care în acea perioadă erau ocupate de către Germania hitleristă), atacurile aeriene germane ce au fost executate cu rachete balistice nu au putut fi oprite. Deși bombardamentele aeriene ale aviației aliate au întârziat lansările germane inițiale, lansările rachetelor balistice din pozițiile germane înaintate, din Republica Franța și în Regatul Olandei, au fost stopate numai odată cu cucerirea acestor poziții de către Forțele Terestre aliate.

Cu acest prilej, în analiza postacțiune au fost identificate patru lecții care au fost desprinse din acțiunile Forțelor Aeriene aliate, în timpul „operației CROSSBOW”:

- atacarea aeriană a infrastructurii de rachete a inamicului poate fi eficientă ca strategie pe termen lung, dar această opțiune este improbabil să aibă un impact imediat în stoparea lansării rachetelor;
- atacurile aeriene eficiente împotriva țintelor terestre mici și mobile, care folosesc mascarea și înșelarea necesită o cercetare aeriană nemijlocită, întrucât țintele sunt dificil de găsit și imposibil de atacat;
- planificarea necesită un sprijin informațional cuprinzător care exclude simpla calculare a posibilităților tehnice ale sistemului de apărare antiaerian inamic. Consecința acestui fapt este că planurile operaționale trebuie să țină cont de acțiunile și reacțiile inamicului;

• presiunea politică poate determina direct alocarea resursei de aviație pentru combaterea, neutralizarea și nimicirea facilităților de producție și de lansare a rachetelor de către inamic.

În această situație, efortul principal al Forțelor Aeriene aliate, deținătoare a superiorității aeriene asupra unei părți din spațiul aerian al Europei de Vest, a fost făcut în direcția prevenirii lansării de rachete balistice germane, respectiv a distrugerii facilităților de producție și de asamblare a acestora. Cu toate acestea, acest efort a avut rezultate foarte mici în prevenirea lansărilor de rachete balistice germane.

Supremația aeriană când se folosesc rachetele balistice

Supremația aeriană reprezintă acel grad de control asupra spațiului aerian în care Forțele Aeriene adverse își pierd capacitatea operațională necesară de a acționa în zona de operații. Acest grad de control al spațiului aerian se poate obține numai prin operații aeriene ofensive, de mare intensitate, pe mai multe direcții strategice, și poate fi locală (între 3 și 5 zile) și generală (între 1 și 4 săptămâni).

Supremația aeriană locală se poate obține prin concentrarea majorității Forțelor Aeriene disponibile pentru un anumit interval de timp, pe o direcție strategică dintr-o zonă de operații, și se realizează prin lovirea simultană și precisă a centrelor de greutate și a punctelor critice ale Forțelor Aeriene adverse. Acest grad de control asupra spațiului aerian se poate obține prin lovituri aeriene de mare intensitate, eșalonate în timp și spațiu, dar și prin lovituri aeriene puternice și precise executate prin surprindere.

Supremația aeriană generală se poate obține prin concentrarea tuturor Forțelor Aeriene disponibile pe mai multe direcții strategice sau pe întreaga zonă de operații. Acest grad de control al spațiului aerian se realizează prin atacarea simultană și precisă a tuturor centrelor de greutate și a punctelor critice ale Forțelor Aeriene adverse, cu lovituri aeriene intense, de mare amploare și intensitate, eșalonate în timp și spațiu, pe mai multe direcții operativ-strategice.

Supremația aeriană generală se poate obține când raportul de Forțe Aeriene este net favorabil uneia dintre cele două tabere care sunt în conflict. În acest caz, Forțele Aeriene care dețin supremația

aeriană generală pot acționa liber în tot spațiul aerian advers.

Cu toate acestea, supremația aeriană poate fi limitată de folosirea de către adversar a rachetelor balistice. Un exemplu al limitării supremației aeriene în condițiile folosirii rachetelor balistice îl reprezintă primul război din Golful Persic, în care numărul de lansări de rachete balistice irakiene a fost destul de mare și imposibil de oprit de către Forțele Aeriene aliate deși dețineau supremația aeriană generală pentru întregul spațiu aerian al Republicii Irak. Astfel, în timp ce Forțele Aeriene aliate dispuneau de tehnologia antirachetă pentru contracararea rachetelor balistice lansate de armata irakiană, ei au întâmpinat mari dificultăți în găsirea și distrugerea sistemelor de rachete balistice operativ-tactice mobile.

În acest caz au fost identificate greșelile Forțelor Aeriene aliate¹⁰ în stoparea lansărilor irakiene de rachete balistice cu rază scurtă de acțiune, de tip „SCUD”, în timpul operației „DESERT STORM”, ca fiind:

- mica prioritate pe care planificatorii aliați au acordat-o amenințării irakiene cu folosirea rachetelor balistice operativ-tactice, precum și eșecul anticipării presiunii politice generate de bombardarea orașelor israeliene;

- presupunerea falsă că armata irakiană poate amenința statul Israel numai din poziții fixe;

- presupunerea falsă că dacă este necesară descoperirea și neutralizarea lansatoarelor mobile de rachete balistice irakiene „SCUD”, serviciile de „intelligence” aliate vor putea asigura informațiile necesare și, bineînțeles, că măsurile de mascare și de înșelare inamice nu vor împiedica semnificativ detectarea și lovirea de către aviația aliată a instalațiilor de lansare a rachetelor balistice irakiene;

- lecția finală desprinsă din operația „DESERT STORM” este că „supremația aeriană” nu este suficientă pentru a garanta succesul operațiilor împotriva rachetelor balistice operativ-tactice. Astfel, în cazul operației „DESERT STORM” nu a existat nicio probă ca măcar un singur lansator mobil irakian a fost lovit de atacul aerian anti-SCUD, în timpul operațiilor executate de către aviația aliată.

În cazul bombardamentelor cu rachete balistice irakiene¹¹ din timpul primului război din Golful Persic, documentele date publicității după încheierea conflictului au pus la îndoială

credibilitatea sistemului de rachete antibalistice american „PATRIOT”, în privința eficacității combaterii rachetelor balistice irakiene. Surse neoficiale diferite israeliene și americane au apreciat că procentul combaterilor reușite ar fi fost mult mai mic decât s-a comunicat oficial (de la 1/4 la 1/25 de ținte lovite/rachete antibalistice „PATRIOT” lansate).

În acest caz, efortul principal al aliaților, deținători ai supremației aeriene generale de necontestat, a fost făcut în direcția prevenirii lansărilor de rachete balistice, respectiv pentru distrugerea rampelor de lansare a rachetelor balistice irakiene. Așa cum se știe, acest efort a avut rezultate îndoielnice în prevenirea lansărilor rachetelor balistice irakiene.

Modalități de apărare împotriva rachetelor balistice

Apărarea împotriva rachetelor balistice în faza de inițiere a zborului pe traiectoria lor (sistemul de apărare inițial)

Sistemul de apărare inițial alocă resurse pentru sprijinirea realizării și modernizării selective a capacităților de apărare care intră în luptă împotriva rachetelor balistice, pentru combaterea și nimicirea acestora în faza de inițiere a zborului pe traiectoria lor.

Interceptarea unei rachetei balistice în prima fază de zbor prezintă următoarele avantaje:

- se deplasează cu o viteză relativ mică;
- are o mare amprentă în infraroșu;
- poate fi atacată ca un obiectiv unitar, înainte de a-și lansa submunițiile (capetele de luptă multiple), precum și capcanele electronice;
- elemente rezultate în urma lovirii rachetei balistice cad, de obicei, în zona ocupată de către adversar;

- asigură apărarea celei mai întinse zone cu cel mai mic număr de mijloace de luptă antibalistice.

Pentru a intra în luptă, în această fază, împotriva rachetelor balistice este necesară îndeplinirea următoarelor cerințe:

- timp de reacție foarte mic al mijloacelor de luptă antibalistice;
- luarea unor decizii rapide;
- posibilități multiple de abordare a luptei (o gamă diversă de mijloace de luptă antibalistice).

Punerea la punct a posibilităților de luptă cu laserele de mare putere și cu sistemele de interceptare

rapidă reduc șansele de succes ale rachetelor balistice în totalitate. În prezent se evaluează mai multe concepte de apărare antirachetă prin interceptarea rachetelor balistice pe prima porțiune a traiectoriei de zbor.

Mijloacele de combatere și de nimicire a rachetelor balistice pot fi:

- armele laser cu mare energie de pe platformele de luptă satelitare extra-atmosferice;
- sistemele de laser aeropurtat care sunt montate pe avioane de tip cargou (de tip BOEING-747) sau pe avioane robot (de tip CONDOR);
- sistemele de armament cu mare energie cinetică care au în vedere folosirea unor „vectori de distrugere” (rachete antibalistice) ce pot fi amplasați în vecinătatea zonelor/teritoriilor statelor de unde se lansează rachetele balistice, vor putea distruge rachetele balistice prin coliziune.

Programul forțelor armate americane privind sistemele de laser aeropurtat s-a concentrat pentru combaterea și nimicirea rachetelor balistice cu rază scurtă și medie de acțiune. Cu ajutorul senzorilor dispuși la bord, fiecare aeronavă cargou dotată cu sisteme de laser aeropurtat va executa misiuni de supraveghere, combatere și nimicire pe zone întinse, cu rază mare de acțiune, în regiunile din care ar putea fi lansate rachetele balistice adverse. Interceptarea unei rachete balistice în faza inițială reprezintă o provocare, deoarece racheta adversă trebuie să fie descoperită și identificată într-un interval foarte scurt, de 3-6 secunde de la lansare.

Apărarea împotriva rachetelor balistice pe porțiunea medie a traiectoriei acestora (sistemul de apărare mediu)

Pe porțiunea medie a traiectoriei de zbor a rachetelor balistice se realizează posibilități tot mai fiabile de contracarare a acestora.

Programul de lucru al sistemului de apărare mediu este împărțit în elementele multiple ce cuprind sistemele de apărare antibalistică dispuse la sol/suprafața apei și care acționează pentru combaterea și nimicirea rachetelor balistice pe porțiunea medie a traiectoriei de zbor a acestora.

În acest sens, Programul de lucru al forțelor terestre armate americane succede Programul de apărare națională antirachetă american și Programul extins al forțelor navale americane referitor la teatrul de operații.

În conformitate cu Programul de apărare națională antirachetă american, în prezent este

pus la punct un singur sistem care poate executa interceptarea rachetei balistice (în special, a rachetelor balistice intercontinentale) pe porțiunea medie de zbor a traiectoriei acestora. Acesta folosește sistemul operațional de laser aeropurtat dispus în spațiul extraterestru, precum și folosirea rachetelor antibalistice cu energie cinetică mare de tip ARGIS, care pot fi lansate din sateliți geostaționari militari americani.

Apărarea împotriva rachetelor balistice în faza terminală a zborului acestora (sistemul de apărare terminal)

În ultimii ani s-au realizat progrese mai puține în domeniul rachetelor antibalistice cu energie cinetică mare. Sistemul de apărare terminal a alocat resurse pentru sprijinirea realizării și modernizării selective a capacităților de apărare care intră în lupta împotriva rachetelor balistice, pentru combaterea și nimicirea acestora în faza terminală de zbor pe traiectoria lor.

Proiectele principale ale forțelor armate privind sistemul de apărare terminal vizează sistemele de rachete antiaeriene și antibalistice americane PATRIOT și THAAD, sistemele de rachete antiaeriene și antibalistice rusești S-300 S-400 și S-450, precum și sistemul de rachete antiaeriene și antibalistice israeliene ARROW (pentru apărarea unei zone la înălțimi medii și mari într-un teatru de operații).

Având în vedere pericolul foarte mare pe care îl reprezintă rachetele balistice, în ultimul timp începe să se modifice concepția politico-militară de apărare strategică, punându-se tot mai mult accentul pe perfecționarea armamentului antibalistic (mai ales a rachetelor sol-aer), pe autodirijarea acestuia și pe focurile de proximitate care vor funcționa pe principiile: radio, optic, termic, laser, radar și termoviziune.

Totodată se tinde către reducerea dimensiunilor rachetelor antibalistice (în vederea reducerii semnificative a suprafeței terestre sau maritime), creșterea vitezei de deplasare și sporirea puterii de distrugere a acestora.

Concluzii

Dimensiunea verticală a unui conflict armat are două caracteristici înrudite, care o diferențiază semnificativ de suprafața terestră sau maritimă.

În primul rând, mediul aerospațial are o singură frontieră distinctă cu suprafața terestră sau maritimă

și nicio limitare laterală nu restricționează mișcarea în interiorul său. În al doilea rând, acest mediu se extinde pe verticală, de la suprafața terestră sau maritimă până la spațiul cosmic. Aceste două caracteristici îi determină înălțimea de deasupra suprafeței terestre și maritime, precum și calitățile controlului spațiului aerian (viteză, altitudine, distanță și manevră tridimensională și perspectivă de acțiune).

Desfășurarea unor operații aeriene în condițiile prezenței amenințării balistice se detașează în cadrul caracteristicilor politico-militare de mare risc, iar necesitatea combaterii acestei amenințări va ține cont de învățămintele desprinse din operațiile aeriene desfășurate în trecut, precum și de caracteristicile și complexitatea mediului internațional de securitate din prezent și din viitor. Învățămintele¹² desprinse din ultimele războaie ne demonstrează că lovirea obiectivelor cu rachete balistice devine, prin prisma posibilităților încărcături de luptă nucleare, chimice sau bacteriologice, mai înfricoșătoare, iar amenințarea folosirii rachetelor balistice crește pe măsură ce numărul deținătorilor de înaltă tehnologie de producere a armelor de distrugere în masă, ca și a vectorilor purtători, este tot mai mare și cu atât mai mult cu cât printre ei se află state cu conducere dictatorială, precum și unele organizații teroriste internaționale. Riscul unui atac balistic de natură clasică sau nucleară (chimică, biologică, bacteriologică) va constitui unul dintre riscurile stipulate în orice strategie de securitate sau de apărare elaborată la nivel de stat sau de organizație politico-militară¹³. Pericolul rachetelor balistice nu este absolut legat de operațiile/campaniile multinaționale sau de un anumit teatru de operații militare. Datorită dezvoltării și utilizării armelor de distrugere în masă și a tehnologiei rachetelor de toate felurile, pericolul amenințării cu rachete balistice a fost în ultimul timp reconsiderat de către principalele organisme europene și euroatlantice.

Înainte de conflict trebuie întreprinse, la nivelul țărilor din comunitatea internațională, măsurile urgente pentru a preveni achiziționarea sau asamblarea de rachete balistice de către anumite țări sau organizații teroriste, iar după ce conflictul a izbucnit, la nivel strict militar, se va recurge la utilizarea unei combinații de mijloace de luptă defensive și ofensive proprii, respectiv: avioane de luptă, forțe pentru operații speciale, rachete balistice și de croazieră, precum și sisteme de rachete antibalistice, ale căror performanțe și

eficacitate să crească semnificativ, pentru a diminua amenințarea balistică.

Amenințarea balistică a fost, este și va fi un element foarte important în orice conflict militar, iar combaterea amenințărilor cu rachete balistice este înscrisă în preocupările prezente și viitoare ale forțelor armate ale statelor democratice.

NOTE:

1 Un exemplu este sistemul aerospațial american intitulat „Războiul stelelor”.

2 Multiple Re-entry Vehicle – Vehicul multiplu de ghidare.

3 Multiple Independently Targetable Re-entry Vehicle – Vehicul multiplu de ghidare pe ținte independente.

4 Manoeuvring Re-entry Vehicle – Vehicul de ghidare manevrier.

5 Ion Puricel, *Combaterea rachetelor balistice cu rachete antiaeriene în operații multinaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, p. 95.

6 *National Air and Space Intelligence Center Wright-Patterson Air Force Base - NASIC - 1031-985-09*, aprilie 2009, Ballistic and cruise missile threat, p. 5.

7 *The Times*, mai 1982.

8 M. Kipphut, *Crossbow and Gulf War Counter-Scud Efforts: Lessons from History*, Air University, Maxwell Air Base, Alabama, p. 54.

9 Russel F. Weigley, *Eisenhower's Lieutenants, The Campaign for France and Germany, 1944-1945*, Indiana University Press, 1981, p. 65.

10 M. Kipphut, *Crossbow and Gulf War Counter-Scud Efforts: Lessons from History*, Air University, Maxwell Air Base, Alabama, p. 38.

11 T. Postol și G. Lewis, *Review of Army's Study on Patriot Effectiveness*, Letter to Congressman John Conyers, Jr. Chairman, Committee on Government Relations, House of Representatives, Washington DC, 20515, September 8, 1992, p. 31.

12 *Ballistic and Cruise Missile Threat*, Articles, Symposium on Theater Ballistic Missiles: What is the Threat? What can be done?, National Air Intelligence Center, 1998, p. 28.

13 *National Air and Space Intelligence Center Wright-Patterson Air Force Base Ohio, USA - NASIC - 1031-985-09*, aprilie 2009, Ballistic and cruise missile threat, p. 24

BIBLIOGRAFIE

Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene, București, 2005.

Manualul pentru controlul spațiului aerian, București, 2005.

Joint Pub 3-01.5, Doctrine for Theater Missiles Defense, February, 1996.

FM 44-100 US Army Air and Missiles Defense Operations, Department of the Army, Washington DC, 2000.

- Ballistic and Cruise Missile Threat*, Articles, Symposium on Theater Ballistic Missiles: What is the Threat? What can be done?, National Air Intelligence Center, 1998.
- Mureșan Mircea, Văduva Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- Safta I., Arăvădoaice G., Tănase I., *Războiul din Golf*, Editura Militară, București, 1991.
- Mason T., *Air Power – A Centennial Appraisal*, Brassey's, London, 1994.
- Barnett Jeffery R., *Future War*, An Assessment of Aerospace Campaigns in 2010, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1996.
- Puricel Ion, *Combaterea rachetelor balistice cu rachete antiaeriene în operații multinaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
- Postol T. și Lewis G., *Review of Army's Study on Patriot Effectiveness*, Letter to Congressman John Conyers, Jr. Chairman, Committee on Government Relations, House of Representatives, Washington D.C., 20515, September 8, 1992.
- Kipphut M., *Crossbow and Gulf War Counter-Scud Efforts: Lessons from History*, Air University, Maxwell Air Base, Alabama.
- Russel F. Weigley, *Eisenhower's Lieutenants, The Campaign for France and Germany, 1944-1945*, Indiana University Press, 1981.

ROLUL FACTORILOR SOCIOCULTURALI ÎN OPERAȚIILE DE MANAGEMENT AL CRIZELOR

THE ROLE OF SOCIO-CULTURAL FACTORS IN CRISIS MANAGEMENT OPERATIONS

Ioana PRODAN*

Factorii sociali și culturali reprezintă baza informațională necesară pentru identificarea cauzelor crizei și pentru materializarea soluțiilor în vederea finalizării situației de criză. Eficacitatea Operațiilor de Management al Crizelor este determinată de identificarea și analiza factorilor socioculturali.

Socio-cultural factors represent the informational basis necessary for the identification of the root causes of a crisis and for the materialization of the solutions for the crisis situation. The effectiveness of the Crisis Management Operations is determined by the identification and the analysis of the socio-cultural factors.

Cuvinte-cheie: factori socioculturali; operații de management al crizelor; conștientizare culturală; cooperare civil-militară.

Keywords: *socio-cultural factors; crisis management operations; cultural awareness; civil-military cooperation.*

Începutul secolului XXI a adus schimbări la toate nivelurile, însă cele mai importante s-au produs la nivelul mentalului colectiv. Modul de a percepe lumea s-a schimbat fundamental și a adus cu sine noi provocări pentru care societatea trebuie să găsească soluții adecvate. După sfârșitul Războiului Rece, adevărata revoluție a constat în începutul interacțiunii umane la scară globală și dezvoltarea societății cunoașterii care renunță la barierele culturale și civilizaționale, ideologice sau etnice și încearcă să comunice și să coopereze în vederea realizării dezvoltării pe plan intern și internațional. Etapa de tranziție în care ne aflăm este marcată de conflictele dintre societățile profund tradiționaliste și cele dezvoltate sau cosmopolite. Încercarea de a prezerva o realitate care nu corespunde lumii în schimbare duce la confruntări puternice în spațiile societale. Societatea și unitatea ei sunt construite pe imaginarii social comun constituit din simboluri, limbaj, memorie istorică etc. Influențele culturale și sociale străine sunt reprimite dacă tranziția este

prea rapidă. Schimbarea sistemelor economice, politice sau administrative necesită timp pentru a se instala în mentalul colectiv. Crizele intervin atunci când schimbările sunt prea bruște, iar colectivitatea pierde capacitatea de simbolizare. Astfel, societatea trece prin momente de răscruce, iar sistemele coerente anterior sunt puternic destabilizate. Pentru gestionarea eficientă a crizelor este necesară cunoașterea sistemului de înțelegere comună, a conceptelor și a ideilor care guvernează societatea, astfel că identificarea factorilor sociali și culturali în procesul de gestionare al crizei determină creșterea eficacității în managementul crizelor. Criza este provocată de o serie de evenimente care se manifestă pe plan intern sau extern și care provoacă tensiuni la nivel social, economic sau politic. Tensiunile dintre adversari produc o conflictualitate accentuată pe subiecte care sunt de interes comun și care, de cele mai multe ori, privesc aspecte culturale, etnice, religioase, economice etc.

Factorii sociali și culturali reprezintă baza informațională necesară pentru identificarea cauzelor crizei și pentru materializarea soluțiilor în vederea finalizării situației de criză. Analiza factorilor

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: prodanioana@ymail.com

sociali și culturali este la fel de semnificativă, ca și utilizarea celorlalte instrumente militare și politice în conturarea planului de management al crizelor. Operațiile de Management al Crizelor se desfășoară, în prezent, într-un mediu în care natura conflictelor se află într-o continuă schimbare. Conflictele implică o multitudine de actori care au propriile interese și propriile aspirații. În gestionarea crizei, analiza factorilor socioculturali trebuie să aibă în vedere atât elementele ce contribuie la formarea identității colective (valori, norme), cât și pe cele menite să dezbine diferite grupuri sociale. Aceleași valori care duc la formarea consensului social, pot fi folosite pentru prezervarea unei culturi dominante și la crearea unor stereotipuri sociale și rasiale. Identificarea și analiza factorilor socioculturali, în vederea soluționării crizei, duc la creșterea eficacității Operațiilor de Management al Crizelor. În ceea ce privește criza de tip politico-militar, identificarea factorilor socioculturali în Operațiile de Management al Crizelor trebuie realizată atât la nivel strategic și politic, cât și la nivel operativ și tactic. La nivel individual, actorii implicați în procesul de soluționare a crizei trebuie să dețină competențe culturale care să le permită să lucreze în mod eficient cu indivizii din contexte culturale diferite. Cooperarea civil-militară este facilitată de pregătirea corespunzătoare a civililor și a militarilor, de cultivarea sensibilității culturale și de capacitatea fiecărui individ de a exploata atât diferențele culturale, cât și similaritățile culturale în vederea realizării păcii. Factorii socioculturali precum religia, etnia, limba, valorile, obiceiurile, tradițiile sau structura socială trebuie integrați în planificarea și în executarea operațiilor; cunoscând legile și valorile după care se ghidează indivizii în societate, factorii decidenți pot ști la ce să se aștepte din partea societății în situația de criză și cum reacționează aceasta în fața schimbării.

Operațiile de Management al Crizelor reprezintă operații multifuncționale din cadrul NATO și UE care cuprind activități politice, militare și civile inițiate și executate în concordanță cu dreptul internațional și dreptul internațional umanitar (*preventive deployment, peacemaking, peace enforcement, peacekeeping, peacebuilding*)¹. Operațiile de Management al Crizelor au mereu un obiectiv politic. Pentru a fi eficiente și pentru a avea succes pe termen lung trebuie să ofere populației locale perspective de dezvoltare (transformarea

conflictului presupune transformarea socială, politică și economică)². Schimbările recente în Operațiile de Management al Crizelor arată că numărul activităților actorilor implicați a crescut: gestionarea crizelor în contemporaneitate se focusează pe factorii sociali, politici și economici pentru prezervarea păcii. Activitățile variază de la ajutor umanitar la construcție statală. Operațiile de Management al Crizelor sunt răspândite pe întregul ciclu al conflictului, începând cu prevenirea conflictului și terminând cu reconstrucția post-conflict. De asemenea, numărul actorilor a crescut datorită necesității de expertiză pe domeniile nonmilitare. Implicarea actorilor statali și nonstatali în soluționarea crizei duce la sporirea legitimității politice a angajamentului internațional din zona de conflict, iar implicarea actorilor locali duce la accelerarea rezolvării conflictului și asigură sustenabilitatea păcii. Actorii locali sunt formați din guvernul local și administrație, dar și din grupuri politice, etnice, religioase sau alte grupuri sociale precum sectorul privat, mass-media, forțele insurgente etc.³ Complexitatea Operațiilor de Management al Crizelor și diversitatea actorilor implicați în soluționarea crizelor a determinat recunoașterea importanței cunoașterii socioculturale. Lipsa cunoașterii trăsăturilor culturale și sociale ale actorilor locali sau ale partenerilor din forța multinațională prelungește durata conflictului.

Cooperarea dintre forțele militare și ONG/OI

În domeniul gestionării crizelor, abordarea comprehensivă se referă la crearea unei sinergii între civili și militari și la coordonarea internațională și locală în vederea soluționării crizelor. Operațiile de Management al Crizelor, conform abordării comprehensive, trebuie să ofere platforma pe care comunitățile din domeniul apărării, diplomației și dezvoltării să colaboreze pe tot parcursul conflictului.⁴ Operațiile de Management al Crizelor cuprind activități politice, civile și militare. Atât NATO, cât și UE folosesc instrumente civile și militare pentru realizarea păcii sustenabile. Militarii și civilii trebuie să aibă o viziune comună în ceea ce privește end-state-ul politic. În prezent, cea mai mare provocare în gestionarea crizelor este principiul consensului. Integrarea abordării comprehensive de către forțele militare reprezintă o noutate pentru militarii care au fost instruiți în

spiritul gherismului. În contextul conflictelor actuale, forțele militare trebuie să gestioneze și efectele indirecte ale conflictelor asupra societăților⁵. Din acest motiv, educația și pregătirea civililor și militarilor joacă un rol din ce în ce mai important pentru ambele părți. Este necesară înțelegerea planificării acțiunii și stabilirea obiectivelor comune. În ceea ce privește colaborarea dintre civili și militari, între instituțiile politice și forțele militare, sau între organizațiile nonguvernamentale și forțele militare, cunoașterea modelelor culturale ajută actorii să își interpreteze experiențele și să își formeze așteptări despre modalitatea corectă de a proceda în anumite situații. Prin modele culturale înțelegem manifeste concrete ale practicii unui grup (limbaj, simboluri, ritualuri și modele comportamentale)⁶. Caracteristicile culturale sunt generale, iar indivizii din același grup sau din cadrul aceleiași națiuni au așteptări și percepții diferite. Lipsa pregătirii participanților la soluționarea crizei duce la crearea unor conflicte între civili și militari, conflicte a căror principală cauză este abordarea incorectă a diferențelor culturale. Există cinci contexte în care apar divergențele dintre civili și militari: structurile de management; contextul și legitimitatea; simboluri, limite și securitate; media și informații. Percepțiile diferite ale militarilor și ale civililor despre structurile de conducere: militarii funcționează într-un cadru de comandă constituit ierarhic, lanțul de comandă este structurat pentru a răspunde rapid și pentru a promova rapid și eficient deciziile; în cazul civililor, fiecare individ contribuie cu eforturile și expertiza lor pentru ceea ce este necesar, indiferent de poziție. În ceea ce privește contextul și legitimitatea, civilii capătă legitimitate prin păstrarea neutralității, indiferent de politică, religie sau etnicitate. În schimb, acțiunile militare sunt legitime printr-un proces politic și prin referință la dreptul internațional. Referitor la simboluri, limite și securitate, civilii din ONG-uri sau din organizațiile umanitare lucrează cu populația locală, acționează conform propriilor convingeri, iar acțiunile lor nu sunt limitate de programe politice. Civilii distribuie ajutor imparțial, iar imparțialitatea le conferă securitate și este simbolizată de plasarea civililor implicați în gestionarea crizei în mijlocul populației locale. Forțele militare își legitimează scopurile prin control și separarea forțelor aflate în conflict. Securitatea forțelor militare este puternic controlată, acestea fiind adesea separate

de populația locală. Sub acest aspect, apar diferențe de percepții în ceea ce privește abordarea securității actorilor implicați în soluționarea crizei. Așteptările diferite despre rolul mass-mediei și a informațiilor determină coordonarea defectuoasă între civili și militari. De exemplu, pentru actorii civili diseminarea informațiilor și imaginilor despre refugiați îi ajută să primească sprijin moral și financiar, însă pentru forțele militare poate genera fie sprijin pentru acțiunea militară sau poate stârni proteste.⁷ Conform doctrinei CIMIC a NATO, principiile care guvernează relațiile civil-militare sunt: conștientizarea culturală prin intermediul educației; conturarea scopurilor comune; împărțirea responsabilităților; consensul; transparența și nevoia pentru încredere mutuală dintre componentele politice, militare, umanitare; comunicarea cu autoritățile civile, agenții, organizații și cu populația locală.⁸ CIMIC funcționează ca o platformă civil-militară pentru furnizarea de informații. Sursele civile oferă informații de relevanță operațională. Furnizarea informațiilor de către civili reprezintă un beneficiu pentru ambele părți atât în ceea ce privește securitatea, cât și în ceea ce privește atingerea obiectivelor comune.⁹

Cooperarea dintre forțele militare și populația locală

Conștientizarea culturală facilitează procesul de soluționare a crizei, indiferent de tipul de misiune (de stabilitate, de sprijin sau de reconstrucție). Factorii socioculturali se manifestă și influențează fiecare nivel de implicare în conflict, de la interacțiunile interpersonale până la negocierile dintre liderii locali și relațiile dintre militari. Însă conștientizarea culturală nu este suficientă atunci când se vizează soluționarea cauzelor conflictului. Pregătirea militarilor trebuie să depășească cunoștințele despre cultura generală; trebuie să se orienteze spre o pregătire cu specific regional și local care să aibă în componență cunoștințe despre demografie și istorie (referitor la toate subgrupurile dintr-o regiune), despre valorile împărtășite de populația locală și despre sistemul de credințe care este predominant în acea zonă. Pregătirea culturală cu specific regional sau local nu trebuie să se axeze doar pe diferențele culturale, ci și pe similarități. De exemplu, similaritățile dintre două sau mai multe grupuri reprezintă un instrument important în procesul de construire a unei relații sau poate

facilita îmbunătățirea relațiilor și atitudinilor părților aflate în conflict¹⁰. Operațiile de Management al Crizelor au rolul de a rezolva disputele din cadrul populației locale. În procesul de soluționare a crizei este importantă înțelegerea mecanismelor de rezolvare a disputei disponibile într-o societate: mecanismul tradițional, legal și normativ. Responsabilitatea indivizilor care caută rezolvarea cauzelor conflictului este să depășească așteptările normative ale societății în cauză. Persoanele care fac parte dintr-un grup pot solidariza cu liderii lor doar pentru că au aceleași trăsături sociale (etnice, religioase) și nu pentru că solidarizează cu ideile lor politice¹¹. Din acest motiv, planificarea operațională CIMIC în cadrul NATO include toți factorii legați de dimensiunea civilă. Așadar, se efectuează o evaluare detaliată pentru următoarele aspecte: istorie politică și culturală; situația națională și a guvernului local; administrație și servicii; nevoile populației civile; acțiunile populației; prezența, mandatul, capacitățile și intențiile organizațiilor internaționale și a ONG-urilor; infrastructura civilă; economia și comerțul; și mentalitatea, și percepțiile populației civile.¹² Cunoașterea socioculturală duce la eficientizarea forței implicate în soluționarea conflictului și duce la creșterea credibilității față de populația locală. Armin Blueggel, Lee Krause și Gary Aldrich au identificat în lucrarea *Socio-Cultural Considerations in Effects Based Planning* principalii factori socioculturali care au impact asupra operațiilor militare. Conform autorilor lucrării, factorii socioculturali identificați reprezintă o combinație între factorii identificați de către experții din domeniu și cei necesari pentru planificarea operațiilor militare. Lista factorilor socioculturali poartă denumirea de *Elite Eight*:¹³

1. Orizontul de timp pentru care oamenii își setează obiective și își justifică acțiunile. Grupuri cu orizontul de timp prezent: persoanele din astfel de grupuri vor căuta răspunsuri pe termen scurt. Grupuri cu orizontul de timp viitor: persoanele din astfel de grupuri ar sacrifica succesul pe termen scurt pentru prosperitate pe termen lung.

2. Stăpânire vs. fatalism: stăpânirea se referă, în acest context, la stăpânirea de sine, la persoanele care nu cred în destin și la persoanele care consideră că deciziile lor le determină viitorul. Viziunea fatalistă presupune controlul minim asupra factorilor externi din viața unei persoane.

3. Masculinitate vs. feminitate: distribuția rolurilor dintre genuri într-un anumit context.

4. Toleranță pentru incertitudine (este de interes până în ce punct un grup poate tolera instabilitatea): un grup cu toleranță scăzută pentru incertitudine se va opune sau va rezista schimbării. Un grup cu toleranță mare față de incertitudine este confortabil cu schimbarea și poate evolua într-un mediu care permite o gândire flexibilă.

5. Indicele de putere: se referă la distribuția puterii în cadrul grupului. Indicele de putere măsoară gradul în care membrii unui grup acceptă sau nu ca puterea să fie distribuită inegal.

6. Individualism vs. colectivism: gradul în care indivizii sunt integrați în grupuri.

7. Dependența religioasă: gradul în care un grup se bazează pe învățămintele religioase din societate.

8. Mândria grupului: gradul în care un grup este afectat de mândria și de loialitatea grupului. Există grupuri care pun istoria și cultura grupului mai presus de orice și grupuri care pot lua decizii bazându-se pe informații actuale și care construiesc viitorul grupului.

Analiza aspectelor legate de putere, de inegalități economice, de clase sociale și de interese de grup este vitală pentru succesul Operațiilor de Management al Crizelor. Astfel se poate constata dacă există abateri față de ceea ce ar trebui să gândească sau să facă subiectul colectiv, dacă își neglijează interesele în perioadele de criză etc. Aceste analize sunt influențate de factori subiectivi, precum sentimente, valori, grad de conștiință socială, influența mass-mediei sau imaginea simbolică¹⁴. Așteptările populației locale față de forța militară implicată în soluționarea conflictului sunt determinate de modul în care sunt expuse și transmise obiectivele și rezultatele misiunii. Sprijinul populației locale pentru operațiile militare sunt determinate de legitimitate, de interese și valori, de succesul acțiunilor militare și de conștientizarea culturală a forțelor militare.

Concluzii

Managementul crizelor politico-militare trebuie să fie unul cuprinzător (*comprehensive crisis management*) și să includă conștientizarea culturală (*cultural awareness*) la toate nivelurile operației militare: la nivel strategic și politic, la nivel operativ și la nivel tactic. Însă mai presus de toate se pune problema considerațiilor culturale la nivel individual: la nivel de *leadership*, fie că vorbim despre cel civil sau despre cel militar. O

criză politico-militară este gestionată corespunzător doar dacă se ia în calcul capacitatea de procesare socială a informațiilor, dacă factorul militar are capacitatea de a separa factorii politici de cei sociali și culturali. În situații de criză, actorii sociali nu mai respectă regimul normativ existent anterior, intervine confuzia, depresia și fuga din fața realității. Se consideră că în perioade de stabilitate membrii unei societăți pot interacționa și comunica liber fără constrângeri. Însă, în perioade de criză se instalează incomunicabilitatea, prin distrugerea unor repere sau din cauza bulversării. Capacitatea de simbolizare se referă la capacitatea de a oferi un sens lucrurilor după care se ghidează societatea, însă, în perioade de criză, pierderea acestei capacități duce la angoasă și la suferință, iar „unitatea nu mai poate susține un discurs coerent despre sine, recurgând adesea la stereotipuri derivate, nondialectizabile, care stigmatizează pericolul și răul aflate pretutindeni și simultan”¹⁵. În perioade de criză, toată realitatea care a fost neglijată sau respinsă se impune cu brutalitate. Societatea poate percepe greșit acțiunile militare destinate gestionării crizelor, considerând acțiunea militară ca fiind lipsită de necesitate. Din acest motiv, liderii politici și militari trebuie să justifice acțiunile militare întreprinse în situații de criză. Ne aflăm în plin război informațional în care cunoașterea informațiilor despre societate, cultură, comerț, comunicații sau tehnologie este vitală. În lipsa deținerii acestor informații, populația nu percepe schimbările care se produc și se afundă în confuzie și în neîncredere. Astfel, apare sprijinul populației locale față de grupări de tip terorist sau gherile care au o ideologie mai apropiată de realitatea societății în cauză. Grupările insurgente supraviețuiesc tocmai prin intermediul sprijinului pe care grupul de apartenență îl oferă. Istoria recentă ne-a arătat că cele mai violente crize sunt cele produse de conflictele etnice sau de naționalismul extremist. Actorii implicați în gestionarea crizei, fie că vorbim la nivel civil sau militar, trebuie să dețină competențe culturale sau competențe de comunicare interculturală pentru a-și dezvolta sensibilitatea culturală și capacitatea de a înțelege diferite practici culturale și diferitele modalități de a privi lumea. Competența culturală a individului se regăsește în modalitatea de a colabora eficient cu populația locală sau în cadrul unor operații de tip multinațional în care coexistă mai multe culturi. Liderii și ceilalți actori implicați în gestionarea

crizei trebuie să încerce să reducă incertitudinea publică și politică cauzată de criză. Ei trebuie să comunice într-un cadru persuasiv în care să explice ce s-a întâmplat, de ce a trebuit să se întâmple în acest mod, care sunt repercursiunile, cum poate fi rezolvată, cine poate fi însărcinat cu atribuții și cine este vinovatul. Este necesar ca liderii să înțeleagă că acel cadru simbolic care legitima ordinea socială și politică preexistentă va dispărea în momentul apariției unei situații de criză¹⁶.

NOTE:

1 AJP-3.4(A) *Allied Joint Doctrine for Non-Article 5 Crisis Response Operations*.

2 Advisory Council on International Affairs, *Crisis Management Operations in Fragile States*, No. 64, Hague, 2009, p. 9.

3 CSS ETH ZÜRICH, *Comprehensive Approaches to International Crisis Management*, in *CSS Analyses in Security Policy*, Vol.3, No.42, 2008, p. 1

4 Advisory Council on International Affairs, *Crisis Management Operations in Fragile States, Op.cit.*, p. 7.

5 Mikko Laakkonen, *Military Crisis Management in the Next Decade (2020-2030) – Inducing Consent or Relying on Compliance?*, Nation Defence University, Finland, 2011, p. 2.

6 Robert A. Rubinstein, *Cross-Cultural Considerations in Complex Peace Operations*, in *Negotiation Journal*, No. 1/2003, New York, p. 31.

7 *Ibidem*, pp. 38-41.

8 AJP-9, *CIMIC Doctrine*, p. 2.

9 *Ibidem*, p. 3.

10 Allison Abbes, Stanley Halpin, *The Cultural Imperative for Professional Military Education and Leader Development*, pp. 20-22.

11 Robert A. Rubinstein, *Cross-Cultural Considerations in Complex Peace Operations, op.cit.*, p. 43.

12 AJP-9, *CIMIC Doctrine*, p. 3-2.

13 Armin Blueggel, Lee Krause, Gary Aldrich, *Socio-Cultural Considerations in Effects Based Planning*, in *Conference on Systems Engineering Research*, Paper No. 248, University of Southern California, 2008, pp. 4-5.

14 Serge Moscovici, *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 19.

15 Jacqueline Barus-Michel, *Criza ca obiect al psihologiei sociale clinice* în Jacqueline Barus-Michel, Adrian Neculau (coord.), *Psihosociologia Crizei*, Editura Trei, București, 2011, pp. 56-57.

16 Arjen Boin, Paul't Hart, Eric Stern, Bengt Sundelius, *The Politics of crisis management. Public Leadership under Pressure*, Cambridge University Press, Cambridge University Press, New York, 2005, pp. 69-71.

BIBLIOGRAFIE

AJP-3.4(A) *Allied Joint Doctrine for Non-Article 5 Crisis Response Operations*.

AJP-9 *CIMIC Doctrine*.

- Advisory Council on International Affairs, *Crisis Management Operations in Fragile States*, No. 64, Hague, 2009.
- CSS ETH ZÜRICH, *Comprehensive Approaches to International Crisis Management*, in *CSS Analyses in Security Policy*, Vol. 3, No. 42, 2008.
- Abbe Allison, Halpin M. Stanley, *The Cultural Imperative for Professional Military Education and Leader Development*, www.strategicstudiesinstitute.army.mil, accesat la 15.04.2014.
- Barus-Michel Jacqueline, „Criza ca obiect al psihologiei sociale clinice” în Jacqueline Barus-Michel, Adrian Neculau (coord.), *Psihosociologia Crizei*, Editura Trei, București, 2011.
- Boin Arjen, Paul't Hart, Eric Stern, Bengt Sundelius, *The Politics of crisis management. Public Leadership under Pressure*, Cambridge University Press, Cambridge University Press, New York, 2005.
- Blueggel Armin, Krause Lee, Aldrich Gary, *Socio-Cultural Considerations in Effects Based Planning*, in Conference on Systems Engineering Research, Paper No. 248, University of Southern California, 2008.
- Laakkonen Mikko, *Military Crisis Management in the Next Decade (2020-2030) – Inducing Consent or Relying on Compliance?*, Nation Defence University, Finland, 2011.
- Rubinstein A. Robert, *Cross-Cultural Considerations in Complex Peace Operations*, in *Negotiation Journal*, No.1/2003, New York.
- Moscovici Serge, *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*, Editura Polirom, Iași, 1997.

ROLUL ONU ȘI NATO ÎN OPERAȚIILE DE RECONSTRUCȚIE POSTCONFLICT

THE ROLE OF THE UN AND NATO IN POST-CONFLICT RECONSTRUCTION OPERATIONS

Marina PENCIU*

Caracterul complex al mediului de securitate de la finalul Războiului Rece a presupus adaptarea celor mai activi actori din domeniul securității mondiale la noile amenințări globale prin reconfigurarea strategiei de asigurare a păcii. Astfel, includerea operațiilor de reconstrucție și de stabilizare postconflict în categoria punctelor centrale ale agendei de securitate a fost un proces inerent noii abordări de rezolvare a crizelor contemporane de către cele mai importante instituții de securitate: ONU și NATO. Studiarea comparativă a celor două organisme internaționale și accentuarea necesității colaborării dintre acestea în sensul unui parteneriat funcțional determinat de complementaritatea resurselor de care dispune fiecare a evidențiat importanța cooperării strategice între ONU și NATO.

The complex nature of the security environment after the end of the Cold War has meant that the most active members of the global security community must adapt to the new threats by reshaping their peacebuilding strategy. Thus, by naming the post-conflict reconstruction and stabilization operations as a main point on the security agenda a fresh approach in crisis management was developed by the most important security institutions: the UN and NATO. The comparative analysis of the two international bodies and the emphasis on the necessity of their collaboration in a productive partnership determined by the complementary resources and mutually reinforcing strengths revealed the importance of the strategic partnership between the United Nations and NATO.

Cuvinte-cheie: reconstrucție postconflict; securitate; managementul crizelor; resurse complementare; parteneriat.

Keywords: *postconflict reconstruction; security; crisis management; complementary resources; partnership.*

Rolul ONU în gestionarea mediilor postconflict

Înființarea Organizației Națiunilor Unite (ONU), în anul 1945, a fost considerată drept crearea unui instrument panaceu pentru problemele care afectau lumea în acel moment, respectiv efectele cumulative ale războaielor desfășurate anterior. Treptat, odată cu reconfigurarea mediului internațional din timpul Războiului Rece și de la finalul acestuia, ONU se transformă într-o comunitate de 193 de membri, care trebuie să se adapteze în permanență și să răspundă noilor paradigme de securitate care definesc arena internațională.

Implicarea Națiunilor Unite în gestionarea conflictelor constă în inițierea și în derularea operațiilor de menținere a păcii, acțiuni a căror

desfășurare trebuie să fie în conformitate cu prevederile Cartei Națiunilor Unite. Deși Carta nu conține prevederi concrete referitoare la crearea sau derularea misiunilor de menținere a păcii, a existat în rândul oficialilor ONU abordarea potrivit căreia reglementarea acestei forme de intervenție poate fi plasată între capitolele VI – *rezolvarea pașnică a diferendelor* și VII – *acțiunea în caz de amenințări împotriva păcii, de încălcări ale păcii și de acte de agresiune*, așa-numitul capitol „șase și jumătate”.

Amploarea provocării operațiilor postconflict a fost sesizată la începutul anilor '90 când Națiunile Unite au început să se implice mai mult în etapa de reconstrucție postconflict sau *peacebuilding*, pe fondul conștientizării semnificației acesteia. Sintagma „operații de stabilizare și reconstrucție postconflict” (*postconflict reconstruction and stabilization operations*) definește unul dintre instrumentele prin care comunitatea internațională vizează crearea unui cadru favorabil fie revenirii

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: marina.penciu@gmail.com

la starea preconflict, fie construirii unei noi realități, obiectiv ce poate fi extras și din definiția pe care Banca Mondială o atribuie reconstrucției: „sprijinul pentru tranziția de la conflict la pace, prin intermediul reconstruirii cadrului socio-economic al țării”.

Totuși, incompatibilitatea resurselor și a mecanismelor de care dispunea organizația față de nivelul de dificultate a reconstrucției postconflict a constituit fundamentul unor inițiative de reglementare a acestui domeniu vital pentru succesul intervențiilor ONU. După mai multe tentative înscrise viziunii de reformare instituțională, cum au fost documentul *The Report of the Panel on UN Peace Operations* numit și *The Brahimi Report* (2000) și raportul *A More Secure World: Our Shared Responsibility* (2004), Secretarul General Kofi Annan elaborează un nou raport în martie 2005. În documentul intitulat *In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All*, Annan admite eșecurile organizației (reprezentate de insuccesul aplicării prevederilor Acordurilor Bicesse în Angola și a Acordurilor Arusha în Rwanda), argumentând în favoarea necesității de a asigura implementarea acordurilor de pace într-o manieră consolidată și durabilă¹. În acest sens, se propune instituirea unei comisii (*Peacebuilding Commission*) și a unui birou (*Peacebuilding Support Office*) care să devină instrumentele indispensabile ale coordonării procesului de peacebuilding. *Peacebuilding Commission* și *Peacebuilding Support Office* sunt fondate în iunie 2006 alături de alt organism – *Peacebuilding Fund*, având scopul ca prin demersuri coezive să asigure: elaborarea și coordonare strategiilor de construire a păcii, susținerea păcii în țările afectate de conflict prin obținerea sprijinului internațional pentru demersurile naționale de construire a păcii, furnizarea de ajutor eficient statelor aflate în tranziția de la război la pace durabilă.²

Implicarea ONU în operațiile de reconstrucție postconflict comportă o analiză dihotomică a rezultatelor obținute în urma coordonării acestor tip de activități. Pe de o parte, legitimitatea și rolul primordial al ONU este reprezentat de desfășurarea unor misiuni, precum cele din Timorul de Est, El Salvador, Mozambic, Namibia sau Sierra Leone, societăți afectate de război în care s-a reușit orientarea lor pe un traseu către stabilitate și realizarea unei guvernări democratice. Pe de altă parte, carențe

precum gestionarea incorectă a sarcinilor asumate, corupția și traficul de influență, abuzurile sexuale și exploatarea femeilor și a copiilor de către forțele repartizate în cadrul misiunilor sau incompetența personalului³ au cauzat discreditarea organizației internaționale.

În pofida tarelor existente la nivelul arhitecturii Națiunilor Unite, legitimitatea și autoritatea organizației, dublate de ansamblul experiențelor cumulate, constituie elementele care o definesc drept un actor de o importanță crucială pentru schema de funcționare a securității internaționale, în special pentru regenerarea zonelor afectate de conflicte, astfel că reformarea instituțională și valorificarea coerentă a misiunilor precedente reprezintă instrumentele prin care factorii decizionali ai ONU pot reitera indispensabilitatea organizației în gestionarea operațiilor de reconstrucție și de stabilizare postconflict.

Adaptarea NATO la provocarea desfășurării misiunilor de pace

Pe lângă misiunea alianței instituită în aprilie 1949 prin semnarea Tratatului Nord-Atlantic de a asigura baza de apărare colectivă și securitate comună a statelor membre⁴, la finalul Războiului Rece, NATO își asumă noi sarcini, cu scopul de a asigura stabilitatea pe continentul european. Una dintre dimensiunile transformării politicii generale a NATO a implicat dezvoltarea conceptului de management al crizelor în sensul dezvoltării unei dimensiuni „non-Articol 5”. Conceptul Strategic adoptat în anul 1999 înscrie nevoia dezvoltării capacității Alianței de a răspunde la situații de criză dincolo de imperativul apărării colective prevăzută în art. 5 al Tratatului de la Washington, admițând dubla semnificație acordată inițiativelor de gestionare a situațiilor de criză: intervenții care implică exclusiv statele membre, dar și acțiuni întreprinse în afara teritoriului Alianței (operații non-art. 5), care să furnizeze organizației un grad ridicat de flexibilitate și de adaptabilitate în noul context de securitate.

Totodată, în vederea adaptării structurale și operaționale a Alianței la noile amenințări globale, unul dintre cele mai semnificative concepte operaționale dezvoltate a fost cooperarea civilo-militari asupra căreia Conceptul din 1999 face referire: „Interacțiunea dintre forțele Alianței și mediul civil (atât guvernamental, cât și

nonguvernamental) în care își desfășoară activitatea este crucială pentru succesul operațiilor.”⁵ Cele trei dimensiuni ale doctrinei CIMIC – legătura între civili și militari, sprijinirea mediului civil și suportul forței – acoperă întreaga sferă de acțiune în cadrul unei operații NATO: de la planul politic, prin asigurarea suportului informațional necesar planificării, la obținerea sprijinului populației civile și a actorilor nonmilitari din teatrul de operații (organizații guvernamentale și nonguvernamentale, naționale sau internaționale).⁶

Primele aspecte-cheie ale contribuției NATO la asigurarea stabilității în zona euroatlantică au fost marcate de operațiile de pace desfășurate pe fondul destrămării Iugoslaviei, așa cum au fost cele din Bosnia-Herțegovina sau Kosovo prin derularea misiunilor IFOR (*Implementation Force*), SFOR (*Stabilisation Force*) și KFOR (*Kosovo Force*). Totuși, viziunea în ceea ce privește reconfigurarea obiectivelor NATO prin derularea misiunilor de tipul *out-of-area*⁷ este una dihotomică, dat fiind faptul că, în timp ce perspectiva americană mizează pe extinderea ariei de acțiune a Alianței la nivel global, majoritatea aliaților europeni susțin rolul fundamental al NATO de asigurare a securității pentru membrii săi, iar extinderea acestuia și la nivelul Balcanilor constituie limita pe care ar trebui să o aibă această concesie asupra perimetrului de activitate al organizației (*as far as it should go*).⁸

Teoretic, textul Tratatului de la Washington nu interzice posibilitatea de intervenție a NATO oriunde aliații convin să acționeze, dar prin art. 4 această inițiativă este condiționată de „consultări comune ori de câte ori vreuna dintre Părți va considera că este amenințată integritatea teritorială, independența politică sau securitatea vreuneia dintre Părți.” Dezbaterea asupra razei geografice de acțiune a NATO este una intensă, mai ales atunci când argumentele folosite de către liderii americani, prin prisma statutului de putere globală a SUA, susțin că NATO ar trebui să răspundă riscurilor existente la adresa intereselor comune ale membrilor săi, ceea ce nu ar genera transformarea Alianței într-o organizație globală, ci într-una activă la nivel global.⁹ Astfel, analizând raportarea americană la evoluția Alianței prin redefinirea scopului major al acesteia de la apărarea teritoriului comun la apărarea intereselor comune, se distinge predispoziția spre garantarea unui mediu de securitate stabil prin acțiuni desfășurate în afara zonei euroatlantice.

Mai mult, atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 au accelerat exponențial procesul de transformare a NATO, care din acest moment nu a mai presupus doar confruntarea cu arhitectura de securitate post-Război Rece, ci și adaptarea la provocările perioadei de după evenimentele care au marcat debutul secolului XXI. Deși provocările caracteristice anilor '90 nu au dispărut „în praful Turnurilor Gemene”, conjugarea eforturilor aliate pentru consolidarea capacității de gestionarea situațiilor de criză care lezează interesele aliaților transatlantici a devenit principalul obiectiv al NATO.

O nouă dezvoltare a manierei de gestionare a crizelor la nivelul organizației transatlantice s-a produs odată cu adoptarea Conceptului Strategic din noiembrie 2010 la Summitul Consiliului Nord-Atlantic de la Lisabona. Cu scopul de continua procesul de adaptare a Alianței în secolul XXI, Noul Conceptul Strategic reiterează principalele prevederi ale conceptelor anterioare și accentuează necesitatea concentrării atenției către crizele și conflictele care pot amenința, în mod direct, securitatea Alianței și a membrilor săi, indiferent dacă au loc pe teritoriul sau dincolo de granițele acesteia. Astfel, făcând referire la experiențele implicării NATO în crizele din Balcanii de Vest și din Afganistan, conceptul afirmă angajamentul aliaților în „prevenirea crizelor, managementul crizelor, stabilizarea situațiilor postconflict și sprijinirea reconstrucției.”¹⁰

Preluarea de către NATO în august 2003 a conducerii Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate (*International Security Assistance Force – ISAF*), stabilită prin Rezoluția 1.383 a Consiliului de Securitate ONU în urma intervenției SUA din Afganistan justificată de războiul împotriva terorismului, reprezintă un exemplu elocvent pentru interesul manifestat de Alianță relativ la perioada de reabilitare a societăților postconflict. Elementul-cheie al rolului jucat de NATO în procesul de reconstrucție și în stabilirea unui mediu de securitate favorabil tranziției către pace a statului afgan a fost instituirea Echipelor Provinciale de Reconstrucție (*Provincial Reconstruction Teams – PRT*), folosite pentru a îndeplini punctele agendei asumate¹¹, obiectivele lor rămânând: consolidarea securității, extinderea razei de acțiune a guvernului afgan și facilitarea reconstrucției în domeniile prioritare.

Relevanța misiunilor de reconstrucție și

stabilizare postconflict a fost extrasă din experiențele intervențiilor din Balcani și Afganistan, astfel încât în mediul de securitate contemporan acest tip de operații nu mai pot fi considerate doar o excepție de la modul în care NATO acționează la nivel global.¹² Drept consecință, Consiliul Nord-Atlantic a hotărât instituirea unui Grup de Lucru pentru Stabilizare și Reconstrucție, care a realizat un raport ce a fost prezentat pe 27 septembrie 2006, la Roma. Recomandările pentru atingerea obiectivelor NATO în domeniul gestionării perioadei postconflict au fost concludente pentru inerenta evoluție a abordării acestui tip de operații, dar ele nu au fost aplicate din cauza divergențelor dintre aliaților asupra sensurile atribuite conceptului de reconstrucție, asupra sarcinilor pe care acesta le implică, dar și din cauza viziunile diferite asupra gradului de implicare a NATO în operațiile *out-of-area*.

Responsabilitatea reconstrucției – acțiune concertată ONU-NATO?

ONU, în virtutea statutului de organizație cu vocație universală, a inițiat numărul cel mai mare de operații de reconstrucție și stabilizare postconflict la nivel global. În afara ansamblului de experiențe dobândite – deopotrivă pozitive și negative, alte elemente-cheie care argumentează aportul ONU în acest domeniu sunt reprezentate de faptul că deține de cea mai largă legitimitate și cea mai mare autoritate formală,¹³ acțiunile întreprinse de aceasta fiind sprijinite semnificativ de actorii internaționali. Așadar, spre deosebire de NATO, Națiunile Unite au dreptul de se impune legal nu doar statelor membre, ci și celor nemembre, ceea ce consolidează capacitatea de a acționa eficient. Totodată, NATO se bucură de un grad de credibilitate regională care lipsește Națiunilor Unite din cauza acoperirii sale globale, iar faptul că Alianța Nord-Atlantică este alcătuită exclusiv din state democratice asigură fluidizarea activităților acesteia, pe când liderii autoritari participanți la luarea deciziilor ONU pot afecta îndeplinirea scopurilor organizației.

Extrem de importantă este autoritatea ONU de a obliga legal guvernele țărilor membre să contribuie la finanțarea operațiilor conduse de aceasta, așa cum este prevăzut în Carta Națiunilor Unite: „Membrii Națiunilor Unite sunt de acord să accepte și să execute hotărârile Consiliului de Securitate, în conformitate cu prezenta Cartă.”¹⁴ Pe de altă parte, principiul în virtutea căruia membrii NATO

acționează este cel al participării voluntare, întrucât filosofia Alianței s-a axat pe apărarea interesului național mai presus de orice alt angajament, ceea ce influențează considerabil disponibilitatea aliaților de a se angaja în operații de menținere a păcii care nu prezintă puncte comune cu agenda națională de securitate.

La nivel decizional se remarcă mecanisme distincte de luarea a hotărârilor ce trasează direcțiile de acțiune ale celor două organizații. În timp ce Consiliul de Securitate, organ decizional suprem al ONU, ia hotărâri prin procedeu majorității calificate și doar 5 din cei 15 membri permanenți ai săi au drept de veto (China, Franța, Rusia, Marea Britanie și SUA), Consiliul Nord-Atlantic, structura de conducere cea mai importantă la nivelul Alianței, conferă tuturor membrilor NATO „drepturi egale în exprimarea opiniilor”, iar deciziile sunt luate de comun acord și „reprezintă voința colectivă a guvernelor statelor membre”.¹⁵ Deși a membrilor Consiliului de Securitate au capacitatea de a bloca luarea hotărârilor în mod unilateral, posibilitatea periclitării procesului decizional constituie un pericol la fel de pregnant și în cadrul NATO, deoarece problematica consensului comportă implicații semnificative asupra soluției adoptate de aliați. În esență, modalitatea de adoptarea a deciziilor influențează contribuția statelor membre la operațiile întreprinse de organizația din care fac parte. Din moment ce toți membrii NATO dispun de libertatea de a uza dreptul de veto, consimțământul asupra unei probleme presupune că toate statele au fost de acord cu ceea ce presupune soluția rezolvării ei, deci sunt dispuse să contribuie cu trupe în acest sens. Pe de altă parte, statele membre ONU care nu și-au exprimat susținerea față de una dintre propunerile instituției sunt obligate conform prevederilor Cartei ONU să contribuie la demersurile de implementare dacă aceasta este adoptată, deși disponibilitatea de a participa este una semnificativ redusă întrucât nu au avut aprobat inițiativa.

Deși relația din timpul Războiului Rece dintre ONU-NATO era considerată a fi precum „apa și uleiul”¹⁶, incompatibilitatea celor două structuri de securitate dispărea odată cu noile provocări ale sistemului internațional. Dezvoltarea relațiilor a presupus creșterea gradului de interdependență și prevalența acțiunilor coerente dintre acestea, dinamică interorganizațională exemplificată de afirmația unuia dintre creatorii Conceptului

Strategic NATO din 2010 – Jamie Shea, fost director al Politicii de Planificare:

„În toate situațiile anterioare când NATO a elaborat un Concept Strategic, obiectivele sale ar putea fi atinse în esență doar prin activitatea membrilor săi. Partenerii au fost un adjuvant util, dar neesențial în aceste eforturi. Astăzi, în schimb, practic tot ce face NATO presupune capacitatea de valorifica implicarea și contribuția altora.”¹⁷

Dincolo de interesul aliaților nord-atlantici pentru autorizarea de către Consiliul de Securitate al ONU a intervențiilor NATO care implică folosirea forței, necesitatea colaborării dintre NATO și ONU este imperativ și în privința operațiilor de reconstrucție și stabilizare postconflict, domeniu în care capacitatea NATO de implementarea a aspectelor civile depinde de ONU sau alte coaliții alcătuite din state dispuse să își asume componenta civilă a procesului de reabilitare. Astfel, paragraful 24 al Conceptului Strategic de la Lisabona poate fi considerat cadrul care reglementează cooperarea operațională dintre NATO și ONU în scopul creării condițiilor pentru o pace durabilă: „Organizația Tratatului Nord-Atlantic va fi pregătită și capabilă să contribuie la stabilizare și reconstrucție, în strânsă cooperare și consultare, ori de câte ori este posibil, cu alți actori internaționali relevanți.”

Pe lângă perspectiva parteneriatului NATO-ONU, existentă și la nivel oficial, se remarcă unele opinii care consideră că o mai bună abordare a acestei perioade ar putea fi asigurată de asumarea rolului primordial în desfășurarea operațiilor de reconstrucție de către NATO. Deținerea celei mai importante expertize militare și flexibilitatea limbajului Tratatului Nord-Atlantic de a suporta introducerea explicită a reconstrucției post-conflict în rândul priorităților sale¹⁸ sunt principalele argumente oferite în cadrul acestei teorii considerată, însă, inaplicabilă. Majoritatea concepțiilor exprimate în literatura de specialitate și poziția oficială a liderilor Alianței susțin cu vehemență însemnătatea reconstrucției postconflict, modificări conceptuale și operaționale fiind făcute pentru a canaliza atenția spre acest domeniu și a spori capacitatea de planificare și desfășurarea a operațiilor, dar o reformare a Tratatului în sensul evoluției de la o identitate în principal militară la una combinată civil-militară este irealizabilă.

Cea mai eficientă alternativă la asumarea leadership-ului operațiilor de reconstrucție și stabilizare postconflict de către o singură organizație

de securitate este cooperarea strategică dintre ONU și NATO ca pilon al garantării securității mediului internațional. Potențialul militar de excepție este parametrul care recomandă NATO drept actorul principal în operațiile de pace, dar în cazul misiunilor de reconstrucție o dimensiune civilă consolidată este indispensabilă. NATO a experimentat deja o abordare civil-militară (prin intermediul Echipelor Provinciale de Reconstrucție din Afganistan), dar pentru că nu intenționează să posede o expertiză civilă de sine stătătoare, conjugarea capacităților sale cu expertiza ONU reprezintă posibilitatea utilizării unor resurse externe pentru îndeplinirea propriilor scopuri¹⁹, dar și o modalitate de abordare comprehensivă a unei situații în care sunt necesare eforturi de reconstrucție și dezvoltare.

Concluzii

Dificultatea reconstrucției postconflict este cumulativă, acest lucru fiind transpus și în maniera în care acționează principalii actori implicați în acest proces. Analiza intervenționismului ONU și NATO poate fi tratată prin prisma atribuțiilor fiecăreia, distincțiilor și raporturilor dintre cele două organizații.

Astfel, un cadru de dezbateri la nivel internațional trebuie asigurat nu pentru a stabili care este organismul cel mai indicat să își asume responsabilitatea unilaterală pentru reconstrucția postconflict, ci pentru a sublinia necesitatea unui parteneriat operativ între NATO și ONU – cele mai importante instrumente de securizare și stabilizare la nivel internațional. Funcționarea optimă a acestei colaborări presupune mai întâi inițiative la nivelul fiecărei organizații, precum normarea și instituționalizarea procesului de reconstrucție postconflict și a practicilor aferente acestuia, și, ulterior, conjugarea acestora la nivelul interorganizațional cu scopul de a valorifica complementaritatea resurselor deținute și a capacităților dezvoltate.

NOTE:

1 Kofi Annan, *In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All*, Report of the Secretary-General, United Nations, 21 March 2005.

2 *The United Nations Today*, United Nations Department of Public Information, New York, 2008, p. 74.

3 Graciana del Castillo, *Rebuilding War-Torn States. The Challenge of Post-Conflict Economic Reconstruction*, Oxford University Press Inc., New York, 2008, p. 53.

- 4 *Manualul NATO*, NATO Office of Information and Press, Bruxelles, 2001, p. 35.
- 5 *The Alliance's Strategic Concept*, NATO, Washington D.C., 1999, Articolul 60.
- 6 *AJP-9 NATO Civil-Military Co-operation (CIMIC) Doctrine*, NATO/EAPC Unclassified, June 2003, Capitolul 1, <http://www.nato.int/ims/docu/ajp-9.pdf>.
- 7 Henning A. Frantzen, *NATO and Peace Support Operations. 1991-1999. Policies and Doctrines*, DPG Books, London, 2005, p. 62.
- 8 Ivo H. Daalder, *NATO, the UN, and the Use of Force*, Brookings Institution, March 1999, <http://www.brookings.edu/research/papers/1999/03/globalgovernance-daalder>.
- 9 *Ibidem*.
- 10 *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*, NATO, Lisabona, 2010, paragraful 20.
- 11 Hans Binnendijk, Richard Kugler, „Needed - A NATO Stabilization and Reconstruction Force”, în *Defence Horizons*, Nr. 45, Center for Technology and National Security Policy, Sept. 2004, http://www.ndu.edu/CTNSP/docUploaded/DH_45.pdf.
- 12 C. Richard Nelson, *How Should NATO Handle Stabilisation Operations and Reconstruction Efforts?*, The Atlantic Council of The United States, Washington D.C., 2006, p. 1, http://www.acus.org/docs/061021-How_Should_NATO_Handle_SR_Operations.pdf.
- 13 James Dobbins, „NATO's role in nation-building”, în *NATO Review: NATO and peace-building*, Summer 2005, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/english/art1.html>.
- 14 *The Charter of the United Nations*, San Francisco, 26 iunie 1945, Articolul 25.
- 15 *Manualul NATO*, p. 153.
- 16 Derek G. Boothby, *Background Paper*, în David M. Malone, „Cooperation between the UN and NATO: Quo Vadis?”, International Peace Academy, New York, 1999, http://www.ipacademy.org/media/pdf/publications/pdf_un_nato_quovadis.pdf.
- 17 Jamie Shea, *NATO at Sixty - and Beyond*, în Gülnur Aybet, Rebecca R. Moore, „NATO in Search of a Vision”, Georgetown University Press, Washington D.C., 2010, pp. 28-29.
- 18 Manjana Milkoreit, *Taking the civil dimension of security seriously: NATO as the post-conflict reconstruction organization*, în „NATO Review: The military / civilian divide: peacekeeping and beyond”, Summer 2007, http://www.nato.int/docu/review/2007/Military_civilian_divide/post-conflict_reconstruction_organization/EN/index.htm.
- 19 Michael F. Harsch, *NATO and the UN: Partnership with Potential?*, Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, 2012, p. 7, http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2012_RP02_har.pdf.
- Binnendijk Hans, Kugler Richard, Needed - A NATO Stabilization and Reconstruction Force, în *Defence Horizons*, Nr. 45, Center for Technology and National Security Policy, Sept. 2004, http://www.ndu.edu/CTNSP/docUploaded/DH_45.pdf.
- Boothby Derek G., *Background Paper*, în David M. Malone, „Cooperation between the UN and NATO: Quo Vadis?”, International Peace Academy, New York, 1999, http://www.ipacademy.org/media/pdf/publications/pdf_un_nato_quovadis.pdf.
- Daalder Ivo H., *NATO, the UN, and the Use of Force*, Brookings Institution, March 1999, disponibil la <http://www.brookings.edu/research/papers/1999/03/globalgovernance-daalder>.
- Del Castillo Graciana, *Rebuilding War-Torn States. The Challenge of Post-Conflict Economic Reconstruction*, Oxford University Press Inc., New York, 2008.
- Dobbins James, *NATO's role in nation-building*, în „NATO Review: NATO and peace-building”, Summer 2005, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/english/art1.html>.
- Frantzen A. Henning, *NATO and Peace Support Operations. 1991-1999. Policies and Doctrines*, DPG Books, London, 2005.
- Harsch Michael F., *NATO and the UN: Partnership with Potential?*, Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, 2012, p. 7, disponibil la http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2012_RP02_har.pdf.
- Milkoreit Manjana, *Taking the civil dimension of security seriously: NATO as the post-conflict reconstruction organization*, în „NATO Review: The military / civilian divide: peacekeeping and beyond”, Summer 2007, http://www.nato.int/docu/review/2007/Military_civilian_divide/post-conflict_reconstruction_organization/EN/index.html.
- Nelson C. Richard, *How Should NATO Handle Stabilisation Operations and Reconstruction Efforts?*, The Atlantic Council of The United States, Washington D.C., 2006, http://www.acus.org/docs/061021-How_Should_NATO_Handle_SR_Operations.pdf.
- Shea Jamie, *NATO at Sixty - and Beyond*, în Gülnur Aybet, Rebecca R. Moore, NATO in „Search of a Vision”, Georgetown University Press, Washington D.C., 2010.
- AJP-9 NATO Civil-Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, NATO/EAPC Unclassified, June 2003.

BIBLIOGRAFIE

Annan Kofi, In Larger Freedom: *Towards Development, Security and Human Rights for All*, Report of the Secretary-General, United Nations, 21 March 2005.

Manualul NATO, NATO Office of Information and Press, Bruxelles, 2001.

Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization, NATO, Lisabona, 2010.

The Alliance's Strategic Concept, NATO, Washington DC, 1999.

The Charter of the United Nations, San Francisco, 1945.

The United Nations Today, United Nations Department of Public Information, New York, 2008.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN

Corector: Mariana ROȘCA

Tehnoredactor: Gabriela CHIRCORIAN

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 200 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: *buletinul@unap.ro*

Tel. 319.48.80/0215; 0453